HANDBOEK

VOOR

Onderofficieren en Korporaals

DER

INFANTERIE

VAN HET

NEDERLANDSCH INDISCH LEGER

DOOR

D. BRAKEL,

Kolonel der Infanterie M. F. L.

Vierde verbeterde druk.

Met 62 tusschen den tekst gedrukte figuren en
uitslaande plaat.

ZUTPHEN,
THIEME & Cie.
1896.
G. KOLFF & Co.

LEMBAGA KEBUDAJAAN
INDONESIA
VI - 24

323 Hak

HANDBOEK

VOOR

ONDEROFFICIEREN EN KORPORAALS.

VI -24.

HANDBOEK

VOOR

ONDEROFFICIEREN EN KORPORAALS

DER

INFANTERIE

VAN HET

Nederlandsch Indisch Leger

DOOR

D. BRAKEL

KOLONEL DER INFANTERIE N. I. L.

Vierde verbeterde druk.

Met 62 tusschen den tekst gedrukte figuren en een uitslaande plaat.

ZUTPHEN
W. J. THIEME & Cie.
1896.

BAT
PERPUSTAKAAN NASIONAL

Gedrukt bij G. J. Thieme, Arnhem.

PERPUSTAKAAN NASIONAL R.I.
Tanggal : 29-06-2010
Nomor Induk : 497/PN-MUSEUM/10
PIR ID : 8177260
INDUK ID : 21213758
ASAL : MUSEUM PUSAT

VOORBERICHT VOOR DEN EERSTEN DRUK.

Bij het verschijnen van dit handboek willen wij in het kort het daarmede beoogde doel alsmede de overwegingen, die tot de samenstelling hebben geleid, mededeelen.

Het is onze overtuiging, dat als een der oorzaken van den tegenwoordigen, minder gunstigen toestand van het kader der Infanterie beschouwd moet worden: het gebrek aan eenheid in de opleiding van het kader.

Alleen door de oprichting eener kaderschool zou hierin op eene afdoende wijze kunnen worden voorzien — doch juist op eene kaderschool zal de behoefte aan een *handboek voor het kader* gevoeld worden.

In bijna alle legers, ook in het Nederlandsche, bestaan dergelijke handboeken naast de officieele reglementen.

In onze reglementen zijn de verplichtingen voor onderofficieren en korporaals niet alleen vermengd met die voor hoofd- en subalterne officieren, doch bovendien zoo verspreid daarin opgenomen, dat het voor hen moeilijk is hunne verplichtingen daaruit te leeren kennen. Verder zijn een groot aantal bepalingen, waarmede zij bekend moeten zijn, vervat in Algemeene Orders, Reglementen, Tarieven en Voorschriften, welke niet alleen niet in hun bezit zijn, doch die zij zelfs nimmer ter inzage krijgen. Ten slotte wordt van hen de

kennis gevorderd van enkele zaken, waaromtrent in het geheel geen voorschriften bestaan.

Het verspreid zijn der verschillende bepalingen, waarvan de kennis voor het kader echter noodig is, maakt het voor de officieren, met het onderwijs belast, niet alleen *moeilijk* dat onderwijs te leiden, maar voor het kader *onmogelijk* van dat onderwijs zooveel nut te trekken, als voor hen noodig en nuttig is.

Het doel van dit handboek is, in deze leemte te voorzien en daardoor eene bijdrage te leveren tot verbetering van den toestand van het kader.

Het bevat, met uitzondering van de exercitie-reglementen, in de eerste plaats alles wat het kader *noodig* heeft te weten en bovendien enkele zaken waarvan de kennis *nuttig* kan zijn.

Elk hoofdstuk vormt een geheel, dat niet alleen geschikt is voor het houden van theorie met het kader, maar tevens ook om tot leiddraad te dienen bij het houden van theorie met de manschappen; terwijl het geheel in alle omstandigheden (zeldzame niet uitgezonderd) een vraagbaak voor de gebruikers kan zijn.

De inhoud is, voor zooverre omtrent de behandelde onderwerpen officieele voorschriften bestaan, geheel in overeenstemming met die voorschriften. Bij de bewerking der Hoofdstukken XI, XII en XIII zijn bij gemis aan officieele gegevens de navolgende bronnen gebruikt:

Bijdragen tot de militaire hygiène door Dr. Alex. Ochwadt.

Handboek der algemeene bijzondere gezondheidsleer van Dr. Fr. Oesterlen.

Eerste hulp bij plotseling voorkomende ziektetoestanden door H. C. F. L. Aalbersberg.

Voorschriften op den velddienst voor onderofficieren en korporaals van het leger in Nederland.

Handleiding tot de kennis van den velddienst en de vechtwijze van het N. O. I. leger door W. A. van Rees.

Tactiek der drie wapens door L. de Vlaming.

Terreinleer. Samengesteld bij de VIIe Afd. van het D. v. O.

Handboek van den pionier ten gebruike bij het Nederl. leger.

Zakboekje voor den Nederlandschen pionier, door den Majoor-Ingenieur J. W. Kromhout.

Beginselen der veldversterkingskunst, door K. Eland.

Wij vertrouwen dat onze arbeid door onze kameraden, die allen overtuigd zijn, dat elke poging om den tegenwoordigen toestand van het kader te verbeteren, waardeering verdient, met welwillendheid zal worden ontvangen, terwijl wij ons aanbevolen houden voor opmerkingen betreffende leemten, die in deze eerste proeve mochten bestaan, voornamelijk ook van hen, voor wie het boekje eigenlijk bestemd is.

1 April 1882.

VOORBERICHT VOOR DEN TWEEDEN DRUK.

Tot inleiding van deze uitgave is een kort woord voldoende.

Dat de eerste oplage zoo spoedig geheel was uitverkocht is wel een bewijs, dat door dit werkje in eene bestaande behoefte is voorzien.

Dankbaar is van de door Recensenten gemaakte opmerkingen gebruik gemaakt, zoodat deze uitgave niet alleen eene vermeerderde, doch naar ik hoop, eene verbeterde is. Zij is bijgewerkt tot en met heden. Vorm en inrichting zijn door mij onveranderd gelaten.

1 Juni 1883.

VOORBERICHT VOOR DEN DERDEN DRUK.

Het goed onthaal dat het werkje tot heden mocht ten deel vallen is oorzaak, dat door den uitgever is heengestapt over de bezwaren verbonden aan het verrijken van den tekst met eene plaat en eenige figuren, welke het voorstellingsvermogen van het kader ten goede zullen komen.

Nu bij de invoering der nieuwe reglementen op den inwendigen, garnizoens- en velddienst aan elk onderofficier en korporaal een exemplaar in eigendom wordt gegeven, kwam ons de opname dier reglementen in hun geheel niet meer noodig voor. Wat de twee eerstgenoemde betreft, zijn echter die bepalingen, welke nog te veel verspreid in die voorschriften voorkomen, tot enkele §§ vereenigd, voornamelijk ten dienste van de te houden theorieën en van hen, die zich bekwamen voor het examen voor een hoogeren graad.

Verder is H. XII (vroeger H. XIII) geheel omgewerkt en het overige gedeelte herzien en bijgewerkt tot heden.

30 September 1887.

VOORBERICHT VOOR DEN VIERDEN DRUK.

Het goed onthaal, dit werkje steeds ten deel gevallen, deed den uitgever besluiten een vierden druk te doen bewerken. Bij die bewerking zijn dezelfde beginselen van vroeger gehandhaafd. De oude hoofdstukken V en VII en een deel van hoofdstuk VI konden dan ook vervallen,

omdat het kader nu zelf in het bezit dier voorschriften is. De nieuwe hoofdstukken III en IV zijn echter behouden op denzelfden grond als vroeger.

Het geheel is herzien en bijgewerkt tot heden.

September 1895.

INHOUD.

Blz.

Voorbericht voor den eersten, tweeden, derden en vierden druk . . . . . 5.
Inhoudsopgave . . . . . 10.
Verklaringen der verkortingen . . . . . 22.

HOOFDSTUK I.

KRIJGSTUCHT. RECHTSPLEGING.

§ 1. Grondslagen der krijgstucht . . . . . 24.
» 2. Overtredingen tegen de krijgstucht . . . . . 26.
» 3. Dronkenschap . . . . . 28.
» 4. Regeling van het gezag . . . . . 29.
» 5. De straffen in het algemeen . . . . . 29.
» 6. Het eenvoudig (voorloopig) arrest . . . . . 29.
» 7. De disciplinaire straffen . . . . . 30.
» 8. De 2e klasse van discipline . . . . . 31.
» 9. Inlijving bij de strafdetachementen. . . . . 34.
» 10. Over de bevoegdheid tot straffen . . . . . 36.

RECHTSPLEGING.

» 11. Recht van reclame . . . . . 37.

Blz.

§ 12. Commissie van onderzoek . . . . . 38.
» 13. Inlijving bij een strafdetachement is geen straf. 38.
» 14. Het vervolgen van misdaden. . . . . 38.
» 15. Over de commissarissen . . . . . 39.
» 16. Over de tolken . . . . . 40.
» 17. Wie aan de rechtspraak der krijgsraden onderworpen zijn . . . . . 40.
» 18. Wie aan de rechtspraak der krijgsraden te velde onderworpen zijn. . . . . 41.
» 19. Tot wanneer onderworpen aan het C. W. . . 41.
» 20. Een beklaagde blijft in arrest . . . . . 41.
» 21. Bevinding van den krijgsraad . . . . . 41.
» 22. Reizen van beklaagden, reclamanten, enz. . . 42.
» 23. Reizen van getuigen . . . . . 43.
» 24. Wanneer het vonnis wordt gewezen . . . . 44.
» 25. Over het ten uitvoer leggen van vonnissen . . 44.
» 26. Over ter dood veroordeelden . . . . . 44.
» 27. Over het appèl (hooger beroep) . . . . . 45.
» 28. De voornaamste militaire misdrijven . . . 45.
» 29. De militaire straffen . . . . . 47.
» 30. De hoofdstraffen . . . . . 47.
» 31. De bijkomende straffen . . . . . 49.
» 32. Aanvang der straf en berekening diensttijd . . 49.
» 33. Het gemeene strafrecht toepasselijk . . . . 50.

HOOFDSTUK II.

Formatie van het wapen der Infanterie.

» 34. *Formatie.* . . . . . 52.

PERPUSTAKAAN NASIONAL RI

HOOFDSTUK III.

Inwendige dienst.

Van den soldaat.

		Blz.
§ 35.	Dagelijksche dienst en algemeene bepalingen .	58.
» 36.	Bijzondere diensten	65.

Van den korporaal.

» 37.	Als groeps-commandant	70.
» 38.	Van de week	71.

Van den fourier.

» 39.	Gewone werkzaamheden	73.

Van den sergeant.

» 40.	Als sectie-commandant.	75.
» 41	Van de week	77.

Van den sergeant-majoor.

» 42.	Gewone werkzaamheden	81.

Van den adjudant-onderofficier.

» 43.	Gewone werkzaamheden	84.
» 44.	Van de week	85.

HOOFDSTUK IV.

Garnizoensdienst.

» 45.	Wat als garnizoen wordt aangemerkt. . . .	89.

Van den soldaat.

		Blz.
§ 46.	Op wacht	92.
» 47.	Als schildwacht	93.

Van den korporaal.

» 48.	Als korporaal van aflossing	96.
» 49.	Op patrouille	97.

HOOFDSTUK V.

ONDERSCHEIDINGSTEEKENEN. EERBEWIJZEN.

» 50.	Onderscheidingsteekenen voor officieren . . .	99.
» 51.	Onderscheidingsteekenen voor mindere militairen	101.
» 52.	Eerbied voor den meerdere in het algemeen .	104.
» 53.	Eerbewijzen door ongewapende militairen . .	106.
» 54.	Eerbewijzen door gewapende militairen . . .	107.
» 55.	Eerbewijzen door schildwachten	108.
» 56.	Eerbewijzen door wachten en gewapende troepen	108.
» 57.	Eerbewijzen bij begrafenissen	112.

HOOFDSTUK VI.

ONDERHOUD EN SCHOONMAKEN VAN KLEEDING, SLAAPFOURNITUREN, WAPENS EN LEDERWERKEN.

Kleeding en slaapfournituren.

» 58.	Schoonmaken der kleeding	115.
» 59.	Onderhoud der kleeding	115.
» 60.	Onderhoud van het schoeisel.	117.

Blz.
§ 109. Huwelijken van Europeesche militairen. . . 196.
» 110. Overgang in 's lands burgerlijken dienst . . 198.

HOOFDSTUK IX.

Marcheerende troepen en personen.

» 111. Algemeene bepalingen. . . . . 200.
» 112. Gedragregels gedurende den marsch. . . . 201.
» 113. Gedragregels in het nachtkwartier . . . . 202.
» 114. De fouriers en onderofficier-kwartiermakers . 203.
» 115. Onderofficieren en korporaals commandanten van kleine detachementen . . . . . 204.
» 116. Reizen met stoomspoorwagens . . . . . 206.
» 117. Reizen te water . . . . . 207.
» 118. Het begeleiden van zieken, gevangenen, landsgoederen, enz. . . . . 208.

HOOFDSTUK X.

Gezondheidsregelen en eerste hulp in enkele ziektegevallen.

» 119. Zorg dragen voor de gezondheid . . . . . 211.
» 120. Acclimatiseeren . . . . . 211.
» 121. Over voeding . . . . . 211.
» 122. Over dranken . . . . . 212.
» 123. Reinheid des lichaams . . . . . 213.
» 124. Over kleeding . . . . . 214.
» 125. Het logies. . . . . 214.
» 126. Gezondheidsregelen op marsch en te velde . 215.
» 127. Zieke militairen. . . . . 217.
» 128. Eerste hulp in enkele ziektegevallen. . . . 217.
» 129. Flauwte . . . . . 217.

Blz.

§ 130. Verdrinking . . . . . 218.
» 131. Verstikking . . . . . 219.
» 132. Door den bliksem getroffenen . . . . . 220.
» 133. Zonnesteek . . . . . 220.
» 134. Vallende ziekte . . . . . 221.
» 135. Neusbloeding . . . . . 221.
» 136. Bloedspuwing . . . . . 222.
» 137. Beroerte . . . . . 222.
» 138. Hersenschudding . . . . . 223.
» 139. Vreemde lichamen . . . . . 223.
» 140. Verbranding . . . . . 224.
» 141. Vergiftiging . . . . . 225.
» 142. Verbloeding . . . . . 226.
» 143. Verwonding . . . . . 228.
1° Gestoken wonden . . . . . 229.
2° Gehouwen en gesneden wonden . . . . 229.
3° Geschoten wonden. . . . . 229.
4° Gescheurde wonden . . . . . 229.
5° Gebeten wonden . . . . . 230.
» 144. Ontwrichtingen . . . . . 230.
» 145. Doekverbanden . . . . . 230.
1° het driehoekig hoofdverband . . . . . 231.
2° de driehoekige armdraagband . . . . . 231.
3° de driehoek als borstverband . . . . . 232.
4° de driehoek als verband van het onderbeen. 232.
5° driehoek voor inwikkeling van den voet . 233.
6° halve driehoek voor handverband. . . . 233.
7° verkorte driehoek voor elleboog en knieverband . . . . . 233.
8° eenige verbanden met den driehoek in den vorm van een das gevouwen . . . . . 234.

Blz.

9° verband voor den schouder met een halven of verkorten driehoek en den driehoekigen armdraagband . . . . . 235.
10° verband bij breuken . . . . . 236.
§ 146. Vervoer van gewonden . . . . . 236.

HOOFDSTUK XI.

PIONIERDIENST.

» 147. Pionierkunst . . . . . 238.

Legering.

» 148. Bivaks en kampen . . . . . 239.
» 149. Afdaken . . . . . 240.
» 150. Barakken . . . . . 242.
» 151. Veldkeukens . . . . . 245.
» 152. Privaten . . . . . 247.
» 153. Zonneschermen . . . . . 250.
» 154. Veldschilderhuizen . . . . . 251.
» 155. Observatiestellingen . . . . . 252.
» 156. Geweerrakken . . . . . 253.
» 157. Rakken voor ransels, enz. . . . . 254.
» 158. Vaandelstoelen . . . . . 254.
» 159. Vlaggestokken . . . . . 254.
» 160. Inrichtingen voor water tot drinken, koken, baden, enz. . . . . 255.
» 161. Putten voor drinkwater . . . . . 256.

Gemeenschapsmiddelen.

» 162. Het afbakenen van natuurlijke wegen . . . 257.
» 163. Het maken van tijdelijke wegen . . . . . 258.

Blz.

§ 164. Het maken van colonnewegen . . . . . 261.
» 165. Het verbeteren of herstellen van wegen . . 262.
» 166. Het onderhouden van wegen 264,
» 167. Waadbare plaatsen . . . . . 264.
» 168. Middelen tot overgang van wateren . . . . 266.

Telegraphische gemeenschap.

» 169. Elektrische telegraphie . . . . . 270.
» 170. Optische » . . . . . 270.

Het versterken van stellingen.

» 171. Verdedigbare dekkingen . . . . . 275.
» 172. Bijzondere » . . . . . 276.
» 173. Hindernissen en beletselen . . . . . 277.
» 174. Het onbruikbaar maken van wegen . . . .
» 175. » » » » doorwaadbare plaatsen . . . . . 284.
» 176. Het onbruikbaar maken van bruggen . . . 284.
» 177. Het in staat van verdediging brengen van terreinvoorwerpen . . . . . 285.
» 178. Het opruimen van hindernissen . . . . . 288.

HOOFDSTUK XII.

ONDERWIJS.

» 179. Algemeene bepalingen. . . . . 290.
» 180. Korpsscholen. . . . . 290.
» 181. Kaderscholen. . . . . 291.
» 182. Militaire school. . . . . 294.
» 183. Examen voor stafschrijver . . . . . 295.
» 184. Idem » stafhoornblazer . . . . . 296.

		Blz.
§ 185.	Examen voor staftamboer	296.
» 186.	Idem » korporaal	297.
» 187.	Idem » fourier	298.
» 188.	Idem » sergeant	299.
» 189.	Idem » sergeant-majoor	300.
» 190.	Idem » adjudant-onderofficier	301.
» 191.	Idem » schrijver	301.
» 192.	Idem » onderofficier-kwartiermeester.	303
» 193.	Toelatingsexamen voor de Militaire School. 1e studiejaar	304.
» 194.	Idem 2e studiejaar	305.

HOOFDSTUK XIII.

Verschillende opgaven.

» 195.	Verjaardagen der leden van het Koninklijk huis.	307.
» 196.	Erkende christelijke feestdagen.	307.
» 197.	Tarief van porto's voor brieven	307.
» 198.	Postwissels	309.
» 199.	Nederlandsche maten en gewichten	309.
» 200.	Herleiding van oude en vreemde maten tot Nederlandsche	311.
» 201.	Voornaamste maten en gewichten in gebruik in N.-Indië	312.
» 202.	Bepalingen omtrent verzoekschriften	313.
» 203.	Verzoeken om overplaatsing	314.
» 204.	Spaarfonds	314.
» 205.	Militaire nalatenschappen	315.
» 206.	Europeesche pupillen	316.

Blz.

§ 207. Inlandsche pupillen . . . . . 318.
» 208. Opleiding van kinderen van Europeesche afkomst tot ambachts- of handwerkslieden . . 319.
» 209. Invalidenhuis te Bronbeek . . . . . 320.
» 210. Invalidenhuis te Leiden . . . . . 321.
» 211. Oudemannenhuis te Semarang . . . . . 322.

VERKLARING DER VERKORTINGEN.

A. O.	Algemeene order voor het N. O. I. leger.
A. V. A.	Algemeene voorwaarden voor de, ten behoeve van het D. v. O., te houden aanbestedingen.
C. W.	Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande.
D. v. O.	Departement van Oorlog.
I. C. A.	Instructie voor het voeren der administratie bij compagnieën en detachementen.
I. A. C. bijv.	Bijvoegsel tot idem.
I. A. Z.	Instructie voor het voeren der administratie bij militaire ziekeninrichtingen.
I. A. Z. bijv.	Bijvoegsel tot idem.
V. E.	Voorschrift op de militaire eerbewijzen.
R. G.	Reglement op den garnizoensdienst.
R. I.	Reglement op den inwendigen dienst der Infanterie.
R. I. B.	Reglement voor het Koloniaal Militair Invaliedenhuis te Bronbeek.
R. K.	Reglement van krijgstucht of discipline voor het krijgsvolk te lande.
R. 2e K.	Reglement op de 2e klasse van militaire discipline bij het leger in N.-Indië.
R. L.	Rechtspleging bij de landmacht.

R. M. K.	Reglement voor de militaire kantines.
R. M. T.	Regelen voor in Indië alleen reizende militairen en voor marcheerende troepen.
R. M. W. O.	Reglement van administratie en discipline voor de Militaire Willemsorde.
R. S.	Reglement voor de strafdetachementen bij het leger in N.-Indië.
T.	Tarieven behoorende bij het reglement van administratie.
V. W. M.	Voorschrift betreffende de wapenen en de munitie der Infanterie van het O.-I. leger.
V. S.	Voorschrift voor de schietoefeningen bij de Infanterie.

HOOFDSTUK I.

Krijgstucht, Rechtspleging.

§ 1. *Grondslag der krijgstucht.* De krijgstucht bestaat in de hoogst mogelijke orde, in de allerspoedigste uitvoering der gegeven bevelen, *zonder de minste tegenspraak*, en in de onvermijdelijke bestraffing der geringste nalatigheden of misslagen, zoo als ook der personen, welke deze bedreven hebben of hunnen plicht in het nakomen der voorgeschrevene orders verzuimen; terwijl eene volstrekte, *lijdelijke* gehoorzaamheid van den mindere aan den meerdere er de *grondslag* van is.

Daar de godsdienst de bron is van alle geluk, deugd, waren moed en troost, moet ook in den krijgsstand een ieder zich tot betrachting daarvan en tot eene zedige levenswijze bevlijtigen; *de godslasteringen, het vloeken en zweren* moeten worden nagelaten, en zullen de meerderen hierin en in al wat de handhaving der goede zeden kan bevorderen, hunnen minderen met een *goed voorbeeld* voorgaan, en alle buitensporigheden algemeen vermeden moeten worden.

De *ondergeschiktheid* is de ziel van den militairen dienst; derhalve is elk militair, van wat rang en staat hij zij, gehouden, zijnen meerderen in rang en ingeval van gelijken rang, zijnen meerderen in dienstjaren in dien rang en bij gelijken datum van aanstelling, zijnen in leeftijd ouderen ranggenoot, allen *eerbied en gehoorzaamheid* te bewijzen.

Ook *buiten den dienst* zal een behoorlijke eerbied van den mindere tot den meerdere moeten worden in acht genomen; doch de overtredingen tegen de krijgstucht zullen echter altijd als zwaarder worden beschouwd, wanneer ze in den

dienst of onder de wapenen, dan wanneer ze buiten dezen begaan zijn.

Hare Majesteit de Koningin begeert, dat bij alle korpsen eene trapsgewijze ondergeschiktheid worde onderhouden, die zonder iets van hare kracht te verliezen, zacht en vaderlijk zij, en op rechtvaardigheid en standvastigheid gegrond, alle onderdrukking uitsluit, terwijl zij de ondergeschikten tot het waarnemen hunner plichten aanhoudt.

De *Koningin* wil, dat de soldaten met zachtheid en menschlievendheid worden behandeld, dat hun nimmer onrecht worde aangedaan, dat zij in hunne meerderen in alle opzichten welwillende voorgangers vinden; dat de straffen, die sommigen hunner mochten verdienen, overeenkomstig de wet worden toegepast, en dat de officieren hen leiden, besturen en beschermen met die zorg en belangstelling, welke zij verschuldigd zijn aan mannen, van wier dapperheid en gehoorzaamheid zij een gedeelte van hunnen roem te verwachten hebben.

De *Koningin* beveelt, dat ieder militair, in alles wat het welzijn van den dienst en de openbare welvoegelijkheid betreft, gehoorzame en eerbied betoone aan zijne meerderen in rang of graad.

Onafhankelijk van het bepaalde in de vorige alinea begeert de *Koningin*, dat wanneer eenige militairen van gelijken rang of graad zich te zamen bevinden — ongeacht of zij al of niet tot hetzelfde korps, wapen of denzelfden dienst behooren — de jongere in rang of graad, en bij gelijken onderdom daarin de jongere in diensttijd en bij gelijken diensttijd de jongere in leeftijd, aan den oudere, in alles wat den dienst en de goede orde betreft, dezelfde gehoorzaamheid en denzelfden eerbied betoone, als of de laatste een hoogeren rang of graad bekleedde.

Het is de wil der *Koningin*, dat de meerdere in den mindere in rang eene lijdelijke gehoorzaamheid vinde, en dat al de gegeven bevelen letterlijk en onverwijld worden ten uitvoer gebracht.

Bij het voorschrijven van deze gehoorzaamheid vordert *Hare Majesteit* echter, dat de orders overeenstemmen met de wet en de reglementen, of gegrond zijn op rede en

billijkheid, en *Zij* verbiedt aan elken meerdere zich immer eenige *beleedigende* uitdrukking tegen zijne ondergeschikten te veroorloven.

Is de *letterlijke* uitvoering van een gegeven bevel door de omstandigheden onmogelijk geworden en ontbreekt tijd of gelegenheid tot het vragen van nieuwe bevelen, dan is de mindere verplicht in den *geest* van het bevel op eigen verantwoordelijkheid te handelen.

Wordt een gegeven bevel door een lateren last van een anderen meerdere onuitvoerbaar, dan is de mindere verplicht dien meerdere met het oorspronkelijk bevel bekend te maken; blijft deze bij den door hem gegeven last, dan wordt die opgevolgd en is de mindere ontslagen van de verantwoordelijkheid voor het niet opvolgen van het eerste bevel, welke verantwoordelijkheid op den laatsten lastgever overgaat.

Elk militair is verplicht, in den dienst, de orders hem gegeven door dengene, die boven hem gesteld is, *terstond en zonder daartegen te redeneeren*, te gehoorzamen en getrouwelijk te volbrengen, behoudens het recht, om, wanneer hij zich door die orders bezwaard gevoelt, *daarna* zijne klachten in te brengen.

(R. K §§ 1 en 2, art. 1, 2 en 3; R. I artt. 2, 3 en 5; A. O. 1893, no. 1.)

§ 2. Aan *overtredingen tegen de krijgstucht* maakt zich schuldig:

Hij, die in hoogeren rang gesteld zijnde, zich eenige feitelijkheden of honende uitdrukkingen tegen zijn ondergeschikten veroorlooft of ook eene onbehoorlijke straf tegen hen uitoefent of doet uitoefenen.

Hij, die uit losheid of onachtzaamheid verzuimt uit te voeren datgene waartoe hij gecommandeerd is, of te volbrengen de orders, welke aan hem door iemand in hoogeren rang gesteld, gegeven zijn; ook dan zelfs, wanneer die order bestaat in het uitvoeren of doen uitvoeren van eene bevolene straf.

Hij, die zich niet voegzaam onderwerpt aan het ondergaan van de bevolene straf.

Hij, die zich in geval van alarm niet met den meesten spoed onder de wapenen begeeft.

Hij, die uit onachtzaamheid de verschillende appels,

wachten, excercitiën, monsteringen of inspectiën, waartoe hij gecommandeerd is, verzuimt.

Alle onderofficieren of minderen, die zich zonder in dienst te zijn of zonder vergunning, op straat bevinden, nadat de taptoe geslagen is.

Hij, die op de wacht of in den dienst beschonken wordt bevonden.

Alle schildwachten, die in tijd van vrede niet op hunne posten, of daarop slapende of beschonken worden bevonden, wanneer namelijk daaruit geene schadelijke gevolgen zijn voortgevloeid, alsmede een schildwacht, die aan zijne consignes niet heeft voldaan.

Hij, die zijn meerdere oneerbiedig behandelt, kwalijk bejegent, tegen hen mort, zich onbetamelijke uitdrukkingen tegen hen veroorlooft, of zich met woorden of gebaren over hunne behandeling onvergenoegd betoont.

Hij, die in tijd van vrede boven zijn verlof uitblijft, doch binnen vier weken vrijwillig en zonder achterhaald te zijn terugkomt of zich aangeeft.

Alle onderofficieren en minderen, die in tijd van vrede voor de eerste maal gedeserteerd zijn, doch binnen vier weken vrijwillig en zonder achterhaald te zijn terugkomen of zich aangeven.

Hij, die verkoopt, verpandt, ruïneert of verwaarloost de kleine monteeringstukken; of uit luiheid of onachtzaamheid verzuimt na te komen, hetgeen omtrent het uiterlijk voorkomen en de zindelijkheid in kleeding en wapenen is bevolen.

Aan militairen, die zich aan goedverkoopen schuldig gemaakt hebben, mag slechts het hoog noodige op schuld worden verstrekt. In geen geval mag meer worden verstrekt dan:

aan Europeanen,		aan Inlanders,
1 kwartiermuts,	1 halsdas,	1 kwartiermuts,
1 attila,	2 hemden,	1 attilla,
1 pantalon,	1 paar schoenen,	1 pantalon,
1 onderbroek,	1 haarkam,	1 halsdas,
1 paar sokken,	1 eetketel.	1 werkbroek,
		1 haarkam,
		1 eetketel.

(Circulaire D. v. O. dd. 18 Dec'. 1885).

Hij, die zich schuldig maakt aan kijverijen en vechterijen, hetzij met zijne kameraden onderling, of met de burgers of ingezetenen; of wie geringe buitensporigheden, baldadigheden of grofheden pleegt op straat, in burgerhuizen of drankwinkels, voor zooverre deze uit dronkenschap, broddronkenheid of losbandigheid zijn geschied.

Hij, die zich aan lichte strooperijen schuldig maakt.

Alle onderofficieren en minderen, die zich zonder schriftelijke toestemming van den commandeerenden officier van het korps in den huwelijken staat hebben begeven.

Hij, die zonder daartoe bevoegd te zijn, aan de gearresteerden eenigen kost of drank brengt of bezorgt.

Hij, die zich in den drank te buiten gaat, of zich aan liederlijke gedragingen overgeeft.

Hij, die zich aan grof spelen en het maken van onbehoorlijke verteringen schuldig maakt.

Hij, die *gebruik* maakt van amfioen *in het kwartier* of *in dienst*, en daarvan *misbruik* maakt ook buiten dienst of buiten het kwartier.

Buiten en behalve de hiervoren opgenoemde overtredingen tegen de krijgstucht, behooren eindelijk nog hiertoe en moeten als zoodanig gestraft worden, de overtredingen tegen de *bestaande* of *nog uit te vaardigen* reglementen en voorschriften, en in het algemeen, schoon hier niet bij name genoemd, alle zoodanige *handelingen* en *gedragingen*, die met de instandhouding eener *goede orde* en *krijgstucht* in den militairen dienst onbestaanbaar zijn.

(R. K art. 8 t/m. 27; A. O. 1870 n°. 145.)

§ 3. *Dronkenschap.* Alle militairen behooren zich te allen tijde te wachten voor dronkenschap.

Ter voorkoming van misdrijven tegen de ondergeschiktheid mag de meerdere zich met een beschonken militair niet handtastelijk inlaten.

Moet die meerdere, in geval van weerspannigheid, zijn toevlucht tot dwangmiddelen nemen, dan maakt hij daartoe gebruik van den bijstand van militairen van gelijken of minderen graad dan die van den weerspannige.

Door drank bevangen militairen, die zich niet aan onge-

regeldheden schuldig maken, laat men op hun bed uitslapen.
(R. I. art. 6.)

§ 4. *Regeling van het gezag.* Hij, die bij ontstentenis of afwezigheid van een meerdere in rang of graad, *tijdelijk* den dienst van dezen waarneemt, heeft gedurende dien tijd het gezag en de verantwoordelijkheid van dien meerdere.

De *niet-Europeesche* gegradueerden staan, onverminderd hunnen ouderdom in den graad, hierarchiek onder de *Europeesche* gegradueerden van gelijken, maar boven die van den daarop volgenden graad.

De niet-Europeesche gegradueerden van denzelfden graad, doch van verschillenden landaard, hebben gelijke hierarchieke rechten. Hun ouderdom in den graad regelt hun gezag. Zie verder § 1.
(R. I. art. 20.)

§ 5. De *straffen*, hoezeer het onvermijdelijk gevolg van de overtredingen, bij het *Reglement van Krijgstucht* aangewezen (zie blz. 3, enz.), mogen echter niet overdreven zijn en moeten vooral de strekking hebben om den gestrafte te verbeteren en hem terug te houden van zich op nieuw aan strafbare handelingen schuldig te maken.

Bij disciplinaire opsluiting van militairen wordt het stelsel van afzonderlijke en eenzame opsluiting toegepast, zooveel de localiteit dit toelaat.

Vaste straffen vooruit op zekere feiten te stellen is ten strengste verboden.
(A. O. 1887 n°. 69.)

§ 6. Het *eenvoudig* (*voorloopig*) *arrest* kan door iederen meerdere in rang of graad aan zijnen mindere worden opgelegd. Hij, die dit arrest heeft opgelegd, is verplicht daarvan rekenschap te doen, te weten: de adjudant-onderofficier aan den kapitein van de week of aan den luitenant-adjudant, de sergeant-majoor aan den luitenant van de week, en de sergeanten, fouriers en korporaals aan den sergeant-majoor.
(R. I. art. 7.)

§ 7. De *disciplinaire* straffen zijn:

Strafexerceeren, het doen van *werktoeren* in de chambree en het kwartier of in de stad.

Stadsarrest, ten hoogste gedurende *twee* maanden.

Kwartierarrest, ten hoogste gedurende *een* maand.

Kamerarrest, voor onderofficieren en korporaals, ten hoogste gedurende *drie* weken.

Straf- of politiekamer, voor onder-officieren en korporaals ten hoogste gedurende *veertien* dagen; voor de mindere militairen, ten hoogste gedurende *drie* weken.

De *provoost*, ten hoogste gedurende *veertien* dagen, hetzij op den gewonen kost, hetzij te water en rijst om den anderen dag. Voor de mindere militairen kan deze straf nog verzwaard worden met sluiting in de boeien op de dagen, dat gewone kost wordt genoten.

Het *cachot* voor onderofficieren en korporaals ten hoogste gedurende *vier* dagen, met of zonder verzwaring van te water en rijst.

Het *cachot* voor mindere militairen, gedurende vier dagen te water en rijst, of gedurende acht dagen, om den anderen dag te water en rijst en daarbij gesloten in de boeien met gelijke tusschenpoozingen.

De cachot- en provooststraffen worden, voor zooveel daartoe gelegenheid bestaat, in eenzame opsluiting ondergaan. Sluiting in de boeien heeft plaats zonder kromsluiting.

Degradatie of *terugstelling tot soldaat* voor de onderofficieren en korporaals.

Plaatsing in de 2e klasse van militaire discipline.

Het wegzenden met een *briefje van ontslag*.

De straf van kwartierarrest zal bestaan in het zich niet buiten het kwartier te mogen begeven, dan ter zake van dienst.

De strafkamers der onderofficieren en zoo mogelijk ook die der korporaals, moeten van de strafkamers der soldaten zijn afgescheiden; ook die der Europeesche van die der niet-Europeesche militairen.

De cachot- en provooststraf ontheft de gestraften van allen militairen dienst. Bij de overige straffen is zulks niet het geval.

Onder degradatie behoort niet verstaan te worden, de

terugstelling van eene hoogere klasse van ongegradueerde militairen tot de laagste klasse.

Onderofficieren, eenmaal van hunnen graad ontzet, worden, buitengewone gevallen uitgezonderd, niet dan nadat zij gedurende zeer geruimen tijd afdoende bewijzen van verbeterd gedrag hebben gegeven, en dan nog alleen bij opklimming langs de verschillende tusschengraden, in den vorigen graad hersteld.

Militairen, die ten gevolge eener veroordeeling wegens diefstal, oplichting, of andere de goede trouw of eerlijkheid kwetsende misdrijven gedegradeerd of uit eene hoogere klasse van ongegraduëerde militairen teruggeplaatst zijn, kunnen in geen geval meer bevorderd worden, dan bij buitengewoon verdienstelijk gedrag voor den vijand, ter beoordeeling van den commandant der expeditionaire troepen.

[R. K. artn. 29, 30, 31, 33, 44, 45. 49 en 50; A. O. 1879 no. 43 art. 4a, 1883 no. 13 en 1887, no. 69, R. I. art. 34.]

§ 8. *De 2e klasse van discipline.* De plaatsing van militairen in eene afzonderlijke klasse, aan eene gestrengere krijgstucht onderworpen, geschiedt krachtens art. 31 van het R. K. luidende: Mindere militairen, die door herhaalde overtredingen, ongehoorzaamheid of liederlijkheid blijken geven onvatbaar te zijn voor het gevoel van eer, worden in eene *afzonderlijke* of *tweede klasse* geplaatst, totdat zij voldoende bewijzen van beterschap zullen hebben gegeven.

De in de 2e Klasse geplaatste militair zal daarin minstens *vier* maanden (de maand gerekend op 30 dagen) verblijven, ongerekend den tijd gedurende welken hij door verpleging in eene ziekeninrichting dan wel uit andere oorzaken aan den dienst onttrokken is geweest. Is het verblijf in de ziekeninrichting evenwel het gevolg van eene verwonding voor den vijand of van vermoeienissen en ontberingen gedurende krijgsverrichtingen, dan wordt de duur van dat verblijf in mindering van den straftijd gebracht.

De tijd, die in de 2e klasse van discipline wordt doorgebracht, telt niet in mindering van de aangegane dienstverbintenis.

Is de man echter gedurende de plaatsing in die klasse om andere redenen dan boven vermeld, opgenomen geworden in eene ziekeninrichting voor langer dan eene week of absent geweest ten gevolge van oorzaken onafhankelijk van zijn wil, b. v. preventieve hechtenis gevolgd door vrijspraak, dan wordt de duur van zoodanige absentiën, na ontslag uit de klasse, als diensttijd teruggegeven.

De strafcursus is verdeeld in *drie* tijdperken:
de strenge strafcursus,
de beperkte proeftijd en
de proeftijd.

De duur van het eerste tijdperk bedraagt *een* maand; die van het tweede: *twee* maanden, en die van het derde: *een* maand.

Gedurende den geheelen duur van den strafcursus worden aan de gestraften alle eere- en onderscheidingsteekenen, zooals de Militaire Willemsorde, de medaille voor Moed en Trouw, de medailles voor trouwen dienst, de Atjeh-medaille, het eereteeken voor bijgewoonde belangrijke krijgsbedrijven, de schietprijzen, de chevrons en alle andere van welken aard of oorsprong ook, ontnomen, blijvende die voorwerpen met de brevetten onder berusting van den compagnies- of detachements-commandant.

Ook genieten zij geen verhoogde soldij of meerdere soldij als tamboer of hoornblazer, blijvende deze inkomsten geheel ten voordeele van den Lande, terwijl hun ook geen chevrons of distinctieve teekenen verstrekt of de geldswaarde daarvan uitgekeerd worden.

Zij deelen in geen der gunsten of voorrechten van de gewone klasse van militairen.

Bij alle appèls treden zij aan op *zes* passen afstand van den linkervleugel hunner compagnie.

Zij worden in den regel niet naar andere korpsen overgeplaatst.

Met cachot of provoost gestraft, worden zij, zoo de localiteit zulks maar eenigszins toelaat, afgescheiden gehouden van de gestraften der gewone klasse van militairen en overigens zooveel mogelijk elk afzonderlijk opgesloten.

Gedurende den *strengen strafcursus* zijn zij *bovendien* voort-

durend geconsigneerd, dragen zij midden op de voorzijde der kwartiermuts eene voor hunne rekening van *witte* stof vervaardigde 2, zijn de knoopen van kapot en attilla overtrokken met dezelfde stof, waaruit deze kleedingstukken zijn vervaardigd, en wordt de helmhoed van de versierselen (zon en leeuwenkoppen) ontdaan, welke met de schouderpassanten en de borsttressen in het compagnie's-magazijn worden bewaard.

In dit tijdperk doen de gestraften voorts extra-corvéeën en exercitiën, betrekken zij in den regel geen andere dan kazerne- en kampementswachten, nemen zij geen deel aan parades en verrichten zij geene werkzaamheden, die geldelijke voordeelen opleveren, en buiten het kwartier alleen zoodanige corvéeën, waaraan min of meer zware arbeid verbonden is en welke onder goed toezicht plaats hebben.

Ook wordt hun slechts het halve bedrag der deeling uit de menage betaald. De wederhelft, zoomede alle andere inkomsten, uitgezonderd die boven genoemd, worden in compensatie gebracht met de schulden, die zij aan den Lande hebben, en, zijn deze aangezuiverd, te hunnen behoeve in het spaarfonds gestort. (Zie H. XIII.)

Bij goed gedrag gedurende het eerste tijdperk, zoodat de man niet met provoost of cachot gestraft behoeft te worden, wordt hij in *den beperkten proeftijd* geplaatst. Terwijl in dit tijdperk slechts het bepaalde in de vorige alinea op hem van toepassing blijft, wordt hem vergund nu en dan één uur daags uit te gaan, welke vrijheid, bij voortdurend goed gedrag als voren, gedurende de tweede maand van den beperkten proeftijd geleidelijk wordt uitgebreid. Blijft hij zich ook bij die meerdere vrijheid van ernstige overtredingen onthouden, dan wordt hij in den *proeftijd* geplaatst en hem volle vrijheid tot uitgaan toegestaan, terwijl de bepalingen van de vorige alinea geheel ophouden op hem toepasselijk te zijn.

Wordt hem ook gedurende den proeftijd geen provoost- of cachotstraf opgelegd, dan wordt hij uit de 2e klasse van militaire discipline ontslagen.

Begaat hij echter in een der drie tijdperken van den strafcursus eene ernstige overtreding, voor welke hij met

provoost of cachot moet worden gestraft, dan moet hij na het einde der straf, den cursus geheel opnieuw doorloopen.

Manschappen in de 2e klasse van discipline, die eene daad van grooten moed of van zelfopoffering verrichten, *kunnen* ter belooning uit die klasse worden ontslagen.

Met de medaille voor trouwen dienst versierde manschappen mogen slechts in de 2e klasse van discipline worden geplaatst, wanneer zij in den loop van *een* jaar ten minste *drie* provoost- of cachotstraffen hebben ondergaan, met dien verstande echter dat deze bepaling slechts van toepassing is bij zoodanige plaatsing *voor de eerste maal* in den loop van een engagement of reëngagement.

[R. K. art. 31; R. I. art. 186; R. 2e K. A. O. 1881 n°. 55 en 1891 n°. 61.]

§ 9. *Inlijving bij de strafdetachementen.*

Bij een strafdetachement worden ingelijfd:

1e. de militairen, die, in de 2e klasse van militaire discipline geplaatst, na herhaalde bestraffingen zoo onhandelbaar zijn, dat hunne verwijdering van het korps noodig is;

2°. zij, die bij rechterlijk gewijsde tot plaatsing bij een strafdetachement zijn veroordeeld.

De ingelijfden dragen eere- noch onderscheidingsteekenen. De tijd bij het strafdetachement doorgebracht telt niet in mindering van het dienstverband.

De strafcursus wordt verdeeld in *drie* tijdperken, te weten:

de 2e categorie,
de 1e categorie en
de proeftijd,

wier duur respectievelijk 3, 2 en 3 maanden (van 30 dagen) bedraagt, ongerekend nog den tijd, gedurende welken de ingelijfde door verpleging in eene ziekeninrichting dan wel uit hoofde van andere oorzaken aan den dienst onttrokken is geweest.

De ingelijfden worden bij aankomst in *de* 2e *categorie* geplaatst en in die categorie slechts met cachot en rietslagen gestraft; zij zijn voortdurend geconsigneerd.

Zij, die zich in de 2e categorie gedurende drie achtereenvolgende maanden voorbeeldig gedragen, zoodat zij in dien

tijd niet zijn gestraft geworden, worden in *de* 1e *categorie* geplaatst.

Aan de ingelijfden dezer categorie wordt in de eerste maand vergund nu en dan één uur daags uit te gaan, welke vrijheid gedurende de tweede maand geleidelijk wordt uitgebreid. Blijven zij zich gedurende die twee maanden goed gedragen, zoodat zij niet met provoost, cachot of rietslagen behoeven gestraft te worden, dan gaan zij in *den proeftijd* over. Wordt hun echter een dier straffen opgelegd, dan worden zij na het einde der straf in de 2e categorie teruggeplaatst.

De manschappen der 1e en 2e categorie verrichten extra-corvéeën en strafexercitiën, dragen midden op de voorzijde van de kwartiermuts eene van *roode* stof vervaardigde 2, terwijl de knoopen van kapot en attilla overtrokken zijn met dezelfde stof, waaruit deze kleedingstukken zijn vervaardigd, en wordt de helmhoed van de versierselen (zon en leeuwenkoppen) ontdaan. Zij genieten eene deeling uit de menage van 25 cents in de vijf dagen voor den Europeaan en van 15 cents in de vijf dagen voor een Afrikaan, Amboinees en Inlander.

Gedurende den proeftijd wordt den ingelijfde geheele vrijheid tot uitgaan verleend en zijne deeling uit de menage verhoogd: in de eerste maand tot 55 en 35 cents, in de tweede maand tot 70 en 45 cents en in de derde maand tot 85 en 65 cents in de vijf dagen, respectievelijk voor den Europeaan, en voor den Afrikaan, Amboinees en Inlander.

Bij goed gedrag, gedurende den proeftijd, keert de ingelijfde, bedoeld sub. 1e, in de gelederen terug, terwijl de ingelijfde, bedoeld sub. 2e, mits zich voortdurend goed gedragende, met behoud van alle reeds toegekende voorrechten, in den proeftijd blijft tot de bij vonnis bepaalde duur van zijn straftijd is verstreken. Ondergaat de man echter gedurende den proeftijd één der bovengenoemde straffen, dan wordt hij in de 2e categorie terug geplaatst.

De ingelijfde, bedoeld sub 1e, die na een verblijf van één jaar, ongerekend de absentiën, nog in de 2 categorie zich bevindt of daarin moet worden teruggebracht, wordt voorgedragen om met een briefje van ontslag uit het leger te worden verwijderd.

De ingelijfde bedoeld sub 2°, wordt ontslagen onmiddellijk na het verstrijken van den bij vonnis bepaalden duur van zijn straftijd, onverschillig in welk tijdperk van den strafcursus hij zich bevindt. Wordt hij niet waardig geacht in de gelederen terug te keeren om zijn verband uit te dienen, dan wordt hij tijdig voorgedragen om na strafexpiratie met een briefje van ontslag uit het leger te worden verwijderd.

De straf van het wegzenden met een briefje van ontslag, opgelegd aan militairen, die bij een strafdetachement zijn ingelijfd, gaat gepaard met *twintig* rietslagen.

Op de *ingelijfden* bij de strafdetachementen, die bij gebrek aan ruimte op de standplaatsen dier korpsen elders zijn gedetacheerd, alsmede op hen, die in een provoosthuis zijn opgesloten en nog niet als veroordeelden in een huis van arrest of detentie zijn opgenomen, kan de straf van rietslagen tot een maximum van *twintig* worden toegepast.

(R. S.; A. O. 1883 n°. 13 en 59, 1887 n°. 68 en 1891n°. 61.)

§ 10. *Over de bevoegdheid tot straffen.* Bij detachementen, welke door een adjudant-onderofficier worden gecommandeerd en tot de bezetting behooren van garnizoenen of posten, waar een officier militaire commandant is, zal de straf van plaatsing in de 2e klasse van discipline door dezen en *niet* door den detachements-commandant worden opgelegd.

Bij detachementen, welke door een militair beneden den graad van adjudant-onderofficier worden gecommandeerd en tot de bezetting behooren van garnizoen of posten, waar een officier militaire commandant is, zullen *alle* straffen door genoemden officier, niet door den commandant van het detachement worden opgelegd.

In garnizoenen, waar een onderofficier met het militair commando is belast, hebben *deze* en *de detachements-commandanten*, wat het opleggen der straffen aangaat, dezelfde bevoegdheid als een officier, met uitzondering nochtans ten opzichte van de straf tot plaatsing in de 2e klasse van discipline, welke moet worden aangevraagd aan en opgelegd door den commandeerenden officier van de compagnie of het korps, waartoe het detachement behoort.

Tot de in de voorgaande alinea bedoelde bevoegdheid behoort mede niet de straf van degradatie, die alleen door den commandant van het korps kan worden opgelegd. (R. K. art. 39 en 43; A. O. 1887 n°. 69.)

Rechtspleging.

§ 11. *Recht van reclame.* Een *gearresteerde*, die zich over zijn *arrest* of een *gestrafte*, die zich over de hem opgelegde *straf* bezwaard acht, kan daarover *mondeling* of *schriftelijk* zijne klachten inbrengen bij den chef, die onmiddellijk gesteld is boven dengene, die het arrest of de straf heeft bevolen, en zoo hij door dezen wordt *afgewezen*, zelfs verzoeken, dat de zaak door den krijgsraad worde onderzocht.

Deze klachten kunnen door den gearresteerde *onmiddellijk na* zijne arrestatie en door den gestrafte *na* het ondergaan der *geheele straf* worden ingebracht.

Driemaal vier en twintig uren na zijne arrestatie, of *driemaal* vier en twintig uren nadat hij zijne straf in haar geheel heeft ondergaan, worden geene klachten meer aangenomen.

Wanneer het onderzoek van den krijgsraad wordt verzocht, mag dit door den commandeerenden officier niet worden geweigerd, mits de klager daartoe het verzoek doe *binnen driemaal* vier en twintig uren, nadat hem de uitspraak van den chef op zijne klacht is bekend gemaakt.

Van af het oogenblik, dat het verzoek is gedaan, houdt de klager *kwartierarrest*

Klagers, die in een strafcursus zijn geplaatst, worden in de *politiekamer* opgesloten.

Wanneer het arrest wordt gevioleerd, verandert de commandeerende officier dit in politiekamer.

Overigens blijft het arrest gehandhaafd tot de krijgsraad in de zaak heeft beslist, ten ware de klager door den krijgsraad in het ongelijk is gesteld, in welk geval het arrest blijft voortduren tot aan de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof.

Indien de klacht is ingesteld bij den chef kan zij *niet* worden ingetrokken.

Wanneer onderzoek door den krijgsraad is verzocht, wordt de intrekking toegelaten, zoolang niet officieren-commissarissen zijn benoemd.

Wanneer de gedane klacht dermate *ongegrond* en *lichtvaardig* is, dat zij aan *verregaande oneerbiedigheid* moet worden toegeschreven, wordt de klager deswege ingevolge de wet gestraft. Bij gegrondbevinding der klacht wordt het arrest opgeheven en de straf of de strafreden gewijzigd of in het strafboek doorgeslagen. (R. L. art. 15, 16, 17 en 18; A. O. 1874 n°. 10, 1881 n°. 12.)

§ 12. *Commissie van onderzoek.* Wanneer het onderzoek van den krijgsraad wordt verzocht, moet de klager bij dat verzoek het *schriftelijk* bewijs overleggen, dat hij met zijne klacht door den chef van den arrest- of strafoplegger is afgewezen.

De commandeerende officier benoemt, wanneer onderzoek voor den krijgsraad wordt verlangd, *twee* officieren in commissie. Bij gemis aan een voldoend aantal officieren, kunnen ook onderofficieren worden aangewezen.

Deze commissie, waarbij de minste of jongste in rang der commissarissen tevens als secretaris optreedt, hoort den klager, den strafoplegger en zoo noodig de getuigen, leest alle verhooren aan den klager voor, houdt van zijne aanmerkingen aanteekening op het stuk, waarop zij vallen, en wint zoo noodig andere inlichtingen in.

(A. O. 1874 n°. 10, 1875 n°. 32 en 1881 n° 12.)

§ 13. De plaatsing van militairen in de 2e klasse van discipline is eene straf, waartegen eene klacht kan worden ingebracht.

De plaatsing bij een der strafdetachementen is *geene* straf, maar eene administratieve maatregel.

(A. O. 1874, n°. 10 en 1887 n°. 69.)

§ 14. *Het vervolgen der misdaden.* Geen militair mag wegens *misdaad* in rechten betrokken worden, dan volgens *de wet*, in de gevallen en volgens de wijze, door deze voorgeschreven. Elk meerdere is verplicht van het recht om zijn

mindere het arrest op te leggen gebruik te maken, zoodra hem bekend is, of bij hem op waarschijnlijke gronden vermoed wordt, dat de mindere in rang zich aan eene *aanmerkelijke fout* of eenige *misdaad* heeft schuldig gemaakt.

Degene, die het arrest heeft opgelegd, zal onmiddellijk daarvan rapporteeren, en ingeval de aard der zaak zulks vereischt, tevens overgeven eene *schriftelijke klacht*, behelzende de reden of redenen, waarom het arrest geschied is, met de bijvoeging der bewijzen of aanwijzing der getuigen daartoe betrekkelijk.

De zaak wordt vervolgens onderzocht door den korpscommandant.

Indien bij dat onderzoek blijkt, dat de gearresteerde onschuldig is, zal hij dadelijk moeten worden ontslagen.

Indien daarentegen bij dat onderzoek gebleken is, dat de gearresteerde vermoedelijk aan de hem ten laste gelegde daad of overtreding schuldig is en dat deze van dien aard is, dat daarin door een krijgsraad uitspraak moet worden gedaan, dan wordt daarvan kennis gegeven aan den commandant van het garnizoen.

(R. L. artt. 1, 5, 7, 8, 10 en 11.)

§ 15. *Over de commissarissen.* Wanneer door den commandeerenden officier van het garnizoen is bepaald dat de gearresteerde voor een krijgsraad zal terecht staan, wordt eene commissie bestaande uit drie officieren, van welke een de functiën van secretaris zal waarnemen, benoemd, ten einde de zaak verder te onderzoeken. Bij *gemis* aan officieren kan dat onderzoek ook door onderofficieren worden gehouden.

Tot commissarissen en secretaris mogen niet benoemd worden zij, die den beschuldigde bestaan in den zesden en onderling in den vierden graad van bloedverwantschap, in tegenwoordige of voormalige zwagerschap; noch zij, die in de zaak eenigen raad of advies hebben gegeven of de *klacht* hebben ingediend.

(R. L. artt. 19, 20, 37, 38 en 145; A. O. 1837 n°. 13 § 7.)

§ 16. *Over de tolken.* Indien de beschuldigde of een getuige de Hollandsche taal niet verstaat, zullen commissarissen een tolk gebruiken.

Bij ontstentenis van een *gezworen tolk*, onverschillig in welke taal, zal een te goeder naam en faam staand persoon, omtrent wiens ervarenheid voldoende zekerheid bestaat, als zoodanig dienst doen, nadat hij vooraf is beëedigd.

Aan *Europeesche* militairen beneden den rang van officier, dienst verrichtende als gezworen tolk, wordt toegekend:

Voor vacatiën van één uur of minder . *f* 2,25
» twee uren . . . . . » 2,—
» ieder uur daarboven. . . . . » 0,75

Meermalen op denzelfden dag dienst verrichtende, wordt iedere verrichting *afzonderlijk* berekend, indien de tusschenpoozing tusschen de eene en de andere *meer* dan een half uur bedraagt.

Nimmer wordt echter meer in rekening gebracht dan hetgeen zou aankomen, indien de verschillende vacatiën te zamen met inbegrip der tusschenpoozing als één dienstverrichting worden aangemerkt.

Aan *inlandsche* personen, niet van landswege bezoldigd en als tolk dienst verrichtende, wordt toegekend *f* 1 tot *f* 3 daags, zich regelende naar hunnen stand en hun maatschappelijk beroep, zoomede naar het belang hunner verrichtingen; een en ander te beoordeelen door den persoon, die hunne diensten heeft ingeroepen.

Aan inlandsche priesters, geen bezoldiging van het gouvernement genietende, wordt voor het beëedigen van iederen getuige bij gerechtelijke verrichtingen te goed gedaan *f* 1, doch *niet meer* dan *f* 3 daags.

(T. 46 c. T. R. L. art. n°. 86 en 107; A. O. 1864 n°. 21.)

§ 17. De *Krijgsraden* oefenen uit de crimineele justitie ter eerster instantie over alle militaire of andere aan den militairen dienst verbonden personen aan hunne rechtsmacht onderworpen, met uitzondering van hen, die ter eerster instantie voor het Hoog Militair Gerechtshof te recht staan.

Onder militaire personen zijn mede begrepen de recruten,

zoodra hun de krijgsartikelen zijn voorgelezen. Onder onderofficieren zijn, voor zooveel het C. W. betreft, de korporaals mede begrepen.
(R. L. art. 143; C. W. art. 2.)

§ 18. De *Krijgsraden te velde* zullen *mede* recht spreken over alle misdaden begaan wordende door personen, die tot den dienst van het leger worden gebruikt, of die het leger volgen, als: vrouwen, marketensters, ambachts- en werklieden, de bedienden van officieren, mitsgaders diegenen, welke wel geene betrekking tot het leger hebben, maar bevonden zullen zijn *spionnen* te wezen of zich aan eenige misdaad ten nadeele van het leger te hebben schuldig gemaakt.
(R. L. art. 272: C. W. art. 6.)

§ 19. De militairen, die uit 's lands dienst zijn ontslagen, blijven nog gedurende *een jaar en zes weken na hun ontslag* aan de bepalingen van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande onderworpen, ter zake van beleedigingen, aan hunne meerderen uit hoofde van vorigen dienst gedaan.
(C. W. art. 4.)

§ 20. Wanneer de *beklaagde* een onderofficier, of van een minderen rang is, zal hij, in arrest zijnde, gedurende het onderzoek zijner zaak door den krijgsraad, in arrest blijven.
(R. L. art. 160.)

§ 21. *Bevinding van den krijgsraad.* Bijaldien de krijgsraad bevindt, dat de beklaagde onschuldig is, spreekt hij hem *vrij* van de hem ten laste gelegde beschuldiging en gelast zijn ontslag, zoo hij zich in arrest bevindt.
Wanneer de krijgsraad bevindt, dat de bewijzen niet voldoende zijn, doch dat het berekenbaar mogelijk is, dat te eeniger tijd nog nadere bewijzen zouden kunnen worden ingewonnen, zal hij de beklaagde *alsolveeren van de instantie.*
Bijaldien de krijgsraad verstaat, dat de zaak kan worden gehouden voor voldongen, en dat er grond is tot het

doen van een eisch, zal de auditeur-militair binnen tweemaal vier en twintig uren dienen van zijne *conclusie van eisch*, waarbij deze tot zoodanige bepaalde straf of straffen zal concludeeren, als hij oordeelt dat op de bewezene misdaad of misdaden bij de wet gesteld zijn. Hij zal daarbij tevens concludeeren tot veroordeeling van den beklaagde in de kosten van het proces.

(R. L. art. 181, 182, 183 en 185.)

§ 22. Militairen of militaire personen, die als *beklaagden*, *reclamanten*, *appellanten* of *geappelleerden* voor den militairen of burgerlijken strafrechter, buiten het garnizoen waar zij zijn gevestigd, moeten verschijnen, bekomen gelijke transportmiddelen, voeding en vrijen overvoer als de gewone reizende mindere militairen.

(Zie H: VII §§ 78, 79 en 80.)

Bij vrijspraak, absolutie van de instantie, het als straf aanrekenen van het preventief arrest of gegrond verklaring der reclame en voorts als uit het vonnis blijkt, dat de Staat in de kosten van het proces is veroordeeld, komen de kosten van een en ander, en bij gevankelijken overvoer ook die der heen- en terugreis van het geleide, ten laste van *het land*.

Bij veroordeeling of ongegrond verklaring der reclame, met verwijzing in de kosten van het proces, worden de vorenbedoelde uitgaven gebracht ten laste van *den betrokkene*. In dit geval worden de kosten voor de heen- en terugreis van het geleide alleen dan verhaald, wanneer voor dat geleide niet zijn gebezigd militairen, die wegens overplaatsing als anderszins toch op 's lands kosten moesten reizen, en die bij voorkeur, *zonder aan een behoorlijk toezicht te kort te doen*, daartoe zullen worden aangewezen.

Ten behoeve van elk in rechten betrokken militair (ook reclamant), die — afgescheiden van zijne landsinkomsten (traktement of soldij) — *al* dan *niet* genoegzaam vermogend geoordeeld wordt om, voor het geval hij mocht worden veroordeeld, de proceskosten te betalen, zal door den betrokken korps- of detachements-commandant eene verklaring daarvan worden opgemaakt en bij de processtukken gevoegd.

(A. O, 1879 n°. 47 en 1880 n°. 19.)

§ 23. Aan ieder militair beneden den graad van adjudant-onderofficier, die door eene Europeesche of Inlandsche rechterlijke autoriteit als *getuige* in strafzaken wordt opgeroepen, wordt voor elken dag, waarop zijne verschijning voor den rechter gevorderd wordt, eene schadeloosstelling toegekend, ten bedrage van:

voor een Europeesch	onderofficier	*f* 1.20.
» »	korporaal of soldaat	» 0.60.
» » Inlandsch	onderofficier	» 0.80.
» »	korporaal of soldaat	» 0.40.

Hij geniet voorts te water vrijen overtocht en te land transportmiddelen, marschvoeding of indemniteit daarvoor, op gelijke wijze als in dienst reizenden.

(Zie H. VII §§ 78, 79 en 80.)

Aan een adjudant-onderofficier wordt *op zijn verzoek* eene schadeloosstelling verleend.

Hij heeft aanspraak, indien hij woont op *minder* dan 12 palen afstands van de plaats, waar zijne verschijning gevorderd wordt, op vergoeding der kosten van een huurrijtuig; bij *verderen* afstand, op reis- en verblijfkosten.

In het laatste geval bestaat de vergoeding:

a. in het bedrag van den huurprijs of de passagegelden volgens voor particulieren bestaand tarief of gebruik, door den getuige overeenkomstig zijn rang te besteden voor het vervoer langs den kortsten of wel den meest algemeen gevolgden reisweg en met de meest gebruikelijke vervoermiddelen, onverschillig of de getuige dien weg gevolgd heeft en welke middelen, hetzij eigen of geleende of gehuurde, hij gebruikt heeft.

De getuige kan kosteloos gebruik maken van gouvernements, binnenlandsche of particuliere postpaarden; zoo zij beschikbaar zijn, zullen hem deze op vertoon van zijn exploit van dagvaarding of ander legaal document van oproeping worden verstrekt.

b. bij reizen over land bovendien in *vijf* centen per paal, zoowel voor de heen- als voor de terugreis, mits reizende met middelen zonder stoomkracht.

c. in ten minste *drie* en ten hoogste *acht* gulden verblijf-

kosten per dag, met dien verstande, dat met stoomspoorwagens minstens 67 paal, met postpaarden of tramwagens minstens 35 paal en met andere transportmiddelen over land minstens 18 paal per dag moeten afgelegd worden.

Geen aanspraak op verblijfkosten kan worden gemaakt over dagen, waarop de getuige aan boord van een stoom- of zeilschip nachtverblijf heeft moeten houden, tenzij hij aldaar in zijne voeding heeft moeten voorzien.

Aan den getuige wordt, indien hij zulks verlangt, door den tot het afgeven van mandaten op 's Lands kas bevoegden ambtenaar een voorschot verleend ten bedrage van vier vijfde van het vermoedelijk bedrag der te maken reis- en verblijfkosten, of wanneer de reis langer moet duren dan eene maand, van vier vijfde van het over de eerste maand te goed te maken bedrag.

(A. O. 1885 n°. 62.)

§ 24. *Binnen drie dagen* nadat de auditeur-militair heeft gediend van zijne voordracht tot vrijspraak, tot absolutie van de instantie of van zijne conclusie van eisch, zal de krijgsraad de zaak in overweging nemen en tot het wijzen van vonnis overgaan.

(R. L. art. 203.)

§ 25. Geene vonnissen, door den krijgsraad gewezen, zullen mogen worden *ter executie* gelegd, voor en aleer deze door het Hoog Militair Gerechtshof zijn goedgekeurd en bekrachtigd.

Van deze goedkeuring en bekrachtiging zijn echter uitgezonderd en daaraan niet onderworpen de vonnissen, bij de krijgsraden te velde gewezen. Deze vonnissen zullen, alvorens te kunnen worden geëxecuteerd, aan den commandeerenden officier worden aangeboden, ten einde daarop te verleenen *fiat executie*.

(R. L. 213, 214 en 276.)

§ 26. Aan een *ter dood veroordeelde* zal tweemaal vier

en twintig uren vóór de executie, de dood worden aangezegd, en zal hem van dat oogenblik af de toegang vergund zijn van zoodanige vrienden en leeraars, als hij verkiezen zal.

De toegang van leeraars ter keuze van den beschuldigde zal reeds vóór dien tijd op zijn verlangen worden toegestaan, wanneer de beschuldigde onder vermoeden is van eene misdaad, waarop waarschijnlijk de doodstraf volgen zal.

(R. L. art. 210, 211 en 212.)

§ 27. De *veroordeelden* zullen het recht van *appel* of *hooger beroep* hebben aan het Hoog Militair Gerechtshof;

1°. Van alle vonnissen, waarbij door de krijgsraden niet op eigen bekentenis, maar op getuigen of andere bewijzen zal zijn recht gedaan, en

2°. Van alle vonnissen, bij de krijgsraden gewezen op eene door den beklaagde beweerde onbevoegdheid van den rechter, om over zijne zaak informatiën te nemen of uitspraak te doen.

Van de vonnissen, bij de krijgsraden te velde gewezen, is *geen hooger beroep.*

(R. L. 222 en 223.)

§ 28. *De voornaamste militaire misdrijven* zijn:

Het overgeven van een post aan den vijand, zonder bekomen last of dringende noodzakelijkheid.

Het verhinderen of aftappen eener onderwaterzetting.

Het verspreiden van ontmoedigende geruchten, en het brengen van verwarring onder de troepen voor den vijand.

Het verkeerd of valsch overgeven van een order of consigne in de nabijheid des vijands, indien daardoor de veiligheid van den post in gevaar wordt gebracht.

Het mededeelen aan den vijand van geheimen, het woord, orders, enz.

Het zonder last correspondeeren met den vijand.

Het aanwerven van manschappen voor den vijand.

Het den vijand als spion dienen.

Het aanstoken of bewerken van een oproer, samenrotting of algemeenen opstand tegen meerderen. (Zij, die in geval van samenrotting van militairen, bij hun naam genoemd

worden en niet dadelijk voldoen aan de order om uit elkander te gaan, worden als aanleggers of hoofden van de samenrotting of den opstand aangemerkt.)

Het zich verzetten tegen de middelen van geweld, gebezigd tot het dempen van een oproer.

Het roepen van pardon of genade, onder de wapens zijnde, bij het voltrekken van een doodvonnis.

Het verlaten van zijn post, of het niet voldoen aan de consignes, in de nabijheid des vijands.

Het slapen of dronken zijn op post, in de nabijheid des vijands.

Het gezamenlijk verlaten van den toevertrouwden post in de nabijheid des vijands.

Het lafhartig wegwerpen of verlaten der wapens, bij een treffen met den vijand.

Het uitdrukkelijk weigeren of opzettelijk nalaten gegeven orders op te volgen, bij een treffen met den vijand.

Het met woorden of gebaren beleedigen of dreigen van een meerdere.

Het plegen van daden van geweld tegen een meerdere, zooals: het zich met der daad tegen hem verzetten; het trekken van het geweer tegen hem; het aangrijpen, slaan, kwetsen, enz.

Het met woorden of gebaren beleedigen of dreigen, alsmede het geweldadig aanranden of op eenigerlei wijze mishandelen van een schildwacht.

Het gebruik maken van een valsche verlofpas.

Het deserteeren en de poging daartoe.

Het verleiden van andere personen tot desertie.

Het achterblijven van verlof in tijd van oorlog.

Het zich engageeren bij een ander korps, zonder behoorlijk paspoort of ontslag bekomen te hebben.

Het willens en wetens verbergen of helpen van deserteurs.

Het verwonden, verminken of gewelddadig mishandelen van vreedzame inwoners.

Het verbranden van publieke of bijzondere eigendommen, te velde staand of gemaaid graan, enz.

Het gewapenderhand plunderen van inwoners en het zonder order verwoesten hunner bezittingen.

Het willens en wetens koopen of ontvangen van gestroopte goederen.

Het niet tegengaan van mishandelingen, plunderingen, ongeoorloofde verwoestingen of strooperijen. (Dit betreft alleen gegraduëerden.)

Het bestelen van den persoon, bij wien men op schildwacht is geplaatst of bij wien men is ingekwartierd.

Het stelen van goederen, welke aan zijne bewaring als schildwacht zijn toevertrouwd.

Het stelen van gouvernements-goederen, wapens of amunitie.

Het bestelen van zijn kameraad in het slaapkwartier.

Het verkoopen of verpanden van wapenen, kleeding en equipement, van gouvernementswege in gebruik ontvangen.

Het ontvreemden van kazerneering of kampementsgoederen.

Het plegen van ontrouw en falsiteit in eene administratie of in het beheer van gelden. (C. W.)

§ 29. De *militaire straffen* zijn:

A. *hoofdstraffen:*

1°. de doodstraf met den strop of met den kogel;
2°. de militaire gevangenisstraf;
3°. de cassatie (alleen op te leggen aan officieren);
4°. de militaire detentie;

B. *bijkomende straffen:*

1°. de vervallen verklaring van den militairen stand of van de betrekking van militair geëmployeerde;
2°. de degradatie;
3°. de plaatsing bij een strafdetachement.

(A. O. 1890 n°. 16 art. 5..)

§ 30. *De hoofdstraffen.*

De doodstraf met den *strop* wordt uitgevoerd op dezelfde wijze als bij het gemeene recht voor de doodstraf bepaald is.

De doodstraf met den *kogel* wordt uitgevoerd door een bekwaam getal militairen aan den veroordeelde, knielende en geblinddoekt.

Het lijk van den ter dood gebrachte wordt zonder openbare plechtigheid begraven. Het wordt ter begraving aan

de verwanten overgegeven, wanneer deze zulks verlangen.

De *militaire gevangenisstraf* bestaat in opsluiting in eene militaire gevangenis met verplichting tot arbeid. Zij wordt opgelegd voor niet minder dan *een* en voor niet meer dan *vijftien* jaren.

Bij veroordeeling tot militaire gevangenisstraf van *vijf* jaren of *meer* spreekt de rechter bij het vonnis tevens de in § 29 vermelde vervallen verklaring uit, en van *minder* dan *vijf* jaren *kan* hij die vervallen verklaring uitspreken. (Zie § 31.)

De militaire gevangenisstraf wordt ondergaan:

door Europeanen in het militaire huis van arrest te *Semarang;* zijn zij wegens misdrijven van het gemeene recht veroordeeld tot tuchthuis- of gevangenisstraf — dan ondergaan zij deze straffen in de *centrale gevangenis te Semarang* ;

de door den militairen rechter in *Ned. Indië* veroordeelde Europeesche militairen en andere aan het C. W. onderworpen personen, die niet tusschen de keerkringen zijn geboren en opgevoed, worden, indien zij zijn veroordeeld hetzij tot tuchthuisstraf, hetzij tot militaire gevangenisstraf van vijf jaren of langer, zoo spoedig mogelijk naar *Nederland* opgezonden, ten einde daar te lande hunne straf te ondergaan;

door Inlanders, zoo zij is opgelegd voor vijf jaren of meer, als dwangarbeid *in* den ketting en zoo zij is opgelegd voor minder dan vijf jaren, met de bovenvermelde vervallen verklaring, als dwangarbeid *buiten* den ketting.

Indien deze bijkomende straf niet is uitgesproken, ondergaan Inlanders de militaire gevangenisstraf in dezelfde inrichting als voor Europeanen is aangewezen.

De straf van *militaire detentie* bestaat in opsluiting in een huis van detentie of provoost voor den tijd van minstens *een dag* en hoogstens *twee jaren*. Deze straf wordt ondergaan in de *plaatselijke* provoosthuizen, indien de militair in de commandementen op Java en Sumatra's Westkust voor niet langer dan *drie*, en in de andere commandementen voor niet langer dan *zes* maanden is veroordeeld. In alle andere gevallen in het militair huis van arrest te *Semarang*.

(C. W. art. 27; A. O. 1886 n°. 47, 1890 n°. 16, artt. 6, 7, 8, 11 en 22 en 1893 n°. 43)

§ 31. De *bijkomende straffen.*

De *vervallen verklaring* van den militairen stand of van de betrekking van militair geëmployeerde heeft van rechtswege ten gevolge: ontzetting van het recht om ooit weder bij de gewapende macht te dienen, of eene betrekking van militair geëmployeerde te bekleeden. Tevens worden alle rechten, aan vorigen dienst ontleend of verbonden, verloren; daaronder begrepen de aanspraak op pensioen, alsmede het recht om ridderorden, medailles of andere onderscheidingsteekenen, voor zooverre deze laatste ter zake van vorige diensten zijn verkregen, te dragen.

De *degradatie* bestaat in het terugbrengen van een onderofficier tot den stand van soldaat. De gedegradeerde kan bij goed gedrag opnieuw voor bevordering in aanmerking komen.

De degradatie kan door den militairen rechter worden uitgesproken bij alle veroordeelingen tot de straf van militaire detentie, gevangenisstraf of de straf van dwangarbeid buiten den ketting.

Bij veroordeeling van een minderen militair tot de straf van militaire detentie ter zake van eenig misbruik tegen den dienst of de subordinatie, of van herhaalde desertie, kan de rechter bepalen dat de veroordeelde na zijn ontslag uit de detentie zal worden geplaatst bij een strafdetachement, voor een tijd bij het vonnis te bepalen, niet te boven gaande *één* jaar.

(A. O. 1890 n°. 16 artt. 12, 13 en 14.)

§ 32. *Aanvang der straf en berekening diensttijd.*

Betreffende den tijd van aanvang eener opgelegde militaire gevangenisstraf of militaire detentie gelden de navolgende regelen:

1°. De straffen opgelegd bij sententie definitief of bij een vonnis, hetwelk bij arrest is geapprobeerd en geconfirmeerd, worden gerekend in te gaan met de dagteekening van de sententie of het arrest, tenzij de beklaagde op vrije voeten is gebleven.

2°. Wanneer een vonnis gewezen is door een krijgsraad te velde of in eene belegerde of berende stad of plaats,

'en het Hoog Militair Gerechtshof niet over de zaak heeft erkend of recht gesproken, gaat de straf in met den dag, waarop de bevelhebber het fiat executie heeft verleend.

3°. Ingeval de door den militairen rechter opgelegde straf vóór de voltrekking bij wijze van gratie is gewijzigd, of wanneer de beklaagde op vrije voeten is gebleven, gaat de straftijd in met den dag, waarop het vonnis of de uitspraak is ten uitvoer gelegd.

De duur van de door een militair ondergane preventieve hechtenis wordt niet als diensttijd medegerekend.

(A. O. 1890 n°. 16 artt. 15 en 18.)

§ 33. *Het gemeene strafrecht toepasselijk.*

In *N.-Indië* zijn de bepalingen van het gemeene strafrecht toepasselijk op alle aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen (zie §§ 17 en 18), die zich aan *gemeene* misdrijven schuldig maken, behoudens de uitzonderingen bij algemeene verordening vastgesteld.

Indien een door den mil. rechter opgelegde geldboete niet is voldaan binnen 14 dagen na de aanzegging van de straf, wordt zij vervangen door militaire detentie, naar de maatstaf van één maand voor elke *f* 200.

Op het militaire strafrecht zijn, voor zooverre daarbij het tegendeel niet is aangenomen, toepasselijk de bepalingen van het gemeene recht, betreffende:

1°. daderschap en medeplichtigheid;
2°. toerekenbaarheid;
3°. samenloop van misdrijven;
4°. verjaring van vervolgingen en straffen.

Behalve in de bijzondere gevallen, waarin de poging tot een militair misdrijf bij het C. W. strafbaar is gesteld, is deze alleen strafbaar, wanneer tegen het voltooid misdrijf de doodstraf met den strop is bedreigd. In dit geval wordt de poging gestraft met militaire gevangenisstraf van vijf tot twintig jaren.

Militaire misdrijven zijn:

1°. misdaden, welke in zich zelve *van dien aard* zijn, dat

ze alleen door militairen kunnen begaan worden (zie § 28.), b.v. insubordinatie, desertie, verraad, enz.

2°. misdaden welke *ten aanzien van de omstandigheden en betrekkingen* alleen door een militair kunnen worden begaan, (zie § 28.) b.v. plunderen, stelen als schildwacht, diefstal in het slaapkwartier, enz.

Alle niet-militaire misdrijven zijn *gemeene* misdrijven.

(A. O. 1890 n°. 16. artt. 1, 4, 16 en 17.)

HOOFDSTUK II.

Formatie van het wapen der Infanterie.

---

§ 34. *Formatie.* Tot het wapen der Infanterie behooren: de staf van het wapen, het commandement der Infanterie te *Magelang*, de veld- en depotbataljons, de garnizoens infanterie, de subsistentenkaders en het strafdetachement.

De nieuwe legering en formatie treden geleidelijk in werking, naar gelang het logies gereed komt en andere omstandigheden dit verder gedoogen.

De veld- en depotbataljons zijn gelegerd als volgt:

1e	bataljon	te	Soerakarta en Kedong-Kebo.
2e	»	»	Magelang.
3e	»	»	Atjeh.
4e	»	»	Djokjakarta en Preanger-regentschappen.
5e	»	»	Semarang.
6e	»	»	Preanger-regentschappen.
7e	»	»	Magelang.
8e	»	»	Willem I en Banjoe Biroe.
9e	»	»	Weltevreden.
10e	»	»	Weltevreden.
11e	»	»	Mr. Cornelis.
12e	»	»	Atjeh.
13e	»	»	Soerabaia.
14e	»	»	Atjeh.

15e bataljon te Atjeh en Padang-Pandjang.
16e » » Preanger-regentschappen.
17e » » Padang.
18e » » Buitenzorg.
1e depotbataljon te Mr. Cornelis.
2e » » Magelang.
3e » » Malang.
4e » » Fort de Kock.

Elk der 18 veld-bataljons is verdeeld in *vier* compagnieën, en zijn de verschillende landaarden daarbij ingedeeld als volgt:

Nummers der bataljons.	Nummers der compagnieën.		
	Europeanen.	Amboineezen.	Inlanders.
1e, 2e, 3e, en 4e.	1e	2e, 3e en 4e	
5e, 7e, 9e, 11e en 18e	1e en 4e		2e en 3e
6e, 8e, 10e, 12e, 13e, 14e, 15e, 16e en 17e	1e		2e, 3e en 4e

Inlandsche compagnieën kunnen geheel of gedeeltelijk door Afrikaansche vervangen worden.

Wanneer een veldbataljon te velde trekt, wordt daarbij tijdelijk een depot-compagnie opgericht.

De staf van elk veld-bataljon is samengesteld als volgt:

1 Luitenant-Kolonel of Maj.,
1 Luitenant Adjudant,
2 Adjudanten onderofficier,
2 Stafschrijvers.
1 Staftamboer,
2 Stafhoornblazers en
2 Korporaals Mr. Werklieden.

Bij ten hoogste twee veldbataljons kunnen, indien de verspreiding over meer dan een garnizoen dit vordert, bovendien nog in de sterkte gebracht worden:

1 Majoor,
1 Luitenant Adjudant,
1 Stafschrijver,
1 Staftamboer,
1 Stafhoornblazer en
2 Korporaals Mr. Werklieden.

De compagnieën der veldbataljons zijn samengesteld als volgt:

	Europeesche.	Afrikaansche.		Amboineesche.		Inlandsche.	
	Europeanen	Eur.	Afr.	Eur.	Amb.	Eur.	Inl.
Kapitein.	1	1		1		1	
Luitenants.	3	3		3		3	
Sergeant-majoor.	1	1		1		1	
Fourier.	1	1	of 1	1	of 1	1	of 1
Sergeanten.	8	8	8	8	8	8	8
Korporaals.	11		11		11		11
Tamboers.	2		2		2		2
Hoornblazer.	1		1		1		1
Fuseliers.	169		148		148		152

Bij iedere compagnie kunnen ten hoogste 10 fusiliers tot *infanterist* 1e *klasse* (zie H. VIII § 92) worden aangesteld.

De compagnie is verdeeld in *twee pelotons*, elk peloton in *twee sectiën* en elke sectie in *twee groepen*, die aldus genommerd zijn:

1e Peloton.				2e Peloton.			
1e Sectie.		3e Sectie.		2e Sectie.		4e Sectie.	
1e Gr.	5e Gr.	2e Gr.	6e Gr.	3e Gr.	7e Gr.	4e Gr.	8e Gr.

De staf der 4 depot-bataljons is op dezelfde wijze samengesteld als die der veld-bataljons, behoudens de uitzondering dat er geen stafhoornblazers bij zijn ingedeeld, en dat tot dien van het 2e depot-bataljon nog behoort: 1 sergeant-majoor betaalmeester der genie.

Verder zijn de depot-bataljons samengesteld uit: 4 Europeesche, 1 Amboineesche en 10 Inlandsche compagnieën. Een of meer Inlandsche compagnieën kunnen geheel of gedeeltelijk door Afrikaansche vervangen worden.

De recruten worden zooveel mogelijk gelijkmatig over de compagnieën van hunnen landaard verdeeld.

De compagnieën zijn geëncadreerd als volgt:

	Europeesche.	Amb. Inl. of Afrik.	
	Europeanen.	Eur.	Amb. Inl. of Afrik.
Kapitein.	1	1	
Luitenants.	4	4	
Sergt.-majoor.	1	1	
Fourier.	1	1	of 1
Sergeanten.	10	10	12
Korporaals.	15		10
Tamboers.	2		2
Hoornblazer.	1		1
Fuseliers.	20		20

Tot ieder der 4 depot-bataljons behoort eene kaderschool. Bij deze kaderscholen zijn ingedeeld:

2 Kapiteins } Directeurs
2 Luitenants }

4 Luitenants Instructeurs, benevens zooveel Eur. en Inl. onderofficieren-instructeurs, dat bij de indeeling der leerlingen in klassen, ieder van hoogstens 25 leerlingen, één onderwijzer beschikbaar zij voor elke klasse.

Van de Eur. onderofficieren-instructeurs op elke kaderschool kan één den graad van Adjudant-onderofficier en één dien van Sergeant-majoor hebben.

Garnizoens-infanterie.

Er zijn *tien* garnizoens-bataljons en *vijf* garnizoens-compagnieën, namelijk:

een bataljon van de 2e militaire afdeeling op Java,
» » » Sumatra's Westkust,
» » » Palembang,
» » » de Oostkust van Sumatra,
twee » » Atjeh en Onderhoorigheden,
een » » de Westerafdeeling van Borneo,
» » » de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo,
» » » Celebes, Menado en Timor,
» » » Amboina en Ternate,
» compagnie » Bantam,
» » » Benkoelen,
» » » Lampongsche districten,
» » » Riouw,
» » » Banka.

Het aantal compagnieën bij de garnizoens-bataljons, alsmede de formatie van de staven dier bataljons, van de compagnieën en der garnizoens-compagnieën is zeer verschillend. Deze compagnieën benevens de gedetacheerde gedeelten, worden naar gelang der daarbij geplaatste officieren, onderofficieren en korporaals, evenals bij de veld-bataljons, in pelotons, sectiën en groepen ingedeeld. Bij gemengde compagnieën worden de soldaten van denzelfden landaard zooveel mogelijk bij hetzelfde onderdeel ingedeeld.

Van het aantal fuseliers, ingedeeld bij de garnizoens-infanterie, kan ten hoogste *een twintigste* als *infanterist* 1e *klasse* worden aangemerkt.

Van de stafhoornblazers kunnen hoogstens 15 den graad van sergeant-majoor en hoogstens 15 dien van sergeant bekleeden; de overigen zijn korporaal. Per bataljon kan één hunner met den graad van korporaal Amboinees of Inlander zijn, naarmate militairen van die landaarden bij het bataljon zijn ingedeeld.

Van de staftamboers kunnen hoogstens 16 den graad bekleeden van sergeant, de overigen zijn korporaal.

Van de stafschrijvers zijn 19 sergeant-majoor, 18 fourier, 12 korporaal en 12 soldaat.

Subsistentenkaders.

Er zijn *vijf* zelfstandige subsistentenkaders, samengesteld en gelegerd als volgt:

	Subsistentenkaders te:									
	Batavia. *a.*		Semarang *b.*		Soerabaia. *c.*		Padang.		Kotta-Radja.	
	E.	I.	E.	I.	E.	I.	E.	I.	E.	I.
Kapitein.	1		1		1		1			
Luitenants.	4		2		2		1		2	
Adjudant-onderofficieren.	2		1		1		1			
Serg.-maj. betaalmeester.	1		1		1		1		1	
Sergeant-majoors.	2		1		1		1		1	
Stafschrijvers.	3									
Fouriers.	2		1		1		1		1	
Sergeanten.	6	5	4	4	4	4	4	4	3	1
Korporaals.	10	6	4	5	4	5	4	5	3	2
Hoornblazers.		2		2		2		2		1
Fuseliers.	10	10	6	9	6	9	6	9	6	9
Korporaals Mr. werklieden.	2									

a. Hiertoe behooren de detachementen te *Palimanang* en *Biliton*.

b. Hiertoe behooren de detachementen te *Oenarang* en *Pelangbengan*.

c. Hiertoe behoort het detachement te *Banjoewangie*.

Het strafdetachement.

Er is een strafdetachement, bestemd ter opneming van Europeanen, Afrikanen, Amboineezen en Inlanders. (R. I. art. 5[illegible]; A. O. 1886 n°. 38 en 1893 n°. 21.)

HOOFDSTUK III.

Inwendige dienst.

Van den soldaat. Dagelijksche dienst en algemeene bepalingen.

---

§ 35. In gewone omstandigheden wordt de reveille des ochtends om vijf uur geslagen of geblazen.

Op dat signaal staan de onderofficieren, korporaals en manschappen op.

Met de reveille worden de met politiekamer gestraften uit de strafkamers ontslagen.

Na afloop van het morgenappèl wordt het ontbijt uit de keuken gehaald; daarna worden de bedden en slaaptafels in orde gebracht.

De stroozak wordt opgeschud en blijft in zijne geheele lengte liggen, het legmatje daarop uitgespreid.

Het hoofdkussen wordt opgeschud en aan het hoofdeneinde gelegd, met de sprei (en den deken) ter breedte van het hoofdkussen gevouwen daarop.

De niet-Europeanen vouwen hunne sprei (en deken) ter breedte van het hoofdkussen en rollen daaromheen het legmatje. Het geheel wordt aan het hoofdeneinde der slaaptafel gelegd.

Manschappen, die van nachtwacht komen, mogen tot half negen v. m. op hun nachtleger liggen.

Zoodra de slaapplaatsen zijn opgemaakt, moeten de manschappen zich baden of reinigen, wordt het ontbijt genuttigd, worden de kamers gelucht en, evenals de gangen,

galerijen en trappen tot de compagnie behoorende, door de kamerwachts schoongeveegd.

Elk man is verantwoordelijk voor de zindelijkheid onder zijn nachtleger.

Alle voorhanden zijnde kleeding- en verdere uitrustingstukken moeten in den ransel, de kleedingtasch of de houten kist geborgen zijn, met uitzondering van den helmhoed, de sprei, de kapot, de veldflesch, de schoenen en den handdoek.

Deze en andere voorwerpen, behoorende tot de bewapening en uitrusting van den man, worden, voor zooveel zij niet in gebruik zijn, op de wijze door den compagnies-commandant te bepalen, op de daartoe bestemde stellingen, rakken of planken gelegd of daaraan gehangen.

Het is aan elk ongehuwd militair beneden den graad van onderofficier vergund, *één*, doch ook niet meer dan *één* kist te bezitten, die onder het nachtleger wordt geplaatst.

Deze kist moet buitenwerks 0.60 M. lang, 0.40 M. breed en 0.30 M. hoog en van eene behoorlijke sluiting voorzien zijn. Zij dient donkergrijs geschilderd te zijn, terwijl de naam en het stamboeknummer van den eigenaar met witte verf duidelijk leesbaar op het deksel moeten vermeld staan.

Aan wettig gehuwde korporaals en manschappen kan het bezit van *twee* van die kisten door den compagnies-commandant worden toegestaan.

Niet gebruikt wordende, moeten die kisten gesloten zijn; van tijd tot tijd overtuigt de compagnies-commandant zich dat de inhoud in zindelijken staat verkeert.

Het bezit van andere voorwerpen, die tot gerief van den man of tot verfraaiing van de kamer strekken, kan door den compagnies-commandant worden vergund.

Na het soepeten mogen de manschappen, voor zoover zij geen dienst hebben, op hunne nachtlegers liggen tot $^1/_4$ uur vóór het middageten of $^1/_2$ uur vóór het middagappèl, op welk tijdstip zij zich moeten kleeden.

Op dit appèl worden de geweren, waaruit in den loop van den dag geschoten is, schoongemaakt medegebracht.

De compagnies-commandant bepaalt verder welke voorwerpen van wapening, kleeding en uitrusting de manschappen,

voor wie dit wegens onzindelijkheid of verwaarloozing van wapens of kleeding noodig is geacht, op dit appèl moeten medebrengen.

Vóór het inrukken worden de voor de compagnie gegeven bevelen bekend gemaakt en de dienst voor den volgenden dag gecommandeerd; alle onderofficieren, korporaals en manschappen der compagnie, (ook de geëmployeerden), die niet door dienst verhinderd zijn, moeten bij dit appèl tegenwoordig zijn.

Voor de recruten wordt het appel voor het soepeten buiten gehouden; zij brengen op dit appèl de door den compagnies-commandant te bepalen voorwerpen van wapening, kleeding of uitrusting mede.

Het middagappèl wordt voor de recruten door het appèl vóór de middagoefening vervangen.

Na het middagappèl, op het uur door den commandeerenden officier te bepalen, worden de met politiekamer gestrafte korporaals en manschappen in arrest gesteld, waartoe de commandant der kampementswacht *appèl voor de gestraften* doet slaan of blazen.

Telkens wanneer het *appèl voor de gestraften* slaat of blaast, moeten de korporaals en manschappen, die met politiekamer, kamer- of kwartierarrest gestraft zijn en de in de 2e klasse van militaire discipline geplaatsten, alsmede zij, aan wie voorloopig arrest in het kwartier is opgelegd, zich naar de kampementswacht begeven.

In den regel wordt ten half negen het signaal *kamerappèl* gegeven voor het avondappèl.

Bij dit appèl bevinden de manschappen zich op hun nachtleger of staan gekleed er voor.

Zoodra het avondappèl is afgeloopen, wordt het kampement door den commandant der kampementswacht gesloten.

Van 12 uur tot het middageten (middagappèl) mogen de korporaals en manschappen zich niet buiten het kampement begeven of verblijven dan voor dienst of met schriftelijke vergunning van den compagnies-commandant, welke vergunning alleen aan oppassende militairen verleend wordt.

Aan de korporaals en manschappen kan door den compagnies-commandant, bij goed gedrag, schriftelijke vergun-

ning worden verleend om tot 12 uur 's nachts buiten het kampement te verblijven; zij behoeven dan niet op het avondappèl present te zijn.

Permissie voor den geheelen nacht wordt alleen door den commandeerenden officier verleend.

In geval van brand bij nacht, doet de sergeant-majoor de sergeanten, korporaals en manschappen van het brand- en reservepiket opstaan (1).

Zoowel bij dag als bij nacht vereenigt zich het brandpiket. De brandspuiten worden met den meesten spoed door hare bedieningen in gereedheid gebracht.

Zoowel in geval van alarm als van brand in of in de onmiddellijke nabijheid van het kampement zijn de niet in dienst zijnde onderofficieren, korporaals en manschappen, die zich buiten het kampement bevinden, verplicht zich onmiddellijk daarheen te begeven.

Met provoost of cachot gestrafte korporaals en manschappen ontvangen gedurenden hun straftijd een provoostzakgeld van vijf cent per dag voor Europeanen, Afrikanen en Amboineezen en van vier cent per dag voor Inlanders. Het provoostzakgeld voor pupillen bedraagt twee cent per dag.

De soldij dier gestraften, over de dagen waarop zij gestraft zijn geweest, wordt, na aftrek van het provoostzakgeld en de vertering in de menage, in dezelfde rekening als provoostgeld in ontvangst genomen; de verhoogde soldij wordt hun in haar geheel uitbetaald.

Zijn de gestraften niet in de menage, dan worden zij gedurende hun straftijd daarin opgenomen.

Met provoost of cachot gestrafte Europeanen, Afrikanen, en Amboineezen worden altijd bewasschen voor rekening van de menage, waarin zij zijn opgenomen.

Waar geen menage wordt gevoerd, worden de met provoost of cachot gestraften door de zorg van den commandeerenden officier gevoed. Deze belast een persoon met het wasschen van het goed en het gereedmaken van het eten,

---

(1) Het reservepiket bestaat uit het kader en de manschappen van de in het kampement gelegerde troepen, die van wacht gekomen zijn.

die, behalve de vivres van den gestrafte of de indemniteit daarvoor, ontvangt:

20 cent per dag voor een Europeaan, Afrikaan en Amboinees en 10 cent per dag voor een Inlander.

Hetgeen na aftrek hiervan en van het provoostzakgeld van de soldij overblijft, wordt in het cantine- of tapfonds gestort.

De pupillen worden in zoodanig geval door de zorg van de pleegvaders gevoed en bewasschen. Deze ontvangen daarvoor de soldij, na aftrek van het provoostzakgeld.

Aan Europeesche, Afrikaansche en Amboineesche militairen, met provoost of cachot gestraft, wordt op de dagen, waarop zij te water en rijst zijn, hun ration brood en verder voldoende rijst verstrekt. Daar, waar geen brood in natura wordt verstrekt, ontvangen zij op die dagen slechts rijst in voldoende hoeveelheid.

Inlandsche militairen, met provoost of cachot te water en rijst gestraft, ontvangen op die dagen slechts rijst in voldoende hoeveelheid. Zoo noodig wordt daartoe rijst aangekocht ten laste van de menage, waartoe de gestraften behooren.

Niemand mag in de kampementen verblijf houden dan de militairen, daarin behoorende, met hunne vrouwen of huishoudsters en minderjarige kinderen.

Voor het verblijf van deze behoort door de betrokken onderofficieren, korporaals en manschappen aan hunne compagnies-commandanten vergunning gevraagd te worden, welke vergunning schriftelijk door middel van een genummerd toegangskaartje wordt verleend. Wenschen zij de vergunning ingetrokken te zien, dan geven zij daarvan kennis aan hunnen compagnies-commandant.

Wanneer een der toegelatenen zich zoodanig gedraagt, dat de orde of de tucht in het kampement er door gestoord wordt, kan die vergunning worden ingetrokken.

Alle personen, aan wie het verblijf in het kampement is toegestaan, zijn onderworpen aan de maatregelen van tucht en orde in dit hoofdstuk opgenomen.

Op de diensturen, door den commandeerenden officier te bepalen, mogen zij zich niet in het kampement, met uitzondering van de vrouwenloods, ophouden.

Kleine vergrijpen, als het verontreinigen van de chambree, het storen van de rust, onderlinge vechterij en dergelijke, worden bij huishoudelijken maatregel, als b. v. het door de overtreders weder doen reinigen der betrekkelijke localen, het ontzeggen gedurende eenigen tijd van den toegang tot het kampement en dergelijke, door den compagnies-commandant afgedaan.

Het brengen of verkoopen van sterke dranken, opium, onrijpe vruchten en andere voor de gezondheid schadelijke eet- en drinkwaren in het kampement is verboden.

Aan vrouwen, aan wie een verblijf in het kampement is toegestaan, kan door den commandeerenden officier worden vergund warongs te houden.

Krediet mag niet worden verleend; klachten over wanbetaling worden niet aangenomen.

Tegen het opkoopen van vivres, het uitleenen van gelden, het in pand nemen van voorwerpen, van welken aard ook, moet worden gewaakt.

Personen, aan wie het verblijf in het kampement is vergund en die zich daaraan schuldig maken, opium of sterken drank binnen het kampement brengen of daarin behulpzaam zijn, worden op staanden voet uit het kampement verwijderd en, bij overtreding der bestaande reglementen, aan de bevoegde autoriteit overgeleverd.

Het laten vechten van hanen is *ten allen tijde*, het spelen als *regel* verboden; bij sommige gelegenheden kan de commandeerende officier het spelen binnen het kampement toelaten.

De warongs worden gehouden onder de vrouwenloods of, waar deze ontbreekt, op de plaats door den commandeerenden officier aan te wijzen.

In de strafkamers zijn de onderofficieren, korporaals en manschappen gekleed in de kapot, den witten pantalon (werkbroek) en de kwartiermuts.

Buiten dienst mogen alle mindere militairen witte handschoenen, en alle Europeesche, Amboineesche en Afrikaansche militairen buitenmodel hooge schoenen of laarzen dragen.

Het dragen van hooge schoenen of laarzen is buiten dienst ook aan het Inlandsch kader vergund.

De onderofficieren, korporaals en manschappen zijn ver-

plicht gedurende hun verloftijd steeds in eene behoorlijke militaire tenue in het openbaar te verschijnen.

De ransel wordt niet volgens eene bepaalde volgorde gepakt; de kleeding wordt daarin geborgen, zooals zij zich er het best in laat voegen, doch zoodanig dat de man zoo mogelijk van elk kleedingstuk er één in den ransel heeft.

Onderofficieren, korporaals en manschappen, wier ransels in de reparatie zijn, komen bij exercitiën als anderszins onder de wapens met ransels, hun ten gebruike afgestaan van tijdelijk afwezige militairen.

De veldflesch wordt gedragen in marschtenue en overigens wanneer dit afzonderlijk wordt gelast.

Des Zaterdags wordt inspectie gehouden over de kleeding, het ondergoed, het schoeisel en de overige uitrustingstukken der korporaals en manschappen, die op de bedden of slaaptafels moeten hebben uitgepakt volgens een door den compagnies-commandant aan te geven model.

Van deze inspectie kunnen door den compagnies-commandant, op voordracht van de pelotons-commandanten, worden vrijgesteld alle korporaals en manschappen, die door zindelijkheid en goed gedrag uitmunten, gedecoreerd zijn met de militaire Willemsorde of de medaille voor Moed en Trouw, eervol vermeld zijn of in hun tweede verband dienen, of wel vóór hun loopend verband in militairen dienst zijn geweest.

Na afloop van de hiervoren bedoelde inspectiën wordt door den compagnies-commandant inspectie gehouden over de wapenen.

Bij deze inspectie, die op de appelplaats der compagnie wordt gehouden, verschijnen de korporaals en manschappen gewapend, de onderofficieren alléén met het geweer.

De kwartierzieken mogen hun kamer niet verlaten dan bij noodzakelijkheid en voor korten tijd; in dit geval stellen zij den kamerwacht daarmede in kennis.

(R. I, artt. 37, 38, 39, 40, 61, 62, 63, 73, 74, 77, 78, 84, 87, 92, 95, 97, 118, 130, 137, 139, 142, 151, 153, 154, 161, 163 en 164; A. O. 1893 n°. 1.)

§ 36. Bijzondere diensten.

PLAATSCORVEE.

Het schoonmaken van het kwartier. Elken morgen moet het kwartier worden schoongemaakt.

Daartoe wordt een half uur na de reveille het signaal gegeven.

Op dit signaal geleidt de korporaal van de week de voor deze corvée gecommandeerde soldaten en de in de 2e klasse van militaire discipline geplaatste manschappen naar de kampementswacht.

De commandant van de kampementswacht doet hen de galerijen, gangen, trappen en localen, welke niet uitsluitend tot eene compagnie behooren, alsmede de plaatsen en latrines schoonmaken.

De manschappen van de 2e klasse van militaire discipline worden in de eerste plaats tot het doen van het onreinste werk aangewezen; zij zijn niet van het uitrukken vrijgesteld.

De strafkamers, waarin zich ongegradueerde arrestanten bevinden, worden door deze, de overige door de plaatscorvéeërs schoongemaakt.

Het aantal voor deze corvée te commandeeren soldaten wordt door den commandeerenden officier bepaald.

Op zon- en feestdagen worden voor deze corvée, behalve die in de 2e klasse van militaire discipline geplaatste manschappen, de met politiekamer en zoo noodig ook de met kwartierarrest gestrafte soldaten bestemd.

Kamerwacht.

In elke soldatenkamer wordt dagelijks een soldaat der kamer als kamerwacht aangewezen.

Is de compagnie in één kamer gehuisvest, dan mogen niet meer dan twee kamerwachten worden aangewezen; in andere gevallen nooit meer dan vier.

De kamerwacht houdt de kamer en de daarin aanwezige voorwerpen tot algemeen gebruik bestemd, alsmede de gangen,

galerijen, trappen en de onmiddellijke omgeving der kamer in zindelijken staat; hij zorgt voor het drinkwater van de compagnie en ziet toe, dat er niets worde beschadigd of ontvreemd.

Op het uur door den commandeerenden officier te bepalen wordt het signaal gegeven tot het uitdoen van de vuren en lichten, behalve die lichten, welke in het kampement gedurende den nacht moeten blijven branden. Op dit signaal wordt het licht door de kamerwacht uitgedaan.

De kamerwachten zijn vrij van alle diensten.

Kamerwacht onderofficieren Tot het *schoonmaken* der kamers, bewoond door de ongehuwde onderofficieren, wordt dagelijks een soldaat van de compagnie aangewezen.

Corridor-wacht. Voor de kamers, die toegankelijk zijn voor personen van andere vertrekken, worden voor den nacht corridor-wachten aangewezen. Hun aantal en de uren van aflossing worden door den compagnies-commandant bepaald. Zij waken om beurten en zorgen, dat gedurende den nacht niets uit de kamers wordt ontvreemd, terwijl zij tevens waken tegen wanordelijkheden, het bevuilen van lokalen, enz.

Voor dezen dienst worden alle manschappen der kamer (dus ook de tamboers, de hoornblazers en de geëmployeerden), die geen nachtdienst hebben, bij toerbeurt gecommandeerd.

Wachtdienst. De manschappen worden voor de wacht gecommandeerd volgens een wachtrooster. Op het signaal voor het verzamelen van de wacht, treden zij in de voor de wacht bepaalde tenue aan. Zie verder Hoofdstuk IV. §§ 46 en 47.

Magazijnsknecht.

Voor de werkzaamheden in de rustkamer en het vivresmagazijn en voor de bezorging der verlichting van de compagnie, wordt een soldaat als magazijnsknecht ter beschikking van den fourier gesteld; deze doet alleen nachtwacht en neemt deel aan schiet-, velddienst- en korpsoefeningen, doch kan door den compagnies-commandant van andere oefeningen en diensten worden vrijgesteld.

Kok en bijkok.

Door den compagnies-commandant wordt voor onbepaalden tijd een geschikt soldaat als kok aangewezen.

De kok wordt niet in de menage begrepen, maar eet daaruit mede; hij ontvangt dus zijne volle soldij, doch moet zijne vivres of indemniteit daarvoor aan de menage afgeven.

Hij wordt bijgestaan door een soldaat als bijkok; deze is in de menage.

De bijkok wordt in den regel voor niet langer dan drie maanden gecommandeerd. Kok en bijkok zijn vrij van alle andere diensten.

Tot het bereiden van het eten mag van geen koperen gereedschap worden gebruik gemaakt.

De kok is verantwoordelijk voor het goed bereiden van het eten en zorgt, dat dit op de vastgestelde tijdstippen gereed is.

Buitengewone werkzaamheden als: het aardappelenschillen, waterdragen, enz., enz., en het grove werk in de keuken worden door de keukenkoelies verricht; bijaldien er geen beschikbaar zijn of hun aantal onvoldoende is, door de soldaten, die aan de menage deelnemen.

Kok-onderofficieren.

Tot het gereedmaken van het eten voor de onderofficieren wordt door den commandeerenden officier een soldaat als kok aangewezen.

Deze kok is buiten de soldatenmenage en eet uit die der onderofficieren; hij ontvangt zijne volle soldij, doch geeft zijne vivres of de indemniteit daarvoor aan de onderofficiersmenage af.

De kok der onderofficieren wordt bijgestaan door een soldaat als bijkok, die tot de menage der soldaten blijft behooren; de commandeerende officier regelt zijne vervanging. Kok en bijkok zijn vrij van alle andere diensten.

Hofmeester.

Met het toezicht over het tafelgoed, het servies, de lampen en de bediening aan tafel wordt een Europeesch, Afrikaansch of Amboineesch fuselier, als hofmeester, belast. Deze is evenals de kok buiten de menage en eet uit die der onderofficieren, waaraan hij zijne vivres of de indemniteit daarvoor afgeeft.

Hij woont de schietoefeningen bij, doch is van andere diensten vrijgesteld. Voor hem en voor den kok wordt ten laste der onderofficiers-menage het werkgeld betaald.

Tafelbedienden.

Voor de bediening aan tafel, het reinigen van het servies en andere werkzaamheden in de onderofficiers-eetzaal wordt dagelijks, als corvée, voor elke 10 aan de onderofficiersmenage deelnemende personen niet meer dan één niet-Europeesch fuselier gecommandeerd.

Voor het grove werk in de keuken mogen geen soldaten gebruikt worden; ten laste der menage worden, voor zooveel noodig, vrije koelies gehuurd.

Inkoopers.

Bij elke menage worden dagelijks twee soldaten gecommandeerd, om bij den in- en verkoop tegenwoordig te zijn.

Hunne namen worden in het menageboek vermeld.

Deze manschappen moeten bekend zijn met de hoeveelheden en de prijzen van het ingekochte en verkochte.

De inkoop van levensmiddelen en benoodigdheden ten behoeve van de menage der soldaten geschiedt door den menagemeester in tegenwoordigheid der inkoopers.

Bestaat er geen overeenkomst, dan wordt de inkoop door den menagemeester in tegenwoordigheid der inkoopers betaald; deze en de menagemeesters overtuigen zich, dat alles van goede hoedanigheid en overeenkomstig de betaalde prijzen is, zoomede dat met goede maten en gewichten gemeten en gewogen wordt.

Het is aan een ieder, met het doen van inkoopen of het ontvangen van vivres of benoodigdheden ten behoeve der menages belast of daarbij betrokken, verboden geschenken of gaven van of van wege de leveranciers aan te nemen.

Werkers.

Van elke niet-Europeesche compagnie wordt één soldaat in het schoenmakers- of in het kleermakers-ambacht bij de meesters-werklieden van het korps opgeleid, ten einde te kunnen voorzien in de behoefte aan geschikte schoen- en kleermakers voor de militaire posten; zij worden tergoedertijd door andere vervangen.

Wordt een soldaat als werker gebezigd, dan betaalt hij ten voordeele van de menage: een Europeaan of Amboinees *acht* cent, een Afrikaan *zes* en een Inlander *vijf* cent per dag.

Bestaat er geen menage, dan worden deze gelden aangewend tot aanschaffing van kleine benoodigdheden voor de compagnie.

Oppassers.

Alleen de officieren van het korps kunnen, met goedkeuring van den betrokken compagnies-commandant, een soldaat als oppasser bezigen.

De oppassers verrichten alle diensten zonder uitzondering mede en mogen alleen tot werkzaamheden binnenshuis worden gebezigd.

Ordonnans.

Tot het overbrengen van orders of mededeelingen betreffende den dienst, wordt bij den commandeerenden officier een soldaat als ordonnans gecommandeerd.

Deze dienst kan dagelijks worden gecommandeerd en geldt dan als corvéebeurt.

Wordt een soldaat voor onbepaalden tijd als ordonnans aangewezen, dan is hij vrij van anderen dienst, doch doet nachtwacht. (R. I. artt. 11, 39, 63, 64, 79, 84, 88, 89, 109, 112, 125, 132, 133, 135, 171, 173 en 174. A. O. 1890 n°. 37 en 1893 n°. 1.)

Van den korporaal.

§ 37. *Als groepscommandant.* De korporaals wonen met de soldaten en den tamboer of den hoornblazer hunner groep.

Bij de niet-Europeesche compagnieën wonen de niet-Europeesche onderofficieren en de Europeesche korporaals in afzonderlijke kamers of, bij gemis van deze, in een afgezonderd gedeelte van het soldatenlogies.

De groepscommandant is aan den sectiecommandant verantwoordelijk voor alles wat zijne groep betreft.

Onmiddellijk na het signaal *reveille* houdt hij appèl over zijne groep en doet hij daarvan rapport aan den sergeant van de week. Hij ziet vervolgens toe dat de manschappen hunne bedden en slaaptafels behoorlijk in orde brengen, zich baden of reinigen en verder hunne wapens en kleeding schoonmaken, en zorgt dat zij, die in dienst komen, bij tijds gereed zijn. Hij vestigt bij dit alles in het bijzonder zijne aandacht op de jonge soldaten.

Elke korporaal is voorzien van een appèllijst, waarop de namen der militairen van de sectie, waartoe hij behoort, voorkomen.

De groepscommandanten, ieder in hunne groep, zorgen dat de personen aan wie het verblijf in het kampement is toegestaan niet tegen de orde of tucht handelen. Bij overtreding rapporteeren zij aan den sergeant-majoor der compagnie, die daarvan den compagnies-commandant kennis geeft.

Zij zorgen, zonder het gevoel van wien ook te kwetsen, dat personen, aan wie het verblijf in het kampement niet is toegestaan, zich des nachts niet in de kamers der compagnie ophouden.

Worden zoodanige personen aangetroffen, dan wordt daarvan gerapporteerd aan den sergeant-majoor.

Wanneer het ondergoed voor rekening van de menage gewasschen wordt, geeft ieder man, die aan de soldatenmenage deelneemt, op de dagen en uren door den compagnies-commandant te bepalen, zijn vuil ondergoed, zoo noodig ook de sprei, in de wasch.

De compagnies-commandant bepaalt het maximum vuil goed, dat telkens in de wasch mag gegeven worden.

De groeps-commandanten nemen die goederen in en maken daarvan, vóór dat ze in de wasch gegeven worden, een waschlijst op.

Het gewasschen goed moet op de daarvoor aangegeven dagen en uren door den waschbaas der compagnie aan de groeps-commandanten worden ter hand gesteld. Deze overtuigen zich alsdan, dat al het in de wasch gegeven ondergoed aanwezig, goed gewasschen en droog is.

Wanneer het wasschen van het vuile goed niet voor rekening van de menage geschiedt (artikel 116), zien de groepscommandanten toe, dat het ondergoed en de sprei door de manschappen behoorlijk gewasschen worden..

Zij zorgen, dat de herstellingen aan kleeding en de andere, waarvoor de man zelf moet zorgen, zoo spoedig mogelijk geschieden.

De korporaal wordt in zijn dienst vervangen door een soldaat, ter keuze van den compagnies-commandant. (R. l. artª. 9, 22, 32, 56, 61, 63, 100, 140, 151, 159, 163; A. O. 1893 nº. 1.)

§ 38. *Van de week.* Bij elke compagnie is een sergeant (1) en een korporaal (2) van de week; bij een niet-Europeesche compagnie bovendien een niet-Europeesche korporaal van de week.

Bij de niet-Europeesche compagnieën verrichten de niet-Europeesche sergeanten den weekdienst van den korporaal en worden dus met de Europeesche korporaals bij toerbeurt voor dien dienst gecommandeerd; de niet-Europeesche korporaal van de week is aan den sergeant van de week toegevoegd.

Bij gedetacheerde gedeelten wordt de weekdienst door den commandeerenden officier in den geest van het vorenstaande naar de sterkte en den landaard geregeld.

De dienst van de week begint des Zaterdags met het middag-appèl.

---

(1) Met sergeant der week wordt steeds de Europeesche sergeant bedoeld.

(2) Met korporaal der week wordt steeds bedoeld de Europeesche korporaal of de niet-Europeesche sergeant, als zoodanig aangewezen.

Bijzonderheden betreffende den dienst der week worden door de aftredenden aan hunne opvolgers medegedeeld.

In dienst is het kader van de week met het kapmes gewapend.

De korporaal van de week is den sergeant van de week behulpzaam in het toezicht over de uitvoering van de gegeven bevelen, en de bijzonderheden betreffende den inwendigen dienst bij de compagnie.

Hij en de niet-Europeesche korporaal der week mogen het kampement niet verlaten dan voor dienstzaken en met voorkennis van den sergeant der week.

Hij ontvangt van den sergeant der week opgave en houdt aanteekening van de korporaals en verdere manschappen der compagnie, die afwezig, voor dienst gecommandeerd of gestraft zijn.

Wanneer de sergeant der week zich buiten het kampement begeeft, treedt de korporaal van de week voor hem op.

Onmiddellijk na de reveille neemt de korporaal der week de namen der zieken op en deelt die aan den sergeant van de week mede. Vervolgens brengt hij de in de 2e klasse van discipline geplaatste soldaten en de andere daarvoor aangewezen manschappen, op het signaal voor het schoonmaken van het kwartier (plaatscorvée), naar de kampementswacht.

Tot het doen van fourageeringen en andere belangrijke werkdiensten wordt een signaal gegeven.

Op dit signaal treden de manschappen, die tot dien dienst gecommandeerd zijn, op de appèlplaatsen aan; de korporaal van de week overtuigt zich van hunne aanwezigheid en geleidt hen naar de verzamelplaats.

Hij vergezelt den sergeant-majoor op het rapport bij den commandeerenden officier. Bij niet-Europeesche compagnieën gaat de niet-Europeesche korporaal der week mede op het rapport. Hij brengt de gestrafte manschappen in arrest.

Op het signaal: *Geconsigneerden appèl* begeeft hij zich naar de kampementswacht, ten einde de niet presente geconsigneerden te verantwoorden. Bij het derde of avondappèl vergezelt hij den sergeant van de week in de chambree's der

compagnie. Ingeval van brand gaat hij op last van den adjudant-onderofficier van de week de officieren der compagnie waarschuwen. Hij ziet toe dat de kwartierzieken hunne kamers niet verlaten

Hij houdt toezicht in de niet bewoonde lokalen en gebouwen tot de compagnie behoorende, en rapporteert aan den sergeant-majoor zoo hij daarin personen aantreft, aan wie het verblijf in het kampement niet is toegestaan. Hij houdt een wakend oog op de manschappen, die door drank bevangen zijn en op hun bed uitslapen. (R. I. artᵉ. 6, 41, 43, 50, 55, 61, 64, 68, 82, 84, 91, 95, 98 en 140; A. O. 1893 nº. 1.)

Van den Fourier.

§ 39. *Gewone werkzaamheden.* De fourier is voor zijn dienst verantwoordelijk aan den commandant, de verdere officieren van de compagnie en den sergeant-majoor en dezen behulpzaam in de administratieve werkzaamheden.

Hij is belast met het ontvangen en inleveren van de wapening, de munitie, de kleeding, de kazerneering, de fournitures, het keukengereedschap enz, zoomede met het ontvangen en uitdeelen der van landswege verstrekt wordende vivres.

Onder zijn geleide worden de voorwerpen, welke herstelling behoeven, bij de meesterswerklieden gebracht en die, welke hersteld zijn, teruggehaald.

Van een en ander houdt hij de noodige aanteekening en maakt daarvoor de schriftelijke bewijzen op.

Hij zorgt, dat de wapening, de kleeding en andere voorwerpen, welke in de rustkamer en de vivres, welke in het vivresmagazijn der compagnie bewaard worden, behoorlijk worden opgelegd en in zindelijken staat blijven. Voor de sluiting dier localen is hij verantwoordelijk: de sleutels blijven bij hem berusten.

Wanneer onderofficieren, korporaals of manschappen met verlof vertrekken, in de ziekeninrichting worden opgenomen, op transport gaan, met provoost of cachot gestraft of voor

langer dan 24 uren in voorloopig arrest gesteld, vermist of in het kwartier overleden zijn, wordt door den fourier een door de sectie-commandanten onderteekenden inventaris, met de daarop vermelde goederen, ontvangen en in de rustkamer opgelegd. Hij onderteekent den inventaris voor ontvangst en schrijft de voorwerpen in een register (*magazijnsboek*) in. Mochten er later nog goederen bij komen, b.v. gewasschen linnengoed, dan wordt zulks op denzelfden inventaris geschreven, door hem voor ontvangst geteekend en in het register bijgeschreven.

Wanneer militairen naar het hospitaal gaan, teekent hij op de achterzijde van het biljet tot opname het aantal medegenomen kleedingstukken aan.

De met verlof vertrekkende onderofficieren en korporaals, die na het verstrijken van het verlof bij hun korps moeten terugkeeren, nemen hun gordel met kap- en zaagmes mede.

Hij schrijft het *orderboek* van de compagnie in. In dit boek worden alle orders geschreven, die door den bataljonscommandant, onder de benaming van *bataljons-orders*, worden uitgevaardigd; bij gedetacheerde gedeelten ook de orders, die door den commandant van het detachement, onder den naam van *orders voor het gedetacheerde gedeelte*, worden uitgevaardigd. De commandeerende officier bepaalt, of, en zoo ja, in hoeverre de orders, die door den afdeelings- of gewestelijk militairen commandant en door den plaatselijken of plaatselijk militairen commandant worden uitgevaardigd, in het orderboek moeten worden vermeld. Deze orders worden afzonderlijk in het orderboek ingeschreven.

In het orderboek worden tevens afzonderlijk ingeschreven de door de gewestelijk militaire autoriteiten, of door den commandeerenden officier gegeven orders, voor zoover deze van blijvenden aard zijn en betrekking hebben op den dienst bij het korps. Deze orders worden doorgeslagen en geparafeerd zoodra zij vervallen.

Bij de tiendaagsche en dagelijksche fourageeringen van vleesch en brood marcheeren de fouriers en de daarvoor aangewezen manschappen, onder toezicht van den oudsten onderofficier, gezamenlijk naar de uitdeelingsplaats. De terugkeer naar het kwartier wordt door den oudsten aanwezigen

officier geregeld. De dagelijksche ontvangsten worden in de keuken, de tiendaagsche in de compagnies-vivresmagazijnen opgeborgen onder toezicht van den fourier.

Dagelijks, na het appèl voor het soepeten, worden de van landswege verstrekte vivres voor de behoefte van één dag uit het compagnies-vivresmagazijn aan de menages verstrekt.

Die verstrekking heeft plaats door den fourier aan den menagemeester, in tegenwoordigheid van den luitenant van de week; heeft het appèl voor het soepeten onder toezicht van den luitenant van den dag plaats, dan geschiedt dit in tegenwoordigheid van den sergeant-majoor.

Aan de militairen, die buiten de menage zijn, worden deze vivres verstrekt overeenkomstig het bepaalde in tarief n°. 15, (H. VIII § 118.)

De fourier wordt in zijn dienst vervangen door een korporaal of sergeant, ter keuze van den compagnies-commandant.

De korporaal of sergeant, die den dienst van fourier waarneemt, verricht geen anderen dienst.

(R. I. artt. 11, 23, 99, 101, 134, 135 en 136; A. O. 1893 n°. 1.)

Van den sergeant.

§ 40. *Als sectie-commandant.* De Europeesche onderofficieren wonen zoo mogelijk ieder in een afzonderlijk vertrek, zoo dicht mogelijk bij de compagnie.

Ieder Europeesch sergeant is van een appèllijst voorzien, waarin de namen van alle militairen, tot de compagnie behoorende, naar de indeeling in pelotons, sectiën en groepen voorkomen.

De sectiecommandant is voor zijne sectie verantwoordelijk aan den pelotonscommandant.

Voor alle buitenappèls wordt vijf minuten te voren het signaal: *tamboers-* of *hoornblazersappèl* gegeven.

Bij het slaan of blazen van het appèl treedt de compagnie op de appèlplaats aan; de sectiën in de volgorde harer nummers; het kader bij de sectiën, waartoe het behoort.

Nadat de positie is aangenomen, houden, wanneer geene uitrukkingsstaten zijn opgemaakt, de sectiecommandanten appèl over hunne sectie; het rapport wordt van de sectiecommandanten ingenomen en aan den compagnies-commandant, den kapitein van de week of den luitenant van den dag ingediend.

Van de onderofficieren, korporaals en manschappen, die met verlof vertrekken, in de ziekeninrichting worden opgenomen, op transport gaan, met provoost of cachot gestraft of voor langer dan 24 uren in voorloopig arrest gesteld zijn, worden de voorwerpen van kleeding, de wapening en de verdere uitrusting, welke de man niet bij zich heeft, door den sectiecommandant ingenomen.

Deze bepaling is ook van toepassing op de wapening en kleeding van mindere militairen, die vermist of in het kwartier overleden zijn.

De sectiecommandant maakt daarvan een inventaris op, onderteekent dien en geeft de voorwerpen dienovereenkomstig aan den fourier over.

Militairen, die naar de ziekeninrichting gaan, moeten geheel met schoon goed gekleed zijn. Laat hun toestand niet toe, dat zij zich verschoonen, dan wordt een stel schoone kleeding medegegeven. Het vuile goed, in het laatste geval door den geleider of een daartoe aangewezen man mede teruggenomen, wordt, na door de zorg van den sectiecommandant gereinigd te zijn, aan den fourier overgegeven.

Hij zorgt, voor zooverre zijne sectie betreft, dat de personen aan wie het verblijf in het kampement is toegestaan, niet tegen de orde of tucht handelen. Bij overtreding rapporteert hij aan den sergeant-majoor. Hij zorgt, zonder het gevoel van wie ook te kwetsen, dat geene personen aan wie het verblijf in het kampement niet is toegestaan, zich des nachts in de chambree ophouden.

Hij ziet toe dat zijne manschappen zich ter behoorlijker tijd verschoonen; dat de waschlijsten door de korporaals worden opgemaakt en dat deze hun dienst bij het in de wasch geven en bij het terug ontvangen van het gewasschen linnengoed behoorlijk nakomen.

De kleedingstukken en de overige voorwerpen van uitrus-

ting worden, zoodra ze zijn uitgereikt, en, wat de eerste betreft, door den commandeerenden officier passend zijn bevonden, door *hem* genummerd, overeenkomstig de daaromtrent bestaande voorschriften (zie Plaat). Zoo noodig worden deze voorwerpen overgenummerd.

Des Zaterdags houdt hij inspectie over de kleeding, het linnengoed, het schoeisel en de overige voorwerpen van uitrusting van de korporaals en manschappen zijner sectie, die op de bedden of slaaptafels moeten hebben uitgepakt.

Bij deze inspectie wordt nagegaan of de manschappen in het bezit zijn van de bij A. O. 1890 n°. 6 aangegeven hoeveelheid kleeding en uitrustingstukken met ongeschonden St. N. en of die voorwerpen in goeden staat verkeeren. (Zie H VI § 59.)

Bij deze inspectie houden de sectiecommandanten aanteekening van de noodige herstellingen. Zij zorgen, dat de herstellingen aan het linnengoed en andere, die door den man zelven kunnen worden gedaan, zoo spoedig mogelijk geschieden.

Van de herstellingen, die door de werklieden moeten worden uitgevoerd, worden door de sectie-commandanten schriftelijke opgaven gemaakt, die, na door de pelotons-commandanten voor gezien geteekend te zijn, aan den fourier worden afgegeven.

De sergeant wordt in zijn dienst als sectie-commandant vervangen door een der sergeanten, die geen sectie commandeeren, of bij ontstentenis van dezen door den hoogsten of oudsten in graad zijnden groepscommandant der sectie.

Aan vrouwen of huishoudsters van gegradueerden is het houden van warongs verboden ; alléén bij uitzondering wordt daartoe vergunning verleend.

Ook is het niet geoorloofd, dat vrouwen of huishoudsters van onderofficieren, zonder vergunning, op haar rekening of naam door anderen warongs laten houden. (R. I. artª. 10, 24, 32, 65, 99, 100, 140, 142, 157, 160 en 163 ; A. O. 1893 n°. 1.)

§ 41. *Van de week.* De dienst van de week begint des Zaterdags met het middag-appèl. Bijzonderheden betreffende

den dienst der week worden door de aftredenden aan hunne opvolgers medegedeeld.

De sergeant der week neemt deel aan alle practische oefeningen, doch is van alle andere korpsdiensten zoomede van garnizoensdienst vrijgesteld ; overigens ontheft de dienst van de week niemand van eenigen anderen dienst.

Hij, die met den weekdienst is belast en een dienst moet verrichten, waardoor hij dien van de week niet kan waarnemen, wordt in dezen tijdelijk vervangen door dengene, die na hem tot den weekdienst aan de beurt is.

Moet de weekdienst vóór of op woensdag *voor goed* worden overgegeven, dan wordt de week den overnemende voor *vol* aangerekend.

De sergeant van de week is voor zijn dienst in de compagnie verantwoordelijk aan den sergeant-majoor en aan den luitenant van de week, voor zijne overige diensten aan den adjudant-onderofficier van de week.

Hij zorgt, dat de gegeven bevelen en de bijzonderheden betreffende den inwendigen dienst bij de compagnie behoorlijk worden uitgevoerd.

Hij maakt het kader van de week bekend met de namen van de korporaals en manschappen, die afwezig, voor dienst gecommandeerd of gestraft zijn.

Hij mag het kampement niet verlaten dan voor dienstzaken en met toestemming van den sergeant-majoor en den adjudant-onderofficier der week, en waarschuwt in dat geval den korporaal der week.

Hij treedt voor den korporaal der week op, wanneer deze zich buiten het kampement heeft begeven, moetende één van beiden zich steeds in het kampement ophouden.

Korporaals worden door den sergeant der week in arrest gebracht.

De sergeant der week begeeft zich onmiddellijk na de reveille naar de kamers der soldaten; hij ontvangt het rapport over het gehouden appèl van de groepscommandanten en doet daarvan verslag aan den sergeant-majoor van de compagnie.

Zoodra de slaapplaatsen zijn opgemaakt, moeten de manschappen zich baden of reinigen, wordt het ontbijt genut-

tigd, worden de kamers gelucht en evenals de gangen, galerijen en trappen tot de compagnie behoorende, door de kamerwachts schoongeveegd.

De sergeant van de week is voor de behoorlijke uitvoering van een en ander verantwoordelijk.

Elken dag, na het morgenappèl, wordt door den sergeant der week eene nominatieve opgave (model n°. 8) opgemaakt van de onderofficieren, korporaals en manschappen, die zich ziek gemeld hebben of die om bijzondere redenen aan den officier van gezondheid voorgesteld moeten worden.

Deze opgave stelt hij met de noodige hospitaalbiljetten tijdig ter hand aan den commandant der kampementswacht, die hem mededeeling doet van de namen der arrestanten, die in hetzelfde geval verkeeren, en wier namen hij op het ziekenrapport bijvoegt; hij geeft voorts aan den commandant der kampementswacht de noodige inlichtingen omtrent de zieken, die zich niet naar de wacht kunnen begeven.

Bij zware of plotselinge ziekte van militairen is de sergeant van de week bevoegd hen onverwijld in de zieken-inrichting te doen opnemen.

Hij geeft daartoe een voorloopig bewijs van opneming mede en rapporteert van zijne handeling aan den sergeant-majoor.

Bij alle buitenappèls wordt bij ontstentenis van of gebrek aan kader bij één of meer sectiën, daarover appèl gehouden door den sergeant der week.

Op het uur van het appèl voor het soepeten, wordt kamerappèl gehouden, waarna de sergeant der week onmiddellijk de manschappen doet aantreden en naar de keuken marcheeren om het eten te halen; de eetketels worden in de kamers gebracht, ook de sergeant der week begeeft zich derwaarts ten einde zich te overtuigen, dat ieder zijn eetketel ontvangen heeft. Zoo er klachten zijn, onderzoekt hij de al of niet gegrondheid daarvan en stelt den luitenant van de week daarmede in kennis.

Op het signaal voor het middageten worden de eetketels op de wijze, als boven omschreven, uit de keuken gehaald; de sergeant van de week houdt bij het eten verder het noodige toezicht.

Bij het middagappèl worden de voor de compagnie gegeven bevelen bekend gemaakt en de dienst voor den volgenden dag gecommandeerd.

Alle werkbeurten worden door den sergeant van de week gecommandeerd, die dit, behalve voor de corridorwacht, (zie § 36,) doet volgens de corvéelijst, welke door hem wordt aangehouden.

Op het uur, door den commandeerenden officier te bepalen, wordt het signaal gegeven voor het verzamelen van de sergeanten, korporaals en manschappen die op wacht komen.

Op dit signaal geleidt de sergeant van de week de op wacht komenden naar de verzamelplaats van het kampement.

De sergeant van de week teekent de wachten op, waarvoor de militairen der compagnie bestemd zijn.

Nadat de wachten geformeerd zijn, stellen zich de sergeanten van de week tegenover het midden der gezamenlijke wachten op één gelid; de reserven achter den sergeant der week van de compagnie, waartoe zij behooren.

In den regel wordt ten half negen het signaal *kamerappèl* gegeven voor het avondappèl.

Op dit signaal begeeft de sergeant der week, vergezeld door den korporaal der week, zich in de compagnie, om zich te overtuigen van de al of niet aanwezigheid van de korporaals en manschappen, die op het avondappèl present moeten zijn; de kamerwacht is daarbij tegenwoordig.

Daarna overtuigt hij zich, bij afwezigheid van den sergeant-majoor, van het al of niet aanwezig zijn der onderofficieren, die op het appèl present moeten zijn.

Op het signaal *rapport* vervoegen de adjudant-onderofficier van de week en de sergeanten van de week zich bij den luitenant van den dag en dienen aan dezen hunne rapporten in. Op deze rapporten worden de namen vermeld van de onderofficieren, korporaals en manschappen van de compagnie, die gedurende dien dag op een of meer appèls hebben gemankeerd.

Hij houdt verder toezicht, dat de lichten op het daarvoor bepaalde uur door de kamerwachten behoorlijk worden uitgedaan; dat zich in de niet bewoonde lokalen en gebouwen der compagnie geene personen ophouden, aan wie het ver-

blijf in het kampement niet is toegestaan en rapporteert, zoo noodig, daaromtrent aan den sergeant-majoor. Hij houdt een wakend oog op de door drank bevangen militairen, die op hun bed uitslapen.

Elken Zaterdag houdt de daarvoor aangewezen officier van gezondheid eene geneeskundige visitatie over de ongehuwde korporaals en manschappen.

Deze visite geschiedt man voor man in een afzonderlijk vertrek.

Tot het houden dezer visitatie wordt een signaal gegeven, waarop de sergeant van de week appel houdt.

De sergeant van de week doet onmiddellijk na afloop dezer visitatie rapport aan den sergeant-majoor; op het avondappèl-rapport wordt hiervan melding gemaakt. Zij, die in dienst of om andere redenen bij deze visitatie niet tegenwoordig zijn, worden bij de eerste geschikte gelegenheid door den sergeant der week aan den officier van gezondheid voorgesteld.

Ook de ongehuwde onderofficieren worden minstens ééns in de maand aan eene dergelijke geneeskundige visitatie onderworpen. Deze visitatie geschiedt afgescheiden van die der korporaals en manschappen.

(R. I. artt. 6, 41, 43, 44, 49, 55, 61, 63, 65, 73, 77, 79, 81, 84, 88, 93, 94, 95, 140 en 167; A. O. 1890 n°. 58 en 1893 n°. 1.)

Van den sergeant-majoor.

§ 42. *Gewone werkzaamheden.* De sergeant-majoor is voor zijn dienst verantwoordelijk aan den compagnies-commandant en de verdere officieren der compagnie.

Hij waakt voor den geregelden gang van den dienst, voor de orde, voor het spoedig en nauwgezet uitvoeren van de gegeven bevelen en in het algemeen voor de krijgstucht bij de compagnie.

Door zijn tusschenkomst worden de verzoeken van de onderofficieren, korporaals en manschappen der compagnie ter kennis van den compagnies-commandant gebracht.

Hij houdt het administratie- en uitbetalingsboek aan en

is in het algemeen belast met de administratieve werkzaamheden bij de compagnie.

Hij is verder belast met het aanhouden van den rooster, volgens welken de soldaten der compagnie voor de kampementswacht en de garnizoensdiensten worden gecommandeerd.

Van alle bijzondere voorvallen in de compagnie geeft hij tijdig kennis aan den luitenant der week en den compagnies-commandant.

Hij kan door den compagnies-commandant van eenige compagniesdiensten en oefeningen worden vrijgesteld.

Des morgens na het eerste appèl ontvangt hij het rapport van den sergeant der week, overtuigt zich inmiddels dat de onderofficieren present zijn, en doet van een en ander verslag aan den adjudant-onderofficier van de week.

Hij gaat dagelijks, behalve op Zon- en feestdagen, vergezeld van den korporaal der week op het rapport bij den commandeerenden officier. Hij geeft aldaar de bescheiden, welke den commandeerenden officier moeten worden aangeboden, aan den luitenant-adjudant, en geeft de noodige inlichtingen, die betrekking hebben op de verzoeken, aanvragen, opgelegde straffen. enz. Hij ontvangt het dagelijksch rapport bovenbedoeld daarna terug. Hij moet verder bij die gelegenheid aan den commandeerenden officier voorstellen: de militairen, voor wie straffen zijn aangevraagd; die ontslagen zijn uit de 2 klasse van discipline; die bevorderd zijn geworden; die van het korps moeten vertrekken of daarbij zijn aangekomen, en in het algemeen ieder, wien de commandeerende officier verlangt te spreken, of voor wien dit is aangevraagd.

Onmiddellijk na afloop van het rapport worden de orders door den luitenant-adjudant aan den adjudant-onderofficier van de week en de sergeant-majoors bekend gemaakt en door deze opgeschreven.

Terzelfder tijd worden aan de sergeant-majoors de namen opgegeven van de officieren, die den volgenden dag in dienst komen. Daarna worden de orders door de sergeant-majoors ter kennis gebracht van de compagnies-commandanten, die ze met de door hen noodig geachte bijvoegingen in het notaboekje (R. I. art. 101) doen inschrijven; de sergeant-

majoors doen vervolgens dit notaboekje bij de overige officieren der compagnie ter kennisneming rondbrengen.

In spoedvereischende gevallen kunnen de orders aan de betrokken officieren ook mondeling worden medegedeeld.

In het zich daartoe aan de kampementswacht bevindend register schrijven zij, zoodra mogelijk na het rapport, de straffen aan de onderofficieren, korporaals en manschappen hunner compagnie opgelegd en slaan, na het eindigen der straf, de gestelde aanteekening door.

Heeft het appèl voor het soepeten onder toezicht van den luitenant van den dag plaats, dan geschiedt het verstrekken uit het compagnies-vivres-magazijn in tegenwoordigheid van den sergeant-majoor.

Zoo spoedig mogelijk na het middagappèl wordt door den sergeant-majoor aan den adjudant-onderofficier van de week schriftelijk opgegeven, waarheen de compagnie zich zal begeven en welke oefening zal gehouden worden.

De sergeant-majoor maakt het dagelijksch rapport (model n°. 4) op en zorgt, dat het tijdig door den compagniescommandant kan worden geparafeerd.

Op dit rapport worden alle aanvragen en verzoeken gesteld, die door den commandant der compagnie ten behoeve van zich zelf, zijne ondergeschikte officieren, onderofficieren, korporaals en manschappen te doen zijn, alsook die mededeelingen de compagnie betreffende, welke hij noodig acht.

Het wordt uiterlijk op het uur van het avondappèl bij den adjudant-onderofficier van de week bezorgd.

De bij het avondappèl door de sergeanten der week ingediende appèlsrapporten worden, na door den luitenant van den dag voor „gezien" te zijn geteekend, ter hand gesteld aan den sergeant-majoor van de compagnie, waartoe de kapitein van de week behoort.

Deze sergeant-majoor is bij het avondappèl tegenwoordig en dient voor zijne compagnie het rapport in, dat van de andere compagnieën door den sergeant van de week wordt ingediend.

De kapitein van de week doet door den sergeant-majoor zijner compagnie eene verzameling van de onderscheidene appèlsrapporten opmaken.

Dit rapport (politierapport model n°. 7) moet tevens een verslag bevatten nopens de aangelegenheden van den inwendigen dienst, welke aan zijne bijzondere zorg zijn toevertrouwd; de appèlsrapporten worden daarbij overgelegd.

Hij is belast met het aanhouden van den rooster, waarnaar het kader en de manschappen der compagnie voor de kampementswacht en de garnizoensdiensten worden gecommandeerd.

Hij commandeert de korporaals en de sergeanten der compagnie, ieder op zijne beurt, tot den weekdienst.

Bij brand doet hij, zoo het nacht is, na door den commandant der kampementswacht gewaarschuwd te zijn, de onderofficieren, korporaals en manschappen van het reserve- en brandpiket opstaan.

Zoowel bij dag als bij nacht vereenigt zich het brandpiket. De brandspuiten worden met den meesten spoed door hare bedieningen in gereedheid gebracht.

Zoo hij rapport krijgt, dat er zich personen in de lokalen en gebouwen tot de compagnie behoorende ophouden, aan wie het verblijf in het kampement niet is toegestaan, geeft hij daarvan kennis aan den adjudant-onderofficier der week.

De sergeant-majoor wordt in zijn dienst vervangen door den oudsten onderofficier der compagnie.

Is die onderofficier een sergeant, aan wien de administratieve werkzaamheden onbekend zijn, dan wordt, onverminderd het vorenstaande, de fourier of een ander geschikt onderofficier met de administratieve werkzaamheden belast.

De onderofficier, die den administratieven dienst van sergeant-majoor waarneemt, verricht geen anderen dienst.

Den sergeant-majoor wordt steeds eene afzonderlijke kamer ter bewoning aangewezen.

(R. I. artt. 12, 25, 32, 42, 61, 67, 68, 70, 79, 84, 85, 91, 93, 94, 96, 102 en 136; A. O. 1893 n°. 1.

Van den adjudant-onderofficier.

§ 43. *Gewone werkzaamheden.* De adjudant-onderofficieren bewonen ieder een afzonderlijk logies in het kampement.

De adjudant-onderofficieren zijn voor hunne diensten bij den kleinen staf verantwoordelijk aan den luitenant-adjudant

en dezen in zijne dienstverrichtingen behulpzaam; hun dienst wordt, voor zoover deze niet is voorgeschreven, door den commandeerenden officier geregeld.

Een hunner wordt, als bij eene compagnie, belast met de werkzaamheden verbonden aan het administratief beheer van den kleinen staf, waartoe alle militairen beneden den rang van officier van den staf van het korps behooren.

Wanneer het vaandel mede uitrukt, wordt dit door een der adjudant-onderofficieren gedragen.

De adjudant-onderofficieren vervangen elkander onderling in hunne dienstverrichtingen.

Bij ontstentenis of afwezigheid van beiden worden zij vervangen door den oudsten in graad zijnden sergeant-majoor van het korps op de plaats aanwezig; deze verricht dan geen anderen dienst.

(R. I. artt. 1 16, 26 en 33; A. O. 1893 n°. 1.)

§ 44. *Van de week.* De adjudant-onderofficier der week is voor zijn dienst verantwoordelijk aan den kapitein van de week en heeft, vooral wanneer er geen officieren tegenwoordig zijn, het toezicht over de behoorlijke uitvoering der gegeven bevelen, op de goede orde in het kampement en op den inwendigen dienst in het algemeen.

Dat toezicht geldt meer bepaald den dienst van het kader van de week, van den commandant der kampementswacht en der korporaals-planton in de keukens.

Hij is belast met het aanhouden van den rooster, volgens welken de sergeanten, korporaals, tamboers en hoornblazers voor de kampementswacht, zoomede voor korps en garnizoensdienst worden gecommandeerd, daarbij zorgende dat, behoudens in het geval bedoeld in art. 80 (R. I.), die diensten zooveel mogelijk evenredig over de verschillende compagniën worden verdeeld. Hij doet tijdig na het rapport bij den commandeerenden officier aan de sergeanten der week opgave van de namen dier militairen, alsook van het aantal soldaten, dat elke compagnie voor die diensten moet leveren.

Hij doet aan den kapitein van de week verslag omtrent de bijzondere voorvallen, die gedurende diens afwezigheid hebben plaats gehad, in dringende omstandigheden onver-

wijld, in andere gevallen tijdig vóór het uur van rapport bij den commandeerenden officier.

Hij schrijft de aan de onderofficieren en verdere militairen van den kleinen staf opgelegde straffen zoodra mogelijk in het — zich daartoe aan de kampementswacht bevindend — register.

Des morgens na afloop van het eerste appèl, ontvangt hij het rapport van de sergeant-majoors en is verder belast met het toezicht op den morgendienst en het schoonmaken van het kampement. Hij ontvangt, bij tijds, van den commandant der kampementswacht eene naamlijst van de met cachot, provoost en politiekamer gestrafte of wel voorloopig in arrest of in preventieve hechtenis gestelde militairen, alsmede eene nominatieve lijst van de korporaals en manschappen, die, zonder permissie gehad te hebben, tusschen 12 uur en het middageten (middagappèl) zijn binnen gekomen, zoomede van de onderofficieren, korporaals en manschappen, die na het avondappèl en vóór het morgen-appel het kwartier verlaten hebben en binnengekomen zijn.

Deze opgaven worden door den adjudant-onderofficier van de week nagezien en geteekend, en op het rapport den commandeerenden officier ter hand gesteld.

Hij vergezelt den luitenant-adjudant op het rapport bij den commandeerenden officier. Nadat de orders zijn uitgegeven en door hem en de sergeant-majoors zijn opgeschreven, zorgt hij voor de bekendmaking der orders bij den staf.

De adjudant-onderofficier van de week is in buitengewone gevallen bevoegd een onderofficier te vergunnen niet aan tafel te komen; hij rapporteert daarvan en nopens degenen, die zonder vergunning niet aan tafel geweest of te laat gekomen zijn, in den loop van den dag aan den luitenant-adjudant.

Behoort de adjudant-onderofficier van de week niet tot de menage, dan wordt hem, tot het aangegeven doel, onmiddellijk na het eindigen van de tafel omtrent een en ander gerapporteerd door den hoogsten of oudsten in graad zijnden onderofficier, die aan tafel is geweest.

De adjudant-onderofficier van de week doet de wachtparade aantreden, neemt het rapport in en houdt eene korte

inspectie. Zijn door den plaatselijken of plaatselijk militairen commandant bevelen gegeven, dat de wachten van eene algemeene vergaderplaats moeten afmarcheeren, dan worden, nadat het rapport is ingenomen, de op wacht komenden zoomede de sergeanten van de week, gekleed in de tenue van den dag, door den adjudant-onderofficier van de week naar de algemeene verzamelplaats geleid. Aldaar aangekomen worden de op wacht komenden aan den plaatselijken adjudant overgegeven.

Moeten de wachten uit het kwartier rechtstreeks naar hunne posten afmarcheeren, dan worden zij door den adjudant-onderofficier der week afgedeeld. Deze zorgt daarbij, dat de soldaten van dezelfde compagnie zooveel mogelijk bij elkander blijven en om beurten op de verschillende wachten komen.

Hij doet daarna de wachten afmarcheeren.

Hij verzekert zich van tijd tot tijd, dat de korporaals en manschappen, die met politiekamer- kamer- of kwartierarrest gestraft zijn, de in de 2de klasse van militaire discipline geplaatsten en zij aan wie voorloopig arrest in het kwartier is opgelegd, het kwartier niet eigendunkelijk hebben verlaten. Tot dat einde doet hij door den tamboer of hoornblazer der kampementswacht *appèl voor de gestraften* slaan of blazen.

Hij overtuigt zich nu en dan van de aanwezigheid in het kwartier van de gestrafte onderofficieren door hen bij zich te doen ontbieden; des vereischt kan hij het daartoe bestemde signaal doen slaan of blazen, waarop de gestrafte onderofficieren zich naar zijne woning begeven.

Bij het avondappèl overtuigt hij zich van de aanwezigheid van de onderofficieren en korporaals van den kleinen staf.

Moet iemand in dringende gevallen na het avondappèl het kampement verlaten, dan geeft hij daartoe last aan den commandant van de kampementswacht. In geval van brand wordt hij door dezen gewaarschuwd, en zendt hij een ordonnans naar de plaats van den brand, die hem zoo spoedig mogelijk van de juiste plaats en den omvang van den brand verslag doet.

Is de brand in het kampement, dan doet hij door de

korporaals van de week onverwijld den commandeerenden officier en alle overige officieren waarschuwen; deze begeven zich zoo spoedig mogelijk naar het kampement, terwijl de troep zich in klein tenue kleedt.

Bij brand in de nabijheid van het kampement worden alleen de commandeerende officier, de kapitein en luitenants van de week gewaarschuwd.

Wordt het noodig geacht, dat gehuwden 's nachts vuur blijven branden, dan kan hij zulks toestaan, doch is gehouden het den volgenden dag aan den kapitein van de week mede te deelen. Vermoedt hij dat een of meer militairen, na gezetten tijd, het kwartier eigendunkelijk hebben verlaten, dan is hij bevoegd door de sergeant-majoors der betrokken compagnieën eene buitengewone visitatie te doen houden. Hij zal van die bevoegdheid echter geen gebruik maken, tenzij hij zulks volstrekt noodig acht. Van den uitslag van het onderzoek doet hij den volgenden morgen vroegtijdig rapport aan den kapitein van de week.

Hij overtuigt zich op het hiertoe gegeven signaal van de tegenwoordigheid der onderofficieren tot het fourageeren of tot den werkdienst bestemd, en doet de onderofficieren en manschappen gezamenlijk afmarcheeren.

Ontvangt hij rapport dat er zich des nachts in de kamers personen ophouden aan wie het verblijf in het kampement niet is toegestaan, dan geeft hij deze overtreders aan de politie over en rapporteert zulks den volgenden morgen aan den kapitein van de week.

Bij de geneeskundige visitatie, welke minstens ééns in de maand over de ongehuwde onderofficieren wordt gehouden, houdt hij appèl.

Op het uur van het avondappèl melden zich de met politiekamer gestrafte onderofficieren aan de kampementswacht om in arrest te worden gesteld; de adjudant-onderofficier van de week houdt daarop toezicht.

Zij, die op deze uren nog dienst hebben, melden zich na afloop daarvan bij den commandant der kampementswacht.

(R. I. artn. 46. 59, 61, 64, 67. 68, 70, 73, 75, 79, 81, 82, 84, 86, 88, 89, 91, 96, 97, 98, 140 en 167; A. O. 1893 no. 1.)

HOOFDSTUK IV.

Garnizoensdienst.

§ 45. *Algemeene bepalingen.* Elk eiland in Nederlandsch-Indië, in zijne geheele uitgestrektheid, daaronder begrepen de kleinere eilanden, die onder het zelfde bestuur gesteld zijn, zal in tijd van vrede en voor troepen, die niet op voet van oorlog zijn gebracht, worden beschouwd als het *garnizoen* der tot zijne bezetting behoorende militairen.

Indien eenig eiland van N.-Indië niet in zijne geheele uitgestrektheid staat onder het Nederlandsch gezag, worden alleen die *gedeelten* van het eiland, die onder het gezag staan, beschouwd als het *garnizoen* van de militairen, tot zijne bezetting behoorende.

Wanneer onderofficieren of mindere militairen zich zonder *schriftelijke* vergunning buiten het *garnizoen* verwijderen, zullen zij als *deserteurs* gearresteerd worden. Wanneer zij binnen *een* uur buiten het garnizoen in hunne desertie zijn verhinderd of gestoord, zal dit als *poging tot desertie* worden aangemerkt; zoodra zij zich verder hebben verwijderd zal de misdaad als volbracht gehouden worden.

Door elken militairen commandant is verder een *rayon* bepaald, waar binnen de onderofficieren en minderen zich mogen bewegen.

Mindere militairen mogen den vastgestelden rayon niet overschrijden zonder eene schriftelijke toestemming van den plaatselijken commandant, welke niet dan op aanvraag van den korpscommandant verleend wordt.

Alle militairen beneden den rang van officier, die den voor het garnizoen vastgestelden rayon zonder vergunning

overschrijden, kunnen door de politie worden gearesteerd en worden, onverminderd de wegens rayonoverschrijding op te leggen straffen, in dat geval bovendien met de aan de arrestatie verbonden kosten belast.

Verlofgangers beneden den rang van officier zijn verplicht op alle plaatsen, waar zij langer dan 24 uren verblijven, hunne verlofpassen te doen afteekenen voor aankomst en vertrek; in garnizoensplaatsen door den plaatselijken adjudant, elders door het hoofd van het plaatselijk bestuur.

Wanneer militairen zich in kleiner of grooter getal, gewapend of ongewapend, gezamenlijk en zonder vergunning of voorkennis van hunne chefs, op grooteren of kleineren afstand uit hun kwartier hebben verwijderd en daarbij beoogen met zeker vertoon ontevredenheid of misnoegen over handelingen van meerderen te doen blijken, gezamenlijk klachten, grieven of verzoeken te gaan inbrengen bij hooger geplaatste militaire autoriteiten of, in het algemeen, door hun gezamenlijk handelen zekere pressie op de meerderen uit te oefenen, zal hun gedrag, als overtreding tegen de krijgstucht, disciplinair worden gestraft, indien zij op de eerste aanmaning of het eerste bevel van eenigen meerdere onmiddellijk en onvoorwaardelijk uiteen- of naar het kwartier teruggaan, dan wel op de wijze als de meerdere dit beveelt derwaarts terugkeeren.

Wordt aan het eerste bevel of de eerste aanmaning niet onmiddellijk voldaan of worden daartoe voorwaarden, van welken aard ook, gesteld — waaronder ook behoort gerekend te worden het aanwijzen van den persoon, op wiens last of onder wiens geleide zij wenschen terug te keeren of te gehoorzamen — dan worden eenige daders, overeenkomstig het bepaalde bij art. 85 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te Lande, bij hunne namen genoemd, en zullen deze, bij volharding in het verzet, als aanleggers en hoofden van de samenrotting of den opstand beschouwd worden.

Wanneer daarna aan het gegeven bevel nog niet gehoorzaamd is, zal de meerdere driemaal, met eene korte tusschenpoos, op de volgende wijze hoorbaar commandeeren:

Gehoorzaamheid aan de Wet,

NAAR HUIS,

of geweld zal worden gebruikt.

Wordt ook aan dit bevel geen gehoor gegeven, dan is de meerdere bevoegd alle middelen van geweld te bezigen, waarover hij kan beschikken.

Het vorenstaande is ook van toepassing in andere gevallen, waarin *militairen* zich aan samenrotting schuldig maken.

Van het verrichten van garnizoensdiensten zijn vrijgesteld de volgende mindere militairen:

1. de adjudant-onderofficieren;
   het administratief kader;
   de facteur, voor zoover zijn dienst als zoodanig dit vordert;
   de Europeesche sergeanten van de week;
   het kader belast met de in § 4, Recrutenschool (Reglement op de exercitiën der Infanterie) bedoelde africhting der recruten.
   de stafhoornblazers en de korporaals-tamboer met uitzondering van de taptoe eenmaal 's weeks.
2. de menagemeesters;
   de meesters-werklieden;
   de hofmeester van de onderofficiers-menage;
   de koks en bijkoks;
   de recruten,
   de pupillen;
   de knechts en vaste corvéeërs bij de garnizoens-geweermakers-ateliers, die echter nachtwacht doen, wanneer de soldaten van het garnizoen minder dan het bepaalde minimum aantal wachtvrije nachten hebben;
3. het personeel, dat bij de kaderscholen en voorbereidende cursussen wordt opgeleid en daarbij als vaste instructeurs is ingedeeld, voor zoover daaromtrent bij bijzondere voorschriften niet anders is bepaald;
4. het personeel van de subsistentenkaders, van het sup-

pletie-depôt en van de depôt-compagnie van een bataljon, dat in zijn geheel aan krijgsverrichtingen deelneemt; deze korpsen zullen echter zoo noodig in hun eigen kampementswacht voorzien.

(A. O. 1842 n°. 3, 1862 n°. 8; C. W. art. 157; R. G. art. 3, 4, 7, 12 en 43; A. O. 1893 n°. 1.)

§ 46. *Op wacht.* Op wacht zijn de onderofficieren en manschappen gewapend en gekleed in *marschtenue* zonder eetketel, sprei en veldflesch; ook hierbij wordt de opgerolde kapot *om* den gepakten ransel, waarop zich de schoenen bevinden, gedragen; de niet-ranseldragenden hebben de kapot- of manteljas, „en bandoulière" om het lijf en over den linkerschouder.

Van 7 uur N. M. tot 6 uur V. M. wordt door de wachthebbenden en schildwachten de kwartiermuts, den overigen tijd de helmhoed gedragen.

De commandant der wacht regelt den dienst van de wachthebbenden.

De dienst der soldaten wordt zoodanig geregeld, dat zij zooveel mogelijk ieder evenveel uren op schildwacht staan en op hun beurt voor andere dienstverrichtingen worden aangewezen.

De wachthebbenden mogen zich niet van de wacht verwijderen, zonder toestemming van den commandant der wacht.

De commandant der wacht zal hen tusschen 5 en 6 uur V. M. bij gedeelten in de gelegenheid stellen zich te reinigen; het overige van den tijd moeten zij in de bepaalde tenue gekleed zijn.

Van 7 uur N. M. tot 6 nur V. M. zijn de schildwachten gekleed met de kapotjas, welke overigens ook gedragen wordt door de wachthebbenden, die bij regen diensten buiten het wachthuis te verrichten hebben.

In overleg met den officier van gezondheid belast met den garnizoensdienst, bepaalt de plaatselijke commandant of de kapotjas bij nacht ook door de andere wachthebbenden moet worden gedragen.

Zoo dikwijls de commandant der wacht dit noodig oordeelt, en des nachts bij elke aflossing, zal hij zijne wacht gewa-

pend doen aantreden, waartoe hij den schildwacht vóór het geweer: *In 't geweer*, doet roepen.

Het aantreden geschiedt zonder ransel voor het wachthuis; bij het aflossen hebben de op post komenden echter den ransel om.

De aanwezigheid of het gebruik van sterken drank op wacht is verboden.

Het slapen op wacht is verboden; de niet in dienst zijnde militairen der wacht kunnen echter binnen het wachthuis rusten.

Buiten het wachthuis mogen de wachthebbenden zich niet neerleggen.

Het overbrengen der rapporten geschiedt gewapend, zonder ransel; de niet-geweerdragenden trekken daarbij de sabel niet.

Bij een wacht, door een korporaal gecommandeerd, wordt de dienst van korporaal van aflossing beurtelings door een der soldaten verricht.

(R. G. art. 13, 57, 59, 61, 63, 65 en 95; A. O. 1894 nº. 51.)

§ 47. *Als schildwacht.* De schildwachten worden van 6 uur V. M. tot 7 uur N. M. om de twee uur en het overige van den tijd om het uur afgelost.

Bij dag worden de schildwachten om het uur afgelost, voor zoover dit noodig is om het getal schilderuren naar behooren te verdeelen.

De dienst der nachtposten begint om 6 uur N. M. en eindigt om 6 uur V. M.

Alvorens de schildwachten op post komen, worden zij door den korporaal van aflossing voorgesteld aan den commandant der wacht, die zich overtuigt, dat zij behoorlijk gekleed en gewapend zijn.

De schildwachten trekken op post met den ransel om, doch hangen dien in het schilderhuis, nadat zij op hun post gekomen zijn.

De aflossing begint bij den schildwacht voor het geweer, die, na afgelost te zijn, naar het wachthuis terugkeert.

Wanneer de aflossing halt houdt, treedt de op post ko-

voor de deur geplaatst ter bewaking van de arrestanten; deze verricht geen eerbewijzen.

Wanneer eene ronde een schildwacht nadert, zal deze haar aanroepen met: *Halt*, *Wie daar*, waarop de ronde halt maakt en de commandant antwoordt: *Ronde*.

Staat de schildwacht niet voor het geweer, dan zal hij, vervolgens het geweer vellende, de ronde toeroepen: *één man vóór*, (*satoe orang madjoe*) en wanneer deze hem dicht genoeg genaderd is: *Halt*, *het woord*; de man, die vóór komt tot het overgeven van het woord, houdt het geweer over. Is het woord juist overgegeven dan zal hij de ronde toeroepen: *passeert* (*djalan*), en den commandant der ronde mededeelen wat op zijn post belangrijks voorgevallen is; de ronde vervolgt daarna haren weg.

Wordt het *woord* niet juist overgegeven, dan laat de schildwacht de ronde niet voorbijgaan, en rapporteert daarvan bij zijne aflossing.

Staat de schildwacht voor het geweer, dan roept hij, nadat de ronde zich als zoodanig heeft kenbaar gemaakt: *Ronde*, *in 't geweer*, verkent de ronde daarna als voren en doet haar op gelijke wijze passeeren of teruggaan, terwijl hij in het laatste geval den commandant van de inmiddels onder de wapens gekomen wacht waarschuwt.

De wacht, die voor eene voorbijgaande ronde in het geweer staat, schoudert het geweer; de commandant rapporteert aan dien der ronde omtrent alles wat op zijn post belangrijks voorgevallen is.

Van de uren, waarop de rondes aan de wacht zijn geweest, wordt op het gewoon rapport (R. G. art. 95) melding gemaakt.

Ook eene aflossing, die bij nacht niet als zoodanig door de schildwachten wordt herkend, wordt op gelijke wijze aangeroepen en verkend.

(R. G. art. 73 t/m. 87, 91, 113, 114, 115 en 116.)

Van den korporaal.

§ 48. *Als korporaal van aflossing.* De korporaal, belast met het aflossen der schildwachten, wordt, zoolang hij dien

dienst verricht, korporaal van aflossing genoemd; bevinden zich meer dan één korporaal bij de wacht, dan verrichten zij dien dienst beurtelings of wordt elk hunner belast met de aflossing van een gedeelte der schildwachten.

De aflossing en de korporaal, die haar geleidt, marcheeren met het geweer over en in den pas langs den weg door den commandant der wacht aan te wijzen, zonder dat een der manschappen een korteren weg naar zijn post zal mogen nemen.

De aflossing begint bij den schildwacht voor het geweer, die, na afgelost te zijn, naar het wachthuis terugkeert.

Wanneer de aflossing een schildwacht tot 6 pas genaderd is, doet de korporaal halt houden en den op post komenden soldaat uittreden.

Deze plaatst zich met geschouderd geweer links van en arm aan arm met den schildwacht, die zich tijdig, eveneens met geschouderd geweer, op twéé passen rechts en in de richting van de vóórzijde van het schilderhuis heeft gesteld.

De korporaal van aflossing doet de geweren presenteeren en de consiges overgeven.

Dit geschied zijnde, doet de korporaal van aflossing de geweren schouderen, waarna de afgeloste schildwacht het geweer overneemt en, tenzij hij vóór het geweer gestaan heeft, zich bij de aflossing aansluit, welke daarna haren weg vervolgt.

De korporaal van aflossing zal bij het aflossen toezien of alles op den post en in de nabijheid van het schilderhuis in orde is, en telkens na het verrichten van zijn dienst aan den commandant der wacht rapporteeren van hetgeen door hem is opgemerkt.

(R. G. artª. 57, 75, 76 en 77.)

§ 49. *Op patrouille.* Tot verzekering van de orde en rust in het garnizoen en tot het uitoefenen voor zooveel noodig van de militaire politie, kan de militaire commandant het uitzenden van patrouilles bij dag bevelen.

Hij regelt de sterkte dier patrouilles naar omstandigheden, bepaalt den te volgen weg, zoomede hoe zij gewapend zullen zijn.

In den regel worden zij van de hoofdwacht uitgezonden en uit de wachthebbenden gecommandeerd.

Bij bijzondere gelegenheden kunnen echter ook afzonderlijke patrouilles gecommandeerd worden; deze staan gewoonlijk onder bevel van den commandant der hoofdwacht en keeren in den regel na de taptoe naar hunne kampementen terug.

De patrouilles arresteeren alle mindere militairen, die ongeregeldheden plegen of in beschonken toestand zijn en rapporteeren van hen, die verboden huizen binnengaan of verlaten; zij mogen geen huizen binnengaan dan op verzoek om bijstand van de bewoners of van de politie.

De gearresteerden worden naar de naastbij zijnde wacht of naar de hoofdwacht gebracht.

De commandant eener patrouille is verplicht op aanvraag hulp te verleenen aan militaire autoriteiten en in dringende gevallen ook aan ambtenaren der politie.

De commandant eener patrouille moet zich melden bij elke wacht, welke hij voorbijgaat en aan den commandant van alle bijzondere voorvallen rapporteeren.

Het tijdstip, waarop de patrouilles zich hebben gemeld, wordt door de wachtcommandanten op hun gewoon rapport aangeteekend.

Wanneer de commandant eener patrouille brand mocht ontdekken of iets, dat de rust en veiligheid van de plaats in gevaar kan brengen, zal hij daarvan onmiddellijk aan de naastbijzijnde wacht rapporteeren.

In geval van brand of alarm begeven alle van de wachten uitgezonden detachementen, aflossingen, patrouilles en rondes zich onverwijld naar hunne wachten terug.

Bij het verleenen van gewapenden militairen bijstand wordt geen geweld gebruikt dan op verzoek van de aanwezige hoogste *burgerlijke* autoriteit. Wordt echter de militaire macht aangevallen of in de uitoefening van hare taak gewelddadig belemmerd, dan wordt, ter beoordeeling van de ter plaatse optredende hoogste militaire autoriteit, geweld met geweld gekeerd.

(R. G. art. 11, 106 t/m. 110 en 120.)

HOOFDSTUK V.

Onderscheidings-teekenen. Eerbewijzen.

---

§ 50. *Onderscheidings-teekenen voor officieren.* De verschillende *rangen* der officieren zijn onderscheiden als volgt:

1°. Door aan elk der voorzijden van den kraag geplaatste *sterren;*

voor den 2en luitenant en den majoor *een* in het midden,
» » 1en » » » luitenant-kolonel *twee* naast elkander en
» » kapitein » » kolonel *drie,* waarvan een in het midden en daarachter twee boven elkander.

De generaals hebben *vier* zilveren sterren aan elk der voorzijden van den kraag; daarbij hebben de generaals-majoor *een* en de luitenant-generaals *twee* sterren op elk der twee bovenste van de 4 gouden bouillon-kwasten, terwijl de generaals *een* ster op elk der 4 kwasten hebben.

2°. Door de schouderkwasten, als:

Voor 2e luitenants 2 *torsade*-kwasten naast elkander,
» 1e » 3 » » een boven en twee onder,
» kapiteins 2 *bouillon*-kwasten naast elkander,
» majoors 3 » » een boven en twee onder,
» luitenant-kolonels 4 » » waarvan twee zilveren en twee gouden, twee aan twee boven elkander,
» kolonels 4 *bouillon*-kwasten twee aan twee boven elkander.

3°. Door de *kwasten* der sabeldragons, zijnde die voor hoofdofficieren en kapiteins van zilveren *bouillons* en die voor de luitenants van zilveren *torsades.*

4°. De kraag van de jas der hoofdofficieren is in zijne geheele lengte belegd met galon.

5°. Wanneer door de officieren de witte atilla gedragen wordt, zijn de hoofdofficieren te kennen aan de ster op elke mouw, zie verder als bij 1°.

De officieren der verschillende *wapens* en *diensten* zijn in de kleeding, wat de hoofdzaken betreft, onderscheiden, als volgt: — daarbij in acht nemende dat de schouderkwasten met snoeren en schouderpassanten, de galons op den kraag, alsmede de metaalversieringen van den helmhoed en bij de cavalerie en artillerie ook die der giberne, overeenkomen met het metaal van de knoopen der attilla.

Infanterie. De attilla, pantalon en kwartiermuts met oranje-uitmonstering. Knoopen verguld. Sterren in zilver.

Voor de kapiteins- en luitenants-adjudanten is de *eerste* ster van goud.

Artillerie. Als bij infanterie; de kleedingstukken met *ponceau roode* uitmonstering.

Cavalerie. Als bij artillerie. De attilla met verzilverde knoopen.

Genie en sappeurs. Als bij artillerie, bovendien aan elke zijde van den kraag, achter de sterren, een in goud geborduurde *helm.*

Officieren van gezondheid. Als bij artillerie; bovendien aan elke zijde van den kraag, achter de sterren, een in goud geborduurde *esculaapstaf met laurierbladeren doorvlochten.*

Militaire administratie. In zilver wat bij de infanterie in goud is en omgekeerd. De kleedingstukken met *karmozijnroode* uitmonstering. De subalterne officieren een *karmozijnroode* kraag.

Apothekers. Als de officieren van gezondheid, doch met uitzondering van de versierselen en onderscheidings-teekenen, die van goud in zilver veranderen en omgekeerd.

Paarden-artsen. Als de apothekers; de subalterne officieren bovendien een kraag van *ponceau rood* laken.

De officieren van gezondheid, de paarden-artsen en de apothekers dragen op de mouwen der attilla geen versiering in de uitmonsteringkleur.

Generale staf. De officieren van den generalen staf dragen

de uniform van het wapen waartoe zij te voren behoorden, behoudens de versiering op de mouwen der attilla, die door eene platte vergulde tresse wordt vervangen.

De adjudanten van den Gouverneur-Generaal en van de opperofficieren dragen de uniform van het wapen waartoe zij te voren behoorden, behoudens de versiering op de mouwen der attilla, die door eene platte verzilverde tresse wordt vervangen. De eerstgenoemden bovendien met nestels.

De hoofd- en verdere officieren-magazijnmeesters bij de verschillende wapens en dienstvakken dragen de uniform van hun wapen of dienstvak, met een oplegsel op den kraag der attilla van laken in de uitmonsteringkleur.

Door de officieren der *zeemacht* worden, behalve de épauletten, als onderscheiding-teeken op de beide mouwen der uniformjas *galons* gedragen, als:

DOOR EEN	GELIJKSTAANDE IN RANG MET	GALONS.
Vice-Admiraal,	Luitenant-Generaal,	een breed en een smal met 3 sterren daarboven.
Schout-bij-nacht,	Generaal-Majoor,	idem met 2 sterren.
Kapitein ter zee,	Kolonel.	vier smalle.
Kapitein-Luitenant,	Luitenant-Kolonel,	drie »
Luitenant 1e kl.	Kapitein,	twee »
id. 2e »	1e Luitenant,	een smal.
Adelborst 1e »	2e Luitenant,	een *koord*.

(A. O. 1868 nº. 57 en 1894 nº. 27.)

§ 51. *De onderscheidings-teekenen voor mindere militairen. Onder-luitenants*, Als de 2e luitenants van hun wapen, zonder rangsdistinctieven en met dit verschil, dat zij geen

sjerp en in groote tenue de schouderkwasten met koord dragen, zooals die voor adjudant-onderofficieren zijn voorgeschreven.

Adjudant-onderofficier. Als de officieren van hun wapen of dienst, echter in plaats van sterren op den kraag, een zilveren, gebombeerd rond glad plaatje. De opzichters der Genie ook geen helm. Het koord van de schouderkwasten van de kleur als de uitmonstering, doch zonder gouden of zilveren schuifknoopen ; de kwasten mede van de kleur der uitmonstering met gouden of zilveren peren, naar het metaal der knoopen. Om den benedenkant der kwartiermuts een 13 mM. breeden band van het uitmonsteringlaken der uniform, van boven naar beneden afgezet door een gouden of zilveren galon, breed 6 mM. Sabelkwast van oranjezijde, bedekt met zilveren torsades, oranjezijde met zilver doorvlochten koppen en peren, hangende aan een zwart koord.

Sergeant-majoors en opperwachtmeesters. Een dubbele chevron van gevlochten gouddraad op den voorkant der beide benedenmouwen.

Sergeanten en wachtmeesters. Een enkele chevron van gevlochten gouddraad op den voorkant der beide benedenmouwen.

Fouriers. Een enkele chevron van gevlochten gouddraad op den voorkant der beide bovenmouwen.

De sabelkwasten zijn voor alle onderofficieren gelijk aan die voor adjudant-onderofficieren. De bereden onderofficieren dragen in dienst denzelfden kwast als voor de korporaals der cavalerie en de cavaleristen is voorgeschreven.

Korporaals. Een dubbele chevron van *geel* kemelsgaren galon op den voorkant der beide benedenmouwen.

Artillerie- en Geniewerklieden 1e *klasse.* Een dubbele chevron van *rood* kemelsgaren galon, op den linker benedenarm.

Kanonniers, cavaleristen, geniesoldaten 1e *klasse, schrijvers en hulpteekenaars bij de genie zonder graad,* voor zoover zij aan geniesoldaten 1e klasse gelijk gesteld zijn, en *artillerie- en geniewerklieden* 2e *klasse*: een chevron van *enkel rood* kemelsgaren galon op den linker benedenarm.

Infanterist 1e *klasse.* Een chevron van *blauw* uitmonsteringlaken op den linker bovenarm.

De sabelkwasten voor korporaals en gereëngageerde kanonniers van *roode* kemelsgaren torsades, koppen en peren, hangende aan een *zwart* katoenen koord.

Voor bereden korporaals en de cavaleristen zijn ze van zwart leder met een zwart lederen koord.

Voor de *gereëngageerde* onderofficieren en manschappen (adjudant-onderofficieren uitgezonderd), een chevron ter breedte van 1 d.M., op den rechter bovenarm, voor de onderofficieren van *goud*, voor de overige militairen van *geel kemelsgaren* galon. Door de fouriers wordt deze chevron op den rechter benedenarm gedragen.

De *werklieden* der artillerie en genie dragen op den linker bovenarm ambachts-onderscheidings-teekenen van *rood laken*.

De militairen beneden den graad van adjudant-onderofficier, die zich verbonden hebben, *zoowel in als buiten* Europa te dienen, dragen op den linker bovenarm een *hoorn*, voor onderofficieren van geborduurd gouddraad, voor de overigen van *geel* kemelsgaren.

De verschillende *wapens* en *diensten* zijn onderscheiden als volgt:

Infanterie. Ornamenten van den helm van geel koper; geel koperen knoopen; oranje uitmonstering.

Artillerie. Ornamenten van den helm van geel koper; de geel koperen knoopen dragen gekruiste kanonnen; kwartiermuts ponceau-rood gebiesd en bovendien voorzien van een ponceau-rooden band; atilla ponceau-rood uitgemonsterd; schouderpassanten en borsttressen ponceau-rood.

Cavalerie. Ornamenten van den helm van wit metaal; knoopen van Berlijnsch zilver; overigens als bij de artillerie, doch de kwartiermuts alleen gebiesd *zonder* band.

Apothekersbedienden. Als bij de Cavalerie.

Sappeurs en teekenaars bij de genie en het typographisch bureau. Als bij de artillerie, doch de kwartiermuts alleen gebiesd *zonder* band. Op de knoopen een *helm*.

Bedienings-personeel van den hospitaaldienst, militaire *schrijvers* en andere militairen, die niet behooren tot eenig bepaald wapen of dienstvak, als bij de infanterie.

Kapelmeester-stafmuziek. Atilla gelijk aan die der adjudant-onderofficieren der artillerie, doch met *ponceau-rooden*

kraag en zonder embleem op de knoopen. Schouderkwasten als adjudant-onderofficier der artillerie. Kwartiermuts *ponceau-rood* gebiesd, band als voor adjudanten-onderofficier. Degen met sabelkwast voor onderofficieren.

Stafmuzikanten. Uniform der artillerie met weglating van het embleem op de knoopen, de kraag omzet met een *gouden* galon van 13 m.M. breedte. Degen zonder kwast.

Elève-muzikanten. Als stafmuzikanten, de kraag omzet met een *geel kemelsgaren* galon van 13 m.M. breedte. Geen degen, doch een gewone infanterie-sabel.

Provoostgeweldigers. Als adjudant-onderofficieren der infanterie.

Stokkenknechts. Als hunne graadgenooten bij de infanterie. (A. O. 1868 n°. 57, 1871 n°. 18, 1875 n°. 80, 1893 n°. 17, 1894 n°. 27, en Circulaire D. v. O. dd. 14 Dec. 1886.)

§ 52. *Eerbied voor den meerdere in het algemeen.* Elk militair is verplicht zijn meerderen in rang of graad van de schutterijen en van de land- of zeemacht, ongeacht het korps, het wapen of den dienst, waartoe deze behooren, te allen tijde door den militairen groet of in de gevallen, waarvoor dit is bepaald, op andere wijzen het verschuldigde militaire eerbewijs te geven, mits zij gekleed zijn in de uniform aan hun rang of graad verbonden.

Deze verplichting geldt ook tegenover een vaandel of standaard, den lijkwagen of de lijkbaar bij eene militaire begrafenis, evenzoo tegenover officieren (hoogeren in rang) behoorende tot de legers en vloten van vreemde mogendheden.

Behalve voor het vaandel of den standaard, indien dit zich in de gelederen bevindt, wordt bij het ontmoeten van een gewapenden of ongewapenden troep alleen voor den commandant het verschuldigde eerbewijs verricht.

Het militair eerbewijs begint, wanneer de meerdere op vier passen genaderd, en eindigt, wanneer hij twee passen voorbij is; het wordt door degenen, wie het geldt, steeds op militaire wijze beantwoord en blijft dus onbeantwoord door personen, die een meerdere vergezellen, aan wien een hooger eerbewijs gegeven wordt dan waarop zij zelve aanspraak hebben.

Pakjes, brieven of andere kleine voorwerpen, die in één hand kunnen gedragen worden, moeten bij het brengen van den militairen groet in de linkerhand genomen worden.

Draagt de mindere grootere of zwaardere voorwerpen met beide handen, op den schouder of aan een draagstok, dan verricht hij geen eerbewijs.

In een rij- of voertuig wordt de militaire groet rechtop zittende gebracht.

Op en neer wandelende wordt de militaire groet, éénmaal gedaan, niet herhaald; stilstaande wordt front naar den meerdere gemaakt, de positie aangenomen en de militaire groet gebracht; zit de mindere aan den openbaren weg, dan staat hij op en neemt alleen de positie aan.

Het voor de verschillende betrekkingen en rangen bepaalde eerbewijs mag niet gevorderd worden, wanneer de persoon, wien het betreft, niet gekleed is in uniform, of in het kostuum voor zijne ambtelijke betrekking voorgeschreven.

Het eerbewijs voor den Gouverneur-Generaal is daarvan uitgezonderd, evenals dat voor den vice-president en de leden van den Raad van *Nederlandsch-Indië*, wanneer dat college vergadert.

Wordt een mindere bij den meerdere toegelaten, door hem toegesproken of geroepen of brengt hij dezen mondeling een rapport, bevel of bericht over, dan stelt hij zich op twee pas afstands van den meerdere en handelt overigens tot en na het ontvangen van de bevelen als boven is aangegeven.

Ook binnenskamers wordt het hoofddeksel opgehouden.

Treedt een officier de kamer van de onderofficieren, van de korporaals of van de soldaten binnen, dan wordt *In orde* geroepen door den onderofficier, korporaal of soldaat, die den officier het eerst ontwaart; is reeds een officier in de kamer aanwezig, dan wordt dit niet herhaald.

De onderofficieren, korporaals en manschappen plaatsen zich dan vóór of ter zijde van het nachtleger, waarbij zij zich bevinden en nemen de positie aan.

Hij die «*In orde*» heeft geroepen, roept vervolgens «*staat*», waarna ieder stilstaat.

Is slechts één persoon op de kamer dan wordt alleen de positie aangenomen.

Deze bepalingen zijn niet van toepassing gedurende het eten.

Buitenskamers in het kampement wordt de militaire groet alleen aan officieren gebracht; zit de militair of is hij met eenig werk bezig, dan staat hij op of staakt zijn werk en neemt de positie aan.

Bij theorieën of werkzaamheden onder toezicht wordt het eerbewijs alleen verricht door dengene, die met het toezicht belast is.

(R. I. art. 176, 178, 182, en 183; R. G. art. 150; A. O. 1892 n°. 3 en 1893 n°. 1)

§ 53. *Eerbewijzen door ongewapende militairen.* De militaire groet bestaat in het brengen van de rechterhand loodrecht tegen de rechterzijde van het hoofddeksel, de vingers uitgestrekt en aaneengesloten, de palm der hand naar voren, de elleboog ongedwongen omlaag, de linker arm natuurlijk hangende, daarbij dengene, wien de groet geldt, eerbiedig aanziende; gedurende den groet mag geen gesprek gevoerd en niet gerookt worden; de pijp of sigaar wordt in de linkerhand genomen.

Voor den Gouverneur-Generaal, generaals en vlagofficieren maakt ieder militair beneden den rang van officier halt en front, en brengt in die houding den militairen groet.

Ditzelfde geldt tegenover een vaandel of standaard en den lijkwagen of de lijkbaar bij eene militaire begrafenis.

Door militairen beneden den rang van officier wordt voor civiele gouverneurs en voor de residenten van *Soerakarta* en *Djocjakarta* hetzelfde eerbewijs als voor generaals en vlagofficieren gedaan; voor andere residenten dat voor hoofd- en subalterne officieren bepaald; een en ander echter alleen, wanneer deze autoriteiten in het voor de ambtelijke betrekking voorgeschreven kostuum gekleed zijn en zich in hun gewest bevinden.

Een minder militair, die zonder geweer een hoofd- of subaltern officier voorbijgaat, brengt den militairen groet.

Onderofficieren worden door de korporaals en manschappen en korporaals door de manschappen op dezelfde wijze gegroet.

Alle rapporten moeten op eerbiedige wijze worden overgebracht. Is de mindere bij het overbrengen van een schrif-

telijk rapport ongewapend, dan doet hij, na den militairen groet gebracht en het rapport met de linkerhand overhandigd te hebben, twee passen achterwaarts en wacht in de positie staande de bevelen af; na deze ontvangen te hebben verricht hij nogmaals den groet, maakt rechtsomkeert op de plaats en verwijdert zich.

(R. I. art^{n}. 177, 178, 180, 181 en 182.)

§ 54. *Eerbewijzen door gewapende militairen.* Met het geweer gewapend zal een minder militair, die een hoofd- of subaltern officier voorbijgaat, het geweer schouderen.

Had hij het geweer reeds op schouder, dan geeft hij daartegen met de linkerhand een slag ter hoogte van den rechterschouder.

Voor den Gouverneur-Generaal, de generaals en vlagofficieren maakt ieder minder militair halt en front. Het geweer wordt geschouderd en daarna gepresenteerd.

Ditzelfde geldt tegenover een vaandel en den lijkwagen bij een militaire begrafenis.

Door militairen beneden den rang van officier wordt voor civiele gouverneurs en voor de residenten van *Soerakarta* en *Djocjakarta* hetzelfde eerbewijs als voor generaals en vlagofficieren gedaan; voor andere residenten dat voor hoofd- en subalterne officieren bepaald; een en ander echter alleen wanneer deze autoriteiten in het voor de ambtelijke betrekking voorgeschreven kostuum zijn en zich in hun gewest bevinden.

Is de mindere bij het overbrengen van een rapport met een geweer gewapend, dan schoudert hij het, reikt het rapport over, gaat twee passen achterwaarts en wacht met geschouderd geweer de bevelen af; na deze ontvangen te hebben, geeft hij met de linkerhand een slag tegen het geweer, maakt rechtsomkeert en verwijdert zich.

Wordt het rapport aan een generaal overhandigd, dan wordt, na het achterwaarts gaan, het geweer gepresenteerd en weder geschouderd na de bevelen ontvangen te hebben.

De eerbewijzen, door met het geweer gewapenden te geven, zijn ook van toepassing voor hen, die met het kapmes gewapend zijn en dit zijdgeweer hebben getrokken, met dien

verstande dat het schouderen en presenteeren van het geweer vervangen worden door het dragen (in hand nemen) en presenteeren van het kapmes.
(R. I. artn. 179, 180, 181 en 182; R. G. art. 151.)

§ 55. *Eerbewijzen door schildwachten.* Behalve voor onderofficieren plaatst de schildwacht zich tot het verrichten van het eerbewijs twee passen rechts en in de richting van het schilderhuis, zullende hij echter bij het onverwachts verschijnen van een meerdere het eerbewijs verrichten op de plaats, waar hij zich bevindt.

Voor onderofficieren wordt, behoudens het geval dat zij ridder zijn, door de schildwachten de positie aangenomen op de plaats, waar zij zich bevinden.

De schildwachten *presenteeren* het geweer voor den Gouverneur-Generaal, de generaals en hoofdofficieren, den vicepresident en de leden van den Raad van *Nederlandsch-Indië*, de Gouvernements-commissarissen op de plaats hunner zending, de civiele gouverneurs, de residenten en de op zich zelf staande assistent-residenten in hun gewest, en de inlandsche regenten; verder voor een vaandel en voor den lijkwagen bij eene militaire begrafenis.

Zij *schouderen* het geweer voor subalterne officieren, assistent-residenten in hunne afdeeling en voor al degenen, die met een of meer der rijksorden versierd zijn, mits deze het model ordeteeken duidelijk zichtbaar dragen; verder voor een voorbijtrekkenden troep door een officier gecommandeerd.

Tusschen de taptoe en de reveille worden door de schildwachten geen eerbewijzen gedaan.

Ereschildwachten — die bij den Gouverneur-Generaal uitgezonderd — worden alleen gegeven tusschen 6 uur voormiddags en de taptoe.
(V. E. art. 29, 30, 31, 32 en 35; A. O. 1894 n°. 51.)

§ 56. *Eerbewijzen door wachten en troepen.* De garnizoenswachten komen voor den Gouverneur-Generaal en voor een vaandel onder de wapens en *presenteeren* het geweer; de tamboer of hoornblazer slaat of blaast het Wilhelmus of den Vaandelmarsch.

Voor eene militaire begrafenis komen zij onder de wapens en *schouderen* het geweer, dat daarbij *gepresenteerd* wordt voor den lijkwagen; de wachten rukken in, zoodra het ongewapend militair geleide voorbij is.

Zij zullen voor den commandant of waarnemenden commandant van het leger en voor den vlagofficier, die 's lands zeemacht in *Nederlandsch-Indië* commandeert, zoomede voor den vice-president en de leden van den Raad van *Nederlandsch-Indië* onder de wapens komen en het geweer *presenteeren*; de tamboers slaan *drie* roffels.

Zij zullen voor de Luitenant-generaals onder de wapens komen en het geweer schouderen; de tamboers slaan *twee* roffels.

Zij zullen voor de Generaal-majoors onder de wapens komen en het geweer *schouderen;* de tamboers slaan *één* roffel.

Hetzelfde eerbewijs wordt gegeven aan:

een kolonel afdeelings- of gewestelijke militaire commandant in zijn commandement, zoomede aan een kolonel commandant van een uit verschillende korpsen samengestelde troepenmacht;

een kapitein ter zee, het commando voerende over 's lands zeemacht in *Nederlandsch-Indië,* over een station of eskader;

Gouvernements-commissarissen op de plaats hunner zending, niet vallende in de termen van artikel 21 en 22;

civiele gouverneurs en residenten in hun gewest.

Zij komen onder de wapens en *schouderen* het geweer voor:

gewestelijke militaire commandanten beneden den rang van kolonel, den hoofdofficiersrang bekleedende, in hun commandement, zoomede voor plaatselijke en plaatselijk militaire commandanten met den rang van hoofdofficier, in hun garnizoen.

Dit eerbewijs wordt ook gegeven aan op zich zelfstaande assistent-residenten in hun gewest.

De gouverneur eener vesting geniet het eerbewijs, hetwelk aan een rang hooger dan den zijnen toekomt.

Zij komen onder de wapens en *schouderen* het geweer voor een voorbijtrekkenden troep, als deze gewapend is en door een officier gecommandeerd wordt.

De kampementswachten komen alleen onder de wapens voor den Gouverneur-Generaal, den commandant van het leger, den afdeelings- of gewestelijk militairen commandant en den commandeerenden officier; voorts voor eene militaire begrafenis en voor het korps, wanneer het vaandel zich in de gelederen bevindt.

Voor den commandeerenden officier wordt het geweer *geschouderd;* overigens worden de eerbewijzen verricht als bij de garnizoenswachten.

Wanneer bij eene wacht een hoornblazer in plaats van een tamboer is ingedeeld, wordt elke roffel door het signaal »*Geeft*-Acht" vervangen.

Onder het aflossen van wachten en schildwachten worden, behalve voor den Gouverneur-Generaal, geen eerbewijzen gedaan.

Eene eerewacht wordt alleen gegeven aan den Gouverneur-Generaal en in die gevallen, waarvoor dit afzonderlijk wordt bepaald; zij wordt buiten de residentie van den Gouverneur-Generaal, in den regel door een officier gecommandeerd.

Eerewachten geven, behalve aan den persoon voor wien zij gesteld zijn, geen eerbewijs dan aan personen van gelijken rang met of hoogeren rang dan deze; en voor eene militaire begrafenis.

Zij komen onder de wapens en *schouderen* het geweer voor een voorbijtrekkenden gewapenden troep, als deze door een officier gecommandeerd wordt.

Tusschen de taptoe en de reveille worden door de wachten geen eerbewijzen gedaan.

Eerewachten en eereschildwachten zijn steeds gekleed in groote tenue.

Ook voor eerewachten en eereposten worden militairen van alle wapens, doch bij voorkeur Europeanen gecommandeerd.

Behalve door den commandant, die het eerbewijs alleen verricht voor meerderen in uniform of ter beantwoording van een hem geldend militair eerbewijs, worden in een gewapenden of ongewapenden troep geen eerbewijzen dan op bevel verricht; ook is in de gelederen het groeten van kennissen verboden.

Voor generaals en vlagofficieren worden door een minder militair, commandant van een marcheerenden troep, de eerbewijzen verricht, zooals voor hoofd- en subalterne officieren is bepaald.

Gewapende en ongewapende troepen elkander ontmoetende, laten elkander aan hunne rechterzijde voorbijgaan: worden zij beide of een van beide door een officier gecommandeerd, dan geschiedt het voorbijgaan altijd *in* den pas — de bereden wapens in stap — met het geweer over of met getrokken sabel en onder het slaan of blazen van den marsch.

Behoudens in het geval, bedoeld in de vorige alinea, mag bij marcheerende troepen de marsch niet geslagen of geblazen worden, wanneer zij worden gecommandeerd door een militair beneden den rang van officier.

De hoogste of oudste in rang der beide commandanten ontvangt het eerbewijs van den mindere of jongere.

Bevindt zich bij den eenen troep een vaandel en bij den anderen niet, dan wordt door den laatstbedoelden gehandeld zooals hieronder is bepaald.

Tot het voorbijmarcheeren in dezelfde richting, dat door den voorbijtrekkenden troep steeds rechts geschiedt, zal de aanvoerder zich vooraf met den commandant van den vóór marcheerenden troep verstaan; de commandanten geven elkander het verschuldigde eerbewijs.

Een marcheerende troep houdt halt en komt in bataille voor den Gouverneur-Generaal, voor een vaandel en voor eene militaire begrafenis en verricht, gewapend zijnde, de eerbewijzen bedoeld in de 1e alinea van deze §.

Laat de ruimte het in bataille komen niet toe, dan wordt tot het verrichten van die eerbewijzen alleen halt gemaakt.

Het voorbijtrekken van een wacht, welke onder de wapens is gekomen, geschiedt *in* den pas — de bereden wapens in stap — met het geweer over of met getrokken sabel onder het slaan of blazen van den marsch.

De commandant van een troep, die met eenige oefening bezig is, zal, bijaldien zijn onmiddellijke chef of de hiërarchiek boven dezen geplaatste meerdere in zijne nabijheid komt, zich bij hem aanmelden, den aard der oefening opgeven en bij ver-

eenigde gesloten exercitiën den troep in bataille of in colonne presenteeren.

Is meer dan een van deze chefs aanwezig, dan geldt dit alleen tegenover den onmiddellijken chef.

Bij een ongewapenden troep, die gepresenteerd wordt, wordt alleen de positie aangenomen.

(R. G. artª. 13 en 153; V. E. art. 15 t/m. 28, 32, 33, 34, en 38.)

§ 57. *Eerbewijzen bij begrafenissen.* Alle militairen zullen volgens hun rang, graad of betrekking met militaire eerbewijzen begraven worden, tenzij hun verlangen is gebleken om zonder deze te worden begraven.

De aard van overlijden van een militair heeft geen invloed op de bij de begrafenis te geven eerbewijzen.

Voor lijken van Inlandsche en daarmede gelijkgestelde militairen, welke niet door de nabestaanden worden aanvaard, wordt niettemin, wanneer daartegen uit een hygiënisch oogpunt geen overwegende bedenkingen bestaan — ter beoordeeling van den eerstaanwezenden officier van gezondheid bij de ziekeninrichting — aan de kameraden vrijgelaten, om zoowel vóór de teraardebestelling als bij het begraven en op het graf op hunne kosten, zoodanig ceremonieel te verrichten als met hunne hadats en godsdienstige begrippen overeenkomt, in welk geval het voorgeschreven ceremonieel kan achterwege blijven.

Het ceremonieel bij het lijk, vóór dat het naar het graf wordt gedragen, moet evenwel geschieden binnen het ziekengesticht, alwaar een voor dat doel bestemd lokaal dient aangewezen te worden; de begrafenis geschiedt in ieder geval van daar uit.

Bij de begrafenissen van een luitenant en van gegradueerden, waartoe in de eerste plaats de militairen van het korps en de compagnie, waartoe de overledene behoorde, en eerst daarna die van andere korpsen gecommandeerd worden, komen onder de wapens:

voor een luitenant:
ééne sectie;
voor een onderofficier of korporaal:
ééne groep.

Voor dit gewapend geleide, dat altijd in zijn geheel voorop marcheert, wordt alleen infanterie of cavalerie aangewezen, de laatste te voet.

Het ongewapend gedeelte, dat de lijkstatie volgt, zal bestaan voor een luitenant uit een peloton; voor onderofficieren uit eene sectie en voor korporaals en soldaten uit eene groep.

Wanneer een gedeelte van het garnizoen voor eene militaire begrafenis van een officier onder de wapens komt, dan wordt de lijkstatie gecommandeerd door een troepenofficier van gelijken rang als de overledene, of bij ontstentenis door een troepenofficier van den naastvolgenden lageren rang.

Bij de begrafenis van mindere militairen, ridders der Militaire Willemsorde, versierd met de medaille voor Moed en Trouw of wel eervol vermeld, en van onderofficieren wordt de lijkstatie gecommandeerd door een luitenant; bij die van andere mindere militairen kan zij door een onderofficier gecommandeerd worden.

Alle militairen, bij eene begrafenis aanwezig, zijn gekleed in groot tenue, het ongewapend geleide met sabel of kapmes om.

Op het lijkkleed worden de distinctieve teekenen vastgehecht van den door den overledene laatstelijk bekleeden of hem toegekenden rang, benevens de orde- en eereteekenen, welke hij gerechtigd was te dragen.

De vier slippen van het lijkkleed worden gedragen door vier militairen van gelijken rang als de overledene bekleedde, of, zoo deze niet aanwezig zijn, van minderen rang; zij gaan van af de plaats waar de militaire honneurs aanvangen tot aan het graf, rechts en links van het hoofden- en voeteneinde van de lijkkist.

Als dragers van het lijk van een officier worden zoo mogelijk 12 Europeesche onderofficieren of militairen van minderen graad aangewezen; voor een minder militair 12 soldaten van denzelfden landaard als de overledene.

Deze dragers, niet als zoodanig optredende, volgen onmiddellijk achter den lijkwagen; zij kunnen deel uitmaken van het ongewapend gedeelte, dat het lijk volgt.

Verzoeken om als slippendragers of dragers op te treden, tijdig gedaan, kunnen worden ingewilligd.

Bij het overlijden van ridders der Militaire Willemsorde,

die aanspraak hebben op eene Militaire begrafenis, wordt het ceremonieel bij de begrafenis voor een rang of graad hooger gegeven dan die door den overledene werd bekleed. Tot het dragen der slippen van het lijkkleed worden in de eerste plaats ridders der Militaire Willemsorde aangewezen.

Alle overige van het korps in het garnizoen aanwezige ridders der Militaire Willemsorde volgen.

Achter de dragers volgen in de eerste plaats de familieleden van den overledene, daarna de ridders der Militaire Willemsorde boven bedoeld; en eindelijk de vrienden en belangstellenden, die zich bij de begrafenis wenschen aan te sluiten.

In rijtuigen gezeten volgen deze personen echter achter het ongewapend militair geleide.

Gedurende den marsch zullen de tamboers, de hoornblazers en de muziek afwisselend den doodenmarsch slaan, blazen of spelen.

Het gewapend geleide geeft bij de begrafenis twee salvo's; het eerste bij aankomst van het lijk op de begraafplaats, het tweede nadat het in den graf kuil is nedergelaten.

Bij de begraafplaats regelt de commandant der lijkstatie de opstelling der troepen, welke daarvan deel uitmaken.

Het geleide betreedt de begraafplaats alleen, indien er voldoende ruimte tot eene behoorlijke opstelling aanwezig is.

Na afloop der begrafenis worden de vaandels, trommen, hoorns en trompetten ontdaan van de teekenen van rouw en marcheeren de troepen op de gewone wijze naar hunne kampementen terug. De commandant regelt dit naar omstandigheden.

(V. E. artt. 42, 44, 45, 48, 53 t/m 60, 62, 63 en 64.)

HOOFDSTUK VI.

Onderhoud en schoonmaken van kleeding, slaapfournituren, wapens en lederwerken.

Kleeding en slaapfournituren.

§ 58. *Schoonmaken der kleeding.* Tot het reinigen der kleedingstukken mogen geene zelfstandigheden worden gebruikt, die nadeelig voor de stof zijn.

De lakensche en wollen kleeding moet dikwijls goed uitgeklopt en daarna zacht afgebórsteld worden. Het laken, de wol en de voering mogen niet dan bij hooge noodzakelijkheid gewasschen worden.

De ransel wordt zindelijk en stofvrij gehouden; de voering mag niet dan bij hooge noodzakelijkheid worden gewasschen.

Het ondergoed wordt door den waschbaas of de waschvrouw der compagnie gewasschen of door den man zelven. (Zie H. III § 42.) (R. I. art· 155 en 156.)

§ 59. *Onderhoud der kleeding.* Ieder man moet, boven en behalve zijne meer versleten equipement-stukken, steeds in het bezit zijn van eene zich alleszins in bekwamen staat bevindende hoeveelheid kleeding en uitrustingstukken, zooals hierachter is aangegeven:

Benaming der Voorwerpen.	Europeaan. Afrikaan. Amboinees.	Inlander.
Helmhoed.	1	1
Schouderpassanten, (paar).	1 (1)	1 (1)
Borsttressen.	1	1
Kleedingtasch.	1	1
Veldransel.	1	1
Kapotjas.	1	1
Sprei.	1	1
Veldflesch met riem.	1	1
Haarkam.	1	1
Legmatje.	1	1
Schoenborstel.	1	1
Kleerborstel.	1	1
Witte pantalon (werkbroek).	1	1
Eetketel.	1	1
Kwartiermuts.	1	1
Attilla's.	2	2
Serge pantalons.	2	2
Halsdassen.	3	3
Hemden.	3	
Onderbroeken.	3	
Schoenen, (paar).	3	
Sokken, (paar).	3 (2)	
Boezeroens.		3
Sarong.		1
Sabelkwasten.	2	2

De kleeding en uitrustingstukken, welke de man *meer* bezit dan hierboven is aangegeven, worden voorzien van een 0 (nul), aangebracht door elk cijfer van het stamboeknummer.

(1) Voor onderofficieren 2 paren.
(2) Alleen de Europeanen.

Is een niet van dat merk voorzien kleeding- of uitrustingstuk onbruikbaar geworden of zoekgeraakt, dan kan dit worden vervangen door een nog in bruikbaren staat verkeerend doch reeds als overtollig gemerkt dergelijk voorwerp, zullende dat stuk alsdan op nieuw van het stamboeknummer voorzien worden.

Met de als overtollig of afgekeurd gemerkte kleeding- en uitrustingstukken kan door den eigenaar naar goedvinden worden gehandeld, zoodat hij alleen voor goedverkoopen zal worden gestraft, wanneer hij goederen, voorzien van een ongeschonden stamboeknummer, van de hand doet.

Van de bestaande modellen van kleeding mag niet worden afgeweken.

Het herstellen van defecte kleeding en uitrusting behoort tot de zorg der bezitters en geschiedt of door den man zelven of door de zorg van den compagnies-commandant door de werkbazen, voor rekening van den man. Hiervan zijn uitgezonderd de herstellingen aan ransels, kleedingtasschen en helmhoeden, indien de gebreken niet door moedwil of zorgeloosheid zijn ontstaan, alsmede die aan kapotten. Het aanbrengen van de eene of andere verandering aan de kleeding, waardoor het aanvragen van kleeding op maat overbodig wordt, kan voor rekening van den lande worden gedaan.

Aan militairen van buitengewonen lichaamsbouw wordt, zoo noodig, op maat vervaardigde kleeding uitgereikt.

Militairen, wier ransels in reparatie zijn, komen onder de wapens met ransels, hun daartoe zoolang in gebruike afgestaan van tijdelijk afwezige militairen. (R. I. art. 152; A. O. 1890 n°. 6; I. A. C. bijv. §§ 39 en 40.)

§ 60. *Onderhoud van het schoeisel.* Aan militairen beneden den graad van adjudant-onderofficier is het dragen van glimmende schoenen verboden.

De schoenen moeten worden ingesmeerd met een mengsel van *traan*, *ongel* en *zwartsel*, of met *traan* en *vet*, doch in geen geval met scherp bijtende — voor het leder en het garen schadelijke — bestanddeelen.

De traan en het zwartsel kunnen tegen betaling uit de oorlogsmagazijnen worden ontvangen.

Het smeersel wordt ten laste van de menages aangemaakt. (R. I. art. 155; A. O. 1871 n°. 45.)

§ 61. *Onderhoud van slaapfournituren.* Fournituren mogen niet worden verkleind.

Tot het schoonhouden der stroozakken worden zij over dag met het legmatje bedekt.

De slaapfournituren der Europeesche militairen worden *minstens eens* in de *twee* maanden gereinigd en van versch stroo voorzien, voor rekening van den Staat.

Kan zulks door geen aannemer geschieden, dan zorgen de militairen zelf daarvoor, en ontvangen dan de daarvoor bepaalde indemniteit. (zie H. VII § 85.)

Afrikaansche, Amboineesche en inlandsche militairen zorgen zelf voor het reinigen en vullen hunner hoofdkussens.

De op sommige plaatsen in gebruik zijnde wollen dekens worden naar behoefte voor landsrekening gereinigd.

De ijzeren bedkoetsen worden onderhouden met ijzerlak.

Het te bezigen lak kan naar verhouding van 0.97 Liter per 5 bedkoetsen voor rekening van den lande uit de magazijnen der militaire administratie ontvangen worden. Het moet door zonnehitte zoodanig worden verdund, dat het tot bewerking geschikt is, terwijl de daarmede te bewerken bedkoetsen mede aan de zonnestralen worden blootgesteld, waarna het lak, met een kwast, in dunne lagen goed langs alle deelen wordt uitgestreken. Het drogen moet buiten de zon geschieden. De bewerking, die bij zorgvuldige behandeling eenmaal in de drie jaren noodig is, geschiedt door de gebruikers zelven. (R. I. art. 58; A. O. 1874 n°. 91; I. A. C. bijv. §§ 45 t. m. 48.)

§ 62. *Het nommeren.* *Alle* kleeding en equipementstukken van de militairen beneden den graad van adjudant-onderofficier moeten steeds naar eisch zijn gemerkt met het *algemeen stamboeknommer* van den gebruiker of bezitter. Op de ransels en kleedingtasschen wordt bovendien door de zorg van den officier van kleeding, vóór de uitgifte uit het magazijn, het jaartal van indienststelling gebracht, met druknummers van 0,016 M hoogte.

Alle voorwerpen worden door de sectie-commandanten onmiddellijk na de uitgifte aan den gebruiker of bezitter (kleedingstukken nadat zij door den commandeerenden officier passend zijn bevonden), genommerd met druknommers van 0.013 M. hoogte, behalve de schoenen, schouderpassanten, tressen, borstels en eetketels, die met stalen slagnommers van 0.007 M. hoogte worden gemerkt. (Zie plaat.) (1)

Het nommeren geschiedt met *roode* verf en alleen bij gemis daarvan, de gekleurde voorwerpen met *witte* en de witte met *zwarte* verf. Voorwerpen, die met witte of zwarte verf zijn genommerd, mogen eerst met roode verf worden overgenommerd, wanneer dit door afslijting der nommers bepaald noodig is geworden.

De slaapfourituren worden *voor* de verstrekking uit het magazijn, door de zorg van den officier van kleeding, op de twee hoeken over kruis gemerkt.

De ijzeren bedkoetsen worden met het jaartal van eerste indienststelling gemerkt, buiten op het dwarsijzer van het voetstuk. De gebruikers van goederen, met den datum van indienststelling voorzien, zijn verplicht te zorgen dat dit merk zichtbaar blijft en wenden zich, zoodra verduidelijking noodig is, tot den beheerder van het plaatselijk kleedingmagazijn, die het noodige verricht. (R. I. art, 157; A. O. 1863 n°. 28, 1870 n°. 42, en 1883 n°. 66 en 76; R. B. M. art, 371.)

Wapens.

§ 63. *Dagelijksch onderhoud.* Van de tot gebruik uitgereikte geweren worden zoowel de ijzerdeelen als de lade onderhouden met het *smeersel voor vuur- en blanke wapenen*, terwijl voor het inwendige van den loop, voor den grendel of andere ijzerdeelen, die in het hout komen te zitten — behalve de houtschroeven — gezuiverde sla- en klapperolie wordt gebezigd.

Met dit smeersel op een lapje worden zoowel de ijzer-

(1) Op de plaat zijn alleen die voorwerpen aangegeven, welke door het kader mogen genommerd worden; alle overige uitrustingstukken worden door den geweermaker genommerd.

deelen als het ladehout zeer dun bestreken en daarna met een wollen- of lakenschen lap licht en droog afgewreven; hierdoor verkrijgt deze lap eene vettigheid, die het onderhouden der wapens gemakkelijk maakt. Alvorens de geweren te gebruiken, worden zij met een drogen lap afgewreven, terwijl men ze na het gebruik slechts met den wollen lap behoeft af te vegen, — zware regens en andere omstandigheden uitgezonderd.

De niet gebruineerde deelen van het geweer worden dof gehouden en alleen schoongemaakt met een lapje van een weinig olie voorzien.

Het voormelde smeersel wordt uit de magazijnen van oorlog bereid ontvangen en, evenals de gezuiverde olie, uit de menage bekostigd.

Per 100 geweren heeft men jaarlijks noodig ongeveer:

20 kilo smeersel voor vuur- en blanke wapenen.

De in de rustkamer opgelegde gebruineerde geweren worden op dezelfde wijze onderhouden als die, welke zich in handen van den man bevinden; de ingredienten hiertoe benoodigd worden voor 's lands rekening uit de magazijnen ontvangen.

Bij het opleggen in de wapenmagazijnen of rustkamers, en bij verzendingen worden de palveerschroeven een weinig losgedraaid, om de palveeren te sparen.

Het speeleinde der slagveer, de spanvlakken, de voorzijde van den geleider en de draden der schroeven moeten steeds van een weinig olie voorzien zijn.

Tot het reinigen van het geweer wordt na gewone dienstverrichtingen, waarbij met het geweer niet gevuurd is, de bajonet af- en de grendel uitgenomen, waarna het geweer uitwendig, zoowel hout- als ijzerdeelen, eerst met een drogen lap en daarna met een vetlap voorzien van het smeersel wordt afgewreven, terwijl de loop van binnen met den messingen pompstok, voorzien van een olielap, wordt schoongemaakt en ingesmeerd.

De grendel wordt niet uit elkander genomen en eerst met een drogen en daarna met een olielap afgewreven.

Is het geweer nat geworden dan wordt het uiteengenomen en met de meeste zorg op bovenvermelde wijze afgewreven en ingesmeerd.

Na het vuren bezigt men tot het reinigen van den loop zuiver, liefst warm water en wascht hem door middel van den messingen pompstok, voorzien van een lap of werk, zoolang uit tot het water, dat onderscheidene malen vernieuwd moet worden, helder blijft.

Mocht het kruitslijm te vast in den loop zitten, dan wordt deze, in plaats van met gewoon water, met warm zeepsop uitgepompt en daarna zoo noodig met den loopfrisscher schoongemaakt.

Het schoonmaken van den loop moet met omzichtigheid geschieden; men plaatst hem daartoe met het staartstuk in een houten emmer of bak; nimmer mag hij op steen of eenig ander hard voorwerp rusten. Men wake vooral tegen beschadiging van het vizier.

Na het uitpompen wrijft men den loop door middel van schoone lappen of werk, zoowel in- als uitwendig, eerst goed droog en pompt daarna nog met een olielap na, totdat de loop goed schoon is.

Ten slotte wordt de loop inwendig met sla- of klapperolie en uitwendig met het hiervoren genoemde smeersel ingewreven.

In het garnizoen wordt tot het uitpompen de messingen pompstok gebruikt; de daaraan te bevestigen lap of het werk moet bij het uitpompen en wisschen de trekken volgen en aan den pompstok eene draaiing geven; hij moet dus goed in den loop sluiten en de hand, waarmede men den pompstok vasthoudt, de draaiende beweging volgen.

Zonder het volgen der trekken is het schoonmaken daarvan niet mogelijk.

Hoewel de ontlaadstok, nadat de wisscher daarop is geschroefd, slechts te velde als pompstok wordt gebezigd, dient de soldaat toch de behandeling daarvan in het garnizoen te leeren, waarbij nog op het volgende te letten valt:

De omwoeling van den wisscher moet zoo dik zijn, dat zij vrij stevig in den loop sluit, zoodat eenige kracht noodig is om den ontlaadstok op en neder te bewegen.

De kop van den ontlaadstok wordt als handvat gebezigd, waartoe een eind lap door de gleuf gestoken en om de hand gewikkeld wordt.

Het schoonmaken van den loop geschiedt overigens zooals

boven is voorgeschreven, de ontlaadstok draait daarbij in de moer van den wisscher.

In die gevallen, waarin het niet mogelijk is het verharde kruitslijm en de loodschilfers door uitpompen geheel te verwijderen, maakt men, na den wisscher, nog gebruik van den loopfrisscher.

Deze wordt op dezelfde wijze als de wisscher op den ontlaadstok geschroefd, goed van olie voorzien, langs de kamer of de monding in den loop gebracht en daarin zoolang heen en weder bewogen tot deze geheel zuiver is.

Men zij indachtig, voor het schoonmaken van den loop nimmer zee- of zoutwater te bezigen.

Voorts wake men tegen het omvallen van den loop, die daardoor gebogen of gedeukt zou kunnen worden.

Het schoonmaken der kamer en van het staartstuk geschiedt, te gelijkertijd met het reinigen van den loop, het best met een passend stuk hout met lappen of werk, waarbij vooral tegen beschadiging van de gleuf van den patroontrekker en den kamerrand dient te worden gewaakt.

Niettegenstaande de grendel door den man zonder poetsen roestvrij gehouden wordt, worden de onderdeelen daarvan met lappen en den slotborstel schoongemaakt.

De gaten, de moeren en draden der schroeven moeten goed worden gereinigd.

Wanneer de deelen zijn schoongemaakt, worden zij met sla- of klapperolie ingewreven; de draden der schroeven, het speeleinde der slagveer, de spanvlakken, de gleuf van den patroontrekker en de voorzijde van den geleider moeten met sla- of klapperolie worden bestreken.

Deze wijze van reinigen geldt ook voor alle overige niet gebruineerde deelen, die dof gemaakt moeten worden zonder poetsen.

Het blinkend poetsen der loopen inwendig bij de monding moet, als zeer nadeelig voor de duurzaamheid der geweren, streng worden tegengegaan.

Steeds moet zorg worden gedragen, dat tot het schoonmaken of in orde brengen der wapens geene andere werktuigen of zaken gebezigd worden dan houten hamer met drijver, schroevedraaier, pompstok, ontlaadstok, wisscher,

loopfrisscher, poetshout en poetslappen, welke te allen tijde voorhanden en in bruikbaren staat moeten zijn.

De schroevedraaier wordt alleen roestvrij gehouden en dus niet gepoetst of kunstmatig zwart gemaakt.

Lichte roest, die bij het gebruik in den regen spoedig ontstaat, kan gemakkelijk door afwrijving met den vetlap verwijderd worden, mits de man daarmede niet te lang wacht.

Zware of ingevreten roest moet steeds voor rekening van den man, die bovendien streng gestraft behoort te worden, door den geweermaker worden weggenomen.

Door het uitnemen van den grendel kan men zich te allen tijde overtuigen of de loop van binnen zuiver is.

Het is verboden den ontlaadstok in den loop neder te laten, waardoor al licht de slagpin en de kop van den ontlaadstok beschadigd worden.

Het is uitdrukkelijk verboden aan de lade te snijden, haar af te wasschen, af te krabben of met djattibladeren te schuren, de bandveeren te verlammen en in het algemeen iets, hoe ook genaamd, aan het geweer te veranderen.

De lade mag, wanneer zij gevernist of vochtig is, nimmer in de zon of bij het vuur gedroogd worden.

Tot het schoonmaken der blanke ijzeren en stalen voorwerpen, tot de wapening behoorende, gebruikt men een mengsel van fijn gewreven gebranden blauwsteen, klapperolie en een puntig poetshout.

De grepen worden onderhouden met hetzelfde smeersel als de geweren.

Tot het onderhoud van 100 kap- en zaagmessen met stalen scheeden heeft men jaarlijks noodig, ongeveer:

10 kilo smeersel voor vuur- en blanke wapenen.

De messingen onderdeelen der wapens enz. mogen niet met vet worden bestreken; zij worden met fijn gewreven blauwsteen en lappen schoon gemaakt.

De in de rustkamers opgelegde blanke wapenen worden onderhouden met hetzelfde smeersel enz., als die in handen van den man, dat hiertoe voor 's lands rekening uit de magazijnen ontvangen wordt.

Ten einde het toezicht gemakkelijk te maken worden de kap- en zaagmessen van de scheede ontdaan.

De hoorns en trommen worden zooveel mogelijk alleen door afwrijven met droge lappen in zindelijken staat gehouden; zoo noodig kan hiertoe een weinig blauwe steen gebruikt worden, maar er mag geenszins naar gestreefd worden het instrument blinkend te maken.

Het uiteennemen der trom geschiedt door eerst de tromsnaarschroef-moer los te draaien en de tromsnaar af te nemen, daarna worden de tromspanschroef-moeren twee aan twee, telkens één overspringende, losgedraaid, de tromspanschroeven uitgenomen en ten slotte de reepen en vellen.

Bij het ineenzetten valt op het volgende te letten:

1°. bij het plaatsen van de tromvellen moeten de hoepels overal even ver den tromketel vatten;

2°. de reepen moeten behoorlijk op de hoepels dragen, en overigens op den rand van den tromketel rusten;

3°. de reepen moeten zoodanig geplaatst zijn, dat de overeenkomstige ijzeren oogen tot doorhaling van de tromspanschroeven, juist boven elkander liggen;

4°. de tromspanschroeven moeten met de borst in de daarvoor bestaande inrichting, in de oogen der snaarreepen worden ingelaten, zoodanig, dat de koppen tegen de oogen van de reepen aansluiten;

5°. de moeren tot de tromspanschoeven moeten met de hand voorzichtig en opvolgend gelijkmatig met halve slagen of omgangen worden aangedraaid; nimmer mogen andere hulpmiddelen tot krachtsoefening worden aangewend.

Om het schranken van de reepen te vermijden, verdient het aanbeveling de moeren twee aan twee, telkens één overspringende, aan te draaien.

Ten slotte wordt de tromsnaar bevestigd.

De ondervinding heeft geleerd, dat het noodig is de tamboers en de élève-tamboers in het met zorg ineenzetten der trommen, volgens de aangegeven wijze, en in het stemmen goed te oefenen.

Aangezien niet bij alle trommen de tromspanschroeven en moeren onderling en in de nokken passen, zoo is het noodig die deelen, welke onderling passende zijn, gelijke merken te geven, en wel de cijfers 1, 2, 3, 4 en 5.

Tromketels, die blijkbaar door ruwe behandeling bij het

aandraaien der tromspanschroef-moeren gedeukt zijn, worden voor rekening van den schuldige hersteld of vernieuwd.

Na het gebruik worden de moeren der tromspanschroeven een weinig losgedraaid.

Het verdient aanbeveling de reepen, waar zij op de tromvellen dragen, met een weinig vet in te smeren, ten einde zware beroesting te voorkomen.

Het oververven der tromreepen geschiedt bij voorkomende herstellingen door den geweermaker. (V. W. M. §§ 36, 38 t/m 44, 46, 47, 48, 52, 53, 54, 49 en 60; A. O. 1889 n°. 16.)

§ 64. *Herstellingen.* Elk militair is verplicht, wanneer er iets aan zijne wapens defect is, daarvan kennis te geven aan zijn groeps-, sectie-, of pelotons-commandant.

De herstellingen geschieden voor rekening van den lande, tenzij de beschadiging door moedwil of onachtzaamheid van den gebruiker is veroorzaakt, in welk geval zij voor rekening van den schuldige komen.

Niet meer bruikbare of in het ongereede geraakte wapens worden verwisseld of vernieuwd voor rekening van den lande, indien de gebruikers of bewaarders geen schuld hebben aan de onbruikbaarheid of het verlies, doch voor rekening van dezen, indien zulks wel het geval is. (I. A. C. bijv. §§ 24. 25 en 26.)

Lederwerken.

§ 65. *Dagelijksch onderhoud.* De tot de wapening behoorende lederwerken worden bij de indienststelling door den gebruiker zwart gemaakt en in dien toestand onderhouden met *smeersel voor lederwerk bij de korpsen.*

Alleen de bakken van de patroontasschen en verder in het algemeen de binnenzijden van het lederwerk worden niet zwart gemaakt, doch met droge borstels of lappen in zindelijken staat gehouden, terwijl van de patroonzakken alleen de buitenzijden van draagriemkap en draagriemstoot, het voorblad en het bij den gewapenden man zichtbaar gedeelte van de klep worden zwart gemaakt.

De naden van de patroontaschbakken worden van tijd tot

tijd (b.v. om de 3 maanden) met een weinig vet ingesmeerd.

Het zwart maken geschiedt, door het smeersel — na de flesch, waarin het bewaard is, goed te hebben geschud — met een lapje of met den vinger *zeer dun* op het leder te brengen en uit te strijken en nadat het goed droog is, op te borstelen en op te wrijven totdat het leder een glanzend aanzien krijgt.

Bij lederwerken, waar de nerf of gladde zijde naar buiten is gekeerd, worden vooraf de poriën door schuren met fijn gestampten puin- of zandsteen geopend, zonder het leder ruw te maken.

Meestal zal eene enkele bestrijking voldoende zijn; eenmaal goed zwart en glanzend zijnde, behoeven de lederwerken slechts van tijd tot tijd opgeborsteld of gewreven te worden. Is de dekkende laag beschadigd dan wordt voor zooveel noodig het smeer op nieuw aangebracht.

Het smeersel voor lederwerken wordt door de korpsen en detachementen *tegen betaling* uit de oorlogsmagazijnen ontvangen.

De in de magazijnen en in de rustkamers opgelegde lederwerken worden alleen gelucht (buiten de zon) en afgeborsteld, ter voorkoming van bederf. (V. W. M. §§ 49, 50, 52 en 53; A. O. 1889 n°. 18 en 1890 n°. 25.)

§ 66. *Herstellingen.* Het bij § 64 bepaalde omtrent de herstellingen aan wapens is evenzoo van toepassing op de lederwerken.

HOOFDSTUK VII.

Het competeerende.

§ 67. *Premiën en aanbrenggelden.*

De dienstneming bij het Indische leger geschiedt geheel vrijwillig.

Personen, die in dienst wenschen te treden, kunnen zich daartoe in elk garnizoen aanmelden bij den officier belast met de werving, al of niet door tusschenkomst van een aanbrenger.

De vereischten om tot een engagement te worden toegelaten zijn:

a. physieke geschiktheid voor den militairen actieven dienst;

b. lengte van minstens 1,55 M.;

c. goed gedrag;

d. leeftijd:
voor *Europeanen* en daarmede gelijkgestelden, alsmede voor *Afrikanen* en *Amboineezen* van 16 tot 40 jaren;
voor alle overige *Inlanders* van 19 tot 30 jaren;

e. toestemming:
voor *minderjarige* Europeanen, van hunne ouders, voogden of diegenen onder wier toezicht zij staan;
voor *gehuwde* Europeanen, van hunne echtgenooten;

f. naar behooren te hebben voldaan aan de nationale dienstplichten en aan vorige dienstverbintenissen.

Militairen, die bij eindiging eener dienstverbintenis als plaatsvervanger, zonder den dienst te verlaten, zich voor een nieuw verband bij het leger aanmelden, kunnen daartoe

worden aangenomen, al hebben zij het maximum van den leeftijd overschreden, bedoeld bij *d* hiervoren.

Europeanen of afstammelingen van dezen, — bij voorkeur ongehuwden, — lichamelijk geschikt voor *schrijver*, kunnen een engagement als militair-schrijver aangaan, al bezitten zij de vereischte lengte niet, mits van hunne geschiktheid als schrijver, door middel van een examen, afdoende gebleken is. (Zie H. XII.) Zij mogen echter niet ouder zijn dan 35 jaren.

Militairen, die met gagement of onderstand het leger verlaten hebben, kunnen zich bij den hospitaaldienst verbinden, al voldoen zij niet aan de bij *a* hiervoren gestelde voorwaarde, indien zij daartoe door den eerstaanwezenden officier van gezondheid bruikbaar worden geoordeeld.

De premiën bij engagement zijn vastgesteld als volgt:

		Doch *tijdelijk* gebracht op:
Voor Europeanen en daarmede gelijkgestelden voor 6 jaren { Nederlander	*f* 200	*f* 300
Vreemdeling	» 160	
Voor Europeanen en daarmede gelijkgestelden voor 4 jaren		» 200
Voor gewezen Europeesche pupillen, gepasporteerde en volgens het *oude* reglement gegageerde Europeesche militairen, ongeschikt voor langer verband, voor 2 jaren		» 100
Voor Afrikanen, voor 6 jaren	» 90	
Voor Amboineezen voor { 6 jaren . .	» 60	» 200
4 » . .		» 120
Voor gepasporteerde en gegageerde Amboineesche militairen, voor 2 jaren .		» 60
Voor de overige inlanders voor 6 jaren.	» 50	» 75

Alle personen, die zich tot den dienst verbinden, hebben recht op de bovengemelde premiën, behoudens de volgende uitzonderingen, in welke gevallen geene premie wordt te goed gedaan.

a. aan voormalige onderofficieren en korporaals, die weer in hunnen vorigen graad worden aangenomen.

Als maatregel van tijdelijken aard is bepaald, dat aan gewezen Europeesche onderofficieren een engagement in den laatstelijk door hen bekleeden graad voor den tijd van *drie* jaren met *f* 300 premie kan worden toegestaan, wanneer zij:

1°. niet ouder zijn dan 44 jaren, welke leeftijd echter door schrijvers overschreden kan zijn;

2°. de gelederen niet langer dan *zes* jaren geleden in den graad van onderofficier verlaten hebben.

b. aan aspirant-officieren;

c. aan zoons van militairen en gewezen militairen, die op hun 14e jaar tot een voorloopig engagement voor 2 jaren worden toegelaten;

d. aan de volgens het gagements-reglement *voortdurend* gegageerde Europeesche militairen, die zich opnieuw verbinden.

Aanbrenggelden.

Deze zijn bepaald op:

		Tijdelijk gebracht op 10 procent van de tijdelijk verhoogde premie.
Voor Europeanen en Afrikanen	10 procent van de premie.	
Voor Amboineezen. { vroeger gediend . .	*f* 20	tijdelijk buiten werking.
{ vroeger niet gediend.	„ 10	
Voor Amboineezen bij { vroeger gediend . .		*f* 25
engag. voor 6 jaren { vroeger niet gediend.		„ 20
Voor Amboineezen bij { vroeger gediend . .		„ 15
engag. voor 4 jaren { vroeger niet gediend.		„ 10
Voor Inlanders.	20 procent van de premie.	

Aanbrenggelden worden niet te goed gedaan:

a. voor plaatsvervangers, die aan hunne verplichtingen voldaan hebben en tot een nieuw engagement worden toegelaten;

b. voor inlandsche militairen, die, in plaats van zich te reëngageeren, onmiddellijk na de pasporteering een nieuw engagement aangaan;

c. voor zoons van militaren, die, nadat zij vóór hun

16e jaar tot een voorloopig engagement zijn toegelaten, met hun 16e jaar een gewoon engagement aangaan;

d. voor voormalige onderofficieren en korporaals, die weder in hunnen vorigen graad worden aangenomen;

e. voor aspirant-officieren.

De *premiën bij reëngagement* zijn vastgesteld als volgt:

			en *tijdelijk* gebracht op:
Voor Europeanen	voor 6 jaren	*f* 300	
	» 4 »	» 200	
	» 2 »	» 100	
	» 1 jaar	» 50	
Voor Amboineezen	» 6 jaren	» 80	*f* 240
	» 4 »	» 50	» 150
	» 2 »	» 20	» 50
	» 1 jaar	» 10	» 25
Voor Afrikanen	» 6 jaren	» 60	» 120
	» 4 »	» 40	» 80
	» 2 »	» 20	» 40
	» 1 jaar	» 10	» 20
Voor Inlanders	» 6 jaren	» 40	» 75
	» 4 »	» 24	» 50
	» 2 »	» 10	» 25
	» 1 jaar	» 5	» 10

Militairen verbonden op den voet van het Kon. Besl. 24 Aug. 1890 n°. 18, dat is: om te dienen bij de Koloniale Reserve zoowel *in* als *buiten* Europa, kunnen zich bij het einde van het verband reëngageeren, doch alleen om te dienen bij de Kol. Res. op den voet van bovengenoemd besluit.

Het reëngagement is voor *zes* of voor *drie* jaar met eene premie van *f* 300 of *f* 150. Van deze premie krijgt de man $^1/_4$ uitbetaald, wordende het overschietende te zijnen behoeve op 's Rijks Postspaarbank in Nederland ingeschreven.

Aan het kader van het valide gedeelte der Koloniale Reserve kan een reëngagement toegestaan worden voor 1 of 2 jaar, met eene premie van *f* 50 per jaar.

Militairen, die aanspraak hebben op de bronzen medaille voor trouwen dienst (zie H. VIII § 98.), doch geen *twee* jaren meer te dienen hebben, kunnen tot het erlangen der *gratificatie* voorloopig een reëngagement aangaan voor *twee* jaren.

Afrikaansche, Amboineesche en inlandsche militairen, die hunne zonen als pupil wenschen te doen aannemen, doch geen *vier* jaren meer te dienen en geen *twaalf* dienstjaren hebben, moeten zich voorloopig voor *vier* of c. q. *twee* jaren reëngageeren.

Alle voorloopige reëngagementen rekenen in te gaan na het eindigen van het loopend verband.

In de volgende gevallen wordt ook reëngagement voor *een* jaar toegestaan:

a. wanneer de man bij de keuring voor niet meer dan *een* jaar goedgekeurd is;

b. wanneer hij kan aantoonen dat hij het vooruitzicht heeft om, na verloop van ongeveer *een* jaar, in 's lands burgerlijken dienst geplaatst te worden (zie H. VIII § 110.) of in het algemeen:

c. dat een reëngagement voor langeren tijd strijdig zou zijn met zijne belangen.

Zij, die na het eindigen van hun loopend verband nog *een* jaar en *eenige* maanden moeten dienen om aanspraak te hebben op gagement wegens volbrachten diensttijd (40 of 25 jaar), kunnen aangaan:

1°. een reëngagement voor *een* jaar met premie, en na het eindigen daarvan:

2°. een reëngagement *zonder premie* voor zooveel maanden als aan den diensttijd ontbreken; (dit reëngagement kan ook worden aangegaan door hen, die nog minder dan een jaar te dienen hebben om aanspraak te hebben op gagement.)

Bij *voorloopige* reëngagementen wordt geen hoogere premie bedongen, dan op den dag der dienstexpiratie zal zijn vastgesteld.

Militairen, die bij de keuring voor een reëngagement niet voor den *actieven*, maar wel voor den *hospitaaldienst* geschikt worden bevonden, kunnen, indien zij daartoe *genegen* zijn, bij dien dienst overgaan.

Militairen, die voor den *actieven dienst* afgekeurd en voor *bureaudienst* geschikt worden geacht, worden eerst tot een reëngagement toegelaten, nadat bij beproeving hunne geschiktheid als *schrijver* gebleken is.

Premiën bij reëngagementen worden *niet* te goed gedaan: aan militairen voor *memorie* — de instructeurs bij de inlandsche korpsen en de stokkenknechts daarvan uitgezonderd. (T. n°. 13; A. O. 1879 n°. 35 art. 1. 4, 5, 7, 10, 13, 32, 34, 35, 38, 40 en 41; 1880 n°. 20, 1881 n°. 18, 1886 n°. 73, 1889 n°. 30 en 1895 n°. 23.)

§ 68. *Gewone soldijen.*

Eene maandelijksche bezoldiging genieten:

Adjudant-onderofficier	concierge bij het D. v. O.	*f*	85.—
» »	bij het militair huis v. arrest	»	110.—
» »	provoostgeweldiger . . .	»	85.—

De gewone soldij bedraagt per dag:

	Graden.	Infanterie.		Mil. schrijvers. Hospitaal-dienst.	
Europ. en Amboineezen.	Adjudant-onderofficier	*f* 1	90	*f* 1	90
	Sergeant-majoor	1	35	1	35
	Sergeant en fourier	1	—	1	—
	Korporaal	0	60	0	60
	Infanterist 1e klasse	0	37		
	Soldaat-schrijver, soldaat bij den hospitaaldienst en fuselier	0	33	0	41
	Tamboer en hoornblazer	0	37		
	Stokkenknecht	0	60		
	Meesters kleer- en schoenmaker, staf-tamboer en staf-hoornblazer	volgens hunnen graad.			
Afrikanen genieten in elken graad 8 cents minder dan de Europeanen.					
Inlanders.	Sergeant en fourier	*f* 0	75	*f* 0	75
	Korporaal	0	50	0	50
	Infanterist 1e klasse	0	25	0	33
	Soldaat-schrijver, soldaat bij den hospitaaldienst en fuselier	0	21	0	29
	Tamboer en hoornblazer	0	25		
	Amboineesche, Afrikaansche en Inlandsche pupillen	0	10		

Op de soldij mogen geene andere dan reglementair voorgeschreven kortingen plaats hebben; deze zijn:

1e. tot aanzuivering van schulden aan den lande. Die korting bedraagt voor Europeanen en Amboineezen een *vierde* en voor Afrikanen en inlanders een *vijfde* van de gewone soldij, en wordt niet gewijzigd door genot van verhoogde soldij. Van soldij bij vrijspraak wordt naar reden van het uit te keeren bedrag gekort. De korting kan worden verhoogd, wanneer de schuldenaar dit zelf mocht verlangen.

2e. voor werkers. (Zie H. III § 36.)
3e. voor de met provoost of cachot gestraften. (Zie H. III § 35.)
4e. voor de in de 2e klasse van militaire discipline geplaatsten. (Zie H. I § 8.)
(T. no. 3; I. A. C. bijv. §§ 9, 10 en 13; A. O. 1889 no. 46, 1893 no. 51 en 1894 no. 14.)

§ 69. *Soldij bij vrijspraak en rappel van soldij.*
Aan door den militairen of burgerrechter vrijgesprokenen of van de instantie geabsolveerden, alsmede aan hen, wien het preventief arrest als straf wordt aangerekend, wordt van en met den dag, waarop zij in preventief arrest, in de gevangenis of het provoosthuis zijn opgenomen, tot en met dien vóór het ontslag verleend:
a. rappel van soldij, zijnde het bedrag hunner soldij verminderd met:
1e. het bedrag, dat volgens den graad en bij de laagste sterkte voor voeding en verzorging aan den provoostgeweldige wordt toegekend. (Zie § 90.)
2e. het bedrag der toelage, welke gedurende het verblijf in het provoosthuis wordt uitgekeerd. (Zie § 89.)
b. rappel van verhoogde soldij tot de bedragen en op de voorwaarden als bij § 96 zijn aangegeven.
Aan gestraften met degradatie of terugstelling op andere wijze, wier straf door den rechter of de bevoegde militaire autoriteit wordt te niet gedaan of gewijzigd, zoodat zij in hunne vorige positie worden hersteld, wordt rappel toegekend van de gedurende de degradatie of terugstelling te min genoten soldij en c. q. hospitaal-toelage.
Aan adjudant-onderofficieren wordt mede rappel verleend van het kleedinggeld, doch daarbij in mindering gebracht de waarde der c. q. aan hen verstrekte kleeding of de daarvoor genoten indemniteit. (T, no. 3.)

§ 70. *Scheepssoldij voor repatrieerende militairen.*
Aan militairen, die — uit Oost-Indië teruggekeerd — te *Harderwijk* den dienst verlaten, wordt aldaar bij hun vertrek soldij toegekend van af den dag der inscheping tot

en met den dag van afvoering en, bij opname in het invalidenhuis te *Bronbeek*, tot en met den dag vóór dien der opname.

Zij ontvangen desverkiezende den dag vóór dien hunner vermoedelijke inscheping een voorschot op soldij, van hoogstens *tien* dagen bij vertrek met een stoomschip, en *vijftig* dagen bij vertrek met een zeilschip. Op dit voorschot wordt geene korting voor schuld aan den lande toegepast.

De te *Harderwijk* uit te betalen soldij zal minstens bedragen:

Landaard.	Graden,	Voor hen, die in Indië voorschot hebben genoten.	Voor hen, die in Indië geen voorschot hebben genoten en de reis hebben gedaan	
			per stoomschip:	per zeilschip:
1.	2.	3.	4.	5.
Europeanen.	Adjudant-onderofficier .	*f* 30 00	*f* 46 60	*f* 110 00
	Sergeant-majoor. . . .	» 30 00	» 42 50	» 92 50
	Sergeant of fourier . .	» 30 00	» 39 00	» 75 00
	Korporaal	» 25 00	» 30 00	» 50 00
	Tamboer en hoornblazer.	» 20 00	» 23 70	» 48 50
	Fuselier	» 20 00	» 23 30	» 46 50
Afrikanen.	Sergeant.	» 10 00	» 18 20	» 51 00
	Korporaal	» 8 00	» 12 20	» 29 00
	Fuselier	» 5 00	» 7 50	» 17 50

Indien bedoelde militairen schuld aan den lande hebben, dan wordt deze zooveel mogelijk verhaald op de hun toekomende gelden, onder voorbehoud echter, dat zij nimmer *minder* mogen ontvangen dan de in kolom 3 aangegeven bedragen.

Aan adjudant-onderofficieren wordt bovendien uitbetaald hetgeen hun nog toekomt wegens indemniteit voor kleeding over den tijd der reis. Op deze indemniteit ontvangen zij desverkiezende mede een voorschot van hoogstens *dertig* dagen bij vertrek met een stoomschip en *vijftig* dagen

met een zeilschip. Dit wordt eveneens zonder korting uitbetaald en in Nederland zonder inhouding verrekend. (A. O. 1883 n°. 20.)

§ 71. *Gratificatiën voor eerste uitrusting.*

Deze worden betaald:

aan adjudant-onderofficieren bevorderd wordende tot officier	*f*	750.00
aan idem bevorderd wordende tot onderluitenant	»	200.00
aan militairen beneden den graad van adjudant-onderofficier bevorderd wordende tot officier . .	»	1000.00
aan idem bevorderd wordende tot onderluitenant	»	500.00
aan Europeesche militairen beneden den graad van adjudant-onderofficier, die bij het leger of bij de inlandsche korpsen bevorderd worden tot dien graad	»	250,00

(T. n°. 46 c.)

§ 72. *Kleeding en uitrusting.*

De voorwerpen van kleeding en uitrusting, eenmaal verstrekt, blijven in alle gevallen het eigendom van den man; uitgezonderd zijn: de *helmhoed* de *veldransel* en de *kleedingtasch*, welke moeten worden ingeleverd:

a. bij overlijden.
b. bij het verlaten van den dienst,
c. bij overgang naar andere korpsen of naar eenige categorie van militairen, waaraan die voorwerpen niet verstrekt worden.

Europeesche militairen, met paspoort of gagement het leger verlatende, mogen de kleedingtasch behouden.

Als *eerste* uitrusting ontvangt elk man:

	Europeanen, Afrikanen en Amboineezen.	Inlanders.
Boezeroens	»	2
Chevrons voor distinctieve teekenen (alleen aan gegraduëerden) stel	3	3
Chevrons voor langdurigen dienst	3	3
Haarkammen	1	1
Halsdassen	2	2
Helmhoeden	1	1
Hemden	2	»
Kwartiermutsen	1	1
Legmatjes	1	1
Onderbroeken	2	»
Pantalons, serge	2	2
id. witte	1	»
Sabelkwasten (voor ond.-officier. en korporaals).	2	2
Sarongs	»	1
Schoenen, paren, van Europeesch leder	2	»
Sokken » (alleen aan Europeanen).	2	»
Attilla's	2	2
Werkbroeken	»	1
Eetketeltjes	1	1
Knoopen (stellen van 22 stuks)	2	2
Schoenborstels	1	1
Borsttressen, stellen	1	1
Schouderpassanten, stellen (1).	1	1
Spreien	1	1
Veldflesschen met riem	1	1
Kapotten	1	1

(1) Voor onderofficieren 2 paar. Bij bevordering tot onderofficier wordt 1 paar verstrekt.

	Europeanen, Afrikanen en Amboineezen.	Inlanders.
Kleerborstels	1	1
Hoorntjes, koperen (voor scherpschutters). .	2	2
Kleedingtasschen	1	1
Veldransels	1	1
Hoorns, kemelsg. of gouddrt (voor hen, die zoowel *in* als *buiten* Europa moeten dienen) stuks.	3	»

Zoolang de voorraad strekt kunnen, in stede van witte pantalons en werkbroeken, blauw katoenen pantalons verstrekt worden.

Veldflesschen met riem en veldransels worden aan het hospitaal-personeel, schrijvers en stokkenknechts alleen verstrekt bij vertrek, alsmede gedurende het verblijf te velde.

Bij reëngagement voor *zes* jaren ontvangen de Europ., Afrik. en Amboin. militairen, bij ingang van het nieuwe verband:

2 paren schoenen van Europeesch leer.

Bij vertrek te velde wordt aan elk man verstrekt:

1 eetketeltje.

2 flanellen buikbanden.

1 M. verbandkatoen, bestemd voor een driehoekigen verbanddoek (alleen aan het kader).

1 broodzak (wordt na afloop der expeditie weder ingeleverd).

De eerste uitrusting van chevrons voor distinctieve teekenen en sabelkwasten voor onderofficieren wordt uitgereikt, zoodra deze voorwerpen door bevordering in eenigen graad tot de uniform behooren.

Mitsdien heeft geene verstrekking plaats van:

Sabelkwasten, bij bevordering van sergeant of fourier tot sergeant-majoor, noch bij terugstelling van den laatstbedoelden tot de eerste graden;

Chevrons bij terugstelling van sergeant-majoor tot sergeant of fourier.

De verstrekking van eerste uitrusting van dienst-chevrons vindt slechts plaats, wanneer de man, na volbrenging van den gevorderden dienst, nog minstens twee jaren moet dienen. Bovendien wordt eene eerste uitrusting van dienst-chevrons verstrekt aan reeds rechthebbenden, die tot onderofficier worden bevorderd.

Militairen op eene maandelijksche bezoldiging, en zij, die voor memorie worden gevoerd, ontvangen geene kleeding of geldswaarde daarvoor.

T. nº. 24; A. O. 1886 nº. 71 en 1873 nº. 17.)

§ 73. *Tijdstippen van vernieuwing.*

Jaarlijks worden vernieuwd :

		Europeanen, Afrikanen en Amboineezen.	Inlanders.
Op 1 Januari.	Boezeroens	»	1
	Halsdassen	1	1
	Hemden	1	»
	Onderbroeken	1	»
	Pantalons, serge	1	1
	» witte	1	»
	Sokken paren	1	»
	Attilla's	1	1
	Werkbroeken	»	1
	Kwartiermutsen	1	1
	Stel knoopen	1	1
	Schoenen, paren van Europeesch leder	1	»
	Hoorns, kemelsgaren of gouddraad	2	»
Op 1 Mei.	Schoenen, paren van Europeesch leder	1	»
	Hemden	1	»

		Europeanen, Afrikanen en Amboineezen.	Inlanders.
Op 1 Juli.	Boezeroens	»	1
	Chevrons voor distinctieve teekenen (stel).	1	1
	» » langdurigen dienst	1	1
	Haarkammen	1	1
	Halsdassen	1	1
	Legmatjes	1	1
	Onderbroeken	1	»
	Sabelkwasten	1	1
	Sarongs	»	1
	Sokken (paren).	1	»
Op 1 Sept.	Schoenen, paren, van Europeesch leder	1	»
	Hemden	1	»
Op 1 Juli.	Om de *twee* jaren worden vernieuwd:		
	Eetketeltjes (1)	1	1
	Schoenborstels	1	»
	Borsttressen en schouderpassanten (2)	1	1
	Om de *drie* jaren worden vernieuwd:		
	Spreien	1	1
	Veldflesschen met riem	1	1
	Om de *vier* jaren worden vernieuwd:		
	Kapotten	1	1
	Om de *zes* jaren worden vernieuwd:		
	Kleerborstels	1	1
	Schoenborstels	»	1

(1) Voor de Europeesche onderofficieren alleen te velde om de *twee* jaren, doch overigens om de *zes* jaren.

(2) De onderofficieren ontvangen per jaar 2 paar schouderpassanten.

Hoorntjes (koperen), *kleedingtasschen*, *helmhoeden* en *veldransels* worden voor landsrekening vernieuwd, wanneer zij zonder schuld der gebruikers onbruikbaar worden.

Vernieuwing komt aan van af den dag na dien van de verstrekking der *eerste* uitrusting tot en met den dag vóór dien, waarop de diensttijd eindigt of afkeuring voor den militairen dienst plaats heeft, dan wel waarop door positieverandering het recht op de voorwerpen verloren wordt. Zij, die zich, na voor paspoort of gagement in aanmerking te zijn gebracht, reëngageeren, hebben recht op de vernieuwing, welke tusschen het tijdstip van dienstexpiratie en dat van reëngagement mocht zijn uitgereikt.

Kapotten worden echter niet verstrekt aan militairen, wier tijd van dienst binnen *zes* maanden eindigt. (T. n°. 24; A. O. 1885 n°. 10, 1886 n°. 71, en 1893 n°. 17.)

§ 74. *Indemniteit voor kleeding.*

Voor de voorwerpen van kleeding en uitrusting, welke als vernieuwing aankomen, wordt in vervanging van de verstrekking toegekend:

a. de *geldswaarde* volgens tarief, indien gebrek aan voorraad of redenen van soortgelijken aard de verstrekking op den voorgeschreven tijd beletten;

b. de *helft der geldswaarde*, indien de rechthebbende dit wenscht en daartegen van de zijde van den compagnies- of detachements-commandant geene bedenkingen bestaan.

Het bepaalde bij *b* is niet toepasselijk op voorwerpen, welke slechts om de drie of meer jaren worden vernieuwd.

		Geldswaarde.	
		Volle.	Halve.
	Boezeroens	*f* 0 53	*f* 0 27
	Borsttressen	0 58	0 29
Chevrons.	voor de kapot en de attilla voor sergeant-majoor	3 08	1 54
Chevrons.	voor de kapot en de attilla voor sergeant	1 58	0 79
Chevrons.	» » » » » » » fourier	1 72	0 86
Chevrons.	» » » » » » » korporaal	0 28	0 14
Chevrons.	» » » » » » » infant. 1e kl.	0 17	0 09
Dienst-chevrons.	» » » voor 6 jaren gouden	1 53	0 77
Dienst-chevrons.	» » » » 12 » »	2 92	1 46
Dienst-chevrons.	» » » » 18 » »	4 32	2 16
Dienst-chevrons.	» » » » 24 » »	5 72	2 86
Dienst-chevrons.	» » » » 6 » kemelsgaren	0 19	0 10
Dienst-chevrons.	» » » » 12 » »	0 29	0 15
Dienst-chevrons.	» » » » 18 » »	0 38	0 19
Dienst-chevrons.	» » » » 24 » »	0 48	0 24
Dienst-chevrons.	» » attilla » 6 » gouden	1 17	0 59
Dienst-chevrons.	» » » » 12 » »	2 21	1 11
Dienst-chevrons.	» » » » 18 » »	3 25	1 63
Dienst-chevrons.	» » » » 24 » »	4 29	2 15
Dienst-chevrons.	» » » » 6 » kemelsgaren	0 18	0 09
Dienst-chevrons.	» » » » 12 » »	0 26	0 13
Dienst-chevrons.	» » » » 18 » »	0 32	0 16
Dienst-chevrons.	» » » » 24 » »	0 41	0 21
	Eetketeltjes	0 53	0 27
	Haarkammen	0 10	0 05
	Halsdassen	0 18	0 09
	Hemden	0 70	0 35
	Knoopen, stellen	0 14	0 07
	Kwartiermutsen	0 76	0 38
	Legmatjes	0 79	0 40
	Onderbroeken	0 64	0 32

	Geldswaarde.	
	Volle.	Halve.
Pantalons, serge	*f* 3 60	*f* 1 80
» witte	1 66	0 83
Sabelkwasten voor onderofficieren	1 93	0 96
» » korporaals	0 35	0 18
Sarongs	0 71	0 36
Schoenborstels	0 14	0 07
Schoenen van Europeesch leder (paar)	4 95	2 48
Sokken	0 45	0 23
Attilla's	4 09	2 05
Werkbroeken	0 82	0 41
Schouderpassanten	0 39	0 20
Spreien	1 14	0 57
Veldflesschen zonder riem of schoen	0 58	
Riemen voor veldflesschen	0 27	
Schoen » »	0 23	
Kapotten	8 92	4 46
Kleerborstels	0 14	0 07
Hoorntjes, koperen (paar)	0 16	
Kleedingtasschen zonder slot en sleutel	6 30	
Veldransel geitevel	4 22	
» russisch doek	4 22	
Hoorns, kemelsgaren	0 30	0 15
» gouddraad	1 94	0 97

(T. nº. 24; A O. 1891 nº. 64 en 1893 nº. 17.)

§ 75. *Kleedinggeld voor adjudant-onderofficieren.*

Aan soldij genietende adjudant-onderofficieren wordt, in stede van kleeding, toegekend eene indemniteit van 40 *cents per dag*.

Het kleedinggeld wordt toegekend van en met den dag waarop de beschikking, houdende bevordering, aanstelling of benoeming ter plaatse, waar de betrokkene zich bevindt, bekend wordt.

De aanspraak op deze indemniteit blijft bovendien behouden bij detentie in een provoosthuis of preventief arrest voor den militairen of burgerrechter.

Het kleedinggeld wordt alleen verloren gedurende den tijd van detentie in het militair huis van arrest, of opsluiting in eene burgerlijke gevangenis — de preventieve hechtenis hieronder niet begrepen, — en wordt bij verpleging in de hospitalen eerst na het verlaten der inrichting uitbetaald, terwijl, in geval van overlijden, het onuitbetaalde ten voordeele van den lande blijft. (T. n°. 24; A, O. 1886 n°. 10.)

§ 76. *Scheepskleeding aan naar Europa terugkeerende militairen.*

Aan naar Europa terugkeerenden, beneden den graad van adjudant-onderofficier, wordt verstrekt:

1 jas,
1 pantalon, } van laken, circassiene of andere wollen stof,
1 kwartiermuts,
2 bonte hemden,
1 paar Europeesche schoenen,
1 baaien onderbroek,
1 » borstrok en
1 naaizakje met toebehooren;

terwijl de kapot, welke de terugkeerende in zijn bezit heeft, voor landsrekening van de noodige voering wordt voorzien.

De jas, de pantalon en de kwartiermuts worden echter niet verstrekt, indien, te rekenen van het tijdstip, waarop die het laatst zijn verstrekt, de helft van den daarvoor gestelden vernieuwingstermijn nog niet is verloopen.

Aan adjudant-onderofficieren wordt naar verkiezing een kapot of de geldswaarde daarvan uitgekeerd. (T. n°. 24; A. O, 1884 n°. 78 en 1886 n°. 71,)

§ 77. *Vivres in garnizoen en vivres-indemniteiten.*

Dagelijksch ration.	Europeanen, Afrikanen en Amboineezen.	Inlanders.
Rijst (witte)	0.45 K.	0.65 K.
Versch rund- of buffelvleesch (1)	0.25 »	0.20 »
Vleesch in blik	0.05 »	0.04 »
Versch varkensvleesch (2). . .	0.05 »	
Gedroogde visch (3).		0.04 »
Koffie	0.03 »	0.03 »
Zout	0.025 »	0.025 »
Versch brood (4)	0.20 »	
Boonen, (bruine of witte) (5). .	0,08 »	
Thee	0.005 »	
Petroleum	0.015 L.	0.01 L.
Azijn.	0.01 »	0.005 »
Brandhout	0.003 k. M.	0.0025 k.M.

De Afrikaansche, Amboineesche en inlandsche pupillen bij de korpsen, die hun *dertiende* jaar zijn ingetreden, ontvangen een gewoon ration voor militairen van hun landaard per dag; vóór dien tijd slechts $^1/_2$ ration.

Bovengenoemde vivres worden verstrekt aan *alle* militairen beneden den rang van officier, daarvan uitgezonderd:

a. militairen op marsch, ingescheept of te velde;
b. militairen bij de hospitalen dienst verrichtende;
c. militairen die voor memorie gevoerd worden;

(1) Kan door eene gelijke hoeveelheid Australisch vleesch vervangen worden — of gedeeltelijk door gezouten vleesch of gebraden gehakt.

(2) Kan door gerookt spek worden vervangen.

(3) Kan door deng-deng worden vervangen; $^3/_4$ van het gewicht.

(4) Kan, wanneer de omstandigheden zulks eischen, door hard brood vervangen worden.

(5) Kan door $^3/_4$ der gewichtshoeveelheid groene erwten worden vervangen.

d. reizende adjudant-onderofficieren, voor de dagen recht gevende op daggeld.

Aan het gezin van *gehuwde* Amboineezen, die zich *op nieuw* aan den dienst verbinden, wordt verstrekt:

voor de vrouw 0.25 K. rijst per dag,

» elk kind 0.16 » » » ».

Deze verstrekking vindt niet plaats wanneer uit anderen hoofde in de voeding van vrouwen en kinderen van landswege wordt voorzien (Zie § 82.).

Militairen, die gehuwd zijn of niet aan de gezamenlijke menage deelnemen (zie H. III § 42 en 43), ontvangen niettemin vivres in natura, die zij (brood en vleesch uitgezonderd) voor drie, vijf of tien dagen in eens kunnen ontvangen, mits *na* den termijn en niet vooruit. In garnizoenen, waar geheel of gedeeltelijk indemniteit voor vivres, in stede van vivres in natura wordt te goed gedaan, ontvangen ook zij indemniteit.

Wordt van artikelen, die uit 's lands voorraad worden verstrekt, minder gebruikt dan het tarief aangeeft, dan blijft het overschietende ten voordeele van den lande. Van artikelen, die plaatselijk door aannemers worden geleverd, wordt voor het overschietende de geldswaarde volgens contractprijs uitbetaald.

Indien verstrekking van *vivres in natura* niet mogelijk of niet in het belang der rechthebbenden is, dan wordt, in plaats daarvan, eene indemniteit toegekend, waarvan het bedrag voor de verschillende garnizoenen door de Regeering wordt bepaald.

Tot tegemoetkoming in hunne voeding wordt boven het ration eene toelage toegekend, bedragende daags:

a. voor adjudant-onderofficieren postcommandanten *f* 1.00.

b. voor Eur., Amb. en Afrik. mindere militairen, die in het belang van den dienst te *Tjilatjap* moeten verblijven *f* 0.10 en voor inlanders *f* 0.07.

c. voor mindere militairen, garnizoen houdende te *Balang Nipa* (*Celebes*) Eur. *f* 0 06 en inl. 0.03. (T. n°. 15; A. O. 1891 n°. 45 en 1894 n°. 59.)

§ 78. *Voeding op marsch en betaling daarvoor.*

In de vier en twintig uren wordt verstrekt:

1°. aan adjudant-onderofficieren :

Een ontbijt, een middag- en een avondmaal zonder dranken, doch overigens zoo goed mogelijk ingericht naar de plaatselijke omstandigheden ; alleen echter in geval de omstandigheden verplichten huisvesting en voeding te erlangen bij inlandsche hoofden of door de zorg van het civiel bestuur.

2°. aan militairen beneden dien graad :

	Europeanen, Afrikanen en Amboineezen.	Inlanders.
Rijst	0.5 K.	0.65 K.
Versch of gezouten vleesch.	0.4 »	0.25 »
Versch of hard brood.	0.2 »	
Koffie	0.03 »	0.03 »
Zout	0.025 »	0.025 »
Kerriekruiden	0.005 »	0.005 »
Peper	0.0015 »	
Spaansche peper	0.005 »	0.006 »
Uien	0.04 »	
Thee	0.005 »	0.005 »
Specerijen.	0.001 »	0.001 »
Braadolie (Klapper)	0.005 L.	0.005 L.
Petroleum	0.01 »	0.01 »
Azijn	0.01 »	0.005 »
Jenever	0.1 »	
Brandhout	0.003 k. M.	0.0025 k.M.
Toespijs voor het ontbijt	1 ration	1 ration
Ingrediënten voor het bereiden van sajoer of kerrie	1	1

Waar zulks mogelijk is, behooren aan Europ., Afrik. en Amb., ter vervanging van het halve ration rijst, om den anderen dag, aardappelen met groenten, volksspijs, bruine of witte boonen of groene erwten te worden verstrekt.

Ten behoeve der inlanders wordt zoo mogelijk 0.15 rijst vervangen door bras ketan voor het ontbijt.

In stede van het halve ration vleesch kan aan Europ. ook versch varkensvleesch of gerookt spek verstrekt worden en aan inl. gedeeltelijk deng-deng of droge visch.

De toespijs voor het ontbijt bestaat voor Europeanen uit: boter of kaas of gerookt spek of een versch ei en voor inlanders, uit een versch ei of gedroogde visch of deng-deng.

Indien door de ingezetenen deze voeding niet kan worden verstrekt — bijv. bij sterke colonnes, enz. — worden, indien daartoe mogelijkheid bestaat, voor militairen beneden den graad van adjudant-onderofficier de vivres in natura van landswege verstrekt en door hen zelf toebereid.

Voor de verstrekking der voeding door de ingezetenen wordt van landswege aan dezen betaald:

	Ter Borneo's westkust.	Elders.
Voor een adjudant-onderofficier.	*f* 2.50	*f* 2.50
Voor een Europeaan, Afrikaan of Amboinees	0.70	0.60
Voor een inlander	0.39	0.34

Indien noch door de ingezetenen, noch van landswege voeding kan worden verstrekt, wordt in stede daarvan aan de marcheerende troepen eene *indemniteit* uitbetaald van een *gelijk bedrag* als de betaling aan de bevolking.

Adjudant-onderofficieren ontvangen deze indemniteit niet, maar daggeld.

Voor Afrikaansche, Amboineesche en inlandsche pupillen bij de korpsen, die op marsch worden gevoed, wordt slechts de helft van het voor de militairen van hunnen landaard aangegeven ration verstrekt.

De betaling daarvoor of de uitkeering van indemniteit geschiedt tot de helft der aangegeven bedragen.

Marschvoeding of indemniteit daarvoor gaat in van en met den dag waarop de marsch aanvangt, tenzij voor dien dag aanspraak mocht bestaan op voeding bij inscheping --

en wordt toegekend tot en met den dag waarop hij eindigt. (T. n°. 16; A. O. 1894 n°. 59.)

§ 79. *Logies en voeding bij vervoer te water.*

A. Bij reizen te water, onverschillig met welke schepen of vaartuigen, wordt te goed gedaan aan:

adjudant-onderofficieren:

f 2.50 daggeld voor iederen dag aan boord,

f 2.50 tafelgeld bij gemis van voeding;

alle overige militairen, daaronder begrepen: pupillen, rekruten, die op de plaats van aanmelding niet geneeskundig kunnen worden onderzocht, maar zich daartoe naar eene andere plaats, op meer dan 12 palen afstand moeten begeven, benevens reeds gepasporteerde militairen, op reis naar de plaats hunner vestiging in Indië:

bij gemis van voeding, eene indemniteit per dag:

voor alle overige onderofficieren	*f* 1.10
» hunne vrouwen en kinderen boven 15 jaar.	» 1.—
» » kinderen tusschen 15 en 2 jaar . .	» 0.50
» Europeesche, Afrikaansche en Amboineesche mindere militairen	» 0.60
» hunne vrouwen en kinderen boven 15 jaar .	» 0.50
» » kinderen tusschen 15 en 2 jaar . .	» 0.25
» inlandsche mindere militairen	» 0.34
» hunne vrouwen en kinderen boven 15 jaar .	» 0.34
» » kinderen tusschen 15 en 2 jaar . .	» 0.17

» kinderen beneden 2 jaren wordt niet betaald.

B. Bij overvoer met particuliere stoom- of zeilschepen wordt verstrekt aan:

	Logies en voeding als passagiers der	Vrije overvoer voor bedienden.	Scheepsruimte voor bagage.
Alle onderofficieren (1) .	2e kl.	1	1/4 koijang.
Eur., Afr., Amb. mindere militairen	3e kl.		
Inlandsche mindere militairen	4e kl.		

Bij reizen met particuliere stoomschepen hebben de passagiers aanspraak op het voor hun logies en hunne verpleging en voeding overeengekomene in de betrekkelijke contracten, of, zoo deze niet bestaan, op hetgeen bij de tarieven der onderneming is vastgesteld voor de klassen van passagiers, waartoe de reizigers behooren.

Bij reizen met particuliere zeilschepen worden het logies, de verpleging en de voeding aan boord vastgesteld bij de voor den overvoer speciaal te sluiten contracten. In den regel wordt hierbij het volgende in acht genomen:

De passagiers der 2e klasse logeeren in hutten van voldoende grootte, hetzij tusschendeks of in de kerk, of met elkander in een van het verblijf der passagiers der 3e en 4e klasse afgezonderd gedeelte van het tusschendek.

De passagiers der 3e en 4e klasse logeeren in het tusschendek.

In het benoodigde voor nachtligging, hut- en tafelgereedschappen, of kooi- en baksgoederen wordt door den gezagvoerder voorzien, of wel van landswege daarvoor gezorgd.

De gezagvoerder voorziet verder in het benoodigde aan voeding en drinkwater, of wel daarin wordt van landswege voorzien.

Wordt de voeding door den gezagvoerder verstrekt, dan kan hij voor de passagiers der 2e en 3e klasse volstaan met de verstrekking der scheepsvoeding, volgens het gebruik aan boord der Nederlandsche koopvaardijschepen.

(1) Adjudant-onderofficieren hebben recht op 1/2 koijang.

De passagiers der 2e klasse eten aan de tafel der Europeesche stuurlieden of aan behoorlijk aangerichte tafels; die der 3e en 4e klasse met of op den voet der scheepsequipage.

Kan ook van landswege niet in de voeding voorzien worden, dan ontvangen de reizigers de indemniteit bedoeld bij A, en zorgen zelf voor hunne voeding.

C. Bij overvoer met oorlogs- of gouvernementsvaartuigen wordt het logies zooveel mogelijk geregeld in overeenstemming met dat, hetwelk aan het personeel der marine van gelijke graden wordt toegekend.

De voeding is overeenkomstig het voor de scheepsbemanning van gelijken landaard vastgestelde voedingstarief. Afrikanen, Amboineezen, zoomede inlandsche onderofficieren worden gevoed als Europeanen.

De adjudant-onderofficieren hebben behalve op bovenbedoelde voeding recht op tafelgelden, bedoeld bij *A*.

Ingescheept op vaartuigen der gouvernements-marine, die geene Europeesche bemanning varen, regelt zich logies. enz. naar de beschikbare ruimte. De adjudant-onderofficieren voorzien alsdan zelf in hunne voeding. Alle overige militairen worden ongeacht hun landaard gevoed als het scheepsvolk, doch genieten bovendien eene indemniteit:

voor Europeanen, Afrikanen, Amboineezen en inlandsche onderofficieren, van . . . . . *f* 0.34

voor inlanders beneden den graad van onderofficier, van . . . . . » 0.06.

Voor vrouwen en voor kinderen boven de 15 jaren wordt gelijke — voor kinderen beneden de 15 jaren en voor pupillen bij de korpsen de halve voeding te goed gedaan.

D. Bij reizen, hetzij op binnenwateren, hetzij over zee, met kleine particuliere vaartuigen, als prauwen, bidars, orembaaien en dergelijke, voorzien de adjudant-onderofficieren zelf in hunne voeding, terwijl de overige militairen van landswege gevoed worden of de indemniteit bedoeld bij A ontvangen.

Wordt gereisd met wettig gezin, dan wordt te goed gedaan voor vrouw en kinderen: logies in de klasse van — of op gelijke wijze als is aangegeven voor — den man of vader; voeding in de klasse van den man of vader. (T. nº. 4, 18 en 19.)

§ 80. *Transportmiddelen bij reizen te land.* Adjudant-onderofficieren genieten bij reizen te land een daggeld van *f* 5. Bij vervoer met stoom-spoorwagens reizen zij als passagiers der 3e klasse, hebben *één* bediende vrij en 80 of 140 Kilo bagage, naarmate zij reizen in commissie of bij overplaatsing. Bij reizen zonder gouvernements- of binnenlandsche postpaarden hebben zij recht op 1 heerepaard, 1 bediendepaard en 2 of 6 koelies, naarmate zij niet of wel bij overplaatsing reizen. Op Java en Madura wordt bij reizen zonder gouvernements- of binnenlandsche postpaarden in stede van transportmiddelen in natura te goed gedaan, per paal: bij overplaatsing *f* 0.45, in commissie, bij binnenlandsch verlof wegens ziekte en bij evacuatie *f* 0.35. In het gouvernement van Celebes en onderhoorigheden wordt bij reizen in commissie een *gelijk* getal koelies te goed gedaan als bij reizen wegens overplaatsing. In streken, waar geen paarden verkrijgbaar zijn, worden in plaats van 1 heerepaard *acht* en in plaats van een bediendepaard *vier* koelies te goed gedaan; de Wester-afdeeling van Borneo uitgezonderd, waar in plaats van 1 of meer paarden, steeds *acht* koelies worden toegestaan.

Bij reizen in commissie van eenig garnizoen naar plaatsen, gelegen op meer dan *twee* doch op minder dan *zes* palen afstand, wordt in stede van reiskosten en transportmiddelen, wanneer geen transporten van landswege worden verstrekt, eene schadeloosstelling toegekend tot zoodanig bedrag, dat daarmede op voldoende, doch op de minst kostbare wijze in het transport kan worden voorzien, doch hoogstens *f* 2.— per dag bedragend, en in geen geval meer dan werkelijk is uitgegeven.

Aan alle overige militairen, die gewapend of ongewapend, vereenigd of afzonderlijk reizen, alsmede aan hunne vrouwen en kinderen, wordt verstrekt, voor elke *twee* personen *een* koelie, die ook wordt te goed gedaan voor *een* op zich zelf reizend militair, en voor den meerderen persoon bij een oneven aantal.

Zieke, gewonde en reconvalescente militairen worden, indien zulks noodig is, met karren, met tandoes en koelies, of met andere soortgelijke transportmiddelen vervoerd en zoo

noodig wordt bovendien een geleider medegegeven. (Zie H. X.)

Bij vervoer met stoom-spoorwagens wordt gereisd als passagier der 3e. klasse. In dat geval en bij verstrekking van andere transportmiddelen van landswege worden de koelies niet te goed gedaan. (T. nº. 4; A. O. 1889 nº. 72.)

§ 81. *Vivres te velde.*

Dagelijksch ration.	Europeanen, Afrikanen en Amboineezen.	Inlanders.
Rijst (witte)	0.40 Kilo.	0.65 Kilo.
Versch rund- of buffelvleesch	0.35 »	0.25 »
» varkensvlh. of ger. spek	0.08 »	
Gedroogde visch		0.07 »
Versch of hard brood	0.20 »	
Boonen (bruine of witte)	0.08 »	
Boter	0.03 »	
Koffie	0.03 »	0.03 »
Thee	0.008 »	0.008 »
Uien	0.025 »	0.015 »
Zout	0.025 »	0.025 »
Peper	0.0015 »	0.001 »
Geconserveerde sambal	0.002 »	0.003 »
Kerriepoeder	0.001 »	0.001 »
Specerijen	0.001 »	0.001 »
Zeep	0.03 »	0 02 »
Azijn	0.015 Liter.	0.01 Liter.
Braadolie (klapper)	0.005 »	0.005 »
Jenever	0.10 »	
Petroleum	0.015 »	0.01 »
Sardines	1/14 blik.	1/14 blik.
Brandhout	0.003 k. M.	0.0025 k. M.
Eendeneieren (gezouten)		1/2 stuk.
Groenten voor sajoer	3 maal per week *één* ration.	
Soepgroenten (gedroogde)	0.004 Kilo.	0.003 Kilo.

Wanneer de voorraad en de omstandigheden zulks toelaten, kan worden verstrekt:

Voor Eur. enz. 2 maal per week in stede van 0,25 rijst een ration aardappelen met groenten.

voor inl. dagelijks in stede van 1,5 rijst eene gelijke hoeveelheid bras-ketan.

Ter geheele of gedeeltelijke vervanging van 'versch vleesch:

Voor Eur. enz. vleesch in blik of gezouten vleesch;

voor inl. deng-deng.

3 maal per week: in stede van gerookt spek, komijne kaas.

in stede van gedroogde visch, deng-deng.

Adjudant-onderofficieren ontvangen dagelijks *twee* rations.

Wanneer de verstrekking en bereiding der boven bedoelde voeding niet kan plaats hebben, wordt ter vervanging daarvan aan ieder militair, onverschillig welken graad hij bekleedt en tot welken landaard hij behoort, een zoogenaamd *marsch-ration* verstrekt, bestaande uit:

0.5 Kilo hard brood;
0.25 » ossen gehakt of
0.25 » komijne kaas,
0.05 » gemalen koffie,
0.5 blik sardines,
0.1 Liter genever, (alleen voor Europeanen, Afrikanen en Amboineezen.) (T. n°. 20.)

§ 82. *Voeding voor vrouwen en kinderen.* Achterblijvende vrouwen en kinderen van te velde trekkende militairen beneden den rang van officier, zoomede zij, die op machtiging van het D. v. O. hunne mannen of vaders volgen, ontvangen:

eene vrouw { 0.5 Kilo rijst, en / 0.02 » zout;
elk kind { 0.25 » rijst, en / 0.01 » zout.

NB. Te velde zijnde militairen worden desverkiezende in de gelegenheid gesteld ten behoeve hunner achtergelaten vrouwen en kinderen te delegeeren. Deze delegatie kan hoogstens de *helft* der soldij bedragen. De uitbetaling heeft plaats door de zorg der militaire administratie. Het verzoek

daartoe wordt gedaan vóór het vertrek te velde. Latere verzoeken tot delegeeren worden niet toegestaan; evenmin het vernieuwen eener eenmaal gestaakte delegatie. (T. n°. 20; I. A. C. art. 109; I. A. C. bijv. § 15.)

§ 83. *Transportmiddelen te velde.* Tot vervoer van bagage en verdere diensten op het terrein van den oorlog wordt aan de adjudant-onderofficieren *een* koelie toegestaan. Wanneer deze koelie niet van landswege wordt verstrekt, wordt in stede daarvan eene indemniteit van *f* 0.50 per dag uitbetaald. (T. n°. 5.)

§ 84. *Gouvernementswoning of indemniteit daarvoor.* De mindere militairen, die eene maandelijksche bezoldiging genieten, en de adjudant-onderofficieren hebben aanspraak op eene woning der *zesde* klasse.

Bij gemis aan een voldoend aantal woningen der zesde klasse worden, voor zooveel noodig en zonder aan de aanspraken van de rechthebbenden der vijfde klasse te kort te doen, *twee* militairen beneden den rang van officier, die recht hebben op eene woning der zesde klasse, gehuisvest in eene woning der *vijfde klasse.* De aanwijzing, eenmaal geschied, kan niet ten bate van rechthebbenden der vijfde klasse worden ingetrokken, dan tegen gelijktijdige aanwijzing eener woning der zesde klasse.

Aan adjudant-onderofficieren, tot den troep behoorende, wordt in de eerste plaats — en voorts, voor zooveel daartoe de noodige ruimte aanwezig is, ook aan mindere militairen op eene maandelijksche bezoldiging — logies *in* de kazerne aangewezen.

Bij gemis aan huisvesting van landswege wordt aan rechthebbenden op gouvernementswoning indemniteit voor huishuur verleend, bedragende voor:

Garnizoenen der 1e categorie *f* 30.— 's maands.
» » 2e » » 25.— »
» » 3e » » 20.— »

De rangschikking der garnizoenen is, als volgt:

1e categorie,	2e categorie.	3e categorie.
Magelang.	Amboina.	

Batavia.	Banda.	
Weltevreden.	Bandjermassin.	
Rijswijk.	Benkoelen.	
Mr. Cornelis.	Boijolalie.	Alle niet in de 1e en 2e categorie gerangschikte garnizoenen.
Buitenzorg.	Djocdjocarta.	
Semarang.	Makasser.	
Soerabaia.	Menado.	
Atjeh.	Muntok.	
Medan.	Padang.	
Bindjei.	Salatiga.	
Tandjong Poera.	Soerakarta.	
Malang.	Tandjong-Pinang.	
Lombok.	Ternate.	
	Tjilatjap.	
	Palembamg.	

In bijzondere gevallen en bij gebrek aan voldoende ruimte in de kazernen kan aan mindere militairen, die geen maandelijksch traktement genieten, eene schadeloosstelling voor huishuur toegekend worden tot een bedrag in verband met de plaatselijke toestanden en nimmer de genoemde indemniteit te bovengaande.

Militairen beneden den rang van officier, die uit den aard hunner betrekking bureau moeten houden, maken daarvoor gebruik van het hun aangewezen logies en hebben geen recht op een bureau-lokaal, noch op indemniteit daarvoor. (T. n°. 36.)

§ 85. *Kazerneering.* Gekazerneerde militairen hebben recht op het volgende:

Voor elk Europeesch onderofficier:

1 stoel (Amerikaansch model.)
1 ijzeren bedkoets.
1 stroozak, gevuld met 20 kilo stroo.
1 hoofdkussen, gevuld met 3 kilo stroo.
1 tafel met laden (voor elke kamer één.)
1 waschtafel compleet (alleen voor leerlingen der voorbereidende cursussen.)
1 kapstok met gordijn (één voor iedere twee leerlingen der voorbereidende cursussen.)

Voor elk Europeesch minder militair:
1 ijzeren bedkoets.
1 stroozak, gevuld met 20 kilo stroo.
1 hoofdkussen, gevuld met 3 kilo stroo.

Verder bevinden zich in de soldatenkamers per 25 man of minder: *een* tafelblad met *drie* schragen en *vier banken*. Per compagnie of detachement *bovendien* een tafelblad met drie schragen ten behoeve van de keuken, waarvoor ook een slaaptafel kan worden gebezigd.

Voor elk Afrikaansch, Amboineesch of inlandsch militair:
1 slaaptafel met twee schragen voor *twee* man.
1 hoofdkussen, gevuld met 3 kilo stroo.

Voor zooverre de onderofficieren van deze landaarden afzonderlijk logeeren, krijgen zij:
1 slaaptafel met 2 schragen (eenmans).

De Europeesche korporaals bij deze compagnieën, in een of meer afzonderlijke kamers logeerende, krijgen per kamer:
1 tafel met laden.

Het aantal tafels en banken in de soldatenkamers is gelijk aan dat bij de Europeanen.

1 wollen deken wordt verstrekt aan:

de *Europeesche* militairen te:

Tjilatjap.
Fort van de Capellen.
Goenoeng Sitolie.
Padang Sidempoean.
Baros.
Artillerie-constructie-winkel.
Lahat.
Tebing Tingie.

alle militairen te:

Kepahiang.
Willem I.
Banjoe Biroe.
Salatiga.
Magelang.
Malang.
Padang Pandjang.
Fort de Kock.
Scolok.
Oeloe liman manis.
Paija-Combo.
Atjeh.
Bandar.
Pelantoengan.
Oenarang.
Banda.
Telok Betong.
Bandjermassin.
Poerabaia.
Tandjong Poera.

Singkel.	Babakan.
Taroentoeng.	Loeboe Sikaping.
Boekit Koeboe.	Simo.
Moeara Teweh.	Bindjei.
Medan.	

De wollen dekens worden naar behoefte voor landsrekening gereinigd.

Verder worden van landswege ten behoeve van de onderofficiers- en soldatenmenages de noodige keukengereedschappen verschaft, en ook bij de kamers eenige leksteenen met stellingen en watervaten geplaatst.

In elke bewoonde kamer bevinden zich overigens de noodige stellingen, rakken en kapstokken tot berging van kleeding, wapens en ledergoed.

Voor het wasschen der fournituren en het vullen der strozakken en hoofdkussens wordt aan de Europeesche militairen *één* cent per maand en per dag uitbetaald, indien zulks niet plaats vindt voor rekening van het land. Geschiedt zulks wel voor rekening van het land, dan worden die voorwerpen minstens *eens* in de *twee* maanden gereinigd. Afr., Amb. en inl. militairen zorgen zelf voor het reinigen en vullen hunner hoofdkussens. Fournituren en kazerneering worden niet verstrekt aan militairen, die buiten de kampementen wonen. (T. n°. 37 en 46 c; I, A. C. bijv. § 45, 46 en 47; A. O. 1889 n°, 10, 1890 n°. 2, 1891 n°. 5 en 1892 n°. 2.)

§ 86. *Verpleging in hospitalen en ziekenzalen.* De militaire ziekeninrichtingen worden onderscheiden in *hospitalen* en *ziekenzalen.*

De verpleeg- en begrafeniskosten, de hospitaal-toelagen, alsmede de afdeelingen, waarin de verpleegden worden opgenomen, zijn als volgt:

		Afdeeling.	Verpleegkosten	Begrafeniskosten.	Toelage per dag.
Militairen met een maandelijksch traktement.	Adjudant-onderofficier	2	1.50	11.00	
	Sergeant-majoor	2	1.15	11.00	
	Sergeant	2	0.80	11.00	
	Korporaal	3	0.55	11.00	
	Soldaten	3	0.28	11.00	
Soldij genietende militairen. Europeanen, Afrikanen en Amboineezen	Onderofficieren	2			
	Militairen beneden dien graad	3	Worden verpleegd tegen stilstand		0.05
Inlanders.	Onderofficieren	4			0.07
	Militairen beneden dien graad	4	hunner soldij en bij overlijden		0.04
Militairen bij Strafdetachementen.	Europeanen, Afrikanen en Amboineezen	3	begraven ten laste van den lande.		0.03
	Inlanders	4			0.02
Pupillen van elken landaard		3 & 4			0.02
Gevangenen uit het mil. huis v. arrest.	Eur., Afr. en Amb.	3	Gratis.		0.05
	Inlanders	4			0.04

Bovengenoemde militairen betalen geene verpleeg- en begrafeniskosten, ondergaan geen stilstand van soldij en ontvangen geene hospitaal-toelagen, wanneer zij behooren tot mobiele of expeditionaire troepen of vaartuigen en verpleegd worden in de op het terrein des oorlogs aanwezige zieken-inrichtingen; evenmin indien zij in militaire zieken-inrichtingen, niet binnen het oorlogsterrein, worden verpleegd wegens wonden of gebreken bij gevechten in 's lands dienst of ten gevolge van gevorderde of bevolen diensten bekomen.

De aanspraken op vivres of indemniteit daarvoor worden gedurende den tijd van verpleging in de hospitalen verloren.

De toelage dient tot aanschaffing van kleine behoeften gedurende de verpleging.

Gepensioneerde of gegageerde militairen worden verpleegd in de afdeeling, waartoe zij in activiteit zouden behooren, voor *twee derden* van hun pensioen of gagement, en betalen voor begrafeniskosten:

de Europeesche, enz *f* 11.00 | de inlandsche . . *f* 2.00.

Gegageerde militairen, die aan *lepra* lijden of wel door den aard hunner ziekte zoodanig hulpbehoevend zijn, dat zij naar het oordeel van den Gouverneur-Generaal bezwaarlijk $^2/_3$ van hun pensioen of gagement kunnen missen, worden verpleegd tegen betaling van $^2/_3$ hunner vermelde inkomsten.

Vrouwen, kinderen, weduwen en weezen van militairen of van gepensioneerde of gegageerde militairen worden *gratis* verpleegd en begraven;

verpleegde Europeesche vrouwen en weduwen, in de afdeeling voor den man aangewezen;

de inlandsche vrouwen en weduwen, in de 4e afdeeling;

de kinderen en weezen, in de afdeeling voor den vader aangewezen.

De militairen, in de *ziekenzalen* verpleegd, worden bij de compagnie als present gevoerd en als zoodanig berekend. Gedurende hunne verpleging wordt slechts uitgekeerd een gelijk bedrag als hun bij verpleging in een hospitaal, als hospitaal-toelage zou aankomen, en het overige bij het verlaten der inrichting uitbetaald.

De *hospitaal-toelage* wordt betaald op den 1e, 4e, 7e, enz. eener maand over de afgeloopen twee, drie of vier dagen.

De betaling der soldijen aan hen, die te velde of elders met behoud van soldij worden verpleegd, geschiedt op den 1e, 11e en 21e van iedere maand, over de afgeloopen acht, negen, tien of elf dagen.

De *voeding* in de *hospitalen* wordt door den behandelenden geneesheer bepaald.

De *voeding* in de *ziekenzalen* bestaat, voor zoover het gebruik door den behandelenden geneesheer den lijders wordt veroorloofd,

op plaatsen waar menage wordt gehouden:

uit de gewone voeding uit de menage;

op plaatsen waar geen menage wordt gehouden:

uit de voeding volgens tarief nº. 15 (zie § 77), welke door een der personen van het bedieningspersoneel wordt gereed gemaakt, komende de vivres, welke onbenut blijven, ten voordeele van den lande. Dit personeel bereidt evenzoo de extra voeding, die door den behandelenden geneesheer wordt voorgeschreven.

Aan de in eene ziekeninrichting verpleegd wordende militairen wordt verstrekt:

	Verstrekking en verschooning					
	in de hospitalen aan iederen lijder.			in de ziekenzalen aan iederen lijder.		
	der 2e afd.	der 3e afd.	der 4e afd.	der 2e afd.	der 3e afd.	der 4e afd.
Bedkoetsen	1	1	1	1	1	1
Bultzakken	1					
Stroozakken	1	1	1	1	1	1
Hoofdkussens met kapok gevuld	1	1		1	1	
» linnen	1	1	1	1	1	1
Bedlakens	1	1		1	1	
Kussensloopen	1	1		1	1	
Legmatje			1			1
Broeken	1	1		1	1	
Kabaaien	1	1	1	1	1	1
Ziekenjassen	1	1				
Muilen	1	1		1	1	
Handdoeken	1	1	1	1	1	1
Sarongs			1			1
Spreien	1	1	1	1	1	1
Borden diepe	2	2	2	1	1	1
Borden platte	4	2		1	1	
Soepkommen	1	1				
Medicijnkopjes	2	2	2	2	2	2
Mokken	1	1	1	1	1	1
Inidore toestellen	1	1	1	1	1	1
Potten voor inidores	1	1	1	1	1	1
Waterglazen	1	1	1	1	1	1
Diëetplankjes	1	1	1	1	1	1
Spuwbakjes	1	1	1	1	1	1
Stoelen	1					
Tafelmessen	1	1	1			
Lepels	1	1	1	1	1	1
Vorken	1	1		1	1	

Bultzakken kunnen bij noodzakelijkheid in de hospitalen ook aan lijders der 3e afdeeling verstrekt worden.

Dekens worden verstrekt naar behoefte.

In de hospitalen kunnen bij noodzakelijkheid ook gordijnen met toebehooren verstrekt worden, evenzoo sokken.

De verschooning van fournituren en ziekenkleeding heeft plaats:

voor de lijders der 2e afdeeling om de *twee* dagen.

» » » » 3e en 4e afdeeling om de *drie* dagen.

Extra-verschooning vindt plaats indien de behandelende geneesheer zulks noodig oordeelt.

Indien eenig voorwerp van hospitaal-kleeding, fournituren, tafelgereedschap, huisraad, enz. defect of onbruikbaar wordt, of verloren gaat, door schuld of onachtzaamheid van de gebruikers, worden de kosten van herstelling, of de waarde der voorwerpen door hen vergoed. (T. nº. 39, 40 en 41; I. A. C. art. 93; I. A. Z, art. 1 en 1. A. Z. bijv. §§ 6, 7 en 12; A. O. 1889 nº. 59 en 1890 nº. 22.)

§ 87. *Koelies.* Voor het grove werk in de keukens, waterhalen, enz. wordt ten dienste der menages voor Europeesche militairen, het volgende getal koelies toegestaan, als:

beneden de 25 man *geene*;
van 25 tot 75 » *een*;
van 76 » 150 » *twee*;

en voorts de schaal voortzettende, zoodat voor elke 50 man of minder, boven het getal van 150, het aantal vermeerdert met *een*.

Voor het reinigen van kampementen, kazernen, enz., betrokken door Europeanen, wordt per compagnie of detachement aan koelies toegestaan:

beneden de 25 man doch niet minder dan 15 man *een*;
van 25 tot 120 man *twee*;

en voorts de schaal voortzettende, zoodat voor elke 50 man of minder boven het getal van 120, het aantal vermeerdert met *een*.

Voor elke koelie wordt per maand van landswege te goed gedaan:

te Weltevreden en Rijswijk	ƒ	8.00
» Mr. Cornelis en Sumatra's Westkust	»	6.25
» Soerabaia	»	10.00
» Buitenzorg	»	9.00
» Ngawie	»	9.00
» Singkawang en Sintang, hoogstens	»	20.00
» Pontianak	»	18.00
» Boentok, hoogstens	»	10.00
» Makasser	»	15.00
» Telok Betong	»	10.00
voor alle overige koelies, hierboven niet vermeld.	»	5.00

(T. n°. 46c en A. O. 1893 n°. 44.)

§ 88. *Kleeding en zakgeld voor gedetineerden.* Gedetineerden bij het militair huis van arrest ontvangen de volgende kleedingstukken van infanterie-model.

Europeanen, Afrikanen en Amboineezen.	Inlanders.
Jaarlijks op den 1 Januari:	
1 serge jas (attilla)	1 serge jas (attilla.)
1 stel knoopen	1 stel knoopen.
1 serge pantalon	1 serge pantalon.
1 witte „	1 werkbroek.
Jaarlijks op den 1n Juli:	
1 paar schoenen.	1 legmatje.
2 hemden.	
1 legmatje.	
Om de twee jaren op 1 Januari:	
1 kwartiermuts.	1 kwartiermuts.
Om de twee jaren op 1 Juli:	
1 eetketel.	1 eetketel.
Om de drie jaren op 1 Juli:	
1 sprei.	1 sprei.

Na onbruikbaarheid, niet ontstaan door toedoen van den verbruiker:

1 kleedingtasch.	1 kleedingtasch.

Voor iederen gevangene wordt van landswege te goed gedaan en in de menage gestort: ƒ 0.04 per dag.

Daarvan wordt uitgekeerd *per week:*
aan de koks, den barbier en de wasschers, een *werkgeld* ieder van 50 centen;
aan iederen gevangene, een *zakgeld* van 9 centen, onverschillig of deze de geheele week of minder aan de menage heeft deelgenomen.
Hij, die tusschentijds de menage verlaat, krijgt *niets.* (T. n°. 24 en 46°. en A. O. 1886 n°. 71.)

§ 89. *Toelagen in de provoosthuizen.* Mindere militairen, die preventief in krijgsraad-arrest worden gehouden; gevonnisd zijnde, hunne opzending naar het militair huis van arrest afwachten; van het eene provoosthuis naar het andere, of naar het militair huis van arrest worden overgebracht of eindelijk, in het provoosthuis hun straftijd uitzitten, ontvangen tot aanschaffing van »tabak en sirie," per dag:

Europeanen, Afrikanen en Amboineezen.	onderofficieren . .	*f* 0.10
	mindere militairen.	» 0.05
Inlanders.	Onderofficieren . .	» 0.07
	mindere militairen.	» 0.04

(T. n°. 46°.)

§ 90. *Voeding- en sluitgelden in de militaire gevangenissen en provoosthuizen.* De provoostgeweldigen hebben aanspraak op voedinggeld, per dag en per man:

Europeanen, Afrikanen en Amboineezen.	Onderofficieren		*f* 0.50
	Militairen beneden den graad van onderofficier.	voor 1—20 . . .	» 0.20
		» 21—50 . . .	» 0.18
		» 51—100. . .	» 0.16
		» 101—150. . .	» 0.14
		meer dan 150. . .	» 0.12
Inlandsche onderofficieren en manschappen.	voor 1—20		» 0.10
	» 21—50		» 0.09
	» 51—100		» 0.08
	» 101—150		» 0.07
	meer dan 150		» 0.06

en voor het sluiten en ontsluiten in eens:

Europ. Afrik. en Amboin.	Adjudant-onderofficieren	*f* 1.00
	Sergeant-majoors.	» 0.50
	Sergeanten en fouriers	» 0.40
	Korporaals en soldaten.	» 0.14
Inlandsche militairen		» 0.10

(T. nº. 43.)

HOOFDSTUK VIII.

Beloonings.

§ 91. *Permissie en verlof.* Alleen aan militairen, die zich zulks door goed gedrag waardig hebben gemaakt, kan op hun verzoek permissie en verlof worden verleend.

Permissie om tusschen 12 en 4 uur, en 's avonds na het avondappel tot 12 uur buiten het kampement te verblijven, kan door den compagnies-commandant verleend worden.

Permissie voor den geheelen nacht wordt verleend door den korpscommandant.

Zij, die van deze permissiën gebruik maken, moeten van een *permissie-briefje* voorzien zijn.

Permissie om het garnizoen te verlaten, al ware het maar voor *een* nacht, kan alleen door den plaatselijk militairen commandant, op aanvraag door den commandeerenden officier, gegeven worden.

Wanneer de permissie om het garnizoen te verlaten voor langer dan 24 uren wordt verleend, wordt zij in den regel *verlof* genoemd.

Verlof wordt voor ten hoogste *veertien* dagen verleend door den plaatselijk militairen commandant; voor ten hoogste *eene* maand door den afdeelings- of gewestelijk militairen commandant.

Plaats. mil. commandanten, niet den rang van officier bekleedende, mogen alleen in dringende gevallen verlof verleenen, voor ten hoogste veertien dagen, en dan alleen onder nadere goedkeuring en in alle andere gevallen, na van den

afdeel. of gewest. mil. comm. beschikking ontvangen te hebben op de aanvraag om verlof.

Voor verlenging van verlof wordt de toestemming vereischt van de autoriteit, bij wie het verlof zou moeten zijn aangevraagd, indien de verlenging aanstonds in het verlof begrepen ware geweest.

In het belang der werving gaan van elke Amboineesche compagnie bij afwisseling *twee* onderofficieren en manschappen voor *vier* à *zes* maanden en van elk der Madoereesche, Boegineesche, Niassche en Timorreesche (Rossineesche) landaarden, *twee* militairen, gegradueerden of ongegradueerden, bij beurten voor *zes* maanden met verlof naar hunne negorijen, onder genot van *vrij transport en voeding* gedurende de *heen-* en *terugreis* en van *soldij* gedurende den verloftijd. (1)

Europeesche, Afrikaansche en Amboineesche militairen, die voor *niet langer* dan *vijftien* dagen — en inlandsche militairen, die voor *niet langer* dan *eene* maand met verlof gaan, behouden gedurende het verlof aanspraak op *soldij* en *vivres in garnizoen* of *indemniteit* daarvoor. (Zie H. VII §§ 68 en 77.)

Aan militairen, die in Indië wenschen te *blijven*, moet, indien zij zulks wenschen, *na* expiratie van hun verband, in afwachting van paspoort of gagement, binnenlandsch verlof *zonder bezwaar van den lande* worden verleend. Zij behoeven dan niet meer bij het korps terug te keeren.

Alle verlofgangers moeten voorzien zijn van een verlofpas, welke moet inhouden den naam, de voornamen, het algemeen stamboeknummer en den graad van den houder, voorts bij welk korps dienende, de plaats waarheen en den tijd voor hoelang het verlof verleend is, benevens de beweegredenen. Zij zijn gehouden deze passen op alle plaatsen, waar zij langer dan 24 uren verblijven, hetzij door den plaatselijken commandant (in garnizoenen), hetzij door de civiele autoriteit, bij aankomst en vertrek voor gezien te doen teekenen; in garnizoensplaatsen melden zij zich daartoe aan de hoofdwacht. (Zie H. IV § 45.) (R. I. artt. 71 en 83; R. G. art. 258 en 259; A. O. 1879 n°. 35 art. 4,

(1) De heen- en terugreis is in den verloftijd begrepen.

1885 n°. 28 art. 30, 1888 n°. 47 en 58, 1889 n°. 36; T. n°. 3 en 15.)

§ 92. *Bevorderingen.* Elke bevordering tot een hoogere klasse of graad, in de eerste plaats afhankelijk zijnde van het *gedrag* en den *dienstijver*, kan als eene belooning worden aangemerkt, moetende echter tevens van de *geschiktheid* voor een hoogeren graad het bewijs gegeven zijn door het afleggen van een voldoend examen. (Zie H. XII.)

Zonder examen kunnen worden bevorderd:

1°. een sergeant, die minstens 4 jaren dien graad bekleedt en daarvan gedurende 2 jaren naar eisch zijne betrekking als commandant of instructeur der pradjoerits of barisans heeft vervuld, tot *sergeant-majoor* en bij goed gedrag en trouwe plichtsvervulling, na 4 jaren zoodanigen dienst in laatstgemelden graad, ook tot *adjudant-onderofficier*, wanneer hij, nevens zijne betrekking van instructeur, ook als commandant van een detachement pradjoerits optreedt.

2°. *bij uitzondering*, op voordracht van den korpscommandant door den afdeelings- of gewestelijk militairen commandant, tot *korporaal* of *sergeant*, alleszins *geschikte*, *practische* en *goed oppassende* soldaten of korporaals, die niet in staat zijn het vereischte examen af te leggen.

Ook kunnen, zonder examen, tot *Infanterist* 1e *klasse*, bevorderd worden:

1e fuseliers, versierd met de Militaire Willemsorde, de zilveren of bronzen medaille voor Moed en Trouw, of die eervol vermeld zijn, zich goed gedragen en een goed militair voorkomen hebben.

2e fuseliers, die geoefende schutters (d. w. z. 1e klasse of scherpschutter) zijn, in hun tweede verband dienen, een goed gedrag hebben en uitstekende militaire hoedanigheden bezitten.

3e fuseliers, die in hun eerste verband dienen en zich door een uitstekend militair gedrag, bijzondere bedrevenheid in het schieten, als anderszins loffelijk onderscheiden.

(A. O. 1863 n°. 47, 1879 n°. 35 art. 30, 1887 n°. 6. Order voor de infanterie 1894 n°. 1.)

§ 93. *Aanbevelingsregisters.* Om bevorderd te kunnen worden tot de betrekking van instructeur bij de barisan, bij de detachementen pradjoerits en bij de gewapende politiedienaren, tot provoost-geweldige, betaalmeester bij de genie, onderwijzer bij het korps pupillen, kader bij het militair huis van arrest en stokkenknecht, moet men eerst in het *algemeen aanbevelingsregister* zijn opgenomen, dat bij de I^e^ afdeeling van het D. v. O. wordt aangehouden.

De vereischten om in dat register te worden opgenomen zijn:

1^e^. *Voor instructeur bij de barisan, bij de pradjoerits en bij de gewapende politiedienaren, provoostgeweldige en betaalmeester bij de genie:*

a. de graad van onderofficier;

b. uitmuntend gedrag, ijver en geschiktheid;

c. een diensttijd van minstens 12 Indische jaren.

2^e^. *Voor onderwijzer bij het korps pupillen:*

a. de graad van onderofficier of korporaal;

b. goed gedrag, zachte inborst en voldoende kennis van de Nederlandsche taal, om zich daarin naar behooren te kunnen uitdrukken;

c. voldoende kennis in een der vakken van instructie: schermen, dansen, muziek of teekenen, om daarin als onderwijzer te kunnen optreden.

3^e^. *Voor het kader bij het militair huis van arrest en stokkenknecht:*

a. goed gedrag, dienstijver, geschiktheid en flinkheid;

b. voor ongegraduëerden, voldoende lezen en schrijven. Van de laatsten moeten bij voorkeur in aanmerking worden gebracht oude dienaren, die geen graad hebben kunnen erlangen.

Om bevorderd te kunnen worden tot de betrekking van onderofficier-kwartiermeester en conducteur 2^e^ klasse moet men zijn opgenomen in het *aanbevelingsregister*, dat wordt aangehouden bij het hoofdbureau der Militaire Administratie.

Om daarin te kunnen worden opgenomen, wordt vereischt:

1^e^. *Voor onderofficier-kwartiermeester:*

a. de graad van onderofficier;

b. goed gedrag en veel dienstijver;

c. geschiktheid blijkende uit een af te leggen examen. (1)

2e. *Voor conducteur 2e klasse :*

a. de graad van sergeant, fourier of sergeant-majoor ;

b. goed gedrag en veel dienstijver ;

c. physieke geschiktheid om bij een magazijn dienst te doen.

Vreemdelingen mogen niet mededingen naar eene benoeming tot onderofficier-kwartiermeester en conducteur 2e kl., wanneer niet uit een ingesteld onderzoek is gebleken, dat hunne antecedenten vóór het indiensttreden bij het Nederlandsche of Indische leger gunstig zijn.

Het is in hun belang, zoo spoedig mogelijk na hunne aankomst of indiensttreding in Indië, het verzoek te doen tot het instellen van het voormelde onderzoek.

De bij dat verzoek over te leggen verklaring moet door den belanghebbende opgesteld worden in het *Duitsch*, wanneer hij uit *Duitschland* of *Oostenrijk-Hongarije* ; in het *Fransch*, wanneer hij uit *Frankrijk* of *België* ; in het *Duitsch* of *Fransch*, wanneer hij uit *Zwitserland*, en in het *Engelsch*, wanneer hij uit *Engeland* of de *Vereenigde Staten van Noord-Amerika* afkomstig is. De andere vreemdelingen kunnen die verklaring hetzij in het *Nederlandsch*, hetzij in een der andere hierbovengenoemde talen opstellen.

Verder wordt bij de verschillende afdeelingen van het D. v. O. een *aanbevelingsregister* aangehouden voor de betrekking van *derden commies* (ambtenaar). Voor de vervulling van vacatures in den rang van derden commies komen in aanmerking : adjudant-onderofficieren en burgerlijke schrijvers 1e klasse.

Bij het hoofdbureau van het wapen der Infanterie wordt een *aanbevelingsregister* aangehouden voor de volgende categoriën van militairen. De vereischten om in dat aanbevelingsregister te worden opgenomen zijn :

1e. *Voor adjudant-onderofficier :*

a. de graad van onderofficier ;

b. uitmuntend gedrag, ijver en geschiktheid ;

c. met goeden uitslag afleggen van een examen ;

(1) Zie voor dit en alle volgende te vermelden examens H XII.

2°. *Voor soldaat-stafschrijver :*
a. afgeëxerceerd en van goed gedrag zijn ;
b. voldoen aan een examen.
3°. *Voor korporaal-stafschrijver :*
a. de graad van soldaat-stafschrijver ;
b. goed gedrag, ijver en geschiktheid ;
c. voldoen aan een examen.
4°. *Voor fourier-stafschrijver :*
a. de graad van korporaal-stafschrijver ;
b. goed gedrag en ijver ;
c. voldoen aan een examen.
5°. *Voor sergeant-majoor stafschrijver :*
a. de graad van fourier-stafschrijver ;
b. uitmuntend gedrag, ijver en geschiktheid ;
6°. *Voor korporaal-stafhoornblazer :*
a. de graad van fuselier, tamboer of hoornblazer en goed gedrag ;
b. voldoen aan een examen ;
7°. *Voor sergeant-stafhoornblazer :*
a. de graad van korporaal-stafhoornblazer ;
b. goed gedrag, ijver en geschiktheid om een muziekkorps te kunnen dirigeeren ;
c. voldoen aan een examen ;
8°. *Voor sergeant-majoor stafhoornblazer :*
a. de graad van sergeant-stafhoornblazer ;
b. uitmuntend gedrag, ijver en geschiktheid ;
9°. *Voor korporaal-staftamboer :*
a. de graad van tamboer of hoornblazer en goed gedrag ;
b. voldoen aan een examen ;
10. *Voor sergeant-staftamboer :*
a. de graad van korporaal-staftamboer ;
b. uitmuntend gedrag, ijver en geschiktheid ;
c. voldoen aan een examen.
[A. O. 1883 n°. 45, 1889 n°. 82, 1893 n°. 30 en 1895 n°. 11 ; Order voor de Inf. 1893 n°. 5.]

§ 94. *Premiën en prijzen bij het schijfschieten.* Gedurende de voorbereidende oefening, de kamerschietoefeningen en de oefeningen in het schieten worden aan de deelnemers kleine

premiën uitbetaald, volgens een door den commandant der compagnie vastgesteld tarief. Bij elke oefening der scherpschutters stelt de compagnies-commandant de voorwaarde vast, waarop door hen eene kleine premie kan worden behaald.

Na elke oefening der 2e klasse, waarbij aan de door den compagnies-commandant te stellen voorwaarde voldaan is, zoomede in de 1e klasse na elken overgang tot eene volgende oefening, wordt in den regel eene *kleine* — bij den overgang van de 2e naar de 1e een *groote* premie toegekend.

De voor deze premiën benoodigde gelden worden gevonuit het bij T. no. 46 c § 28 daarvoor vastgesteld bedrag.

Bij bevordering tot scherpschutter (voor de eerste maal) ontvangt elk aan de schietoefeningen deelnemend militair een premie van *f* 3.00. Hij is tevens gerechtigd tot het dragen van een paar koperen hoorntjes op de punten van de jaskraag; deze hoorntjes worden van landswege verstrekt en evenzoo vernieuwd, zoodra zij zonder schuld van den gebruiker onbruikbaar zijn geworden.

Jaarlijks in de maand November wordt prijsgeschoten.

Aan het prijsschieten nemen deel de scherpschutters, de schutters, die in de 5e of in eene hoogere oefening der 1e klasse zijn, zoomede de schutters, die gedurende het schietsaisoen ingevolge de §§ 114 of 116 van het V. S. tot de 1e oefening der 1e klasse werden teruggebracht.

De prijzen, die op de linker borst worden gedragen, worden voor rekening van den lande verstrekt en zijn in vier soorten onderscheiden.

a. 1e soort (fig. 1) wordt verstrekt aan schutters, die voor de eerste maal een schietprijs behalen.

b. 2e soort, (fig. 2) wordt verstrekt aan schutters, die voor de 2e maal een schietprijs behalen.

c. 3e soort, (fig. 3) wordt verstrekt aan schutters, die voor de 3e maal een schietprijs behalen.

d. 4e soort (fig. 4) wordt verstrekt aan schutters, die voor de 4e maal een prijs behalen.

Een schutter, die voor de 2e, 3e, of 4e maal een prijs behaalt, draagt dezen respectievelijk met den 1n, 2n of 3n, wordende dus in deze gevallen 2 schietprijzen gedragen.

Fig. 1.

Fig. 2.

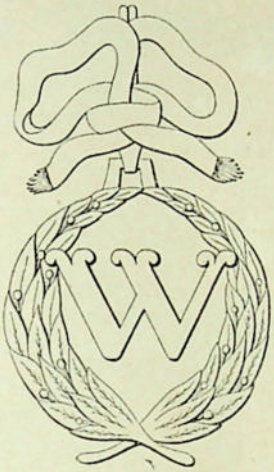

Fig. 3.

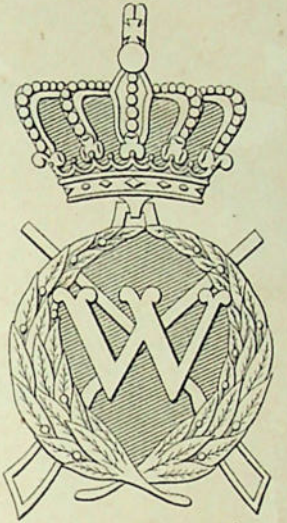

Ware grootte.

Fig. 4.

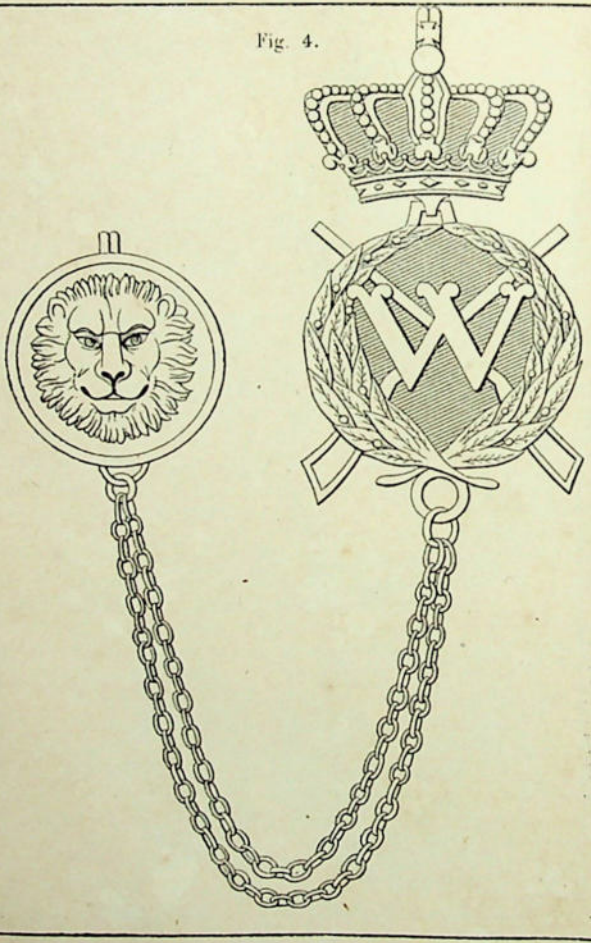

Ware grootte.

Voor de 5e, 6e, 7e of 8e maal een prijs behalende, ontvangt hij weder een schietprijs der 1e, 2e, 3e of 4e soort en draagt hij de laatstverkregene met die van de 3e en 4e soort, welke hij het eerst verwierf.

Bij inlevering van schietprijzen, die door den eigenaar niet meer mogen worden gedragen, ontvangt hij een daarvoor te bepalen prijs.

Het aantal schietprijzen wordt korps- of detachementsgewijze berekend naar de deelnemers op het terrein present en bedraagt:

van 3 t/m 5 schutters 1 prijs.
„ 6 „ 10 „ 2 prijzen.
„ 11 „ 15 „ 3 „

en zoo verder voor ieder 5 tal of gedeelte van een vijftal één prijs meer.

Bij detachementen, waar geen *drie* man tot prijsschicten gerechtigd zijn, blijft dit achterwege.

Aangezien het prijsschieten hoofdzakelijk ten doel heeft lust en ijver voor het schieten op te wekken, zoo zal het ook met den meest mogelijken militairen luister plaats hebben, en ook het overige van dien dag in een feestdag voor de mindere militairen worden herschapen.

Tot het prijsschieten rukt het korps in zijn geheel uit. Zij, die aan het prijsschieten deelnemen, treden aan zonder ransel.

De prijzen worden op het terrein uitgereikt.

Bij het teruggaan naar het kwartier zullen de winners van prijzen aan het hoofd der kolonne, onmiddellijk achter de muziek marcheeren.

Van de verkregen prijzen wordt in het stamboek van den man aanteekening gehouden, met de woorden:

schietprijs { eerste / tweede / enz. } maal in 18 . .

Scherpschutter 1e maal den. . . . . .
Teruggesteld tot gewoon schutter den . . . . . .
Scherpschutter 2e maal, den . . . . . .

(V. S. §§ 29, 73, 171, 172, 174, 176, 177, 179, 184 t/m 188; A. O. 1893 nº. 19; T. nº. 24. en 46 c.)

§ 95. *Chevrons voor langdurigen dienst.*

Na elke *zes* jaren dienst ontvangt elk militair beneden den graad van adjudant-onderofficier een chevron, dus na 6 jaren een *enkele*, na 12 jaren een *dubbele*, enz.

De eerste uitrusting van dienstchevrons (zie H. VII. § 72.) ontvangt de man slechts, wanneer hij, na volbrenging van den gevorderden dienst, nog minstens *twee* jaren moet dienen of zich op nieuw voor minstens *twee* jaren aan den dienst verbindt. Bovendien wordt eene eerste uitrusting van dienstchevrons verstrekt aan reeds rechthebbenden, die tot onderofficier worden bevorderd. Rechthebbenden ontvangen op de daarvoor vastgestelde tijdstippen de vernieuwing. (Zie H. VII. § 73.)

Ten opzichte der verstrekking wordt:

a. de diensttijd gerekend, ongeacht den leeftijd, van en met de inscheping naar — of de indiensttreding in — Indië;

b. als diensttijd niet gerekend, de tijd, dien de man in de 2e klasse van discipline of bij een strafdetachement heeft doorgebracht, noch die, gedurende welken hij voor langer dan *een* maand gedetineerd is geweest;

c. door het nemen van paspoort, alsmede bij degradatie of desertie, gaat de aanspraak verloren, door vorigen dienst verkregen.

Vroeger gediend hebbenden, die na interruptie van *minder* dan *een* jaar op nieuw in dienst treden, mogen de chevrons dragen, die hun wegens hun vorigen dienst competeeren.

Eveneens mogen de militairen, wien in *Nederland* chevrons zijn toegekend, deze na overgang bij het Indische leger blijven dragen.

In geen dezer beide gevallen worden echter de chevrons voor rekening van den lande verstrekt.

De chevrons zijn voor de onderofficieren van *goud-* en voor de minderen van *geel kemelsgaren* galon.

Zij worden gedragen op den rechter bovenarm en strekken zich onder een hoek van 45° in eene rechte lijn uit van den binnen- tot den buitennaad van het kleedingstuk.

Door de fouriers worden deze chevrons op den rechter benedenarm gedragen. (T. n°. 24; A. O. 1868 n°. 57 en 1879 n°. 35 art. 25.)

§ 96. *Verhoogde soldij.*

Na *zes jaren onafgebroken dienst* wordt de soldij per dag verhoogd:

voor Europeesche en Amboineesche onderoffic. met *f* 0,16
» » » militairen
beneden den graad van onderofficier . . . » » 0,12
» Afrikaansche militairen
» Inlandsche onderofficieren } . . . . . » » 0,08
» overige inlandsche militairen . . . . . » » 0,06

Die verhooging wordt *niet* genoten:

a. gedurende den nog onverschenen tijd van het *loopend* verband van militairen, die tijdens *dat* verband als deserteur of als vermist definitief afgevoerd, of bij rechterlijk vonnis veroordeeld worden. (Het als straf aangerekend preventief arrest, en door den rechter disciplinair gestrafte oneerbiedigheid van reclamanten, wordt niet als veroordeeld beschouwd);

b. indien bij dienstexpiratie na zes jaren dienst geen reëngagement wordt aangegaan;

c. door adjudant-onderofficieren dienstdoend officier, personen voor memorie, en militairen, die een maandelijksch tractement genieten;

d. gedurende de eerste zes jaren dienst, volgende op een voorloopig verband.

De militair, die sinds den aanvang van het laatst door hem aangegane «eerste verband» zes jaren onafgebroken verbonden is geweest aan den kolonialen militairen dienst, geniet gedurende den tijd, dien hij in Nederland doorbrengt, niet ingedeeld bij een reconvalescenten-compagnie, soldijverhooging ten bedrage van:

20 cents voor een sergeant-majoor,
10 » » » sergeant of fourier,
5 » » » minder militair.

(T. n°. 3; A. O, 1894 n°. 59 en 1895 n°. 23.)

§ 97. *Vrijstellingen van enkele diensten.*

Manschappen, die zich reëngageeren of *voor* hun loopend verband hier te lande of elders in militairen dienst zijn geweest en door *zindelijkheid* en *goed gedrag* uitmunten,

kunnen worden vrijgesteld van de Zaterdagsche inspectie en properiteits-appels.

Zij kunnen ook, bij *voldoende geoefendheid*, worden vrijgegesteld van detail-exercitiën en gewone theorieën. (R. I. art. 160; A. O. 1869 n°. 44.)

§ 98. *Medailles voor trouwen dienst.* Er zijn *drie* soorten van medailles voor trouwen dienst, namelijk *bronzen, zilveren* en *gouden.*

Zij worden verkregen door een onbevlekten militairen dienst, respectievelijk van 12, 24 en 50 jaren voor de *Europeanen* en van 12, 24 en 30 effectieve jaren voor de *Afrikanen, Amboineezen* en overige inlanders.

De medaille prijkt aan de eene zijde met den koninklijken mantel en een gekroonde W; op de andere zijde is 's Rijks wapen, rustende op militaire zinnebeelden, met het randschrift: »VOOR TROUWEN DIENST», gestempeld.

De bronzen en zilveren medaille zijn van gelijke grootte; de gouden is ter halve grootte der anderen.

Zij worden gedragen aan een oranje lint en kunnen ook na het verlaten van den dienst door den begiftigde behouden en gedragen worden,

Buiten dienst mogen medailles van kleiner dan het vastgestelde formaat gedragen worden.

De uitreiking der medailles geschiedt op eene plechtige wijze voor het front van het korps of detachement. (1)

De berekening van den diensttijd voor de medailles geschiedt naar dezelfde regels als voor het gagement (Zie § 107) met inachtneming nochtans van het volgende:

a. dat een militair, die eene degradatie heeft ondergaan of in een strafcursus hoe ook genaamd is geplaatst

---

(1) Deze bepaling is op alle in dit hoofdstuk nog te noemen medailles, eereteekenen en decoratiën toepasselijk. (R. I. art. 181.)

Wat het dragen van Orde- en onderscheidingsteekenen betreft, is bepaald, dat de *nationale* Ridder-Orden en onderscheidingsteekenen, die door *Z. M. den Koning* zijn ingesteld en worden geschonken, den voorrang in het dragen moeten hebben boven *vreemde* versierselen van welken aard dan ook. A. O. 1870 n°. 197.)

geweest, of met detentie voor minstens *zes* maanden is gestraft, eerst dan tot het bekomen van eene medaille in aanmerking kan komen, wanneer hij van af het tijdstip der degradatie, of na in de gewone klasse van militairen te zijn teruggekeerd, opnieuw den voor die medaille bepaalden tijd naar eisch zal hebben gediend; de terugstelling van eene hoogere klasse van ongegradueerde militairen (infanteristen 1e klasse) tot de laagste klasse wordt evenwel niet als degradatie aangemerkt.

b. dat de tijd gedurende welken een militair bij het leger voor *memorie* is gevoerd, ter zake van het waarnemen van functiën, die niet tot den krijgsdienst behooren, hem niet wordt aangerekend als diensttijd tot het bekomen der medaille, met dien verstande dat zoodanige interruptie wel op de dienstjaren gekort wordt, doch hem overigens tot het verkrijgen der medaille niet schaadt, wanneer hij na aftrek daarvan den vereischten diensttijd heeft;

c. dat militairen, die vroeger bij de K. N. Marine dienden, voor zoover dien dienst en hun overgang bij het leger betreft, ten deze zullen worden behandeld overeenkomstig de bij de Zeemacht bestaande of nader te geven voorschriften;

d. dat de diensttijd van *Afrikaansche, Amboineesche* of *inlandsche* militairen, wier datum van geboorte niet is gestaafd door eene geboorte- of doopacte, bij de berekening voor de medaille telt van het tijdstip, waarop zij een gewoon engagement bij het leger hebben aangegaan.

Aan militairen, wier gedrag van dien aard is, dat hun, in geval hun diensttijd geëxpireerd ware, geen certificaat van goed gedrag of reëngagement zou worden toegestaan, wordt de medaille onthouden, totdat hun gedrag verbeterd is, als wanneer zij er voor in aanmerking worden gebracht.

Op den dag der toekenning van de onthouden medaille gaat de diensttijd in, vereischt tot het bekomen eener hoogere medaille.

De medaille wordt *verloren:*

a. door een onteerend vonnis;
b. door desertie;
c. door degradatie;
d. door pasporteering van militairen, die zich in eenigen strafcursus bevinden;
e. door verwijdering uit den dienst met een briefje van ontslag.

De medaille wordt *tijdelijk ontnomen* aan militairen, die in een strafcursus, hoe ook genaamd, worden geplaatst, of met detentie worden gestraft. Het versiersel wordt den man teruggegeven, zoodra hij wegens verbeterd gedrag of eindigen van den straftijd in de gewone klasse van militairen terugkeert.

Aan de *gouden* medaille is eene gratificatie van *vijftig* gulden verbonden.

Aan de bronzen medaille is eene gratificatie van *twaalf* gulden verbonden, met inachtneming der volgende regelen:

a. Militairen, die hun 12jarigen diensttijd hebben doorgebracht bij een zelfde wapen of dienst en nog *twee* jaren hebben te dienen, bekomen de *volle* gratificatie;
b. Militairen, die hun 12jarigen diensttijd niet hebben doorgebracht bij een zelfde wapen of dienst, doch wier overgang van het eene wapen naar het andere op hun verzoek is geschied, en die op het tijdstip der volbrachte 12 jaren nog *twee* jaren hebben te dienen, ontvangen de *halve* gratificatie;
c. Militairen, die op het tijdstip der volbrachte 12 jaren geen *twee* jaren meer te dienen hebben, erlangen niettemin de gratificatie, wanneer zij zich uiterlijk in het kwartaal volgende op dat, waarin zij aanspraak op de bronzen medaille bekwamen, op nieuw voor den dienst verbinden;
d. Militairen, die recht op de medaille hebben verkregen, doch binnen den bij *c* gestelden termijn voor alle militaire diensten worden afgekeurd, behouden ook zonder de gevorderde *twee* jaren dienst aanspraak op de gratificatie;
e. Militairen, onder wier 12jarigen diensttijd, ter erlanging van de bronzen medaille, diensten als plaatsver-

vanger zijn begrepen, komen *niet* voor de gratificatie in aanmerking;

f. Militairen, die voor een onbepaalden tijd dienen, zooals aspirant officieren, bekomen *geen* gratificatie;

g. De gratificatie wordt door de daarop rechthebbenden slechts *eenmaal* genoten.

Afrikanen, nog niet met de bronzen medaille versierd, die naar hun geboortegrond terugkeeren, worden met die medaille en *f* 12 gratificatie begiftigd, onverschillig of zij al dan niet 12 jaren dienst hebben.

De medailles zijn het eigendom van den man, en zij, die niet meer in het bezit zijn der hun vroeger toegekende medaille, kunnen tegen betaling een nieuwe ontvangen. (A. O. 1879 n°. 43 en 1884 n°. 18.)

§ 99. *De Atjeh-medaille.* Alle militairen zonder onderscheid van rang of graad, die in de jaren 1873 en 1874 deel hebben uitgemaakt van de naar Atjeh gezonden expeditionaire troepen, zijn versierd met de *Atjeh-medaille.*

Deze medaille is vervaardigd uit het in *Atjeh* veroverde geschut.

Zij is rond en verguld, draagt op de *voorzijde* de beeltenis van Koning *Willem III*, omringd door het gebruikelijk randschrift, en op de *keerzijde* het opschrift: $\frac{\text{Atjeh}}{1873 \text{ en } 1874}$, omringd door een krans van lauweren en eikenbladeren.

De medaille wordt op de linker borst gedragen aan een *Nassau-blauw* lint, ter breedte van 3.8 centimeter.

Het lint mag niet zonder de medaille gedragen worden.

Buiten dienst kan de medaille van een kleiner dan het vastgestelde formaat gedragen worden.

Het recht om de medaille te dragen wordt verloren:

a. tengevolge van een rechterlijk vonnis, waarbij de vervallen verklaring van den militairen stand wordt uitgesproken of dat haar tengevolge moet hebben, en

b. bij verwijdering uit de gelederen met een briefje van ontslag of met een zoogenaamd rood paspoort.

Het recht om de medaille te dragen wordt aan den militair *tijdelijk* ontzegd:

a. zoolang hij de straf van detentie ondergaat;
b. zoolang hij gestraft is met ontneming der kokarde;
c. zoolang hij in de tweede klasse van militaire discipline of bij eenig strafdetachement is geplaatst. (A. O 1874 n°. 59, 1878 n°. 4 en 1879 n°. 43.)

§ 100. *Het eereteeken voor belangrijke krijgsbedrijven.* Alle militairen zonder onderscheid van rang of graad, die deel genomen hebben aan *belangrijke* krijgsbedrijven, door Z. M. den Koning als zoodanig aan te wijzen, en die zich daarbij *onberispelijk* hebben gedragen, ontvangen een *eereteeken.*

Dit eereteeken bestaat uit een *kruis* van Berlijnsch zilver met *vier* armen op welks voorzijde de beeltenis van Koning Willem III voorkomt, omgeven van eene jarretière waarop de woorden: »*Voor krijgsverrichtingen*" te midden van een krans van eikenloof, dragende elk der vier armen van het kruis een W.

Het kruis wordt op de linker borst gedragen aan een lint ter breedte van 3,8 centimeter, bestaande uit vertikale strepen waarvan de middelste, die de halve breedte beslaat, *groen* en iedere zijstreep *oranje* is.

Het lint wordt niet zonder het eereteeken gedragen.

Buiten dienst kan een kruis van een kleiner dan het vastgestelde formaat gedragen worden.

Over het lint wordt eene gesp gedragen, waarop de *naam* en het *jaartal* van het krijgsbedrijf, waarvoor het eereteeken wordt uitgereikt, vermeld staan.

Hij, die meer dan een krijgsbedrijf heeft bijgewoond, waarvoor het eereteeken wordt uitgereikt, draagt de verschillende gespen, de namen en jaartallen der krijgsbedrijven bevattende, aan het lint *boven* elkander.

Het kruis wordt slechts *eenmaal* uitgereikt. Zij, die reeds vroeger voor andere expeditiën het eereteeken ontvingen, krijgen bij latere gelegenheden alleen eene gesp.

De tot heden als belangrijke krijgsbedrijven aangemerkte, en waarvoor dus eene gesp is verleend, zijn:

Bali 1846.
Bali 1848.
Bali 1849.

Borneo's Westkust 1850—1854.
Boni 1859.
Z. O. Borneo 1859—1863.
Deli 1872.
Atjeh 1873—1874.
Atjeh 1873—1876.
Samalangan 1877.
Atjeh 1873—1880.
Atjeh 1873—1886.
Atjeh 1873—1890.
Tamiang 1893.

Het bepaalde bij *de Atjeh-medaille* (zie § 99) omtrent het geheel of tijdelijk ontzeggen van het recht tot dragen, is ook op dit eereteeken van toepassing. (A. O. 1869 n°. 20, 1873 n°. 100, 1875 n°. 21, 1876 n°. 114, 1878 n°. 4 en 75, 1879 n°. 43, 1881 n°. 44, 1886 n°. 61, 1891 n°. 53 en 1894 n°. 35.)

§ 101. Kruis voor Lombok.

Ter uitreiking aan allen, zonder onderscheid van rang of graad, die tusschen 26 Juni en 24 December 1894 deel hebben uitgemaakt van de naar *Lombok* gezonden troepen, wordt een afzonderlijk kruis ingesteld.

Dat kruis wordt vervaardigd uit het op *Lombok* gedurende die expeditie veroverde bronzen geschut. Het is vierarmig, de armen aan de beide hoeken gepareld, samengevoegd door een medaillon. Het draagt aan de voorzijde: op het medaillon, de beeltenis van de Koningin, en op de armen, de woorden: Lombok, Mataram, Tjakra-Negara, 1894. Aan de keerzijde: op het medaillon, het Rijkswapen omgeven door een lauwerkrans en op de armen de woorden: Hulde aan Leger en Vloot.

Het wordt op de linkerborst gedragen aan een lint ter breedte van 3,8 cM., bestaande uit vijf Oranje, afgewisseld door vier Nassau-blauwe verticale strepen, alle van gelijke breedte.

Het lint wordt niet zonder het kruis gedragen.

Buiten dienst kan een kruis van kleiner formaat gedragen worden.

Het bepaalde bij § 99, omtrent het geheel of tijdelijk ontzeggen van het recht tot dragen, is ook op dit kruis van toepassing.

(A. O. 1878 n°. 4, 1879 n°. 43 en 1895 n°. 29.)

§ 102. *Onderscheidingsteeken voor eervol vermelden.* Aan allen, die voor eenig wapenfeit *eervol vermeld* worden, wordt daarvan een *schriftelijk* bewijs afgegeven.

De eervol vermelde is krachtens dat bewijsstuk gerechtigd, ten blijke der hem ten deel gevallen onderscheiding, een *Koninklijke kroon* van *verguld* metaal op de linkerborst te dragen, gehecht aan het lint van het eereteeken voor belangrijke krijgsbedrijven, onmiddellijk *boven* het eereteeken. Is hij met dat eereteeken niet versierd, dan wordt het hem tevens uitgereikt, doch *zonder* gesp.

Wordt dezelfde persoon meer dan eenmaal eervol vermeld, dan is hij gerechtigd, op het lint *onder* de kroon een arabisch cijfer te dragen van *verguld* metaal, aangevende het aantal malen, dat hem eene eervolle vermelding te beurt viel.

Verlies van het recht om het eereteeken voor belangrijke krijgsverrichtingen te blijven dragen, of tijdelijke ontzegging van dat recht (zie § 99) brengt gelijk verlies of gelijke ontzegging mede voor dit onderscheidingsteeken.

Buiten dienst kan een kroon van kleiner dan het vastgestelde formaat worden gedragen. (A. O. 1878 n°. 29 en 1879 n°. 43.)

§ 103. *De Militaire Willemsorde.* Het schoonste sieraad voor den militair is de Militaire Willemsorde. Deze orde strekt tot belooning voor *uitstekende krijgsdaden*, dat zijn de zoodanigen, die nagelaten hadden kunnen worden, zonder zich daardoor aan plichtverzuim schuldig te maken, en die dus meer dan een gewonen graad van *moed*, *beleid* en *trouw* openbaren.

Het versiersel der orde bestaat uit een *wit* geëmailleerd kruis, met acht *gouden* geparelde punten. Op de armen van het kruis de woorden: Voor Moed, Beleid, Trouw.

Over dit kruis ligt het Bougondische kruis, bestaande uit groene laurierstokken, saamverbonden door den *gouden vuurslag*; op de tegenzijde vervangen door een *blauw* geëmailleerd medaillon, waarop in het midden van een laurierkrans W, alles gedekt door een *gouden* Koninklijke kroon.

Het lint is van *oranje* met twee smalle *donkerblauwe* strepen.

De orde bestaat uit *vier* klassen.

De ridders van de 1e klasse dragen den naam van *Groot-Kruizen*; die van de 2e klasse dien van *Commandeurs*; die van de 3e en 4e klasse worden onderscheiden door de vermelding van een dier beide klassen, waartoe zij benoemd zijn.

De ridders van de 4e klasse dragen een kleiner ordeteeken, hebbende de punten, vuurslag en kroon in *zilver*, aan een lint, een vinger breed, in het knoopsgat.

De militairen beneden den rang van officier ontvangen, wanneer zij tot Ridder van de 4e klasse benoemd worden, eene verhooging van inkomen (*riddersoldij*) volgens den graad, bekleed op het oogenblik, dat de onderscheiding is waardig gemaakt. Heeft benoeming plaats voor meer dan een feit, dan wordt de riddersoldij toegekend volgens den graad, bekleed bij het verrichten van het laatste feit. (zie § 106.)

Militairen, benoemd tot ridders der 3e klasse, ontvangen het dubbele van de soldij voor de ridders der 4e klasse van hun graad vastgesteld.

De verheffing tot Ridder of bevordering in de Orde wordt bij dagorder aan het leger bekend gemaakt.

Bij het uitreiken der decoratie zal altijd de meest mogelijke luister plaats hebben.

Een gedecoreerd militair ontvangt van de schildwachten hetzelfde eerbewijs als voor officieren is bepaald.

Een ieder, die de eer heeft tot de *Militaire Willemsorde* te behooren, zal altijd in het openbaar met het Ridderteeken verschijnen.

Gegageerde onderofficieren van elken landaard, die ridder zijn, mogen, wanneer zij daartoe aanvraag doen en ten opzichte van hun maatschappelijk gedrag gunstig bekend staan, de activiteitsuniform van hun wapen en laatst bekleeden graad dragen.

Op manschappen, die ridder zijn, is het bepaalde bij § 97 van toepassing.

Bij het overlijden van ridders zal het ceremonieel der begrafenis altijd voor een graad hooger dan dien zij bekleeden plaats hebben. (Zie H. V § 57.)

Wanneer de rechter een *onteerend* vonnis tegen een ridder uitspreekt, is deze *van zelf* ontridderd. Geen rechter spreekt een onteerend vonnis over een ridder uit, dan na hem het Orde-teeken te hebben doen afleggen. Onder de onteerende vonnissen wordt mede gerekend het wegzenden met een *briefje van ontslag*.

In dit laatste geval, alsmede wanneer een gedecoreerd militair als *deserteur* bekend is of een gedecoreerd onderofficier *gedegradeerd* moet worden, zal omtrent het verliezen van het lidmaatschap der Orde beslist worden door een raad van *zeven* ridders, waarin zoo mogelijk *twee* van denzelfden graad als de beschuldigde, doch geen beneden dien graad zitting nemen.

Tot de ontriddering van militaire personen mag niet worden overgegaan dan nadat daartoe de machtiging is verkregen van den Gouverneur-Generaal.

Bij plaatsing in de 2e klasse van militaire discipline of bij eenig strafdetachement wordt het versiersel der Orde tijdelijk ontnomen. (Wet van 30 April 1815 n°. 5, id. van 22 April 1864 n°. 33; R. M. W. O.; A. O. 1833 n°. 7 § 14, 1834 n°. 5 § 3, 1855 n°. 31 en 1893 n°. 19.)

§ 104. *Medaille voor Moed en Trouw.* Ter belooning der militairen, niet van Europeesche afkomst zijnde, die *uitstekende daden* verrichten, is eene medaille voor MOED en TROUW ingesteld.

De medaille voert van binnen het opschrift: *Uit naam des Konings;* de woorden: *Voor moed en trouw in Nederlandsch Indië*, aan de eene zijde in de *Nederduitsche*, en aan de keerzijde in de *Javaansche* of *Maleische taal.*

De medaille wordt gedragen op de linker borst, aan het lint vastgesteld voor het dragen van de decoratie der 4e klasse der M. W. O.

Het is niet geoorloofd het lint te dragen zonder de medaille.

De medailles zijn tweeërlei, namelijk *zilveren* en *bronzen*. De eerste worden verleend bij *zeer* uitstekende daden, of wel, wanneer een militair, reeds met de bronzen medaille begiftigd, voortgaat met het geven van herhaalde bewijzen van moed en trouw.

Ten opzichte der uitreiking, het ontnemen en het tijdelijk ontnemen worden dezelfde bepalingen in acht genomen, welke voor de M. W. O. zijn vastgesteld. (Zie § 103.)

Met de medaille versierde gegageerde onderofficieren mogen de activiteits-uniform blijven dragen.

Met de medaille versierde manschappen genieten de voorrechten bedoeld bij § 97.

Met de medaille versierde militairen genieten riddersoldij. (Zie § 173.) [A. O. 1830 n°. 4 § 3, 1865 n°. 25, 1869 n°. 44, 1870 n°. 30 en 196, 1874 n°. 58 en 1877 n°. 10.)

§ 105. *Vrijstelling van heerendiensten.*

Gepasporteerde Amboineesche militairen, versierd met de Militaire Willemsorde, de Medaille voor Moed en Trouw, het onderscheidingsteeken voor eervol vermelden, of de medaille voor 12 of 24jarigen trouwen dienst, zoomede zij, die ten gevolge van lichaamsgebreken, in en door den dienst bekomen, worden afgekeurd, zijn vrijgesteld van *heerendiensten* en het betalen van *hoofdelijke belasting*.

Aan de Amboineesche militairen moet dit bekend gemaakt en bij de theorieën herinnerd worden. (A. O. 1864 n°. 28 en 1881 n°. 53.)

§ 106. *Riddersoldij.*

De soldij voor de Militaire Willemsorde en voor de medaille voor Moed en Trouw bedraagt:

Graden.	Per kwartaal voor de									
	M. W. O.		Medaille voor M. en T.							
			Zilveren.				Bronzen.			
	4e kl.		Amboinezen. Afrikanen.		Inlanders.		Amboinezen. Afrikanen.		Inlanders.	
Adjudant-onderofficier .	57	03								
Sergeant-majoor . . .	45	63								
Sergeant en fourier . .	34	22	34	22	18	94	22	82	12	63
Korporaals	18	94	18	94	15	06	12	63	10	04
Tamboer, hoornblazer .	17	11	17	11	11	41	11	41	7	61
Soldaat	15	29	15	29	9	58	10	19	6	39

Ridders der M. W. O. 3e kl. ontvangen het dubbele van de soldij voor de ridders der 4e kl. van hunnen graad vastgesteld.

De riddersoldij blijft behouden bij benoeming tot officier, alsmede bij het verlaten van het leger, wanneer dit niet door een onteerend vonnis of uitreiking van een briefje van ontslag plaats vindt.

Bij ontriddering of ontneming der medaille houdt de uitbetaling dier soldij op.

Door manschappen, in de 2e klasse van militaire discipline of bij eenig strafdetachement geplaatst, wordt gedurende dien tijd geen riddersoldij genoten.

(T. nº. 47).

§ 107. *Gagementen, pensioenen, onderstanden en gratificatën.*

De *gagementen* bedragen 's jaars, voor:

Graden.	Europeanen. (1)		Afrikanen.	Na 25 effectieve jaren.	
	Na 24 jaren. (minimum.)	Na 40 jaren. (maximum.)	Na 40 jaren.	Amboineezen.	Inlanders.
Onder-luitenant . . .		1200(2)			
Adjudant-onderofficier .	320	480	400		
Sergeant-majoor . . .	290	450	340		
Sergeant of fourier . .	260	420	300	300	180
Korporaal	220	380	240	240	150
Soldaat.	200	320	200	200	120

De militairen worden in het genot van gagement gesteld op hun verzoek, wanneer door hen het boven aangegeven aantal jaren of meer kan in rekening gebracht worden, mits hunne dienstverbintenis geëindigd is.

Telt de Europeaan meer dan 24 dienstjaren, dan wordt het bedrag voor elk dienstjaar verhoogd met:

voor een soldaat . . . . . ƒ 7.50
» de overige militairen . » 10.00 's jaars.

tot het boven aangegeven maximum.

Voortdurend gagement wordt alleen toegekend:

---

(1) Voor militairen, behoorende tot de Koloniale Reserve, die wegens ziels- of lichaamsgebreken den dienst verlaten, of wel gegageerd wordende, 46 jaar oud zijn en 30 of meer dienstjaren kunnen in rekening brengen, wordt het gagement met 10% verhoogd.

(2) Alleen na zes jaren dienst als zoodanig, of afgekeurd wordende wegens voortdurende ongeschiktheid voor den dienst zoowel in als buiten Europa. In andere gevallen is het gagement gelijk aan dat der adjudant-onderofficieren.

a. wegens een diensttijd van 24 of meer jaren of 25 of meer effectieve jaren naarmate van den landaard;

b. wanneer bij een militair geneeskundig onderzoek is geconstateerd dat de belanghebbende *bepaald voortdurend ongeschikt* is voor de verdere waarneming van den militairen dienst.

In alle andere gevallen wordt voor den Europeaan, met uitzondering van hen, die zich hebben verbonden voor den dienst in en buiten Europa, het gagement *tijdelijk* verleend.

Wordt het gagement toegekend wegens verwonding, verminking, ziels- of lichaamsgebreken, ontstaan *in* en *door den dienst* of wel na *acht* effectieve voor gagement geldende dienstjaren, dan is zulks tot het volle bedrag (minimum.)

Is de ongeschiktheid *niet in* en *door den dienst* ontstaan, en telt de belanghebbende daarbij *geen acht* effectieve geldende dienstjaren, dan wordt het bedrag van het gagement bepaald op de *helft* van het minimum.

Voor de niet-Europeanen wordt het gagement toegekend tot het *volle* bedrag, wegens ongeschiktheid *in* en *door den dienst* ontstaan; in de andere bovenbedoelde gevallen slechts voor $^1/_{25}$ voor elk dienstjaar, doch minstens de *helft* van het volle bedrag.

Wordt bij het geneeskundig onderzoek *niet* geconstateerd dat de Europeesche militair *bepaald voortdurend ongeschikt* is, dan wordt hem voorloopig het paspoort uitgereikt, waarna de toekenning van het gagement of wel het tijdelijk gagement alleen dan volgt, wanneer in *Nederland*, na waarneming in eene militaire ziekeninrichting, de *ongeschiktheid* nader wordt geconstateerd. Indien de belanghebbende in *N. Indië* geboren, of aldaar in eerste verbintenis bij het leger is aangenomen, kan die nadere waarneming ook in *N. Indië* plaats hebben.

Aan militairen, die *voorloopig* het paspoort verkregen, doch na terugkomst in *Nederland* of bij herkeuring na waarneming in *N. Indië* voor den dienst geschikt blijken te zijn, wordt de *keuze* gelaten tusschen definitief ontslag, inlijving bij het leger in *Nederland* òf terugkeer naar *Indië*, beiden om hun verband uit te dienen, te rekenen van den dag, waarop hunne oorspronkelijke verbandsakte in werking trad; een en ander zonder genot van premie.

Voor het geval de man ontslag verkiest en hij zich later opnieuw ter dienstneming aanmeldt, wordt hem *alleen* vergund zonder premie den tijd uit te dienen, die ontbrak aan de voldoening der vorige verbintenis.

Het tijdelijk gagement vervalt met ultimo December van het jaar volgende op dat der toekenning; het wordt echter opnieuw voor *een* jaar verleend, — indien hoogstens drie maanden voor den vervaldag of binnen drie maanden daarna — bij een geneeskundig onderzoek blijkt, dat de belanghebbende nog steeds ongeschikt is; het kan in geen geval langer genoten worden dan gedurende *vier* jaren. Het verandert in voortdurend gagement, indien bij geneeskundig onderzoek blijkt dat de tijdelijk gegageerde *voortdurend* ongeschikt is.

Militairen, die zich hebben verbonden in en buiten Europa te dienen en tijdelijk physiek ongeschikt bevonden worden voor alle militaire diensten, worden geplaatst bij een der reconvalescenten-compagnieën der Koloniale Reserve in Nederland, om aldaar hunne verbintenis uit te dienen of mogelijk ook nader in Indië, als zij namelijk daartoe de physieke geschiktheid herwinnen.

Voor den soldaat en den met hem gelijkgestelde, en voor den militair, die *in* en *door den dienst* ongeschikt wordt, heeft de regeling van het gagement plaats overeenkomstig den door hem *jongst* bekleeden graad.

In alle andere gevallen wordt het gagement overeenkomstig den graad geregeld, wanneer de belanghebbende minstens *twee* jaren in dien graad gediend heeft; bij gebreke van dien geschiedt de regeling overeenkomstig den onmiddellijk voorafgaanden graad.

Bij de regeling van het gagement wordt *niet in rekening gebracht:*

a. de diensttijd, volbracht vóór het intreden van het negentiende levensjaar;

b. de diensttijd van den wegens desertie rechterlijk veroordeelde, voorafgegaan aan zijne wederindienststelling;

c. de diensttijd doorgebracht in een strafcursus, hoe ook genaamd;

d. de diensttijd voorafgegaan aan het ontnemen der kokarde en die gedurende welken het dragen daarvan was ontzegd;

e. de tijd der hechtenis, ook de preventieve, van een mi-

litair, die veroordeeld is tot gevangenisstraf of tot militaire detentie;

f. de tijd waarin de milicien in reserve gesteld of met groot verlof geweest is, en

g. de tijd na het verstrijken der maand, waarin de voordracht tot toekenning van gagement wordt aangeboden;

Dubbel wordt in rekening gebracht (voor Europeanen) de tijd, in werkelijken rijksdienst doorgebracht in *N. Indië*, gerekend van en met den dag der inscheping derwaarts.

Enkel wordt in rekening gebracht de tijd in krijgsgevangenschap doorgebracht.

Voor de helft worden in rekening gebracht de dienstjaren, voorafgegaan aan eene dienstinterruptie van meer dan *een* jaar, behoudens de volgende uitzondering:

Verbindt een *tijdelijk* gegageerde zich opnieuw bij de landmacht in *N. Indië*, of gaat hij zoodanige verbintenis aan *binnen* een jaar nadat zijn tijdelijk gagement ophield, dan worden zijne vorige dienstjaren *vol* in rekening gebracht bij eene latere gagementsregeling.

Hij, die zich opnieuw voor den dienst bij de Landmacht in N. I. verbindt, terwijl hij in het genot is van *voortdurend* gagement, kan bij eventueele latere gageering zijn vroegeren diensttijd eveneens *vol* in rekening brengen, indien de nieuwe verbintenis is aangegaan binnen *vijf* jaren, nadat hij in het genot trad van gagement, op grond van punt *b*.

Was hij gegageerd op grond van punt *a*., dan wordt hem het vroegere gagement weder toegekend, verhoogd voor zijne nieuwe dienstjaren.

Het gagement wordt verhoogd indien verwonding, vermindering of lichaamsgebreken (niet ontstaan door eigen schuld) gepaard gaan:

a. met het verlies of het gemis van het noodzakelijke gebruik van *een* der ledematen of met volkomen blindheid aan *een* oog, met het *een vierde* van het toegekende bedrag;

b. met het verlies of het gemis van het noodzakelijk gebruik van *twee* of *meer* ledematen of met volkomen blindheid aan *beide* oogen, met de *helft* van het toegekende bedrag.

Militairen, die ondanks het verlies of het gemis van het noodzakelijk gebruik van een of meer ledematen of van het

gezichtsvermogen, blijven doordienen, verkrijgen, wanneer zij later gegageerd worden, boven het hun dan toekomend gagement, bovenbedoelde verhooging, berekend naar den graad waarin (en tot zoodanig bedrag als) zij die zouden hebben ontvangen, indien zij niet waren blijven doordienen.

Gegageerde adjudant-onderofficieren, die dienstdoend officier zijn geweest, mogen de activiteits-uniform blijven dragen.

Het recht op gagement gaat verloren:

a. door veroordeeling tot onteerende of lijf- en onteerende straffen; (Het gemis vangt aan met het tijdstip, waarop de veroordeeling in kracht van gewijsde is gegaan, en duurt tot de straf ondergaan of kwijtschelding daarvan verkregen is.)

b. door verwijdering uit den dienst, wegens bij vonnis uitgesproken vervallen verklaring van den militairen stand, of wel uithoofde van aanhoudend wangedrag, onzedelijkheid of merkelijke achteloosheid in de waarneming der dienstplichten.

Vervolgen wegens misdrijf schorst het verleenen van gagement tot na de uitspraak van het eindvonnis.

Het gagement vervalt:

a. Wanneer de titularis de hoedanigheid van *Nederlander* verliest of, zonder toestemming des Konings, eenige geregelde Rijks-inkomst geniet van eene vreemde mogendheid; (Aan gegageerde militairen, die de hoedanigheid van Nederlander niet bezitten, kan vergund worden het gagement te blijven genieten, al worden zij krachtens de wetten huns lands dienstplichtig — met dien verstande echter dat het gagement niet gelijktijdig met de soldij wordt genoten.)

b. door veroordeeling tot onteerende of lijf- of onteerende straf — tenzij door geheele kwijtschelding der straf opgevolgd — gerekend van den dag der uitvoering van het vonnis tot aan dien, waarop rehabilitatie is verleend;

c. wanneer de betaling gedurende vijf achtereenvolgende jaren niet is gevorderd;

d. van en met den eersten van het kwartaal, volgende op dat, waarin de gegageerde overlijdt.

Pensioenen en onderstanden.

De *weduwen* van militairen, wier echtgenooten *in den strijd* of *in* of *door* gevorderde of bevolen dienstverrichtingen *binnen een* jaar zijn overleden, hebben recht op *pensioen*, mits de voorschreven omstandigheden behoorlijk zijn erkend.

Het pensioen is vastgesteld op de *helft* van het *volle* gagement, voor hare echtgenooten bepaald.

Deze bepaling is niet van toepassing op weduwen, wier huwelijk na het ontstaan der voormelde omstandigheden is voltrokken.

Wanneer militaren, die op een der bovenvermelde wijzen het leven hebben verloren, *geene* weduwen, maar *kind* of *kinderen* beneden de 18 jaren nalaten, geboren uit een *voor* het ontstaan der bedoelde omstandigheden voltrokken *wettig* huwelijk of daartoe *gewettigd*, wordt aan dat kind of die kinderen een *onderstand* verleend tot een gelijk bedrag als het pensioen, dat aan de weduwe zou zijn toegekend.

Zoodra een der kinderen ophoudt gerechtigd te zijn tot onderstand, gaat zijn aandeel over op de overblijvende rechthebbende kinderen.

Deze bepalingen zijn mede op Afrikaansche, Amboineesche en inlandsche militairen van toepassing, met dien verstande dat, wanneer door inlandsche militairen (Mahomedanen) meer dan eene vrouw wordt nagelaten, het pensioen wordt uitbetaald aan de *oudste* of *eerste* hunner vrouwen of aan de kinderen uit de vrouwen gesproten, waarmede zij, volgens de Mahomedaansche instellingen, op wettige wijze tot op het tijdstip van hunnen dood waren gehuwd.

Het recht op het hier bedoelde pensioen wordt eerst erkend:

voor de weduwe van een Amboineesch militair, wanneer zij kan overleggen een wettig extract uit het huwelijksregister;

voor wettige kinderen van Amboineesche militairen, op vertoon hunner geboorte- of doopacten, of bij gebrek van dien, van zoodanig legaal stuk, waardoor de datum hunner geboorte, hunne geboorteplaats, benevens hunne namen, zoowel als die der ouders geconstateerd worden en onder overlegging van een dood-extract der moeder;

voor de weduwe van een inlandsch militair, wanneer door haar kan worden geproduceerd eene schriftelijke, door het hoofd van plaatselijk bestuur onderteekende en met zijn

ambtszegel gestempelde verklaring, waaruit de legale wijze blijkt met wien en op welken datum zij volgens de Mahomedaansche instellingen een wettig huwelijk heeft aangegaan;

voor de kinderen uit een zoodanigen echt gesproten, op vertoon van een mede door het hoofd van plaatselijk bestuur onderteekende schriftelijke verklaring, behelzende hunne namen en hunnen vermoedelijken leeftijd, en voorts van een authentiek stuk, constateerende den dood van de moeder.

Gratificatiën. Aan de Europeesche militairen, die na 31 December 1887 wegens welbewezen ziels- of lichaamsgebreken, niet het gevolg van eigen moedwillige handelingen of ongeregeld gedrag, uit den dienst worden ontslagen, en aan de Europeesche militairen, die zich na dat tijdstip, hetzij in eens, hetzij bij verschillende verbanden voor een tijdvak van zes jaren hebben gereëngageerd, en wegens expiratie van dienst het leger verlaten, wordt eene gratificatie verleend van:

f 120.00 voor onderofficieren,
» 75.00 » korporaals, en
» 60.00 » soldaten.

Deze gratificatie komt ten voordeele van den boedel, indien zij voor hun ontslag overlijden.

Verder ontvangt elk Europeesch militair boven en behalve de bovenbedoelde gratificatie, wanneer hij met gagement het leger verlaat, *f* 50.00 voor ieder der voor de toekenning van gagement geldende jaren, in Indië doorgebracht, ongerekend de eerste zes jaren voor de toekenning van gagement geldende effectieve jaren.

Dienstjaren, die volgens de vorige alinea in aanmerking komen, gelden, wanneer zij aan 1 Januari 1888 voorafgaan, slechts tot een maximum van tweemaal het getal jaren, waarvoor na 31 December 1887 een of meer reëngagementen zijn of worden aangegaan.

(A. O. 1860 n°. 13, 1866 n° 19, 1867 n°. 41, 1875 n°. 102, 1876 n°. 33, 34 en 135, 1881 n° 30, 1888 n°. 41, 1889 n°. 66 en 88, 1891 n°. 24 en 1893 n°. 2 en 26.)

§ 108. *Gagement met soldij.* Gagementen kunnen niet gelijktijdig genoten worden met soldij of traktement wegens

actieven dienst, tenzij de gegageerde *vrouw* of *kinderen* te zijnen laste mocht hebben, in welk geval zoodanig gelijktijdig genot, geheel of gedeeltelijk, bij wijze van uitzondering kan worden vergund, met dien verstande dat het gagement alleen wordt uitgekeerd *aan* of *ten behoeve van* vrouw of kinderen van den gegageerde.

Het gelijktijdig genieten van geheel of gedeeltelijk gagement met soldij is geen door gegageerde militairen verkregen *recht*. Zoodanig genot *kan* bij wijze van uitzondering als *gunst* worden toegestaan. Deze gunst zal in geen geval worden verleend, indien het huwelijk van den gegageerde gesloten is, *nadat* hij weder in actieven dienst trad. (A. O. 1876 n°. 33 art. 17 en 1882 n°. 47.)

§ 109. *Huwelijken van Europeesche militairen.* De toestemming tot het aangaan van een wettig huwelijk kan worden verleend aan:

a. alle onderofficieren boven den graad van sergeant-majoor;

b. alle geweermakers, conducteurs, stafmuzikanten, gegraduëerde schrijvers, artillerie- en genie-werklieden, het hospitaal-personeel; — in het algemeen aan de militairen, die niet kunnen gerekend worden tot de eigenlijke troepen van het leger te behooren; en

c. de overige onderofficieren en minderen, hierboven niet genoemd, ten getale als is aangegeven op den volgenden staat.

Korpsen.	Onderofficieren.	Minderen.
1e tot en met 7e en 18e bataljon Infanterie	2	3
8e tot en met 17e bataljon en strafdetachement Ngawie	2	2
1e, 2e en 3e depot-bataljon	2	1
4e depot-bataljon	1	1
Subsistentenkader Batavia	1	of 1
id. Semarang	1	of 1
id. Soerabaia	1	of 1
id. Padang	1	of 1
Strafdetachement Klatten	1	of 1
Korps pupillen.	1	1
Militaire school	1	

Garnizoens-bataljons en comp. van:	Onderofficieren.	Minderen.
Bantam	1	1
Cheribon	1	of 1
de 2e mil. afdeeling	1	1
Sumatra's Westkust	2	1
de Lampongsche distrn.	1	of 1
Benkoelen	1	1
Palembang	3	2
Banka	1	2
Riouw	1	1
de W. afd. Borneo	2	1
de Z. en O. afd. Borneo	3	3
Celebes	2	2
Molukken	2	2
Sumatra's Oostkust	2	2

De toestemming wordt voor zooveel de infanterie betreft verleend door den korpscommandant, nadat hij zich heeft overtuigd, dat de belanghebbende door *plichtsbetrachting*, *ijver* en *gedrag* de gevraagde gunst verdient, en dat diens aanstaande echtgenoote een zedig en onbesproken gedrag heeft.

Den betrokken militair wordt tevens vooraf onder het oog gebracht, dat aan weduwen en weezen van militairen beneden den rang van officier geen pensioen wordt verleend, dan alleen wanneer hare echtgenooten of vaders voor den vijand gesneuveld of binnen den tijd van *een* jaar aan voor den vijand bekomen wonden overleden zijn.

Het aangaan van een huwelijk is een hinderpaal om tot den rang van officier bevorderd te worden, uitgezonderd voor officier-magazijnmeester der artillerie.

Een militair, Zwitser van geboorte, moet bij het aangaan van een huwelijk, indachtig zijn aan de omstandigheid, dat in zijn geboorteland, althans in zekere kantons,

wetten bestaan op het aangaan van huwelijken in andere landen, en dat de overtreding van die wetten hem van rechten en voorrechten zou kunnen berooven, die in het vervolg voor hem van waarde kunnen zijn.

Aan ieder gehuwd militair wordt, wanneer dit kan plaats hebben zonder de belangen van anderen te schaden, voor hem en zijn gezin een afzonderlijke kamer in de kazerne ter bewoning afgestaan. Hij heeft hierop evenwel geen recht.

Aan elk gehuwd militair wordt van 's landswege in gebruik gegeven ten behoeve van zijne echtgenoote:

een bedkoets voor kazerne, een linnen hoofdkussen en een stroozak:

Gehuwde militairen worden niet dan in geval van noodzakelijkheid bij andere korpsen overgeplaatst. (A. O. 1872 n°. 62, 1878 n°. 21 en 1888 n°. 77.)

§ 110. *Overgang in 's lands burgerlijken dienst.* Alle burgerlijke autoriteiten, die tot het aanstellen van *oppassers, politie-beambten, mandoer's, lijnwachters* bij de telegrafie en dergelijke bevoegd zijn, zullen bij eventueele vacatures in de eerste plaats letten op *inlandsche, Afrikaansche* en *Amboineesche* militairen, die minstens 12 jaren als zoodanig gediend hebben, versierd zijn met de medaille voor trouwen dienst en door of van wege den commandant van het leger aanbevolen worden voor eene plaatsing in burgerlijken dienst.

De geschiktheid en de verdienste om in 's lands burgerlijken dienst over te gaan, wordt door den korps-commandant beoordeeld.

De geschikt beoordeelden, die op afvrage te kennen hebben gegeven, dat zij genegen zijn tot eene dergelijke plaatsing, worden van eene aanbeveling voorzien.

Deze aanbeveling bestaat uit eene op de keerzijde van het extract-stamboek door den korps-commandant te stellen verklaring, waaruit behoort te blijken: op welk tijdstip hij zich ter beschikking kan stellen van de civiele autoriteit; voorts, welke kundigheden hij bezit en dergelijke wetenswaardige bijzonderheden meer.

Van de afgifte dezer aanbeveling wordt mededeeling gedaan aan het hoofd van het civiel bestuur van het gewest,

waar de man van voornemen is zich te vestigen — terwijl aan houders eener aanbeveling wordt aangeraden zich met dat stuk te melden bij den mil. commandant van het garnizoen, waar of in welks nabijheid zij gaan wonen.

Het bovenstaande moet bij de theorieën aan de niet-Europeesche militairen bekend gemaakt worden. (A. O. 1872 n°. 123 en 1876 n°. 55.)

HOOFDSTUK IX.

Marcheerende troepen en personen.

§ 111. *Algemeene bepalingen.* Adjudant-onderofficieren, reizende *zonder* troepen of transporten, *met* of *zonder* hun gezin, worden beschouwd als alleen reizende militairen (zie H. VII §§ 78, 79 en 80 omtrent het hun competeerende.)

Alle overige militairen, onverschillig of zij *met* of *zonder* troepen of transporten, en de adjudant-onderofficieren, indien zij *met* troepen of transporten, reizen, worden beschouwd als *op marsch.*

De verstrekking van huisvesting, onderhoud en transportmiddelen aan troepen en personen *op marsch*, rust, indien daarin van landswege niet wordt voorzien, op de inlandsche bevolking.

Op Java en Madura wordt door alleenreizende militairen zelf voorzien in de benoodigde transportmiddelen bij reizen over land. Op de buitenbezittingen zijn zij gerechtigd zich daartoe te wenden tot het hoofd van plaatselijk bestuur, dat alsdan verplicht is ter voorziening daarin het noodige te verrichten. Desverkiezende kunnen zij echter geheel of gedeeltelijk zelf in het benoodigde voorzien. Op plaatsen echter, waar de levering van transportmiddelen van landswege is uitbesteed, zijn de alleen reizende militairen verplicht daarvan gebruik te maken. (Zie A. VII § 80.)

Omtrent de voeding, welke aan troepen of personen op marsch, bij reizen te land, wordt verstrekt, en omtrent de betaling daarvoor bij verstrekking door de bevolking en de indemniteit voor voeding op marsch, indien deze noch door de bevolking noch van landswege wordt verstrekt: Zie H. VII § 78.

Omtrent het logies en de voeding bij vervoer te water met

verschillende schepen, en de indemniteit voor voeding indien deze niet kan worden verstrekt: Zie H. VII § 79.

Wanneer de marcheerende troep sterker is dan 50 man, wordt hij gesteld onder het bevel van een officier, wien, naar gelang der sterkte een of meer officieren worden toegevoegd. Bij eene dergelijke sterkte worden door den plaatselijken militairen commandant ter plaatse van vertrek de noodige maatregelen voor den marsch genomen, die hier echter buiten beschouwing blijven.

Naarmate de sterkte der troepen wordt alsdan dagelijks een officier vergezeld van de fouriers, of een onderofficier vooruitgezonden, om het voor den troep benoodigde gereed te maken. (R. M. T.)

Wanneer slechts enkele soldaten op marsch zijn, treedt de *oudste soldaat* als detachements-commandant op, en behoort hij zich, even als een *alleen* op marsch zijnd persoon, te gedragen overeenkomstig het bepaalde bij de §§ 113, 114 en 115 aangegeven.

Het in dit Hoofdstuk vermelde is niet van toepassing op:

a. reizen binnen de grenzen van eenig oorlogstooneel;

b. reizen van militairen tengevolge van overplaatsing in burgerlijken dienst; zooals instructeurs bij inlandsche korpsen:

c. reizen van militairen, op last van den rechter of op dagvaarding van het openbaar ministerie, opgeroepen als getuige in strafzaken. (Zie H. I. § 23.)

§ 112. *Gedragregels gedurende den marsch.* Elk detachement, onverschillig van welke sterkte, hetzij gewapend of ongewapend, zal steeds met de grootste orde marcheeren, blijvende de geleider in persoon daarvoor verantwoordelijk.

Bij het verlaten van het garnizoen of de plaats, waar nachtkwartier is gehouden, zal de troep met de grootste orde, met den langen wegpas en met het geweer *over* afmarcheeren, de tamboers of hoornblazers zullen den marsch slaan of blazen.

Soldatenvrouwen, karren met bagage, enz., mogen niet gelijktijdig met den troep afmarcheeren, doch volgen onder behoorlijk toezicht, op $^1/_4$ uur afstands.

Na aldus ongeveer ¼ uur gemarcheerd te hebben, wordt eene kleine rust gehouden en worden den manschappen bij het vervolgen van den marsch eenige vrijheden veroorloofd, zooals: het dragen der geweren op de wijze, welke hun het gemakkelijkst is, zonder echter hunne kameraden te hinderen; het rooken, praten, zingen, enz.

Om het uur wordt 5 à 10 minuten gerust, en op de helft van den marsch 1 à 2 uren, naarmate de uitgestrektheid van den marsch.

De onderofficieren en korporaals zijn verantwoordelijk, dat de manschappen niet willekeurig buiten het gelid treden, en moeten het ongestadig marcheeren, dat is nu stilstaan of langzaam gaan en straks loopen, tegengaan en steeds indachtig zijn, dat het verwaarloozen der marschdiscipline aanleiding geeft tot ongeregeldheden, ongemakken, nutteloze afmatting en tijdverspilling. Het onderhouden van een gelijkmatigen niet te snellen pas en het gaan op één gelid aan weerszijden van den weg, ten einde het telkens uitwijken te vermijden, zal den manschappen het minst vermoeien.

Omtrent de te nemen maatregelen in het belang der gezondheid, zie H. X § 126.

Alvorens de plaats der bestemming binnen te gaan wordt eene kleine halt gehouden, om de kleeding en wapens in orde te brengen en met de meeste orde te kunnen binnenmarcheeren. (R. G. art. 5, 8, 305.)

§ 113. *Gedragregels in het nachtkwartier.*

Wordt in eene garnizoensplaats nachtkwartier gehouden, dan worden logies en voeding verstrekt door de compagnie, waarbij het detachement in subsistentie wordt opgenomen. De manschappen worden, na aan den plaatselijk militairen commandant gepresenteerd en door dezen gemonsterd te zijn, met de verschillende voor dat garnizoen in het bijzonder bestaande bepalingen, b. v. omtrent verboden huizen, het uur van het avondappel, enz. bekend gemaakt, en kunnen zich verder, na hunne wapens en kleeding in orde te hebben gemaakt, vrij bewegen, tenzij er appels of inspectiën door den detachements-commandant noodig geoordeeld worden; zie beneden.

Op de aangewezen étappe-plaatsen, geen garnizoen zijnde, zijn door en ten laste van het Departement van Binnenlandsch bestuur de noodige *passantenhuizen* opgericht. Wanneer deze geen voldoende ruimte opleveren voor de sterkte van den troep, zorgt de plaatselijke autoriteit zoo goed mogelijk voor de legering dergenen, die in de passantenhuizen geen plaats vinden.

Na hunne wapens en kleeding in orde te hebben gebracht onder toezicht der onderofficieren en korporaals, kunnen de manschappen zich vrij bewegen. De onderofficieren en korporaals moeten streng toezicht houden, dat den inwoners geen overlast wordt aangedaan.

Wordt er een rustdag gehouden, dan zal de detachementscommandant des morgens inspectie houden over wapens, kleeding, enz., en in den loop van den dag de noodige herstellingen als anderszins doen uitvoeren.

(R. G. art. 10, R. M. T.)

§ 114. *De fourier en onderofficier-kwartiermaker.*

Indien een detachement boven de 50 man sterk is, wordt, zooals bij § 111 is opgemerkt, een officier met de fouriers of een onderofficier vooruitgezonden, om het voor den troep benoodigde gereed te maken.

De fouriers zijn in dat geval dien officier behulpzaam in het nemen der noodige maatregelen, en ieder in het bijzonder meer bepaald voor de compagnie waartoe hij behoort.

Wordt er alleen een onderofficier (*kwartiermaker*) vooruitgezonden, dan wordt daartoe bij voorkeur een persoon aangewezen, die bekend is met de taal en gewoonten der landstreek.

Op de plaats waar nachtverblijf wordt gehouden, doet hij aan het hoofd van bestuur eene opgave van de sterkte van den troep, den dag van aankomst en vertrek, de te volgen marschroute, alsmede van de transportmiddelen, die benoodigd zijn, en treft met dezen de noodige maatregelen tot eene goede verpleging der troepen.

Op den dag van aankomst der troepen gaat hij deze op een kwartier-uur afstands van de plaats te gemoet, rapporteert den commandant op welke wijze voor huisvesting, onderhoud en transportmiddelen is gezorgd en begeeft zich

vervolgens weder op marsch naar het volgende nachtverblijf, om aldaar op gelijke wijze te handelen. (R. M. T.)

§ 115. *Onderofficieren en korporaals commandanten van kleine detachementen.*

Behalve de zorg voor de nakoming der bij de §§ 112 en 113 opgegeven algemeene gedragsregels, moeten zij het navolgende in acht nemen:

Ter plaatse van vertrek ontvangt de commandant van het detachement een marschorder, die behalve den datum waarop de marsch aanvangt, de plaats van bestemming en den te volgen weg, inhoudt: de plaatsen waar nachtverblijf moet worden gehouden en overigens datgene, wat in verband tot eene goede verzorging der troepen en tot het verder voortzetten der reis wordt noodig geacht, zoomede de transportmiddelen, welke boven het competeerende mochten worden vereischt.

De namen en stamboeknummers der onder zijn geleide vertrekkende militairen worden op de keerzijde geplaatst.

Dient het detachement ter opzending van militairen, die zijn opgevat of zich als vermisten hebben aangemeld, naar het garnizoen waartoe zij behooren, dan wordt eene afzonderlijke marschorder ten name van de vermisten uitgereikt, waarop al die aanteekeningen moeten worden gesteld, welke strekken kunnen ter berekening der bedragen, die van den betrokken militair moeten worden teruggevorderd.

De marschorder behoort mede te bevatten op welke dagen en plaatsen *rustdag* moet worden gehouden.

Hij ontvangt verder van den sergeant-majoor zijner compagnie de noodige gedrukte bewijzen (bons) voor te ontvangen huisvesting, onderhoud en transportmiddelen. Worden hiervoor geheel of gedeeltelijk de daarvoor vastgestelde indemniteiten uitbetaald, dan ontvangt hij dat geld, op vertoon der bons, van den kwartiermeester van het garnizoen.

Hij behoort $^1/_4$ uur voor den afmarsch uit het garnizoen persoonlijk eene monstering en inspectie te houden over den troep, die aan zijne zorgen wordt toevertrouwd. Hij gaat daarbij nauwkeurig de bepakking van den man na, bij Europeanen, Afrikanen en Amboineezen bovendien het schoei-

sel, opdat een en ander bij den man gedurende den marsch geen ziekte doe ontstaan, of vertraging van den marsch ten gevolge hebbe.

Voor het vertrek uit het garnizoen, op iedere plaats waar rustdag wordt gehouden en *bij aankomst* op die van bestemming, worden de troepen door den commandeerenden officier ter plaatse gemonsterd. Wordt rustdag gehouden op eene plaats waar geen garnizoen is, dan houdt de commandant de monstering zelf.

Van die monsteringen, zoomede van de alsdan bevonden sterkte der troepen, wordt aanteekening gehouden op de marschorder.

Na aankomst op plaatsen waar eenige verstrekking moet geschieden of nachtverblijf wordt gehouden, meldt hij zich bij het hoofd van plaatselijk bestuur.

Zijn er nog geene maatregelen genomen om in het benoodigde aan huisvesting, onderhoud en transportmiddelen tot voortzetting van de reis te voorzien, dan noodigt hij dat hoofd van plaatselijk bestuur uit, daartoe het noodige te verrichten.

In geen geval worden door hem, noch door een zijner ondergeschikten, rechtstreeks van de bevolking verstrekkingen geëischt.

Indien op eenige plaats geene transportmiddelen te bekomen zijn, worden de medegebrachte aangehouden tot daar, waar weder in de behoefte kan worden voorzien.

Bij de aanvraag om transportmiddelen worden plaats en uur opgegeven waarop zij beschikbaar moeten zijn, zoomede waarheen het transport moet geschieden. (De transportmiddelen worden veelal verstrekt overeenkomstig daarvoor door den lande gesloten contracten.)

Wanneer de voeding door de bevolking wordt verstrekt, dan ziet hij toe, dat deze behoorlijk toebereid is en de hoeveelheden en artikelen zoo nabij mogelijk overeenkomen met het bepaalde bij H. VII § 78.

Wordt de voeding van landswege verstrekt en zijn daartoe de noodige vivres medegenomen, dan draagt hij zorg voor eene goede bereiding.

Worden er manschappen ziek, dan wendt hij zich voor

hunne bijzondere verpleging tot het hoofd van plaatselijk bestuur, zoo ook wanneer hij voor het vervoer van zieken afzonderlijke, of bijzonder ingerichte transportmiddelen oordeelt noodig te hebben.

Is de ziekte van dien aard, dat het vervoer van den lijder niet raadzaam wordt geacht, of indien een man overlijdt, dan geeft hij den lijder of het lijk over aan de zorg van het hoofd van plaatselijk bestuur, en rapporteert omtrent zijne getroffen maatregelen in het eerst bereikt wordende garnizoen. Is er een geneesheer ter plaatse, dan wordt diens beslissing ingeroepen.

Voor het vertrek van de plaats, waar eenige verstrekking heeft plaats gehad, wordt daarvoor aan het hoofd van bestuur een *bon* afgegeven.

Voor de meerder verstrekte transportmiddelen dan op de marschorder zijn aangegeven, alsmede voor de buitengewone verstrekkingen (b. v. ten behoeve van zieken) worden afzonderlijke bewijzen afgegeven.

De detachementscommandant is verantwoordelijk voor alle verstrekkingen en aansprakelijk voor hetgeen mocht blijken onnoodig te zijn verstrekt.

Bij het ontstaan van klachten over het gedrag zijner manschappen of over dat der bevolking, tracht hij deze zoo mogelijk in overleg met het hoofd van bestuur bevredigend op te lossen, voor zijn vertrek van de plaats; indien zulks niet doenlijk is, rapporteert hij daarvan aan den plaatselijk militairen commandant op de plaats zijner bestemming. (R. M. T.; A. O. 1883 n°. 44.)

§ 116. *Reizen met stoom-spoorwagens.* Waar spoorwegen zijn, gelegen in de richting van het oord der bestemming, wordt voor het vervoer van marcheerende troepen daarvan gebruik gemaakt

De plaatselijk militaire commandant geeft daarvoor de noodige *bons* af, welke moeten inhouden:

a. het traject, waarover het vervoer moet plaats hebben;
b. de klassen, waarvan wordt gebruik gemaakt;
c. het aantal personen, dat in elke klasse wordt vervoerd;

d. de goederen, welke voor landsrekening worden vervoerd, boven de hoeveelheid, waarvoor vrij vervoer wordt verleend, en of die goederen al dan niet worden gerekend onder oorlogstuig

De commandanten van detachementen zullen hierbij het navolgende in acht nemen:

Wanneer de manschappen in meer dan een waggon geplaatst zijn, moeten zij de *medegeleiders* eveneens over de verschillende gebruikte waggons verdeelen, om deze te doen toezien, dat de manschappen zich op de tusschenstations niet verwijderen.

Zij zorgen voor het met orde in- en uitstappen, en handhaven de orde in de waggons; hoofden en armen mogen niet buiten de portieren gestoken worden. Indien de geweren geladen zijn, worden zij eerst ontladen en de bajonetten afgenomen en omgekeerd op den loop gezet. De ransels worden afgelegd en in de waggons onder de banken geplaatst, de geweren worden rechtop tusschen de knieën gehouden. (R. M. T.)

§ 117. *Reizen te water.* Indien troepen of personen te water worden vervoerd en er van landswege gesloten contracten bestaan, dan wordt de scheepsgelegenheid door den plaatselijk militairen commandant aangevraagd. Zijn er geen contracten gesloten dan wendt hij zich tot het hoofd van plaatselijk bestuur, die alsdan voor geschikte scheepsgelegenheid zorgt, hetzij door aanbesteding of inschrijving of op andere wijze.

Op plaatsen waar geen garnizoen is, wenden de detachements-commandanten of de reizende persoon zelf zich tot het hoofd van plaatselijk bestuur om scheepsgelegenheid.

Worden detachementen met gewone scheepsgelegenheid overgevoerd en is aan het detachement geen geneesheer toegevoegd, dan worden door den eerst aanwezenden officier van gezondheid ter plaatse de geneesmiddelen, die hij noodig acht, medegegeven.

De commandant van ingescheepte troepen zorgt, dat deze aan boord behoorlijk worden behandeld en datgene ontvangen waarop zij aanspraak hebben. (Zie H. VII § 79.)

Indien aan behandeling of verpleging iets mocht ontbreken, brengt hij dit den gezagvoerder onder het oog, en rapporteert hiervan aan de plaatselijk militaire of eerste civiele autoriteit ter plaatse van ontscheping.

Indien van landswege is gezorgd voor de voeding, kooi- en baksgoederen of andere materialen ten behoeve der over te voeren troepen, en een en ander ter inschepingsplaats door den gezagvoerder in ontvangst is genomen, geeft de commandant der troepen voor elke verstrekking, die geschiedt, een *bon* aan den gezagvoerder. *Voor* de ontscheping geeft hij de gebruikte goederen, vergezeld van bewijzen voor hetgeen verbruikt, bedorven of verloren geraakt is, aan — en ontvangt de afgegeven bons van — den gezagvoerder terug. Hij geeft ter plaatse van ontscheping, *voor* het verlaten van het vaartuig, voor zich en zijne onderhebbende troepen aan den gezagvoerder eene *schriftelijke verklaring*, dat door dezen volkomen aan zijne verplichtingen is voldaan, of, mocht dit niet het geval zijn, wat daaraan heeft ontbroken en waaraan dat moet worden toegeschreven.

Indien troepen of personen moeten inschepen aan boord van Z. M. of Gouvernements-vaartuigen, dan zorgt de plaatselijke militaire of bij ontstentenis de eerste civiele autoriteit voor de scheepsgelegenheid en regelt het noodige.

Voor de ontscheping wordt door de reizenden, of door de commandanten van troepen voor zich en hunne onderhebbenden, eene verklaring afgegeven, houdende het aantal dagen en personen, waarvoor aan boord voeding is verstrekt. (R. M. T.)

§ 118. *Het begeleiden van zieken, gevangenen, landsgoederen, enz.*

Zieken. Zieke, gewonde en reconvalescente militairen worden zoo noodig met karren, met tandoes en koelies of met andere transportmiddelen onder toezicht van een geleider vervoerd. Deze geleider wordt veelal uit het hospitaalpersoneel gekozen en gedraagt zich als boven voor detachements-commandanten is voorgeschreven. Hij tracht alles, wat den lijder tot gemak of verlichting kan dienen, aan te brengen en alle schadelijke invloeden zooveel mogelijk te

weren. Hij ontvangt van den behandelenden geneesheer de noodige wenken omtrent voeding en behandeling en indien deze het noodig oordeelt, ook geneesmiddelen, alsmede eene aanwijzing omtrent de toediening.

Gevangenen. De commandant van het geleide van gevangenen gedraagt zich geheel overeenkomstig het boven voor detachements-commandanten voorgeschrevene. Hij behoort verder steeds indachtig te zijn aan en zijne ondergeschikten bekend te maken met de bepaling, «dat onderofficieren en soldaten, door wier schuld of onachtzaamheid een gearresteerde, die aan hunne bewaking is toevertrouwd, ontkomt, tot zelfs met militaire gevangenis kunnen worden gestraft.»

Hij zal het navolgende in acht nemen:

De geweren worden in tegenwoordigheid van den gevangene geladen. De gevangenen worden gevisiteerd en hun alle scherpe voorwerpen ontnomen. Alle onnoodige gestrengheid wordt vermeden. Een aanhoudend oplettend toezicht van de geleiders, ook des nachts, is noodig. Bij poging tot ontvluchting of verzet, hen uit naam der wet tot de orde terugroepen en daarbij aanzeggen, dat anders van de wapens gebruik zal worden gemaakt.

Zoo noodig van de wapens gebruik maken.

Mocht het niettegenstaande de genomen maatregelen een gevangene gelukken te ontvluchten, dan wordt daarvan kennis gegeven aan de autoriteiten van alle plaatsen, die men doortrekt.

Landsgoederen worden in den regel verzonden door tusschenkomst van personen, die met het gouvernement contracten hebben gesloten, en *zonder geleide.*

Hierop maken eene uitzondering:

Verzendingen over zee met *inlandsche* vaartuigen, in welk geval door de plaatselijk militaire of civiele autoriteit ter plaatse van afzending wordt beslist, of voor het traject der verzending een militair geleide noodig is.

Verzendingen van goederen van groote geldwaarde, in welk geval een geleide *kan* worden gegeven.

Alle verzendingen *over land* van artilleriegoederen hebben onder militair geleide plaats.

Alle verzendingen over land van groote hoeveelheden baar

geld, van en naar 's lands kassen, waartoe de civiele autoriteiten een militair geleide behooren aan te vragen.

De commandant van het geleide gedraagt zich geheel overeenkomstig het boven aangegevene voor detachementscommandanten. Hij is tevens belast met de aflevering in goeden staat van de aan zijne zorg toevertrouwde goederen, en zal de noodige maatregelen nemen om ontvreemding tegen te gaan; des nachts, wanneer de goederen niet in afgesloten lokalen (pakhuizen) zijn opgeborgen, door het bij gedeelten doen waken door zijne ondergeschikten.

Het geleiden van artillerie-goederen wordt, bij gebrek aan *conducteurs*, ook wel aan infanteristen opgedragen. Behalve de gewone zorg, die voor deze goederen gedragen behoort te worden, zal het navolgende in acht genomen worden, wanneer die goederen uit *buskruit* of *munitie* bestaan:

Te land: de voerlieden der karren noch de geleiders mogen rooken; de karren zijn voorzien van eene vlag waarop het woord «buskruit»; de karren zijn belegd met haren kleeden of wollen dekens en de tonnen of kisten behoorlijk vastgezet; des daags wordt niet gerust op bewoonde plaatsen of passers; des nachts worden de karren op ongeveer $^1/_4$ uur afstands van de plaats, waar nachtkwartier wordt gehouden, onder behoorlijk toezicht opgesteld.

Te water: de vaartuigen zijn voorzien van eene vlag waarop het woord «buskruit»; voerlieden noch geleiders mogen rooken, evenmin vuur aanmaken tot bereiding van eten als anderszins, hetgeen zoo noodig aan den wal (onder den wind) moet geschieden; in bewoonde streken mag nimmer worden opgehouden; moet de vaart des nachts en bij donker weer worden gestaakt, dan zal zulks moeten plaats hebben op minstens $^1/_4$ uur afstands buiten eene bewoonde plaats. Tijdelijke conducteurs der artillerie ontvangen tot en met den dag van aflevering der goederen een daggeld van *f* 1.00. (T. n°. 4; C. W. art. 97.)

HOOFDSTUK X.

Gezondheidsregelen en eerste hulp in enkele ziektegevallen.

---

§ 119. *Zorg dragen voor de gezondheid.* Militairen, die uit den aard van hun beroep aan onvermijdelijke bezwaren en gevaren zijn blootgesteld, moeten in het bijzonder *veel zorg voor hunne gezondheid dragen.*

§ 120. *Acclimatiseeren.* Vooral in den beginne is voor *Europeanen* eene matige en sobere levenswijze aan te bevelen. Uit een koel klimaat in deze warme luchtstreken gekomen, leeren onze inwendige organen zich langzamerhand schikken naar den ongewonen toestand en komen ten laatste met de nieuwe omgeving geheel in evenwicht en overeenstemming. Dit zoogenaamd *acclimatiseeren* heeft nu eens op eene snelle dan weder op eene langzame wijze plaats. Ter volkomen acclimatisatie worden gewoonlijk verscheidene jaren vereischt.

Men volge zooveel mogelijk de *leefwijze* en *gewoonten* van de inboorlingen en de reeds geacclimatiseerden, voor zoo verre deze door de ondervinding als heilzaam en doeltreffend worden aanbevolen.

§ 121. *Over voeding.* In het heete klimaat neemt de begeerte naar vleesch en andere voedzame spijzen af, terwijl de trek naar plantaardig voedsel toeneemt. Een te veelvuldig gebruik van specerijen is echter niet altijd zonder gevaar voor het vervolg.

In den beginne houde men zich aan eenvoudigen, licht ver-

teerbaren kost. *Overlading van de maag* is in dit klimaat over het algemeen, doch vooral voor nieuwelingen nadeeliger dan elders. Evenzoo het *misbruik van sterken drank.*

Noch door een gevoel van zwakte of afmatting, dat de nieuw aangekomenen zoo vaak kwelt, noch door verhitting en dorst late men zich verleiden tot het *onvoorzichtig* en *onmatig* gebruik van ijskoude dranken of van saprijke vruchten.

Afwisseling in de voeding is niet alleen aangenaam, doch ook bevorderlijk voor de gezondheid.

Het matig gebruik van *rijpe* vruchten is aanbevelenswaardig, dat van *onrijpe* vruchten is zeer nadeelig voor de gezondheid.

Na den maaltijd geve men zoo mogelijk aan lichaam en geest een uur rust; matige beweging is even goed, doch sterke krachtsinspanning is voor de gezondheid nadeelig.

§ 122. *Over dranken. Water* is de beste en gezondste drank, en onder alle soorten van dranken het best geschikt om den dorst te lesschen.

Deugdelijk drinkwater moet volkomen helder, kleur- en reukeloos, doorschijnend als kristal zijn, bij het inschenken paarlen en een zuiveren verkwikkenden smaak hebben zonder bijsmaak. Het moet zuiver, dat wil zeggen, zonder schadelijke inmengsels wezen, maar toch mag het niet scheikundig zuiver (gedistilleerd) zijn, het zou dan zelfs ongeschikt voor drinkwater zijn. Het water in de natuur is nooit scheikundig zuiver, doch bevat gassen en zouten, die het juist min of meer voor drinkwater geschikt doen zijn. Regen-, rivier- en bronwater, hoewel eenigszins verschillend in eigenschappen, is bruikbaar.

Men behoort alle drinkwater te vermijden, dat blijkens de dagelijksche ondervinding niet wèl bekomt.

Water, zelfs in groote hoeveelheden, hetzij op eens hetzij kort achtereen gedronken, brengt niet licht aanmerkelijke storing der gezondheid te weeg — doch veel drinken gedurende of onmiddellijk na den maaltijd, zoo ook na sterke inspanning, waardoor het lichaam verhit is, en van zeer koud water, is nadeelig.

Slappe koffie en *thee* zijn zeer geschikte dranken. Zij hebben eene opwekkende, vervroolijkende, slaapverdrijvende kracht — bij thee is de werking korter van duur.

Geestrijke dranken, hetzij *bier*, *wijn* of *gedistilleerde wateren* (*brandewijn*, *likeur enz.*) zijn voor den gezonden mensch nimmer eene onmisbare behoefte. Een *matig* gebruik is echter voor menschen, van wier krachten tijdelijk veel gevergd wordt, onder die omstandigheden een heilzaam genot, omdat zij eene aangename opwekking en vervroolijking verschaffen. *Veelvuldig gebruik*, waaronder te verstaan het geregeld *dagelijksch gebruik* en *misbruik*, slepen daarentegen de schromelijkste gevolgen voor de gezondheid na zich. Ook *saguweer* is een zeer schadelijke drank.

§ 123. *Reinheid des lichaams.* Een eerste vereischte voor het behoud der gezondheid in Indië, is, de noodige *zorg te dragen voor de huid.* Men moet hieronder niet slechts de zindelijkheid verstaan, maar tevens een aanhoudend streven om haar te versterken en te harden. Door eene behoorlijke *verzorging* worden velerlei huidziekten en ongedierte voorkomen niet alleen, doch zij is voor de gezondheid *onmisbaar*, daar het lichaam voornamelijk door middel van de huid in aanraking komt met den dampkring en de overige buitenwereld, en het daarom grootendeels van den toestand en het wederstandsvermogen der huid afhangt, of de dampkring en de weersgesteldheid ten gunste of ten ongunste op het lichaam werken.

Dagelijks baden is noodig. Tweemaal daags is aan te bevelen.

Minstens 3 à 4 maal per week het geheele lichaam met zeep *wasschen en reinigen.*

Nooit baden, terstond na den maaltijd, na snel geloopen of het lichaam op de eene of andere wijze sterk ingespannen te hebben.

Alvorens zich in het bad te begeven, bevochtige men eerst hoofd en borst met water.

Wanneer men in het bad rillingen krijgt, moet men het terstond verlaten.

Na het bad het lichaam zorgvuldig afdrogen.

Door het baden wordt het lichaam gehard en versterkt,

de vroeger aanwezige gevoeligheid voor koude en andere invloeden neemt af, terwijl eetlust, spijsvertering en spierkracht meestal verbeterd worden.

Bij gebrek aan gelegenheid tot baden, zooveel mogelijk het lichaam wasschen met koud water.

Het onderhoud van het hoofdhaar is mede een zaak van gewicht, omdat de haren, slechte warmte-geleiders zijnde, het hoofd, als door een natuurlijk scherm, zoowel tegen koude als tegen warmte verdedigen.

§ 124 *De kleeding* moet beschutten tegen wind en weder, tegen koude en warmte, tegen al te sterk licht, tegen vocht en snelle afwisseling der weersgesteldheid.

Kleedingstukken moeten *goed passend* zijn, doch ruim en niet te eng zitten, en mogen niet drukken op borst, hals of onderlijf. Zij mogen nergens *knellen*, ten einde de doorstrooming van lucht tusschen kleeding en huid mogelijk te doen zijn.

De *halsbekleeding* mag nooit te warm, te eng noch te hoog zijn.

Schoenen moeten van goed leer, niet te hard noch te stijf zijn, en moeten de voeten droog en warm houden. Te enge schoenen zijn zeer nadeelig.

Kleeding moet zelve zindelijk zijn en de zindelijkheid des lichaams bevorderen. Een eerste vereischte is de kleedingstukken en inzonderheid het zoogenaamde ondergoed dikwijls te verwisselen. De reinheid der kleeding bevordert de uitwaseming van het lichaam.

Nooit geheel gekleed slapen en zoo mogelijk eene lichte kleeding daarbij gebruiken. (Slaapbroek en kabaai.)

Voor onderkleeding is *katoen* beter dan linnen; voor bovenkleeding is *wol* en *laken* beter dan andere stoffen.

Het gebruik van een wollen *lijfgordel* (*buikband*) is aan te bevelen in een koud, vochtig bergklimaat of voor personen, die aanleg voor buikaandoeningen hebben.

§ 125. *Het logies* moet dagelijks geveegd en de verschillende voorwerpen en de wanden afgestoft worden. Van tijd tot tijd moet de vloer geschrobd worden.

In de *slaapkamers* moet voor de noodige luchtverversching gezorgd worden. Het *slapen* voor een geopend raam is nadeelig. Evenzoo het slapen in de open lucht.

De *slaapfournituren* en vooral het hoofdkussen moeten steeds in zindelijken staat worden gehouden.

Het *drogen* van natte kleeren in de kamers is zeer nadeelig.

Het spuwen en wegwerpen van gepruimde tabak op den vloer moet worden tegengegaan.

§ 126. *Gezondheids-regelen op marsch en te velde.*

Door de noodzakelijkheid daartoe gedwongen zal men *op marsch* en *te velde* enkele der bovenstaande *algemeene regelen* niet kunnen nakomen. Onder die omstandigheden verdienen echter de volgende regelen de bijzondere aandacht.

De *bruikbaarheid van den infanterist* hangt voor het grootste gedeelte af van het in goeden staat houden der voeten. Het insmeren der voeten met vet is aan te bevelen. Wollen sokken zijn boven katoenen te verkiezen. Schoenen van zeildoek zijn bijzonder geschikt om te marcheeren. De schoenen moeten steeds een weinig grooter dan de voet genomen worden, vooral iets langer, omdat de voeten op marsch uitzetten. De nagels moeten behoorlijk gesneden zijn. Door te wijde of te nauwe schoenen ontstaan blaren aan de voeten. Zoodra mogelijk moet men een draad, liefst een wollen, door de blaar halen en daarin laten blijven tot den volgenden morgen, ten einde het water daarlangs te laten wegvloeien. Heeft men geen draad bij de hand, dan prikt men de blaar eenige malen met een naald of speld in. In geen geval mag men de blaar geheel door of weg knippen.

Het *blootsvoets* gaan is op den duur niet aan te bevelen. Zijn er echter manschappen, die goed kunnen loopen zonder schoenen, dan kan zulks worden toegelaten; het zal dan echter aan te bevelen zijn die personen hunne schoenen bij zich te laten houden. Het gebruik van *goed passende* schoenen is ook voor *inlanders* aan te bevelen.

De geschiktste tijd om te marcheeren is 's morgens vóór 10 uur en 's middags na 4 uur. *Nachtmarschen* moeten buiten noodzaak niet gedaan worden.

Moet door *moerassige streken* gemarcheerd worden, dan is het noodig zulks niet te doen voor een uur na zonsopgang.

Het water uit de *rivieren*, mits niet benedenstrooms in de nabijheid van steden en dorpen, en *bronnen*, die men op den marsch aantreft, kan gerust gedronken worden; men drinke *niet veel* te gelijk, met *kleine teugen* en *langzaam*. Met het water uit *putten* zij men zeer voorzichtig. Zijn de putten in de onmiddellijke nabijheid van woningen of privaten gelegen, dan is het water nadeelig voor de gezondheid.

Het water uit *moerassen*, *poelen*, *slooten en vijvers* is bepaald *ongeschikt* voor drinkwater.

Minder goed smakend drinkwater kan smakelijker gemaakt worden door bijvoeging van een weinig citroensap, jenever of brandewijn.

Daar het niet altijd zeker is dat men gedurende den marsch geschikt drinkwater zal aantreffen, is het noodig de *veldflesschen* gevuld met water, beter nog met koffie of thee, mede te nemen. Koude slappe koffie is op marsch de *beste drank*.

Voor den afmarsch zorge men een stevig *ontbijt* te nuttigen.

Het gebruik van een geringe hoeveelheid jenever *na* den marsch kan geen kwaad. Gedurende den marsch is het gebruik daarvan bepaald te ontraden, tenzij op last van den geneesheer. (Zie § 129.) Is men nat van den regen, zonder nog in de gelegenheid te zijn van kleeding te verwisselen, dan is een weinig jenever of brandewijn zelfs aan te bevelen.

Zoolang men in *beweging* blijft, leveren natte kleederen geen nadeel op. Het *slapen* in natte kleederen is echter zeer nadeelig.

Bij het loopen, klimmen en andere sterke inspanningen is het goed de *halsdas* en *kraag* los te maken.

Eene opgeruimde stemming, zingen enz. gedurende den marsch doet de vermoeidheid lichter tellen.

Bij halten of wanneer men sterk bezweet is, ontdoe men zich niet onmiddellijk van de bovenkleeding. Met baden wachte men tot het lichaam eenigszins bekoeld is.

Des nachts gekleed naar de latrines gaan.

Het is goed de latrines dagelijks met *houts-* of *beenderen-kool*, of bij gebrek daaraan, met zand te overdekken. Bij het gebruik maken van stroomend water, indachtig zijn om het water, bestemd voor drinkwater en voor het toebereiden der spijzen, steeds *bovenstrooms* te halen.

Ten einde in voorkomende gevallen het zoo noodige *eerste verband*, dat slechts ten doel heeft de versche wonde te beveiligen tegen schadelijke invloeden en het vele bloedverlies te voorkomen, te kunnen aanbrengen, is het noodig dat elk militair voorzien is van een *driekanten doek* of minstens van een neus- of zakdoek.

§ 127. *Zieke militairen.* Militairen, die zich ongesteld gevoelen, moeten zich melden bij den officier van gezondheid, die dan beslist of zij in het kwartier kunnen verblijven of ter verpleging in de ziekenzaal of het hospitaal behooren te worden opgenomen.

Zij, die eene *onreine* ziekte hebben en nalaten zich zelve daarmede te melden, worden gestraft.

Bij zware of plotselinge ziekte van militairen is de sergeant der week bevoegd hen onverwijld, dus zonder last van den officier van gezondheid, in de zieken-inrichting te doen opnemen. (R. I. art. 90 en 167.)

§ 128. *Eerste hulp in enkele ziekte-gevallen.* Bij de verschillende dienstverrichtingen kunnen ongelukken voorkomen of zich toestanden voordoen, die de behoefte aan onmiddellijke geneeskundige hulp dringend doen gevoelen. Daar niet altijd een geneeskundige in de nabijheid is, en door het aanbrengen en toepassen der eenvoudigste hulpmiddelen reeds pijn en gevaar vermindert, ja dikwijls het leven gered kan worden, zoo volgen hier eenige middelen, die voor het bieden van *eerste hulp in enkele ziektegevallen* zijn aangegeven en waarvan de kennis voor ieder militair zeer nuttig is.

§ 129. *Flauwte.* Eene veelvuldig voorkomende aandoening. Zij ontstaat door overspanning of vermoeienis en vertoont zich onder de volgende verschijnselen: een gevoel van onwel zijn, duizeligheid, koude der ledematen, bleekheid van voor-

hoofd en lippen, koud zweet, verlies van bewustzijn. De aan te brengen hulp bestaat in het losmaken van alle knellende kleedingstukken, als halsdas, kraag, riemen, pantalons, enz.; het vlak neerleggen van den lijder, het besprenkelen van aangezicht en borst met koud water en het wasschen der slapen met water en azijn of brandewijn. Overvalt een der manschappen een flauwte op marsch, dan moet bij de toepassing der genoemde middelen de lijder op eene koele, beschaduwde plaats gebracht worden. Is groote vermoeidheid de oorzaak dan heeft een teug brandewijn of wijn eene goede inwerking.

Bij het marcheeren doet zich soms een toestand voor, die de flauwte nabij komt, het is het zeer vermoeid zijn (marode), iets, dat bij ongeoefende soldaten veel voorkomt; door hun te vergunnen de wapens af te leggen en ongewapend te loopen, komt men hieraan al veel te gemoet. In ernstige gevallen moeten zij in een tandoe vervoerd worden, en zijn de bij flauwte aangegeven middelen dienstig.

§ 130. *Verdrinking.* Bij drenkelingen begint men met de ongelukkigen *geheel uit het water* te halen. Men make de natte kleederen los, reinigt snel mond en neus van slijk, enz. en tracht onmiddellijk de ademhaling op te wekken. De hiervoor aan te wenden *kunstmatige ademhaling* geschiedt als volgt:

Men legt den drenkeling op den rug, met het hoofd een weinig verhoogd. Een helper houdt den lijder bij de voeten vast. (Bij gebrek aan voldoende hulp binde men de voeten aan een vaststaand voorwerp.) De tong van den drenkeling wordt naar voren gebracht en met den zakdoek of de hand vastgehouden. Eén persoon plaatst zich nu bij het hoofd van den lijder, neemt diens beide armen en brengt die, langs het lichaam strijkende, naar boven aan beide zijden van het hoofd. (1e tempo: *inademing.*) Vervolgens met evenwijdige armen naar beneden, zoodat de handen aan weerszijden flink den onderbuik drukken. (2e tempo: *uitademing*). Aldus ga men voort.

Deze bewegingen moeten met matige snelheid en krachtig

geschieden Een derde helper kan bij het 2e tempo den druk op den onderbuik met beide handen ondersteunen.

Komt de ademhaling onder een dezer handelingen terug, geeft de persoon dus teekenen van leven, dan brengt men hem op eene geschikte droge plaats, of liefst zoo mogelijk in een huis, ontdoet hem nu van de natte kleederen, wikkelt hem in een wollen deken of, bij gebrek hieraan, in een droge jas of iets dergelijks, wrijft daarna de ledematen, de borst, enz., sterk met een flanellen of wollen doek, dien men tevens met brandewijn of eenig ander geestrijk vocht kan nat maken. Ook het borstelen van de huid over eene groote oppervlakte is somtijds nuttig. Met deze kunstbewerkingen moet voortgegaan worden tot de levensgeesten teruggekeerd zijn.

§ 131. *Verstikking.* Verstikkingsdood kan voorkomen bij inademing van schadelijke gassoorten, z. a. *kolendamp*, *lichtgas*, *riool-* en *mijngas*. Ook bij *verwurging*, hetzij door *ophanging* of op eenige andere wijze.

Lijders, door een dezer gassen vergiftigd, die of nog flauw ademen of reeds schijndood zijn, moeten onmiddellijk uit de schadelijke atmospheer verwijderd worden. Hij, die bij ongelukken in riolen, putten, enz., een poging tot redding wil doen, moet zich een spons, gedrenkt in eene slappe oplossing van chloorkalk voor den mond binden, of wel de eene opening van een buis of slang, terwijl de andere opening buiten vastgehouden wordt. Hierbij moet ook de neus afgesloten zijn. Noodzakelijk is het, dat hij, die in een mijn, riool of put neerdaalt, tot redding, met een koord, waarvan het uiteinde buiten vastgehouden wordt, verbonden zij.

De lijders brengt men zoo spoedig mogelijk in de buitenlucht of in een goed luchtig vertrek, laat dan krachtige prikkels op de huid werken, zooals borstelen, wrijven en vooral koude begietingen. Men wendt zoo noodig de kunstmatige ademhaling aan en handelt verder in alles, zooals bij de verdrinking vermeld is. Hierbij vooral moeten de kleeren *uitgetrokken* of *losgesneden* worden, daar zij meestal sterk naar het schadelijke gas rieken. Daarenboven is bij lijders, die men uit riolen of kelders heeft gehaald, een

braakmiddel aan te bevelen. Lauw water in groote hoeveelheid of water met zout geven eene goede braking.

De hulp bij een *gehangene* te verleenen moet in de eerste plaats bestaan in het doorsnijden van den strop; hierbij zij men voorzichtig en ondersteune den ongelukkige, opdat hij niet plotseling neervalt en daarbij andere beleedigingen bekomt. Men wendt verder de reeds meergenoemde hulpmiddelen, als: kunstmatige ademhaling, huidprikkels, enz. aan.

§ 132. *Door den bliksem getroffenen.* In de uiterst zeldzame gevallen dat iemand door den bliksem getroffen, niet onmiddellijk dood is, zal de volgende behandeling met goed gevolg bekroond kunnen worden. Een door den bliksem getroffene moet, wanneer het onheil hem binnenshuis overkomen is, ten spoedigste in de frissche lucht gebracht worden. Men wrijve en borstele de huid met koud water, vooral aan de ledematen en wende de kunstmatige ademhaling en prikkeling van den neus en de keel met een veer aan. Wanneer de levensgeesten wederkeeren, geeft men den lijder wijn, brandewijn of eenig ander geestrijk vocht. Blijft de zieke bewusteloos of ijlend, dan zijn koude doeken op het hoofd aangewezen. Brandwonden hierbij ontstaan, behandelt men als bij de verbranding vermeld wordt.

§ 133. *Zonnesteek.* Bij zeer groote hitte komt deze hoogst gevaarlijke aandoening somtijds voor; vooral bij inspannende groote marschen of zwaren veldarbeid. Zonnesteek wordt veroorzaakt, 't zij door directe stralende zonnewarmte op het onvoldoend bedekte hoofd, 't zij door eene algemeene te sterke verwarming van het geheele lichaam, bij onvoldoend warmteverlies. Deze laatste komt het meest voor.

Tegen de eerste beveiligt men zich door een goed hoofddeksel, dat tevens het achterhoofd beschut. Tegen de laatste door lichte kleeding en het niet te veel opeenhoopen van menschen. Derhalve is het raadzaam bij groote hitte de manschappen niet in gesloten gelederen te laten marcheeren of verblijven, maar zooveel mogelijk te verspreiden. Zonnesteek biedt de volgende verschijnselen. Donkerrood, gloeiend gelaat en hoofd, glinsterende strakke oogen, op-

pervlakkige, zwakke ademhaling, somtijds snorkend, nauwelijks voelbaren pols, droge brandend heete huid. Van de eenvoudige flauwte, die ook op marsch bij groote hitte voorkomt, kan men dezen toestand gemakkelijk op de volgende wijze onderscheiden: Men brengt een dergelijk lijder snel op eene koele beschaduwde plaats, maakt alle knellende kleedingstukken los, besprenkelt het gelaat en de borst met koud water en laat den zieke *water*, maar *geen brandewijn of dergelijke* toedienen. De hoofdzaak is afkoeling. Zoo noodig onderhoudt men de kunstmatige ademhaling, om zooveel mogelijk lucht toe te voeren.

§ 134. *Vallende ziekte.* Zulk een toeval doet zich kennen door een plotseling verlies van gevoel en bewustzijn, meestal onder het uiten van een luiden gil, waarop afwisselende, meer of minder hevige krampen der ledematen volgen, waarbij de lijders geheel gevoelloos zijn voor alle prikkels (een uitmuntend herkenningsteeken bij simulatie) en het schuim op den mond komt.

Bij een dergelijken aanval maakt men alle kleedingstukken los, legt den lijder op eene koele plaats, met het hoofd een weinig hooger, en laat verder den aanval rustig afloopen, waarbij men alleen verplicht is te waken, dat hij door wilde krampachtige bewegingen zich zelf en anderen niet kwetst, maar tevens zorg moet dragen, dat de helpers daartoe niet met ruw geweld te werk gaan. Als de aanval is afgeloopen, moet de lijder te bed gelegd worden om eenige uren rust te genieten.

§ 135. *Neusbloeding.* In vele gevallen zullen neusbloedingen geen geneeskundige hulp vereischen, maar ze zijn voor den betrokken persoon lastig; enkele gevallen, waarbij zij eene gewenschte ontspanning geven, uitgezonderd. Intusschen kan eene neusbloeding somwijlen zoolang aanhouden, dat hulp dringend noodig is.

Het is eigenaardig dat de bloeding bijna altijd uit één neusgat plaats heeft. Om haar te stelpen, is het opsnuiven van koud water of water met azijn en het opleggen van in koud water natgemaakte doeken op het voorhoofd meerma-

len voldoende. Een zeer goed middel, dat meermalen met goed gevolg wordt aangewend, is de drukking met den duim of een der vingers naast den neusvleugel van het bloedend neusgat, tegen den bovenkaak, of het opvullen der beide neusgaten met watten of dergelijke.

§ 136. *Bloedspuwing.* Bloedspuwen kan het gevolg zijn van eene belangrijke schudding der long, bij eene kwetsing van de borst (val, stoot, enz.) of van het inademen van zeer sterke gassen. Deze bloeding is zelden levensgevaarlijk en verdwijnt meestal vrij spoedig, door rust te geven en de schadelijke invloeden weg te nemen.

Een ander geval is het, wanneer zonder aanleidende gewelddadige oorzaak, plotseling, onder voortdurend kuchen, bloederige fluimen of eene zekere hoeveelheid helderrood bloed opgegeven wordt. De lijders zijn hierbij altijd zeer angstig, zenuwachtig en stellen zich het ergste voor. Wil men nu hierbij degelijke hulp aanbrengen, dan moet men zelf kalm blijven, vooral den lijder zooveel mogelijk opbeuren en de zaak niet ernstiger voorstellen dan zij is; voorts legt men den zieke rustig neer, in half zittende, half liggende houding, verbiedt hem te spreken, raadt hem dringend aan het kuchen zooveel mogelijk in te houden, maakt de knellende kleedingstukken los en bedekt de borst met in koud water natgemaakte doeken, die, zoodra zij niet meer koud zijn, moeten ververscht worden. Heeft men het bij de hand, dan kan men een paar eierlepels zout geven en als de bloeding weer komt, dit nog eens herhalen. Het drinken van koud water, limonade, enz. is zeer aan te bevelen en daar, waar men het krijgen kan, is het toedienen van stukjes ruw ijs een der beste middelen. Terwijl men dit alles nu toepast, moet om een geneeskundige gezonden worden.

§137. *Beroerte.* Onder de plotseling optredende en angstwekkende toestanden in het leven behoort de beroerte. Men verstaat onder beroerte eene uitstorting van bloed in de hersenen. Zij doet zich kennen door het plotseling verlies van bewustzijn, meestal tijdens of kort na een zeer op-

gewekten toestand, b. v. drift, een zeer weelderigen maaltijd, enz. De lijders zijn geheel gevoelloos; het gelaat is dikwijls zeer opgezet, de ademhaling zwaar, snorkend, de pols meer of minder vol. Reeds tijdens den aanval kan men zien, dat de eene mondhoek lager hangt dan de andere en de pupillen ongelijk van wijdte zijn; terwijl bij terugkeerend bewustzijn, de verlamming van een lichaamshelft duidelijk te voorschijn treedt.

De lijder moet onmiddellijk in een koel vertrek of in de open lucht gebracht, de kleederen uitgetrokken, of ten minste al wat knelt losgemaakt, het hoofd en het aangezicht met koud water gewasschen, het hoofd voortdurend met koude doeken bedekt en de ledematen krachtig met warme wollen doeken, brandewijn of eenig ander geestrijk vocht gewreven worden. Op deze wijze tracht men den lijder tot bewustzijn te brengen, terwijl men inmiddels een geneeskundige laat roepen.

§ 138. *Hersenschudding.* Door een val of slag op het hoofd, of zelfs bij een sprong of val op de voeten, knie of stuit, kunnen de hersenen zoo hevig geschokt worden, dat een plotselinge dood er het gevolg van is; bij minder hevige graden van de schudding ontstaat verlies van bewustzijn; de lijder ligt als een slapende neer, met zwakke ademhaling en pols, terwijl veelal braking volgt of ten minste braakneiging bestaat; bij nog zwakkere beleediging komen alleen duizeligheid, oorsuisen, enz. voor, die zonder geneeskundige behandeling spoedig voorbijgaan. Wanneer verlies van bewustzijn het gevolg eener hersenschudding is, dan moet men beproeven den lijder door geschikte middelen tot zich zelf te brengen. De eerste hulp bij beroerte aangegeven. is ook voor hersenschudding van toepassing; alleen mogen hierbij tevens opwekkende riekmiddelen, als vliegende geest en eau de cologne aangewend worden.

§ 139. *Vreemde lichamen.* Onder vreemde lichamen verstaat men alle voorwerpen of zelfstandigheden, die in de zachte deelen of de holten van het menschelijk lichaam binnendringen. Het is een vaste regel dat vreemde lichamen

moeten weggenomen worden, als men vermoeden kan dat zij schadelijk zullen worden. Niet-deskundigen mogen ze echter alleen dan verwijderen, als het heel gemakkelijk geschieden kan. Het onhandig en gevaarlijk volhouden van pogingen tot verwijdering is nadeelig en geeft aanleiding tot *ontsteking*. Als er iets in den neus zit, doet men het beste door opsnuiven van prikkelende zaken, of het kittelen met een veer, niezen op te wekken, waardoor het kan worden uitgedreven. Om zand of andere in het oog geraakte stoffen te verwijderen, is het dikwijls voldoende het bovenste ooglid bij de ooghaartjes naar onder te trekken en over het onderste ooglid heen te schuiven. Bij het indringen van *bijtende* zelfstandigheden (zuur, spirituosa, oplossingen van potasch, soda, enz.) is het beste onmiddellijk eene groote hoeveelheid *water* op de beleedigde plaats, z. a. het oog, den neus, den mond, enz. te brengen, om aldus door verdunning de scherp bijtende werking te verminderen. Hierop maakt de *kalk* eene uitzondering. Bij kalk in het oog, giet men er *olijfolie* in en verwijdert de kalk zooveel mogelijk met een lapje uit het oog.

Wanneer een stukje been, een graat of iets dergelijks in de keel blijft vastzitten, neemt men die, als zij te bereiken zijn, weg; zoo niet dan laat men den lijder vaste spijzen eten (b.v. droog brood) waardoor het voorwerp somtijds wordt medegenomen. Groote stukken vleesch, enz., die, in de keel geraakt zijnde, het verder slikken beletten en tot belangrijke benauwdheid aanleiding geven, moeten eveneens zoo mogelijk verwijderd worden; als dit niet meer kan geschieden, klopt men den lijder vrij krachtig op het bovengedeelte van den rug, en wekt braking op, door een vinger of veer in de keel te steken. Scherpe voorwerpen maken den toestand zeer gevaarlijk, en het is dringend noodig om, als de zaak eenigszins belangrijk blijkt te zijn, ten spoedigste geneeskundige hulp te zoeken.

§ 140. *Verbranding*. Door vuur, gloeiende voorwerpen, bijtende zelfstandigheden, of kokende vloeistoffen kan verbranding plaats hebben. Naar de hevigheid der verschijnselen, verdeelt men haar in drie graden: 1°. die, waarbij alleen lichte ontsteking zonder blaarvorming het gevolg is;

2°. die met blaarvorming gepaard gaat, en 3°. die waarbij zulk een diep ingaande verwoesting plaats heeft, dat er gedeeltelijk versterf van het deel en korstvorming ontstaat.

Wanneer de *kleeren* van iemand vuur hebben gevat, wikkelt men hem in een deken, karpet, jas of doek, wat men maar het eerst bij de hand heeft, om ten spoedigste de vlammen te dooven. Zoodra dit gelukt is, giet men koud water over den lijder en ontdoet hem zoo spoedig mogelijk van zijn kleeren, daarbij de noodige voorzichtigheid in acht nemende, opdat de gevormde brandblaren niet afgerukt worden.

Bij verbranding door *vuur*, *gloeiende voorwerpen* of *kokende vloeistoffen* is het voortdurend begieten met koud water en water met brandewijn aan te bevelen. Wanneer er reeds blaren gevormd zijn, moet men zorgen dat deze niet breken, en ze eerst na 24 uren ontlasten door het doorsteken met eene naald. Wanneer het vocht uit de blaar reeds dadelijk verwijderd is, wikkelt men het gekwetste deel in watten.

Zijn de blaren afgerukt en dus meer of minder groote plaatsen van de opperhuid ontbloot, dan kan koud water volstrekt niet verdragen worden en moeten doeken met melk, lijnolie, ongezouten reuzel, eiwit en olie, of kalkwater en olie aangewend worden.

Wanneer de huid met *bijtende* zelfstandigheden, z. a. zwavelzuur, (vitriool), salpeterzuur, levende kalk en bijtende potasch, in aanraking komt, ontstaan dezelfde verschijnselen als bij verbranding. De hulp hierbij te verleenen bestaat, wat de *zuren* betreft, in het ten spoedigste verdunnen en verwijderen van het mogelijk nog voorhanden zuur, door afspoeling met water.

Voor bijtend loog (*potasch*, *soda*) is ook het rijkelijk overgieten met water het beste; vervolgens met azijn wasschen. Voor levende kalk gebruikt men geen water, doch olie, zooals reeds bij vreemde lichamen in het oog is aangegeven; bij aandoening van de huid kan ook van water en azijn gebruik gemaakt worden.

§ 141. *Vergiftiging.* Vergiftiging kan ontstaan: 1°. door het opzettelijk of toevallig gebruik van vergiftige stoffen; 2°. door opslorping van deze in reeds bestaande of versche

wonden en 3e. door den beet of steek van vergiftige dieren (slangen, insecten) en van dieren, die door dolheid of kwaden droes zijn aangetast.

Wegens het dringend gevaar, dat bij elke vergiftiging bestaat, roepe men onmiddellijk de hulp van een geneeskundige in. De eerste hulp kan in hoofdzaak slechts bestaan in het zoo spoedig mogelijk opwekken en onderhouden van *braking*. De daartoe aangewezen middelen zijn: wrijven op de maagstreek, of het kittelen van de keel met een veer of vinger. Het drinken van veel water, nog beter van veel melk, is steeds aan te bevelen.

Bij vergiftige wonden, bindt men een doek of band om het deel *boven* de wond, ten einde de opname der giftstof in het bloed en de verspreiding door het lichaam te beletten; dan drukt men de wond *van boven naar beneden* sterk uit en wascht haar met eene ruime hoeveelheid water af, onderhoudt de bloeding door indompeling in lauwwarm water en tracht het vergif te vernietigen door een gloeiend ijzer of men laat een weinig kruit in de wond ontbranden.

Steken van wespen of scorpioenen zijn alleen dan gevaarlijk, wanneer zij in menigte of op gevoelige plaatsen, b. v. in de keel, worden aangebracht. Is de angel in de wond blijven zitten dan moet hij er spoedig uitgehaald worden; verder is de bedekking met een doekje met koud water of water met azijn, en het inwrijven met olie of vet voldoende om onaangename gevolgen te voorkomen.

§ 142. *Verbloeding*. Verwondingen kunnen gepaard gaan met bloedverlies; eene verbloeding van eenig belang kan spoedig den dood veroorzaken.

Het bloed uit de *slagaderen* komende is *helder* rood en wordt met een straal *stootsgewijze* uitgespoten. Uit de *aderen* spuit het bloed niet met kracht, het is *donker* rood en treedt in een *onafgebroken* stroom te voorschijn. De slagaderlijke verbloeding kan levensgevaarlijk worden en vereischt onmiddellijke hulp, die men in de eerste plaats met de hand verricht.

Is de wond klein, dan kan men, door haar met den duim

toe te drukken, de bloeding stuiten. Is het niet mogelijk dit in de wond zelve te doen, dan beproeft men de slagader af te sluiten door drukking met den duim of de vingers. Die drukking geschiedt bij de ledematen *boven* de wond, bij het hoofd of aan den hals *onder* de wond, op de plaats waar de slagaderen nog als een groote stam voortloopen.

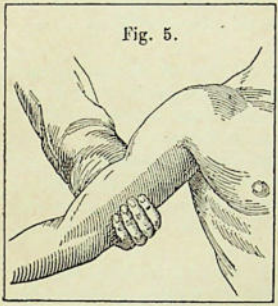
Fig. 5.

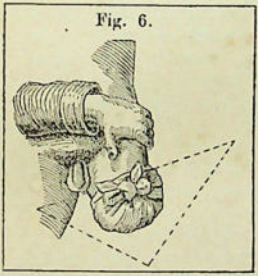
Fig. 6.

Fig. 7.

Voor de armen is deze plaats aan de *binnenzijde* van den bovenarm op de helft, in de sleuf, aldaar door twee in de lengterichting verloopende spieren gevormd. (Fig. 5.) Voor de onderste ledematen in het *midden* van de liesstreek. (Fig. 6.) Voor het hoofd en den hals aan beide zijden van het strottenhoofd, bij verwonding rechts aan de rechter, links aan de linkerzijde. (Fig. 7.) Aan den romp vindt men achter het sleutelbeen, ongeveer in het midden, nog de plaats ter drukking van de ondersleutelbeen-slagader, bij verwonding van slagaderen in den oksel of aan den schouder. De drukking moet krachtig zijn en kan hierom met dezelfde hand niet lang worden volgehouden.

Men kan hierin tegemoet komen, door zich te bedienen van een doek als das gevouwen; in het midden plaatst men een stuk kurk, hout of

steen, in een doekje gewikkeld, en plaatst dit harde voorwerp op de slagader; de beide einden van den doek worden om het gekwetste lid geslagen, sterk aangehaald en vastgemaakt.

Men kan ook een lint, band of das op de aangegeven plaatsen los om het lid leggen, een stokje of sleutel aan de buitenzijde er tusschen steken en sterk draaien tot de bloeding ophoudt. Men noemt dit de *knevel*.

De plaatsen, waar de slagaderen liggen, ontdekt men gemakkelijk aan hare eigenaardige *klopping*. Slagaderdrukking mag niet zeer lang worden volgehouden; men moet dus zoo spoedig mogelijk geneeskundige hulp trachten te verkrijgen.

Voor bloeding uit groote aderen behoeft de drukking, die aan de tegenovergestelde zijde moet worden aangebracht, niet zoo krachtig te zijn; een plukselprop, een opgerold kompres, enz. door een doek of windsel bevestigd, is voldoende. De bloeding van een wond, waarbij geen slagader of groote ader gekwetst is, is niet gevaarlijk en wordt door een kompres met koud water, water en azijn of brandewijn meestal tot staan gebracht.

§ 143. *Verwonding*. Bij het verbinden van wonden is stipte reinheid hoofdzaak. Men reinige zich de handen en alle voorwerpen, die men noodig heeft, alvorens de wond aan te raken. Men verdeelt de wonden in gestoken, gehouwen, gesneden, geschoten, gescheurde en gebeten wonden.

Elke wond moet, *voor* zij verbonden wordt, gereinigd en losse stukjes ijzer, houtsplinters, enz. moeten er uit verwijderd worden. Belangrijke bloeding moet gestuit worden, *voor* men tot het verbinden der wonden overgaat, tenzij het wondverband tevens tot bloedstelping dienen kan.

Bij wonden in het behaarde gedeelte van het hoofd begint men met het haar rondom de wond weg te knippen. In de borstholte doordringende wonden vereischen *spoedige* afsluiting na reiniging, door oplegging van een natten doek, die met een anderen bevestigd wordt. Als bij buikwonden ingewanden naar buiten treden, mag men deze niet terugbrengen; zij moeten in een met water of olie bevochtigden

doek gelegd en buiten de buikholte gelaten worden, tot er een geneeskundige gekomen is.

1°. *Gestoken wonden.* Een gestoken wond is meestal klein, maar dikwijls zeer gevaarlijk, daar zij, diep ingaande, met ernstige verbloeding gepaard kan gaan, of wel, tot in de lichaamsholte doordringende, daarbij edele organen of inwendig gelegen groote bloedvaten gekwetst kan hebben. Is er geen ernstige verbloeding, dan volstaat de bedekking met een nat gemaakt kompres, door een doek bevestigd. Bij ernstige verbloeding moet, behalve de bedekking der wond, de drukking worden toegepast, zooals bij de verbloeding is opgegeven.

2°. *Gehouwen en gesneden wonden.* Gehouwen wonden zijn meestal diep, wijdgapend en sterk bloedend. Somtijds is het onderliggend been gekwetst; dit kan gespleten of een scherf er afgeslagen zijn. De verbloeding moet worden tegengegaan. Gesneden wonden zijn gewoonlijk veel minder ernstig dan de gehouwen; zij vereischen dezelfde behandeling.

3°. *Geschoten wonden.* De bloeding is veelal gering in den aanvang, doch ontstaat soms later. Wanneer aan de ledematen alleen de weeke deelen gekwetst zijn, is het gevaar meestal niet groot en het opvullen der wond met verbandstof en een bevestigend doekverband voldoende; vreest men dat er verbloeding zal volgen, dan legt men een slagaderdrukker los om het lid, ten einde, als het noodig mocht worden, deze dadelijk vast te kunnen maken. Dit is vooral bij het transporteeren der lijders het geval. Meer zorg wordt vereischt wanneer de beenderen tevens verbrijzeld zijn. Behalve een bedekkend verband, moet dan het lichaamsdeel, dat eene veranderde richting heeft aangenomen, in de natuurlijke houding teruggebracht en bevestigd worden. Hierbij moet men vooral met de meeste voorzichtigheid te werk gaan, daar bij eenigszins ruwe behandeling allicht gevaarlijke bloedingen kunnen ontstaan. Het zoeken naar den kogel, granaatscherven, enz. in de wond, is aan niet-deskundigen ten sterkste af te raden.

4°. *Gescheurde wonden.* Gescheurde wonden zijn pijnlijk, gaan zelden met ernstige verbloeding gepaard en vereischen

meestal geen wondhechting of verband, daar zij toch zelden zonder ontsteking en verettering genezen. Bedekking met natgemaakte kompressen is het beste. Wanneer glasscherven, houtsplinters, enz. gemakkelijk te verwijderen zijn, neme men die weg.

5°. *Gebeten wonden.* De beet van een mensch of dier veroorzaakt dikwijls leelijke wonden. Bij eene dergelijke wond legt men niet onmiddellijk een verband aan, maar laat haar goed uitbloeden en het gekwetste deel in lauw water of water met azijn baden, waarna het eenvoudig met een natten doek bedekt wordt. Voor den beet van een door dolheid aangetast dier, zie bij vergiftiging.

§ 144. *Ontwrichtingen.* Hoewel ontwrichtingen evenmin als beenbreuken uithoofde van levensgevaar onmiddellijke hulp vereischen, is deze bij beide van onschatbare waarde. Het spoedig inroepen van geneeskundige hulp is noodig. Om de zwelling tegen te gaan, legge men koude kompressen op het gewricht.

De ontwrichting van de onderkaak komt voor bij te wijd gapen of happen, enz. Zij doet zich kennen door het wijd openstaan van den mond, en de onmogelijkheid om den mond te sluiten. De hierbij aan te brengen hulp is niet moeielijk: men plaatst den lijder op een stoel, met het hoofd tegen den muur, zet een kurk of een stukje hout tusschen de tanden om het bijten op de vingers te beletten, brengt de beide duimen achter in den mond op de achterste kiezen en drukt nu krachtig naar beneden; als men de kaak voelt nageven, laat men onmiddellijk de duimen tusschen de kiezen en de wang glijden, daar zij anders bij de krachtige sluiting van de kaken op elkander belangrijk gekneusd zouden worden.

§ 145. *Doekverbanden.* Ter bevestiging van het op de wonden gelegde pluksel of van natte kompressen, ter beschutting tegen weersinvloeden en ter ondersteuning van gekwetste deelen, zijn de doekverbanden van groote waarde. De driehoekige doeken, die men voor deze verbanden bezigt, moeten zoodanig zijn, dat de beide korte zijden een rechten

hoek vormen, terwijl de lange zijde 1 M. lengte heeft. De hoek, door de beide korte zijden gevormd, noemt men den top van den doek, de beide andere einden de punten. Bij gebrek aan zulk een doek kan men gebruik maken van een zakdoek, enz., waaraan men een driehoekigen vorm geeft door twee tegenovergestelde punten op elkander te leggen.

1°. *Het driehoekig hoofdverband* (*muts.*) (Fig. 8.)

Fig. 8.

Dit bezigt men voornamelijk wanneer men het hoofd wil warm houden, b. v. bij transport des nachts, als alle andere hoofddekkingen drukken zouden; verder kunnen verschillende verbandstukken hiermede op het hoofd bevestigd worden. Een driehoekige doek wordt in het midden van den langen rand zoo aangevat, dat de duimen boven en de naar achter gekeerde handen onder gelegen zijn: men legt nu den doek zoodanig op het hoofd, dat het midden van den doek op het midden van het hoofd, het midden van den langen rand op het voorhoofd boven de wenkbrauwen ligt, terwijl de top langs het achterhoofd afhangt. De lange punten worden nu over de ooren naar achter gevoerd, boven den naar beneden hangenden top gekruist, weder naar voren gebracht en daar vastgeknoopt. Zijn de punten te kort om geknoopt te worden, dan steekt men ze met spelden vast; de afhangende top wordt naar boven opgeslagen en eveneens met een speld op den schedel bevestigd. Bij het aanleggen van dit verband plaatst een helper de hand vlak op den schedel, om het schuiven van den doek te beletten.

Een ander zeer goed hoofdverband is een aan beide zijden ingescheurden *langwerpigen* doek, ongeveer 1 ¼ M. lang en ¼ M. breed. Bij bedekking van het voorhoofd en den schedel worden de voorste einden in den nek en de achterste onder de kin vastgemaakt; bij de bedekking van het achterhoofd echter, de voorste onder de kin en de achterste op het voorhoofd gebonden.

2°. *De driehoekige armdraagband.* (Fig. 9.)

Deze dient om den arm eene gemakkelijke ondersteuning te geven, en wordt bij verwondingen aan den arm, van af den schouder tot de hand, aangewend. Men neemt een der

lange punten in de eene en den top in de andere hand; de top wordt achter den elleboog van den gekwetsten arm gelegd en de punt op den gezonden schouder. Een helper of de zieke zelf legt nu den gekwetsten arm, in het elleboogsgewricht rechthoekig gebogen, tegen den doek; daarna vat men de lange afhangende punt aan, slaat deze om den arm heen naar den schouder van de gekwetste zijde op, en knoopt of steekt de beide punten in den nek of ter zijde van den hals vast. De top aan den elleboog wordt om den bovenarm naar voren gevoerd en daar bevestigd. Om de drukking van den knoop in den nek te voorkomen, kan men onder dezen een eenige malen dubbel gevouwen kompres plaatsen.

Fig. 9.

3°. *De driehoek als borstverband.* (Fig. 10.)

Fig. 10.

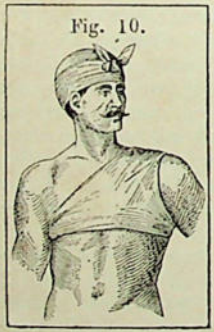

De doek wordt met den top op den schouder van de zieke zijde, de lange rand zoodanig voor op het midden der borst gelegd, dat de bovenhelft bedekt is; de lange punten voert men onder de oksels door naar achter en knoopt of steekt die met eene speld vast. De top moet nu over den schouder heen, achter op den rug aan de lange punten vastgeknoopt of gestoken worden. Bij wonden op den rug is dit verband eveneens, maar dan in omgekeerde orde te gebruiken.

4°. *De driehoek als verband voor het onderbeen.* (Fig. 11.)

Men legt den doek zoodanig onder het been, dat de lange zijde schuin van binnen en boven naar buiten en beneden loopt, de onderrand het been rechthoekig snijdt en de derde rand evenwijdig aan het been, ongeveer drie vingers breed van het lid afligt. Dezen laatsten rand slaat men

eerst om het been, bedekt hem met het overige van den doek, door de onderpunt kringvormig om het lid te brengen en vast te steken, terwijl de bovenpunt, beneden de knie omgebogen, onder de knieholte doorgehaald en bevestigd wordt.

Fig. 11.

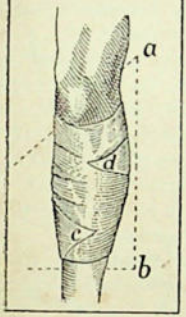

5e. *Driehoek voor inwikkeling van den voet.* (Fig. 12.)

Men plaatst den voet zoodanig midden op den doek, dat de teenen naar den top gericht zijn en de lange rand vier vingers breed achter den hiel komt te liggen; de top wordt op den rug van den voet omgeslagen en daarna worden de lange punten, eenigszins te zamen gevouwen, over den voetrug om de enkels heen naar voren gebracht, boven den voet gekruist en eindelijk op de voetzool vastgeknoopt. Zal men den lijder toestaan met dit verband te loopen, dan moet de knoop boven op den voet komen.

Fig. 12.

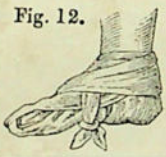

6e. *Halve driehoek voor handverband.* (Fig. 13.)

De halve driehoek verkrijgt men door van den grooten driehoek de lange punten op elkaar te leggen en den doek door te snijden.

Men legt de hand zoo op den doek, dat de vingers naar den top gericht zijn en de lange zijde den arm rechthoekig snijdt; de top wordt omgeslagen, vervolgens eerst de eene en daarna de andere lange punt over den rug der hand om den pols gevoerd en beide aan elkander geknoopt.

Fig. 13.

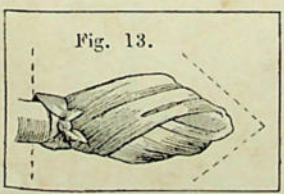

7e. *De verkorte driehoek voor elleboog en knieverband.* (Fig, 14.)

Om den driehoek te verkorten vouwt men den langen rand een hand breed of meer naar den top toe in.

Het midden van den langen ingevouwen rand wordt

Fig. 14.

een handbreed onder den elleboog geplaatst, de top naar boven geslagen; de beide lange punten in de vouw van den elleboog gekruist, om den bovenarm over den top gevoerd en vastgemaakt.

Bij de knie gaat men op dezelfde wijze te werk. Hier komt de lange rand een handbreed beneden de knieschijf, de top wordt over de knie heengeslagen; de lange punten in den kniekuil gekruist en boven op de knie bevestigd.

8e. *Eenige verbanden met den driehoek in den vorm van een das gevouwen.*

Als de top van den driehoek naar den langen rand toe wordt ingevouwen, krijgt men den dasvormigen doek.

Fig. 15.

Aan het hoofd wendt men dezen als eenvoudig hoofdverband aan; b. v. bij wonden aan de ooren, de kin, het voorhoofd, enz. of bij kwetsing van bloedvaten om de bloeding te stillen, door het opgelegde pluksel er sterk mede aan te drukken. Hierbij moet het midden van de das op de wond en de knoop aan de tegenovergestelde zijde liggen. (Fig. 15, 16 en 17.)

Fig. 16.

Fig. 17

De doek wordt in dezen vorm als gewone halsdas bij verwondingen van den hals of nek gebezigd, vervolgens om in de okselholten het een of ander te bevestigen, hetzij een plukselprop, een kussentje, een pap, enz. Hiertoe legt men het midden van de das onder den oksel, kruist de einden op den schouder, voert die om den hals en knoopt ze dan vast; of de gekruiste einden worden over borst en

rug naar de andere okselholte gebracht en daar vastgemaakt. (Fig. 18.) Verder is zij tot verbanden aan de verschillende deelen van den romp geschikt.

Fig. 18.

Wil men de das als armdraagband gebruiken, dan komt het midden onder het handgewricht en de knoop in den nek te liggen. De boven beschreven driehoekige armdraagband is veel beter en doelmatiger.

Fig. 19.

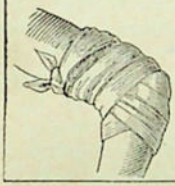

Voor elleboog en knie is de das op dezelfde wijze als de verkorte driehoek te gebruiken; het midden van de das wordt een handbreed beneden het gewricht gelegd en de einden, na in de vouw van den arm of kniekuil gekruist te zijn, om den bovenarm of de dij geslagen en vastgeknoopt. (Fig. 19.) Aan de hand legt men het midden onder de handpalm, kruist de einden op den rug der hand en knoopt die, na ze om den pols gevoerd te hebben, boven op den arm vast; (Fig. 20.) voor den voet is het evenzoo: het midden wordt onder den voetzool gelegd, de einden op den voet gekruist, om de enkels heen voor het onderbeen gebracht en vastgeknoopt. (Fig. 21.)

Fig. 20.

Fig. 21.

9°. *Verband voor den schouder met een halven of verkorten driehoek en den driehoekigen armdraagband.*

De halve driehoek wordt met den top naar den hals gekeerd, op den schouder gelegd, en de lange punten om den bovenarm vastgemaakt. Na aanwending van den driehoekigen armdraagband, slaat men den top van den halven driehoek om de

lange punt van den armdraagband en bevestigt die met eene speld. Voor de heup heeft men een dergelijk verband; hierbij wordt een dasvormig gevouwen doek als een gordel om de heupen gevoerd, een verkorte driehoek, waarvan de lange punten boven om de dij zijn vastgeknoopt, wordt breed over de heup uitgespreid, de top onder den gordel doorgehaald en bevestigd.

10°. *Verband bij breuken.*

Voor breuken der ledematen zijn de doeken alleen of in verbinding met een plankje, een stroowis, een reep bordpapier, het geweer, de sabelschede, enz. op eenvoudige wijze te gebruiken. Wanneer het bij de uit- en tegenrekking gelukt het lidmaat den normalen stand weder te doen aannemen, moet er het een of ander hard voorwerp, ter lengte van het gebroken deel, tegen bevestigd worden. Ter voorkoming van pijnlijke of schadelijke drukking, legt men tusschen het lidmaat en het harde voorwerp iets tot opvulling, hetzij watten, hennep, een saamgevouwen doek, een kous, enz.

§ 146. *Vervoer van gewonden.* Heeft de gewonde nog kracht genoeg, om met behulp van een ander te loopen, dan is het veelal voldoende hem den arm ter ondersteuning aan te bieden, behalve in het geval er mogelijkheid bestaat dat een der beide beenen sterk beleedigd is. Is hij daartoe reeds te zwak, dan kan de helper zich den arm van den verwonde om den hals slaan en met de eene hand op de borst vasthouden, terwijl hij met de vrije hand hem over den rug aan de andere zijde van het lichaam aangrijpt. Is het loopen niet meer mogelijk en de geleider alleen, dan moet hij, zoo hij daartoe de kracht heeft, den gewonde dragen. Het gemakkelijkste zal dit op den rug kunnen geschieden. Daartoe legt hij de beide armen van den gewonde over zijne schouders en maant hem aan, zich met de beide handen om zijn hals vast te houden; daarna omvat hij de beide dijen, haalt die van elkander en tilt hem op den rug.

Twee mannen, die een verwonde helpen, kunnen hem op dezelfde wijze, als voor een alleen is vermeld, geleiden. Kan hij echter niet meer loopen, dan zijn zij verplicht hem

te dragen en behoeven daartoe slechts achter zijne dijen elkander de hand te geven en stevig vast te houden. De gewonde wordt alsdan, als op een stoel zittende, gedragen.

Twee dragers kunnen gemakkelijk een verwonde van den grond opbeuren en dragen. Beiden knielen naast den lijder op eene knie; het been namelijk, dat het dichtst bij zijn schouder is, knielt, het andere staat in de knie gebogen bij de heup. Terwijl zij zich nu bukken en den gekwetste verzoeken zijne armen om hun hals te leggen, pakken zij hem ieder met één arm achter om het lijf, geven onder zijne dijen elkander de hand van den anderen arm, en lichten hem in zittende houding gelijktijdig op. Wanneer de lijders bewusteloos zijn, kunnen zij niet medehelpen en moeten zij op andere wijze gedragen worden. Hierbij handelt men als volgt: Een der dragers plaatst zich bij het hoofd van den verwonde, richt hem half op en omvat het bovenlijf, onder de oksels doorgaande, zoo, dat de handen voor op de borst komen. De ander gaat, met den rug naar den gekwetste gekeerd, tusschen diens beenen staan en neemt deze onder de knieën in de armen. Te gelijk moeten beiden hem oplichten, daarom commandeert de eerste, die zien kan of de tweede gereed is: Geef acht! Licht op!

Alle lijders met belangrijke wonden en vooral die met breuken van de onderste ledematen, moeten in eene *tandoe*, door twee mannen gedragen, vervoerd worden.

Bij de plaatsing der gewonden, hetzij op den grond of in eene tandoe, handelt men in het algemeen als volgt: Bij wonden aan den rug, den nek en het achterhoofd legt men de lijders op een der zijden van het lichaam; bij borstwonden, die niet in de holte doordringen, op den rug. Bij doordringende borstwonden geeft men den gekwetste eene half zittende, half liggende houding. Dwarse buikwonden maken eene eenigszins gebogen houding met opgetrokken knieën noodig; in de lengterichting verloopende, vereischen zij eene recht uitgestrekte ligging op den rug. Het gekwetste onderste lidmaat wordt, terwijl de lijder zit of ligt, bij voorkeur iets hooger geplaatst dan de romp.

HOOFDSTUK XI.

Pionierdienst.

§ 147. *Pionierkunst.* De kunst van den pionier bestaat in:

het aanleggen en inrichten van bivaks en kampen of legerplaatsen;

het maken en verbeteren van gemeenschapsmiddelen;

het maken en onderhouden van telegraphische gemeenschap;

het versterken van stellingen, en

het opruimen van hindernissen en beletselen bij den aanval op stellingen.

Tot eene behoorlijke inrichting van een bivak of legerplaats wordt vereischt: het maken van afdaken en barakken, veldkeukens, privaten, zonneschermen, veldschilderhuizen, geweerrakken en rakken voor ledergoed, kleedingtasschen, ransels en trommen, vaandelstoelen, observatiestellingen en vlaggestokken, het graven van putten voor drinkwater, het daarstellen van bad- en waschinrichtingen.

Tot het maken en verbeteren van gemeenschapsmiddelen behooren: het afbakenen van natuurlijke wegen, het maken van tijdelijke wegen, het verbeteren of herstellen van natuurlijke- en kunstwegen, het onderhouden van wegen, het maken van colonnewegen, het opsporen en bruikbaar maken van waadbare plaatsen, het gebruik van vaartuigen, vlotten, ponten en bruggen tot het overgaan van rivieren.

Tot het maken en onderhouden van telegraphische ge-

meenschap behooren: het slaan van lijnen en oprichten van stations voor elektrische telegraphie, en het oprichten van stations voor optische telegraphie.

Tot het versterken van stellingen behoort: het maken van alle werken, die het natuurlijk verdedigingvermogen eener stelling kunnen verhoogen, zoo als: verdedigbare dekkingen en hindernissen. Tot het maken van hindernissen behoort ook: het onbruikbaar maken van gewone spoor- en waterwegen, waadbare plaatsen en bruggen.

Vele dezer werkzaamheden zullen in den regel door *infanteristen* onder toezicht hunner eigene officieren moeten verricht worden, terwijl bij de andere de hulp of leiding van genietroepen wordt gegeven. In beide gevallen is het voor de onderofficieren en korporaals der infanterie noodig, dat zij met de meest eenvoudige dezer werkzaamheden bekend zijn, ten einde een behoorlijk toezicht te kunnen uitoefenen en de noodige aanwijzingen te kunnen doen.

Legering.

§ 148. *Bivaks en kampen.* Wanneer troepen legeren onder den blooten hemel of wanneer er slechts zeer eenvoudige bescherming tegen het weder kan worden gemaakt, dan zegt men, dat de troepen *bivakkeeren*. De plaats waar en de wijze, waarop zij gelegerd zijn, heet een *bivak*.

Wanneer de troepen logeeren in barakken en ook op andere wijze voor hun gemak is gezorgd, dan zijn de troepen *gekampeerd*. De plaats waar en de wijze, waarop zij gelegerd zijn, heet een *kamp*.

Van te voren gereed gemaakte kampen komen in Indië hoogst zelden voor. doch zijn het dikwijls de bivaks, welke bij eenigszins langdurig gebruik langzamerhand door geleidelijke verbetering in kampen overgaan. In de eerste behoefte aan beschutting wordt op bivak dan ook doorgaans voorzien door het maken van afdaken; bij een langduriger verblijf worden deze door barakken vervangen.

De benoodigde materialen tot het maken van bivakinrichtingen zullen doorgaans in de nabijheid van het bivak in natura worden aangetroffen, terwijl die voor het maken van kampinrichtingen ook wel in de nabijheid kunnen

worden aangetroffen, doch ook dikwerf door de zorg der *genie* worden aangevoerd.

De meest gebruikt wordende materialen zijn: klapperpinang- en nibongstammen, dunne boomstammen en takken, bamboe, klapper-nipa- en arentakken met hunne bladeren, glagah, alang-alang, atappen, rottan, talidoek, slingerplanten, enz. Elk inlandsch militair kan deze materialen bewerken.

§ 149. *Afdaken.* Deze worden gemaakt voor eenige manschappen of voor groepen, sectiën of zelfs pelotons: grootere zijn in den regel niet wenschelijk. Men onderscheidt *horizontale* en *hellende* afdaken.

Horizontale afdaken (fig. 22) rusten op twee of drie rijen stijlen op 2 M. van elkander. De stijlen in iedere rij staan 2 à 3 M. van elkander. Alle stijlen staan 0.5 M. in den grond. De boveneinden van de twee of drie stijlen worden door eene *gording* verbonden op 1 M. boven den grond. Over deze gordingen worden in de lengte van het afdak dunne bamboezen, latten of sparren gelegd en daarop alsdan gespreid: palmtakken met hunne bladeren, glagah, alang-alang, afbraak van inlandsche huizen (paggers) enz. Tegen het opwaaien worden over deze dekkingsmiddelen enkele bamboezen of zwaardere takken gelegd. Deze afdaken beschermen alleen tegen zonneschijn en dauw.

Fig. 22.

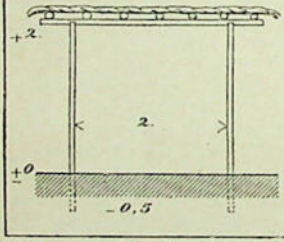

Hellende afdaken worden onderscheiden in die met *een* en die met *twee* rijen stijlen. Tot het maken van die der eerste soort (fiig. 23) worden de stijlen op ± 3 M. van elkander op *een* rij gesteld, 0 5 M. in den grond. Op 1.80 M. boven den grond worden zij door eene *gording* verbonden. Vervolgens worden op deze gording *spanribben*, lang 4 M., vastgebonden, zoodanig dat het eene einde op 3 M. achter de stijlen op den grond rust; zoo noodig

worden deze einden een weinig ingegraven of aan eene op den grond rustende gording verbonden.

Fig. 23.

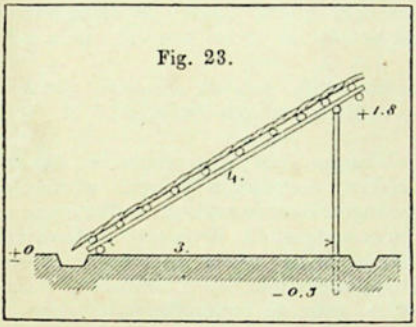

Tot het maken van die der tweede soort (fig. 24) wordt op 2.5 M. achter de eerste rij stijlen, die nu 2.5 M. boven den grond moeten uitsteken, eene tweede rij geplaatst, die eveneens 0.5 M. in den grond staan, doch slechts 1 M. daar boven uitsteken. Op beide rijen stijlen komen *gordingen* en op deze worden vastgebonden de 4.25 M. lange *spanribben*, welke aan de achterzijde 0.75 M. over de gording uitsteken. Bij beide soorten worden de spanribben van de een of andere dakbedekking voorzien, waartoe bij voorkeur materialen worden gebezigd, die ook tegen regen beschermen. Bij de horizontale en de hellende afdaken der eerste soort rusten de manschappen op den blooten grond, beter nog op de alang-alang, droge bladeren, paggers van huizen, enz. Onder de afdaken met twee rijen stijlen maakt men liever balé-balé's, *voor* 0.5 M., *achter* 0.6 M. boven den grond. Om de afdaken wordt eene goot aangebracht, voor welker behoorlijke afwatering zorg moet worden gedragen. Bij guur- en regenachtig weder kunnen ook de achter- en zijwanden met alang-alang, nipa- of boombladeren, of matten gesloten worden. Bovendien kan

Fig. 24.

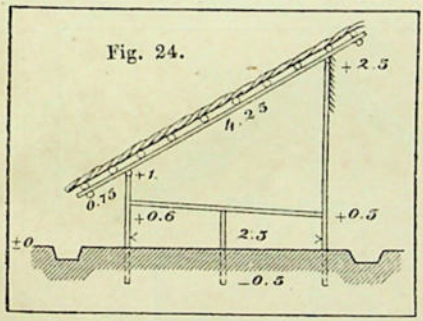

nog aan de voorzijde der hellende afdaken eene vaste of beweegbare klep of wel eene galerij breed 1 M. aangebracht worden; in dat geval wordt de goot zooveel meer naar voren gegraven.

Bij het berekenen der lengte van de afdaken, moet op 0.75 à 1.00 M. voor elk man gerekend worden.

§ 150. *Barakken.* Wanneer het te voorzien is, dat het bivak een geruimen tijd zal betrokken blijven, worden de afdaken geleidelijk vervangen door barakken, welke eveneens op eenvoudige wijze zijn samengesteld, doch voldoende ruimte en eene behoorlijke bescherming tegen het weder moeten opleveren. De manschappen rusten op balé-balé's, terwijl op de vleugels kamertjes voor de onderofficieren, voor het compagnie's-bureel en voor de rustkamer zijn afgescheiden.

Fig. 25.

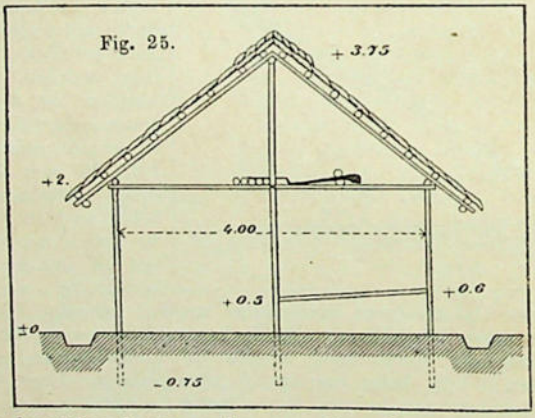

De barakken bestaan uit een reeks *gebinten* op 3 à 4 M. van elkander; het aantal hangt dus af van de lengte, welke men aan de barak wil geven. Elk gebint bestaat uit 2 korte (buiten) en 1 lange (midden) stijl. Alle stijlen staan 0.75 M. in den grond. De korte stijlen worden op 2 M. boven den grond verbonden door een horizontalen

bindbalk, waaraan ook de lange stijl wordt vastgebonden. De gebinten worden verbonden door twee *muurplaten* boven de korte stijlen en eene *nok* boven de middenstijlen. Op deze nok en muurplaten worden spanribben aangebracht, welke 0,75 M. buiten de muurplaten uitsteken. De helling van het dak bedraagt ± 40°. De dakbedekking bestaat uit atappen, welit's of asphaltvilt. De nok wordt voorzien van eene *nokbedekking*. De vleugels van de barak worden op de eene of andere wijze gesloten.

De breedte der barakken bedraagt 4, 5 à 6 of 7 à 8 M.

De barakken breed 4 M. (fig. 25) hebben eene rij balé-balé's en eene omwanding aan de achterzijde.

De barakken breed 5 à 6 M. (fig. 26) hebben aan beide

Fig. 26.

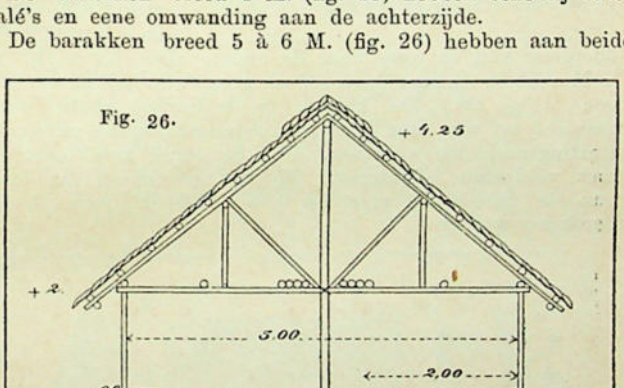

zijden eene omwanding en twee rijen balé-balé's langs die omwanding, zoodat een middengang overblijft. In de omwanding worden de noodige uitgangen gelaten, welke meestal door deuren kunnen gesloten worden.

De barakken breed 7 à 8 M. (fig. 27) hebben twee rijen

balé-balé's in het midden, zoodat de manschappen met de hoofden naar elkander toe liggen. Aan weerszijden is dan eene gang of galerij, die in den regel niet omwand is. Bij deze barakken is het verkieselijk bij de kamers op de vleugels en bij grootere lengte dan 20 M. ook nog in het midden een doorgang van de eene naar de andere zijde, ter wijdte van 2 M., uit te sparen, door aldaar geen balé-balé aan te brengen. (Fig. 28.) De kamers op de hoeken worden geheel omwand en van eene deur- en vensteropening met eenvoudige sluitingsmiddelen voorzien. Om de barak komt eene goot met voldoende afwatering. Bij het berekenen der lengte van de balé-balé's moet op 0.75 à 1.00 M. voor elk man gerekend worden.

Fig. 27.

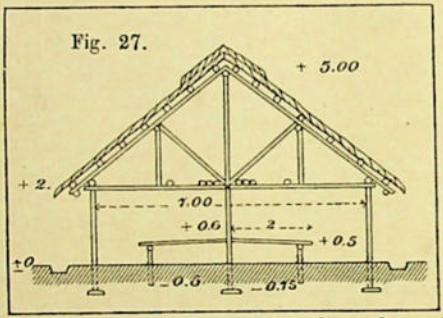

Fig. 28.

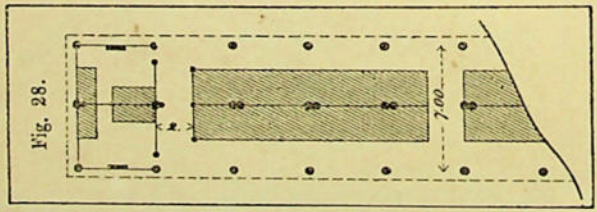

Tusschen de barakken onderling wordt eene opening van minstens 3 M. gelaten.

Tot het verkrijgen van stellingen voor ransels, kleedingstukken, enz. worden over de bindbalken aaneensluitende bamboezen, sparren of planken ter breedte van 0.4 à 0.5 M. aangebracht. De geweren worden geplaatst *vertikaal* tegen de middenstijlen met de bajonetten in een bamboezen of

rottan ring — of *horizontaal* op twee evenwijdige gordingen rustende op de bindbalken. Ook kan men afzonderlijke geweerrakken maken. (Zie § 156.)

De *barakken voor officieren* worden op dezelfde eenvoudige wijze samengesteld. Zij worden door matten als anderszins in afzonderlijke vertrekken verdeeld van minstens 3 op 3 M, welke ieder voorzien worden van eene deur- en vensteropening met luik of klep. Soms wordt ook een vertrek tot *mes* aangewezen, hetwelk dan aan de buitenzijde van het gebouw geen omwanding behoeft te hebben. Naarmate het verblijf langer duurt, kunnen zij door het aanbrengen van galerijen, houten vloeren, enz. meer confortable gemaakt worden.

§ 151. *Veldkeukens.* Deze worden op verschillende doch steeds op zeer eenvoudige wijze samengesteld.

a. Men plaatst drie groote steenen zoodanig op en zoo noodig een weinig in den grond, dat de bovenkanten gelijk liggen en er voldoende ruimte is om het brandhout onder den op deze steenen geplaatsten kookketel te kunnen brengen.

b, Indien men ze krijgen kan, neemt men twee zware boomtakken, welke van boven worden uitgekeept of vorksgewijze afgekapt. Deze worden stevig 0.75 M. diep en 1.2 à 1.5 M. van elkander in den grond geslagen en de *draagstok* (hout of bamboe) in de inkepingen of vorken gelegd. (fig. 29.)

Fig 29.

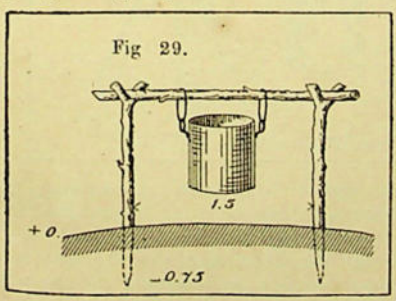

c. Men maakt twee schragen, ieder bestaande uit *twee beenen*, die onderling kruiselings verbonden worden en 0.5 M. in den grond staan. Over deze kruisen wordt de draagstok gelegd. (fig. 30.)

d. Is de grond te rotsachtig om er in te graven, dan maakt men twee *driebeenige* schragen en hangt daaraan den draagstok.

De beenen der schragen moeten dan zoodanig verbonden worden, dat zij niet kunnen uitwijken. (fig 31.)

Fig. 30.

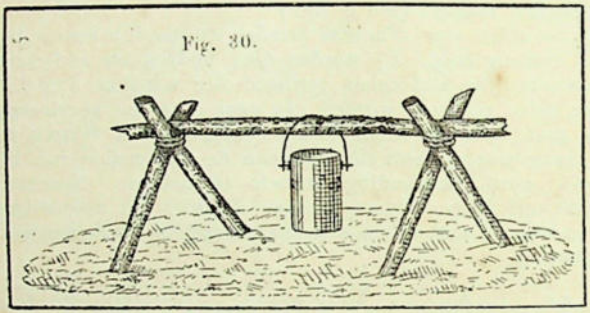

Fig. 31.

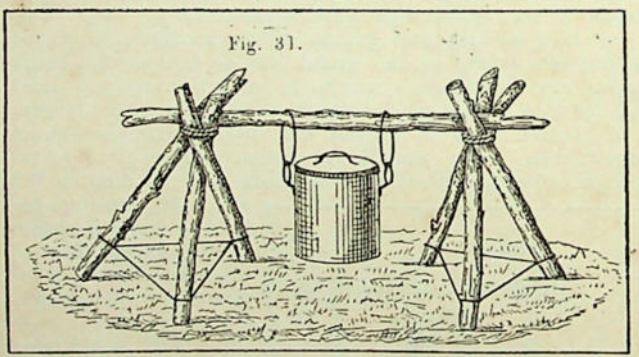

De hoogte van den draagstok boven den grond regelt zich naar gelang men groote, middelsoort of kleine kookketels gebruikt.

Alle inrichtingen, waarbij de ketel aan den draagstok hangt, kunnen zeer verbeterd worden, indien men de *stookplaats* door een muurtje van steenen of zoden omringt, waartegen van buiten aarde wordt opgeworpen. Een *stookgat* wordt alsdan uitgespaard.

Zijn geen dezer middelen van toepassing dan kunnen *kookgaten* worden gemaakt. De draagstok rust dan op *walletjes* van de uitgeworpen aarde samengesteld. Het *stookgat* wordt naar de heerschende windrichting gekeerd. Soms kan men *kookstellingen* en *kookgaten* vereenigen. (Fig. 32.)

Fig. 32.

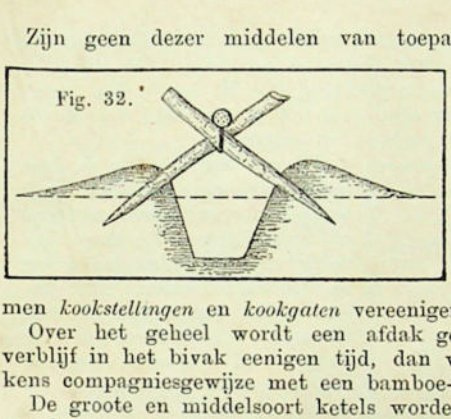

Over het geheel wordt een afdak gemaakt. Duurt het verblijf in het bivak eenigen tijd, dan worden de veldkeukens compagniesgewijze met een bamboe-pagger omgeven.

De groote en middelsoort ketels worden niet rechtstreeks opgehangen aan de *ringen*, maar aan *stroppen* van rottan, touw of ijzerdraad, welke aan de ringen van de ketels vastgemaakt en minstens 0.2 M. lang moeten zijn. De kleine kookketels kunnen aan de *beugels* worden opgehangen. Aangezien te velde geen rijststoomtonnen worden medegevoerd, is het wenschelijk de ketels, waarin rijst gekookt moet worden, te voorzien van een lossen bodem met gaten, rustende op klampen 0.1 M. boven den bodem des ketels.

§ 152. *Privaten.* Zoo eenigszins mogelijk worden privaten boven stroomend water geplaatst en dan benedenstrooms van bad- en waschinrichtingen, keukens, enz. Kan men ze niet boven water aanbrengen, dan worden ze beneden den heerschenden wind en op de minst hinderlijke plaatsen gemaakt. Zij moeten steeds van een, al is het nog zoo licht, dak boven de zitplaats worden voorzien. De zitplaatsen moeten steeds aan het oog van voorbijgangers en bij rivieren ook aan dat van voorbijvarenden worden onttrekken. Naarmate de ligging der privaten geschiedt zulks door middel van heggen, paggers en dergelijke.

Zoo mogelijk dienen er afzonderlijke privaten of afgeschoten gedeelten te zijn voor onderofficieren, manschappen, vrouwen, koelies en dwangarbeiders. In de privaten voor Euro-

peanen maakt men meestal eene *zitrib* en *rugleuning;* in die voor inlanders beter *gaten* in den vloer. De zitrib is steeds 0.5 M. en de rugleuning 0.9 M. boven den vloer. De gaten in den vloer zijn lang 0.4 M. en wijd 0.2 M. en 0.8 M. van elkander, midden op midden.

Fig. 33.

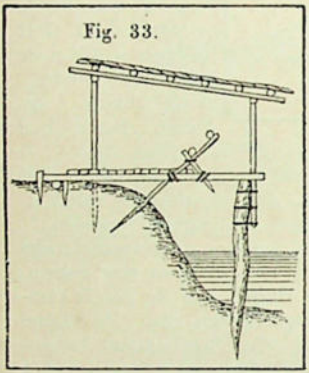

Bij een breed water is eene eenvoudige wijze om een privaat te maken, het inslaan van eene rij palen (fig. 33.) langs den oever, met de ondereinden nog in stroomend water. Deze palen, welke ongeveer 3 M. van elkander staan, worden ter hoogte van den oever van eene stevige *gording* voorzien en op deze en den oever worden op 1.5 M. van elkander *dwarsliggers* geplaatst, die op den oever verankerd en op de gording vastgebonden worden. Op deze dwarsliggers wordt een vloer geplaatst, waarin de bovenbedoelde gaten of wel een zitrib met rugleuning worden aangebracht.

Eene andere eenvoudige wijze (fig. 34.) is: klapperstammen of dergelijke van ± 8 M. lengte worden op den oever op 1.5 à 2 M. van elkander zoodanig ingegraven, dat de einden 1 à 2 M. voorbij den oever uitsteken. Op deze uitstekende einden komt de vloer, enz. De achtereinden der stammen moeten voldoende zijn belast om opwippen te voorkomen.

Fig. 34.

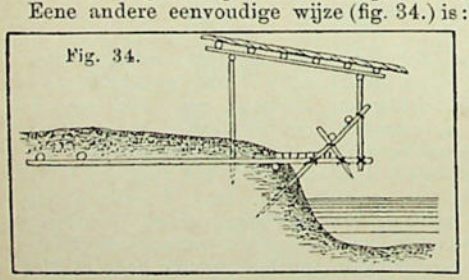

Soms is het verkieselijk bij breede wateren de privaten te

plaatsen op vlotten (§ 168.) (*drijvende privaten*). Deze vlotten moeten op eene stevige wijze aan boomen of palen op den oever, met touwen, talidoek, rottan of ijzerdraadkabel worden bevestigd. Naar het vlot maakt men eene *loopplank*, spant daar langs een touw of rottan als leuning of maakt eene bamboe leuning.

Fig. 35.

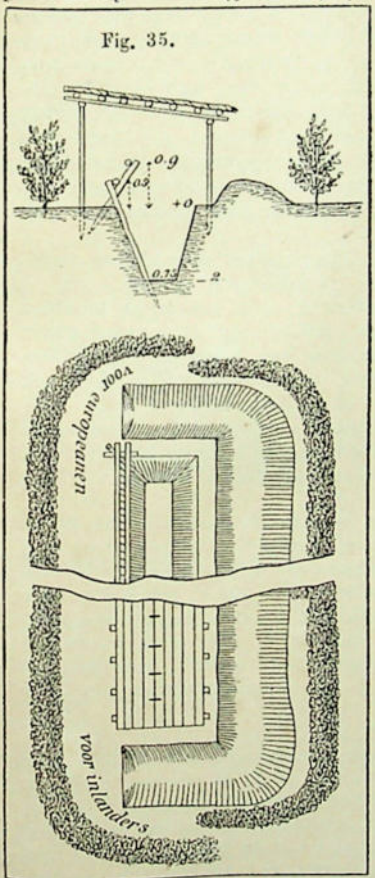

Privaten boven smalle wateren kunnen, naarmate de breedte van het water, met een of twee rijen zitplaatsen worden gemaakt, overlangs of overdwars, zoo als het met de breedte en de beschikbare materialen het best uitkomt. Indien er twee rijen zitplaatsen zijn, moeten ze steeds door een pagger gescheiden zijn.

Wanneer er geen stroomend water in de nabijheid is, worden de privaten boven uitgravingen geplaatst. (Fig. 35.) Men maakt daartoe een *kuil* van 0.75 M. bodembreedte, terwijl de wanden zoo steil, als de grondsoort toelaat, worden afgestoken. De lengte regelt zich naar de behoefte en de diepte is zoo mogelijk 2 M. of ten minste zoo

veel als het grondwater veroorlooft. Over den kuil maakt men een zitrib met rugleuning of een vloer met gaten. De uitgegraven grond wordt langs de achterzijde en de twee korte zijden van den kuil opgeworpen, zoodat men met gemak den grond weder in de uitgraving kan storten. Ongeveer *tweemaal* daags wordt een laag aarde in de uitgraving geworpen (§ 126.) tot dat men het privaat niet meer wil gebruiken, als wanneer een nieuw gemaakt en het oude geheel gedempt wordt. Door een goede afwatering moet gezorgd worden dat het regenwater niet in den kuil kan stroomen.

Al kan men in een bivak door gebrek aan tijd of materialen geen der beschrevene inrichtingen maken, dan is het toch noodig bij het betrekken van het bivak plaatsen voor privaten aan te wijzen, liefst langs stroomend water en zoo mogelijk in de schaduw van boomen. Soms kan men dan nog eenig gemak aanbrengen, door dicht bij het water klapper-pinang- of andere stammen op de helling in den oever met piketten vast te zetten, ten einde de voeten daarop te plaatsen en een weinig hooger eveneens een lat of bamboe, waaraan de manschappen zich kunnen vasthouden.

De *privaten voor officieren* verschillen daarin van de boven vermelde, dat zij steeds eene omwanding en in stede van een zitrib eene *zitplaats* bekomen, welke gemaakt is van eene kist of van eenige planken. Een enkel privaat is lang 2 M. en breed 1 M. en heeft aan de smalle zijde eene deur. Moeten er meer zitplaatsen zijn, b. v. *drie*, dan wordt het 2 op 3 M. groot en men verdeelt die ruimte door paggers in drie vertrekjes, breed 1 M. en elk voorzien van eene deur.

§ 153. *Zonneschermen voor schildwachten.* (Fig. 36.) Een stuk pagger of mat, groot 1.5 of 2 M. in het vierkant, wordt met eenige bamboelatten versterkt en op 1,8 M. boven den grond op een stevige staak of bamboe gezet, zoo dat dit scherm draaien en onder eene helling gesteld kan worden door middel van aan de hoekpunten vastgemaakte touwtjes.

§ 154. *Veldschilderhuizen.* (Fig. 37.) Deze worden gewoonlijk vierkant gemaakt. Men beschrijft daartoe op den grond een vierkant van 1 M. zijde en plaatst in de hoekpunten, 0.5 M. diep in den grond, *vier* stijlen lang 2.8 M. en nog een *vijfde* stijl in die zijde waar de deuropening, wijd 0,6 M., komt. Deze stijlen worden van boven verbonden door twee *bindbalkjes* en twee *muurplaten.* Om het dak te maken neemt men 4 bamboezen, lang 1.5 M. De boveneinden dezer bamboezen worden met een stuk touw aan elkander verbonden, waarvoor gaatjes worden geboord. Eveneens verbindt men de ondereinden zoodanig dat de bamboezen (*hoekkepers*) eene behoorlijke helling krijgen. Dit geraamte dekt

Fig. 36.

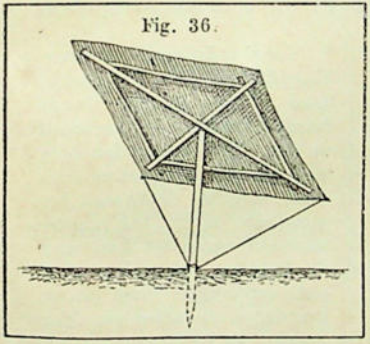

Fig. 37.

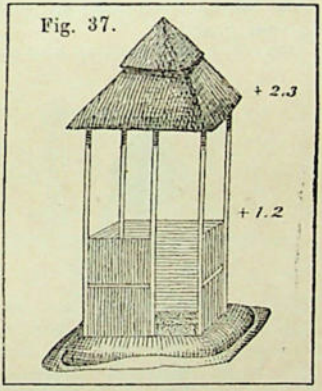

men met *daklatjes* en vervolgens met atappen, alang-alang of dergelijke. Deze *kap* wordt nu geplaatst op het raam, gevormd door de bindbalkjes en de muurplaten, terwijl in de kruisen dezer laatsten de hoekkepers stevig vastgesjord worden.

Met uitzondering van de deuropening wordt het geheel tot op 1.2 M. boven den grond omwand met alang-alang, gevlochten klapperbladeren, matten of iets dergelijks.

Om het schilderhuis wordt eene goot gegraven en de daaruit komende grond gebruikt om den bodem om en in

het schilderhuis op te hoogen. De standplaats van den schildwacht wordt zoo mogelijk bovendien begrint.

§ 155. *Observatiestellingen.* Het kan dikwijls wenschelijk zijn aan de schildwachten een ruimer gezichtsveld te verschaffen, door ze zoo hoog doenlijk boven den grond te plaatsen. In dat geval maakt men observatiestellingen, hetzij in *boomen* hetzij vrijstaande.

In boomen kan men, gebruik makende van gunstig staande takken, eenige horizontale ribben vastsjorren en daarop een *vloer* vast maken, terwijl tevens een leuning wordt aangebracht. Die vloer wordt dan bereikt door middel van ladders, welke goed worden vastgezet; de onderste staat 0,5 M. in den grond.

Fig. 38.

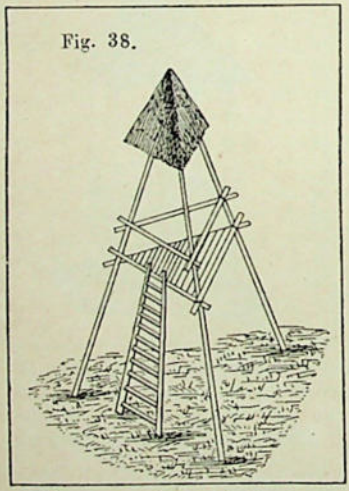

Voor vrijstaande observatiestellingen (Fig. 38.) neemt men drie stevige, lange bamboe-beton en verbindt ze aan de boveneinden door een ijzeren of houten *spiebout*, zoodat de *beenen* beweegbaar zijn. Ter plaatse van den spiebout kan men de bamboe versterken door het omwoelen met touw, ijzerdraad of tali-doek. Men maakt nu in den grond drie 1 M. diepe gaten in een driehoek van 4 M. zijde. Nadat men eerst de stelling plat op den grond heeft uitgelegd met het middelste been naar de eene en de twee andere beenen naar de andere zijde, richt men de stelling op, door de beenen naar elkander toe te schuiven en de verbonden topeinden op te lichten, totdat men de drie beenen in de daarvoor bestemde gaten kan plaatsen, welke daarna worden opgevuld en aangestampt. Op 2.5 M.

beneden den top maakt men aan de buitenzijde der beenen drie *gordingen* stevig vast en plaatst daarop een *vloer*. Op 1 M. boven den vloer wordt een leuning aangebracht en op den top een *kap* ter bescherming tegen regen en zonneschijn. Op den vloer komt men door middel van een ladder, die 0.5 M. in den grond staat en boven stevig aan een der gordingen wordt verbonden. Die ladder wordt reeds in den beginne gereed gemaakt om te kunnen dienen bij het plaatsen van den vloer en de kap. Op soortgelijke wijze kunnen stellingen met *vier* beenen en ook stellingen van hout worden gemaakt.

§ 156. *Geweerrakken* (fig. 39.) kunnen worden gemaakt *enkel* of *dubbel* van sparren, pinang, bamboe, enz. In het

Fig. 39.

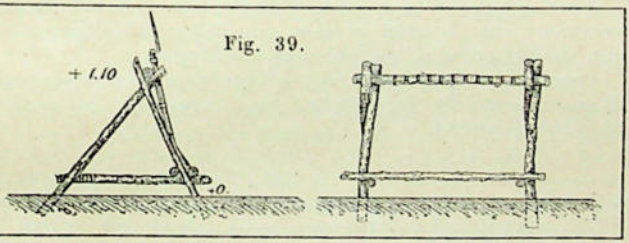

algemeen bestaat een geweerrak uit een horizontale *rib* ± 1.1 M. boven den grond, rustende op 0.5 M. in den grond staande *palen* of *schragen*. De loopen der geweren rusten tegen de rib in *inkepingen*, diep 0.025 M. en breed 0.035 M., op 0.1 M. van elkander. Bij dubbele rakken worden de inkepingen aan beide zijden van de rib aangebracht, zoodanig, dat de geweren kunnen geplaatst worden zonder elkander te raken. De kolven der geweren staan op twee naast elkander liggende bamboezen of sparren, welke met piketten in den grond worden vastgezet of op een onderligger bevestigd, zoodanig, dat de geweren onder eene helling van $^1/_4$ of $^1/_6$ komen te staan. Over het geheel kan een kap worden gemaakt. Geweerrakken binnen gebouwen kunnen ook anders worden gemaakt. Zie § 150.

§ 157. *Rakken voor ransels, kleedingtasschen en trommels* (fig. 40.) zijn, voor zoover zij op den grond staan, gewone

Fig. 40.

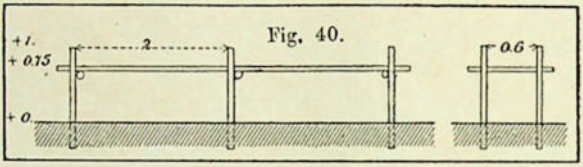

stellingen van hout, bamboe of pinang, bestaande uit twee rijen *stijlen* 0.6 M. van elkander en op onderlinge afstanden van 2 M. Langs deze stijlen worden *dwarsregels* of *gordingen* vastgemaakt en daarop een lichte bamboezen vloer aangebracht.

Voor *ledergoed* kan men bamboezen of pinangstammen, voorzien van houten *pennen* aan bovenbedoelde rakken of aan de stijlen van het gebouw vastbinden.

Over het algemeen wordt echter voor het opbergen van ransels, enz. de inrichting, beschreven bij de barakken, (§ 150) gebruikt.

Fig. 41.

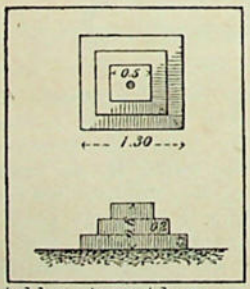

§ 158. *Vaandelstoelen* (fig. 41.) zijn trapvormige ophoogingen van zoden, met een bamboekoker in het midden, waarin de vaandelstok wordt gestoken. Het grondvlak is 1 à 1.5 M. in het vierkant; de hoogte is 0.5 à 0.6 M.

§ 159. *Vlaggestokken.* Het eenvoudigste middel om een vlaggestok te maken, is: een rechten boom van de te dunne kruin en hinderlijke takken te ontdoen.

Ook kan men een lange bamboe bij wijze van een *steng* vastsjorren aan een boom, waarvan de hinderlijke takken weggekapt zijn.

Indien zulke boomen niet op de gewenschte plaats aanwezig zijn, dan kan men een langen bamboe-beton of een

spar 1 M. diep in den grond zetten en met 3 of 4 *tuiertouwen* in vertikalen stand houden.

Dicht bij het boveneinde van den aldus verkregen vlaggestok wordt eene katrol vastgemaakt, waardoor men eene vlaggelijn scheert, welke van onderen aan een klos wordt vastgezet.

§ 160. *Inrichtingen voor water tot drinken, koken, baden, wasschen, enz.* Stroomt er nabij de legerplaats eene rivier of beek, dan wordt het water stroomafwaarts verdeeld in vakken, bestemd voor drink- en keukenwater, drenkplaats voor paarden, badplaats, keukens, slachterijen en privaten. De vakken worden afgebakend met *palen* of aan palen bevestigde *drijfboomen*. Tot de verschillende vakken moeten behoorlijke toegangen worden gemaakt: trappen zijn te verkiezen boven oprillen.

Voor de *drenkplaatsen* voor paarden moet het water eene diepte hebben van 0.5 à 1.0 M.

Badplaatsen dienen een waterdiepte te hebben van ten hoogste 1.2 M. en een vasten bodem. Is de rivier dieper dan kan een vlot tot badplaats worden ingericht. Het baden geschiedt dan door *sirammen*.

Voor de *waschplaatsen* in breede rivieren behooren vlotten te worden gemaakt; bij smalle beekjes kunnen daartoe op onderlinge afstanden van 1 M. planken, welke in het midden ondersteund zijn, over beide oevers over het water worden gelegd.

Bij riviertjes van zeer geringe waterdiepte, kan men den waterstand door opstuwing verhoogen. Men werpt daartoe dwars door het water *dammen* en dient dan minstens twee *kommen* te vormen; de bovenste voor drinkwater en spijsbereiding — de volgende voor drenkplaats voor paarden, bad- en waschplaats. Tot het maken van een *dam* kan men twee rijen bamboe- of andere palen inslaan op een afstand van elkander, gelijk aan de hoogte van den dam en naar elkander hellend. De palen, die 0.5 à 1 M. van elkander staan, worden in elke rij door een vlechtwerk van peloepoeh, takken, pinangbladeren, enz. verbonden. De palen van de verschillende rijen worden direct, of door middel van gor-

dingen, door *sjorringen* tegen elkander verankerd. De ruimte tusschen beide vlechtingen wordt met klei of aarde aangevuld en aangestampt. Een gedeelte van den dam kan men iets lager maken om te dienen als *overlaat*.

§ 161. *Putten voor drinkwater.* Is nabij de legerplaats geen zuiver stroomend water en zijn er ook geen *waterputten*, dan moeten deze laatsten gegraven worden. Het graven van behoorlijke putten behoort tot den arbeid der genietroepen. Is de infanterist ter voorziening in de eerste behoefte genoodzaakt tot het graven van putten over te gaan, dan wordt een gat (fig. 42.) gegraven totdat men op water

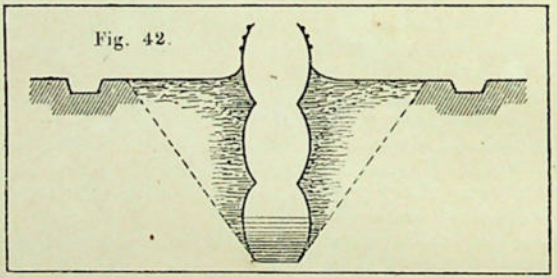
Fig. 42.

komt. Alsdan moet men door het spoedig uitgraven den put zooveel mogelijk verdiepen. Men plaatst nu een kist of ton zonder bodem, drijft deze zoo ver mogelijk in den grond en tracht vervolgens een soort *bekleeding* te krijgen, door boven op de eerste nog eenige dergelijke kisten of tonnen te stapelen, te gelijkertijd den uitgegraven grond om deze bekleeding weder in het gat stortende en aanstampende. De bekleeding moet 0.5 à 1.0 M. boven den put uitsteken tot het verkrijgen van een *putrand*. Rondom den put wordt de grond een weinig opgehoogd, hellende naar buiten, en eene ringvormige goot gemaakt, welke eene goede afwatering naar een zinkput of eene sloot moet hebben om het inloopen van vuil water in den put te voorkomen.

Zoodanige putten mogen niet tevens bestemd worden

voor bad- of waschplaatsen; deze worden op eenigen afstand daarvan gemaakt.

Om het water naar boven te halen, kan men bij ondiepe putten gebruik maken van emmertjes of tonnetjes (*timba's*) aan een touw. Bij diepere putten kan men gebruik maken van wippen of katrollen in verband met touw en emmer.

Het is dikwijls wenschelijk den put van een deksel te voorzien.

Wanneer de reeds bestaande of gegraven putten, niettegenstaande het voorafgaande leegscheppen, geen zuiver drinkwater opleveren, kan men tot verbetering daarvan eene laag uitgewasschen zand of kiezel en daarop een met steenen bezwaarden zak met houtskool in den put werpen.

Gemeenschapsmiddelen.

Door gemeenschapsmiddelen verstaat men land- en waterwegen benevens de middelen om wateren over te trekken en het in- en ontschepen van troepen te vergemakkelijken. De gewone wegen te land worden onderscheiden in *natuurlijke* en *kunstwegen*. De natuurlijke wegen loopen over het terrein waaraan niets veranderd is, dan het wegkappen van hinderlijke planten, enz. Bij kunstwegen is de *baan* kunstmatig aangelegd. De te velde gemaakt wordende wegen zijn *tijdelijke-* en *colonnewegen*; de laatsten worden onderscheiden in *marsch-* en *gevechtscolonne*-wegen. De natuurlijke wegen kunnen tot beide doeleinden dienen.

§ 162. *Het afbakenen van natuurlijke wegen.* Het afbakenen geschiedt niet in de as, doch *langs een der zijden* van den weg. In open of bedekt terrein geschiedt zulks door middel van *staken* aan welker toppen een voorwerp wordt bevestigd. In open terrein kan men ook gebruik maken van *hoopjes steenen*. In bosschen kan men aan de wegzijde de boomen *inkappen* of ze een weinig *afschillen*. Waar andere wegen den te volgen weg kruisen, moeten bijzondere kenmerken worden aangebracht. Bij het verwijderen van hinderlijke planten in bosschen of zwaar begroeide

kampongs moeten zoo min mogelijk boomen, en zeker geen zware, worden gekapt; men zorgt dat de gekapte boomen niet op of dwars over den weg vallen.

§ 163. *Het maken van tijdelijke wegen.* Men begint met het *uitzetten van de as* van den weg door middel van bakens of hoopjes steenen; in bosschen door het merken van boomen, die in of nabij de as staan. Na het uitzetten der as verwijdert men de hinderlijke voorwerpen ter breedte van den te maken weg met de daarbij behoorende slooten. Zeer dikke boomen kapt men niet, doch legt den weg er langs aan. Slooten, welke dwars loopen, vult men op; indien men daarbij vreest voor wateropstopping maakt men in de opvulling een *duiker* of wel men overbrugt de sloot. Rechts en links van de as worden nu uitgezet: de *onderkanten van de taluds der slooten.* In de as worden verder *piketten* geslagen, in rechte gedeelten op afstanden van 50 M., in de bochten op kleinere afstanden, en daarop de *hoogte* van den weg door *dwarshoutjes* of *inkepingen* aangegeven; moet de weg worden ingegraven dan worden deze piketten in vooraf gemaakte kuilen geplaatst. (Fig. 43 en 44.)

Fig. 43.

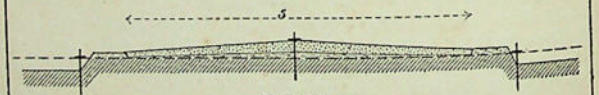

Fig. 44.

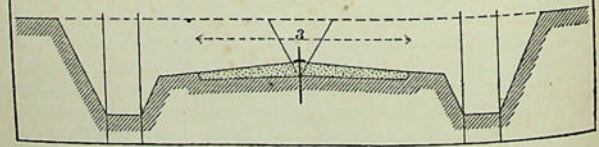

Hierna gaat men over tot het maken van de *baan* en begint met het uitgraven der slooten langs de uitgezette richting, recht naar beneden stekende en den grond naar de buiten-

zijde op het terrein werpende. Indien het terrein voor de baan moet worden opgehoogd, gebruikt men daartoe den uit de slooten komenden grond en verbreedt, indien daartoe veel grond wordt vereischt, desnoods de slooten daar ter plaatse aan de buitenzijde. Moet de weg worden ingegraven, dan werpt men den grond buiten de slooten op het terrein of gebruikt dien voor ophooging op andere plaatsen. Men zorgt dat de aldus gemaakte baan de noodige afwatering heeft naar de slooten.

Vervolgens wordt de *verharding* aangebracht, meestal bestaande uit *puin*, *steenslag*, *grint* of *grof zand*. In de opgehoogde gedeelten (fig. 43) der wegen worden de *bermen* verkregen door ophooging, terwijl men bij ingravingen (fig. 44.) de bermen van den beginne af laat staan en een *kas* uitgraaft waarin de verharding wordt gestort.

Nadat aldus verharding en bermen gereed zijn, steekt men de *taluds* van den weg en van de slooten af, den daardoor verkregen grond buiten de slooten werpende. De verharding wordt gewoonlijk de eerste maal opgebracht ter hoogte van 0.04 à 0.06 M.; is deze laag door het gebruik van den weg eenigszins vast geworden, dan brengt men eene nieuwe laag op en zoo voortgaande tot dat voldoende hardheid is verkregen.

Wanneer de ondergrond van dien aard is, dat hij bij regen spoedig zacht wordt, en moet de weg gedurende langen tijd en ook voor voertuigen dienen, dan worden de kassen dieper gemaakt, een of twee lagen keien onder in gelegd en daarop de verharding aangebracht.

In *drassig* terrein kan men dikwijls aan den ondergrond voldoende hardheid geven, door te zorgen voor eene goede afwatering, door middel van *breede* slooten lang den weg.

In *moerassig* terrein kan men *knuppelwegen* maken, doch alleen in de nabijheid van bosschen of kampongs, waar men de noodige materialen vindt. Hiertoe legt men op 1 M. onderlingen afstand (fig. 45.) twee of meer rijen boomstammen, naar gelang der breedte, welke men aan den weg wil geven, in de strekking van de lengte van den weg, zoodanig dat de einden van de in eene rij liggende stammen ruim 1 M. voorbij elkander heenschieten, en verbindt

ze met rottan, ijzerdraad, enz. De ruimte tusschen de *liggers* moet opgevuld worden met puin, grint, grond, enz. Dwars hierover komen dicht tegen elkander liggende *knuppels*. Voor de knuppels gebruikt men het best *rondhouten*, maar kunnen ook worden gebruikt *gespleten* klapper- of arengstammen, *heele* pinang- of nibongstammen, ook *zware* bamboezen. Men legt ze in dier voege, dat de dunne en dikke einden van twee opvolgende rondhouten naast elkander komen te liggen en dat zij bovendien ongeveer 0.4 M. over de buitenste rijen boomstammen uitsteken. Boven de buitenste boomstammen legt men op de knuppels *sluitribben*, zijnde dunne boomstammen of stevige bamboezen, die aan weerszijden door middel van piketten worden vastgehouden

Fig. 45.

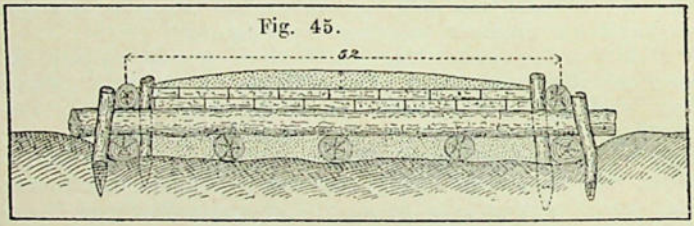

en aldus het opwippen der knuppels beletten. Vervolgens vult men de openingen tusschen de knuppels met hout, palmtakken, bladeren, enz. en bedekt het geheel met eene 0.3 à 0.4 M. dikke laag grond of zoden met het gras naar beneden en daarop eene laag puin, steenslag, grint of dergelijke. In diepere gedeelten plaatst men den knuppelweg op jukken bij wijze van eene brug. In plaats van knuppels en de bedekking kan men ook zware *sesaks* over de boomstammen leggen en daarop door sluitribben bevestigen.

Wegen langs hellingen maakt men (fig. 46.) door de helft van den weg in de helling uit te graven en den afkomenden grond te gebruiken voor het maken van de andere helft van den weg. Om afstorting te voorkomen kan men het *buitentalud* opzetten met steenen of *bekleeden* met *vlechtwerk*. Wegen langs *steile* en *rotsachtige* hellingen zullen meestal

niet zonder springmiddelen en dus niet zonder hulp der genietroepen kunnen gemaakt worden.

Bij deze wegen helt het bovenvlak naar de bergzijde en bevindt zich ook aan die zijde de sloot. Helt de weg ook sterk in de richting der lengte, dan worden de slooten trapsgewijze uitgegraven om de kracht van het stroomende water te breken. Het water wordt door duikers onder den weg door, uit de sloot naar buiten gevoerd. Soms wordt aan de buitenzijde van den weg nog een walletje of muurtje opgezet, of een leuning aangebracht.

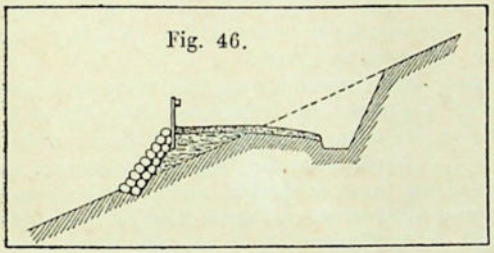
Fig. 46.

Bij wegen, welke tevens voor voertuigen moeten dienen, moeten de *bochten* een straal hebben van minstens 15 M.

Wegen, welke *te smal* zijn voor gelijktijdige passage in tegengestelde richting, moet men van *uithaalplaatsen* voorzien. Daartoe verbreedt men den weg op de bedoelde plaatsen over eene lengte van 15 M. De uithaalplaatsen maakt men bij voorkeur in de bochten en verder op 500 M. afstand, zooveel mogelijk in elkanders gezicht.

Wegen *tegen steile hellingen* oploopende worden *zig-zag's* gewijze aangelegd. In iederen hoek (bocht) komt een *horizontaal* gedeelte als *rust-* en *uithaalplaats*.

In vijandelijk land is het soms wenschelijk het terrein aan weerszijden van den weg tot op eenigen afstand *open te kappen*, ten einde overvallingen met blanke wapens te voorkomen.

§ 164. *Het maken van colonnewegen.* Voor colonnewegen gebruikt men zoo lang mogelijk bestaande kunst- en natuurlijke wegen; waar men van deze moet afwijken of waar zij geheel ontbreken, moeten colonnewegen worden aangelegd.

Het aanleggen dezer wegen moet steeds met den meesten spoed en dikwijls met zeer geringe hulpmiddelen geschieden

en komt dus in hoofdzaak neer op het afbakenen der richting en het opruimen van planten, alsmede het verbeteren van die gedeelten (§ 235) waar de passage moeielijk is.

In sommige gevallen kan men langs den weg plankjes bevestigen, waarop aanwijzingen omtrent de richting van den weg, afstanden van plaatsen, enz.

Voert den weg door *natte sawah's* dan kan men hem beleggen met sesak's, paggers van huizen en dergelijke. In *nipabosschen* kapt men zooveel mogelijk takken, werpt deze kruiselings op de plaats waar de weg moet komen en overdekt dien grondslag zoo mogelijk met sesak's, enz. Wanneer de weg over slooten moet loopen kost het opvullen meestal te veel tijd en kan men kleine slooten soms overbruggen — meestal zal men zich moeten bepalen tot het oprilsgewijze afgraven der taluds. Wanneer de bodem der sloot moerassig is, kan men hem met eenige sesak's of rijshout en daarop drogen grond bedekken. Loopt de weg over doorwaadbare riviertjes of beekjes, dan graaft men de oevers oprilsgewijze af — tenzij het overbruggen minder tijd kost, b.v. bij hooge, steile oevers.

Bij het doordringen in een vijandelijk land zal een colonneweg dikwijls in een tijdelijken weg veranderd moeten worden.

§ 165. *Het verbeteren of herstellen van natuurlijke en kunstwegen.* Soms zijn de te volgen wegen voor troepenbeweging ongeschikt of zij worden dat door langdurig gebruik; ook kunnen zij door den vijand onbruikbaar zijn gemaakt.

Bij het verbeteren of herstellen van wegen komt vooral in aanmerking: of de weg moet dienen enkel voor infanterie of ook voor geschut en andere zwaar beladen voertuigen, of er langen tijd gebruik van gemaakt moet worden en eindelijk de beschikbare tijd en de voorhanden bouwstoffen.

In de meeste gevallen behoeft men slechts de *gaten*, *zonken* en *radsporen* te vullen met puin of grint, dat is: eenvoudig de oppervlakte van den weg weder effen maken. Soms zal het opbrengen van een nieuwe laag grint over den geheelen weg noodig zijn.

Bij aarden wegen ontstaan door langdurig gebruik en na regens diepe sporen en gaten, die met modder gevuld zijn.

Men verwijdert dan eerst de modder en vult die sporen of gaten weder met puin of grint. Is de weg over een laag gedeelte zeer week of moerassig geworden, dan wordt na verwijdering der modderlaag eene knuppelbedekking (zie § 163.) aangebracht. In plaats van knuppels kan men zich ook van fascines, rijshout of sesaks bedienen. Is bij het vullen van gaten meer dan eene laag fascines noodig, dan worden zij kruiselings over elkander gelegd, met dien verstande, dat de laatste laag altijd dwars over den weg wordt gelegd.

Lage gedeelten van wegen, die onder water staan, worden door het graven van afvoerkanaaltjes en slooten langs den weg van het water bevrijd en vervolgens behandeld als boven is omschreven. Zijn deze wegen aan weerszijden bezet met hakhout of boomen, waardoor het opdrogen van den weg wordt belemmerd, dan moet het worden opgeruimd.

Zijn wegen door den regen glad geworden, dan moet men ze bedekken met grof zand of fijne grint, ook wel bij gebrek aan beter met alang-alang, boombladeren, enz.

Bij te smalle wegen maakt men uithaalplaatsen (zie § 163.) In stede van door verbreeding, kan men ook tot het verkrijgen der noodige ruimte twee naar elkander toe loopende afritten maken naar het aangrenzende terrein.

Steile wegen kan men van *rusten* (boomstammen dwars over den weg) voorzien.

Holle wegen, die zóó eng zijn dat de voertuigen er niet kunnen doorrijden, kan men verbreeden door de wanden af te steken en met den afgestoken grond den weg op te hoogen.

Wanneer een smalle bergweg langs eene glooiing loopt, wordt de bergwand zooveel weggegraven als tot verbreeding van den weg noodig is. Men zorgt verder voor de afwatering (§ 163,). Soms is het noodig, vooral wanneer de weg langs een diepen afgrond met steilen wand voert, een walletje, muurtje of leuning aan te brengen. Soms kan het noodig zijn gedeelten van zulke wegen te ondersteunen.

Zijn dijken, kaden of bergwegen over eene geringe lengte te smal, dan kan men ze ook door een *uitbouw*, bij wijze van brug, verbreeden.

Te steile wegen zal men soms moeten vervangen door een nieuwen weg onder flauwere helling maar met grootere lengte.

Zijn de wegen door den vijand onbruikbaar gemaakt, dan behooren de aangebrachte hindernissen te worden opgeruimd. Dwarssloten worden weder gevuld met steen, puin, fascines, rijshout, zandzakken, boomstammen, enz. tot dat een behoorlijke grondslag is verkregen, waarop de baan, als vroeger omschreven, wordt gemaakt. Ook kan men bij insnijdingen in den weg, indien zij droog zijn, volstaan met de hellingen aan beide zijden zeer flauw af te graven. In vele gevallen is het voordeeliger insnijdingen te overbruggen, dan ze te vullen of af te graven.

Wanneer het verbeteren of herstellen van een weg veel bezwaar heeft, is het soms voordeeliger den weg eenigszins te verleggen; dit geldt vooral voor natuurlijke wegen.

§ 166. *Het onderhoud van wegen.* Voor het behoorlijk onderhoud van in gebruik zijnde wegen is het noodig, dat ze aanhoudend worden nagezien en de gebreken dadelijk worden hersteld. Hiertoe is het wenschelijk van afstand tot afstand eenig verhardingsmateriaal langs den weg op te leggen. Het begroeien van de taluds met gras is zeer gewenscht; ook op het bovenvlak van den weg is het opkomen van gras eer voor- dan nadeelig, mits men het kort houde.

§ 167. *Waadbare plaatsen.* Rivieren zijn doorwaadbaar voor *infanterie* en voertuigen welker lading nat mag worden, wanneer de *stroomsnelheid* niet *meer* dan 0.9 M. per seconde en de *waterdiepte* niet *meer* dan 0.9 bedraagt. Voor artillerie-voertuigen, welker inhoud *niet* nat mag worden, en voor draagpaarden met *munitiekistjes* mag de waterdiepte niet *meer* bedragen dan 0.6 M.

Wanneer over vlotten of kleine vaartuigen kan beschikt worden om munitie en goederen, welke niet nat mogen worden, over te brengen, dan is bij de vermelde stroomsnelheid een 0.9 M. diep water voor alle troepen en den trein doorwaadbaar.

Bij grootere stroomsnelheid moet de waterdiepte minder

zijn om doorwaadbaar te blijven; deze laatste kan zelfs dalen tot 0.4 M.

De *bodem* eener waadbare plaats behoort *effen*, *hard* en *vast* genoeg te zijn om bij het overtrekken niet te veel omgewoeld te worden. Het meest te verkiezen is dus kiezelgrond; zandgrond is minder goed, terwijl moddergrond meestal onbruikbaar is. Groote steenen moeten verwijderd worden. Enkele te diepe gedeelten moeten worden opgehoogd met steenen. De oevers dienen eenen gemakkelijken toegang te verschaffen of moeten anders, waar noodig, afgegraven worden, zoodat zij geleidelijk in den rivierbodem overgaan.

Bij het *opsporen* van waadbare plaatsen kan men de bewoners der landstreek ondervragen, maar moet men in elk geval zelf onderzoek doen. Indien verschillende voetpaden of karresporen op de oevers aanloopen, dan zal daar waarschijnlijk eene waadbare plaats zijn.

Waadbare plaatsen worden meestal aangetroffen in *rechte* riviervakken; men zoeke ze dan daar, waar de rivier het *breedst* is of waar de stroomsnelheid *plotseling* toeneemt. Men treft ze ook aan *bovenwaarts* van bruggen, bij *rivier-mondingen*, soms ook bij twee op elkander volgende *bochten*, van het eene uitspringende punt *schuin* naar het andere, en ook wel *loodrecht* op beide oevers tusschen de beide bochten.

Wenscht men van waadbare plaatsen gebruik te maken, dan moeten zij afgebakend worden. Des nachts kan men de in- en uitgangen verlichten. De *hoogste* waterstand, waarbij de plaats nog bruikbaar blijft voor infanterie, moet op de oevers bekend worden gesteld. Zij worden met zoo *breed* mogelijk front, doch met *groote tusschenruimten* tusschen de afdeelingen doorgetrokken. Bij *snellen stroom* trekken de manschappen van elke rij arm in arm over. Om niet duizelig te worden moet men bij het overtrekken naar den oever en niet op het water kijken. Indien er lichte vaartuigen zijn, kan men deze *benedenstrooms* gereed houden om zoo noodig hulp te verleenen.

Na bandjer's of indien de plaats gedurende eenigen tijd niet gebruikt is, moet zij op nieuw worden onderzocht en

zoo noodig hersteld door het verwijderen van vastgeraakt hout, aangespoelde steenen, enz. Door een bandjer wordt dikwijls eene waadbare plaats verplaatst of geheel weggespoeld.

§ 186. *Middelen tot overgang van wateren.*

Vaartuigen. Bij het gebruik van vaartuigen moeten de manschappen op de doften en op den bodem gaan *zitten*, met het geweer tusschen de beenen. Bij het in- en uitstappen moeten de manschappen zich niet overhaasten en zich telkens verdeelen. *Ranke* vaartuigen moeten twee aan twee worden gekoppeld door stevige ribben, sparren of bamboezen.

Vlotten zijn drijvende lichamen, welke stevig aan elkander zijn verbonden ten einde zekeren last te kunnen dragen. Zij moeten, indien de vorm der drijvende lichamen zulks niet overbodig maakt, van een dek worden voorzien. Men kan vlotten maken van pisang-pinang- en boomstammen, van bamboezen, tonnen, vaartuigen en soms van medegevoerde drijvers. Voor den overgang van enkele manschappen en het overbrengen van kleine hoeveelheden munitie en vivres kunnen vlotten van *pisangstammen* worden gemaakt. Men legt daartoe een aantal van die stammen met de top- en stameinden afwisselend naast elkander. Om ze te vereenigen slaat men eenige goed aangepunte bamboelatten (wilah's) er door heen en versterkt het vlot door er eenige bamboezen op te bevestigen.

Bij het gebruik van *pinangstammen* moet men *pas gevelde* gebruiken. Overigens worden deze vlotten gemaakt als die van *boomstammen*. Men legt daartoe eenige boomstammen met de top- en stameinden afwisselend naast elkander, zoodanig dat het vooreinde van het vlot recht wordt, of een punt verkrijgt. De stammen worden onderling verbonden door twee of meer dwarsrichels, waardoor ze stevig op hun plaats worden gehouden.

Bij vlotten van *bamboe* is het ook wenschelijk *pas gekapte* of bamboe, die sedert het kappen in het water heeft gelegen, te gebruiken. Men handelt er mede als met stammen, maar kan ook van *bossen* bamboe gebruik maken, die dan eveneens door dwarsrichels worden verbonden.

Vlotten van *vaartuigen* worden gemaakt door deze te koppelen door een aantal ribben, welke verder van een dek worden voorzien.

Vlotten van *tonnen* en *drijvers* worden door de genietroepen gemaakt.

Het maken van dekken op alle soorten van vlotten kan op verschillende wijzen geschieden, b. v. van aansluitende bamboezen, knuppelhouten, sesak's, planken, ribben en dergelijke. Men zorgt het dek aan de *randen* van eene rib of bamboe te voorzien tot steun tegen het afglijden van raderen of voeten.

Om het *draagvermogen* van pisang- en pinang-vlotten, alsmede van bamboe-vlotten, welke als die van pinang worden vervaardigd, te *verhoogen* zonder de breedte van het vlot te vergrooten, kan men verschillende *lagen* van deze materialen op elkander plaatsen en stevig op elkander verbinden.

Ponten zijn enkele of gekoppelde vaartuigen of vlotten, welke aan een over de rivier gespannen reep worden *overgetrokken*, of aan een in de rivier verankerden reep *overgieren*. Hiernaar onderscheidt men *reep-* en *gierponten*. Bij reepponten bezigt men voor den reep bij voorkeur ijzerdraadkabel of Europeesch touw; men kan zich ook behelpen met zware rottan. De reep wordt op beide oevers vastgelegd aan boomen of stevige palen. De pont wordt met eene *lis* of touw met *rottan-ring* met den reep verbonden. Bij sterken stroom moeten de lis en het touw van sterk touw of rottan en desnoods twee lissen genomen worden.

Gierponten worden door de genietroepen gemaakt.

Het is wenschelijk de ponten van een soort anker met ankerketting of touw te voorzien, opdat bij het breken van den reep of de lis, de pont niet afdrijve.

Heeft men de keus tusschen de voorvermelde middelen tot overgang, dan maakt men liefst gebruik van ponten (reepponten), vervaardigd van vaartuigen, omdat vlotten in eenigszins sterken stroom zeer onhandelbaar zijn.

Tot gemak bij het in en ontscheepen kunnen *loopplanken* worden gebezigd.

Veldbruggen worden onderscheiden in colonne- en loop-

bruggen. *Colonnebruggen* zijn minstens 2 M. breed en zoo sterk dat behalve gesloten infanterie en cavalerie minstens veldgeschut met bijbehoorende voertuigen kan overgaan. Bruggen, welke niet aan die voorwaarde voldoen, heeten *loopbruggen*. Men onderscheidt verder *oeverbruggen* en bruggen met tusschensteunpunten. Bij de laatste soort kunnen de ondersteuningsmiddelen *vast* of *drijvend* zijn.

De eenvoudigste *loopbrug voor infanterie* bestaat uit een enkelen *ligger*. Soms kan men een boom zoodanig vellen (§ 173.) dat hij naar en gedeeltelijk op den anderen oever valt. Na hem van de hinderlijke takken ontdaan te hebben, wordt hij zoo noodig van boven een weinig bekapt en aan eene of aan beide zijden van eene leuning voorzien; hiertoe kan men gebruik maken van touw, bamboe, sparren, enz. Moet de brug meerdere breedte hebben, dan plaatst men eenige liggers naast elkander, die met piketten worden vastgezet. De tusschenruimten worden opgevuld met takken, enz. en daarop eene laag aarde gelegd, die soms nog kan worden begrint. De bedekking kan ook bestaan uit: sesak's, planken, knuppelhouten, enz. Wanneer geen voldoend aantal liggers voorhanden is om ze naast elkander te plaatsen, dan worden zij met tusschenruimten gelegd en daarna een dek gemaakt van knuppelhouten planken, bamboezen, enz. al dan niet in verband met sesak's. Bij bruggen, bestaande uit twee of meer liggers, mogen *sluitribben* op het dek niet ontbreken. (Fig. 47.) Bij breede oeverbruggen kunnen leuningen worden weggelaten.

Zijn bij oeverbruggen de liggers zwak, zoodat zij te veel zwiepen bij den overgang van troepen, dan kan men *enkele* boomstammen steunen door een daaronder geplaatst *kruis* op de helft of op elk derde gedeelte van de lengte. *Breedere* bruggen worden gesteund door een *schraag* of *juk*. Ook kan men, om het afzonderlijk doorbuigen van liggers te voorkomen, ze van onderen verbinden door dwarsrichels. In den regel zullen oeverbruggen niet langer zijn dan 12, hoogstens 15 M.

Indien noodig, gaan tot het leggen van den eersten onderligger eenige manschappen zwemmende naar de overzijde, terwijl zij een touw, dat aan den onderligger bevestigd

is, medenemen en dezen daarmede op den anderen oever trekken. De overige onderliggers worden over den eersten

Fig. 47.

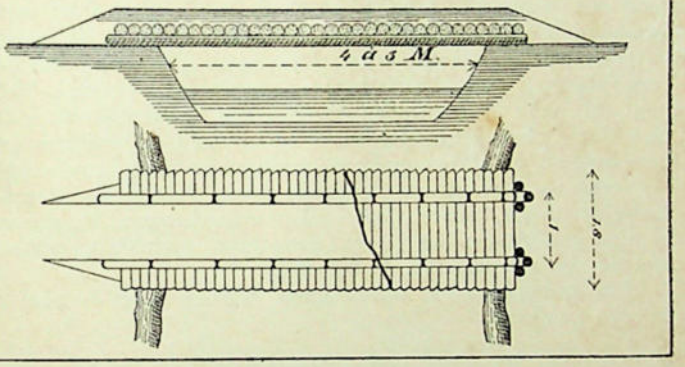

voortbewogen. Is het niet mogelijk den tegenovergestelden oever zwemmende te bereiken, dan kan men op de volgende wijze te werk gaan. Men neemt een ligger, die minstens tweemaal zoo lang is als de brug moet worden, en schuift dezen met het topeinde vooruit, over *rollen* (bamboezen, rondhouten) naar den anderen oever. Is de ligger hiertoe niet lang genoeg dan kan men hem van achteren verlengen, door een of twee stammen er aan te bevestigen en dit geheel als boven vooruit te schuiven. Men kan ook den ligger langs den oever leggen, hem in het zwaartepunt door een blok hout of grooten steen ondersteunen en het stameinde, zoo noodig bezwaard met daarop zittende manschappen of zware voorwerpen, $^1/_4$ cirkel van den oever af verplaatsen, waardoor het topeinde van den draaienden boom zich over de te overspannen ruimte zal bewegen en bij het wegnemen van den aangebrachten last en het steunpunt op den anderen oever komt te rusten. Deze laatste wijze van overbrengen van den eersten onderligger kan alleen toegepast worden, wanneer de afstand der oevers niet meer dan 4 à 6 M. bedraagt, omdat de lengte van den te gebruiken

boom in dat geval minstens 2 maal zoo groot moet zijn als die afstand.

Men kan ook gebruik maken van een *vork* of *schraag*. Men plaatst hiertoe twee dunne boomen, die van onderen door een dwarsrib, lang 1.5 à 2 M., verbonden zijn, met de ondereinden ongeveer in het midden van de rivier en de boveneinden op dezen oever. Deze einden worden vervolgens als een vork kruiselings saamgebonden, en aan dat punt of aan de boveinden twee lange touwen bevestigd. Men legt vervolgens den over te brengen onderligger in deze vork en schuift hem naar den anderen oever voort, waarbij de vork als beweegbaar steunpunt dient, terwijl de bovenbedoelde lange touwen door eenige manschappen langzaam worden gevierd om het in eens overslaan, nadat het midden van de rivier is bereikt, te beletten.

Meer samengestelde veldbruggen worden door de genietroepen gemaakt.

Telegraphische gemeenschap.

§ 169. *Electrische telegraphie* behoort geheel tot den werkkring van daartoe opgerichte afdeelingen.

§ 170. *Optische telegraphie.* Daar, waar om verschillende redenen het slaan van telegraaflijnen niet mogelijk is, moet de optische telegraphie in vele gevallen als een onmisbaar middel van gemeenschap beschouwd worden. Er bestaan verschillende stelsels van optische telegraphie, welke echter voor de toepassing meestal zeer geoefend personeel behoeven, zoodat ook hiertoe in den regel eenig personeel (*seinbrigades*) van het korps genietroepen zal worden aangewezen.

Een dier stelsels is echter zoo eenvoudig, dat eenige manschappen, *ook van de infanterie*, binnen korten tijd zich de gewenschte vaardigheid in de behandeling kunnen eigen maken. Het hiervoor benoodigde materiaal is hoogst eenvoudig en bestaat uit *vlaggen* van minstens 0.6 M. doch liefst 1.2 M. in het vierkant, en aan zoo mogelijk *wit gemaakte* stokken van 2.5 M. bevestigd. De kleur der vlaggen is zonder invloed op de beteekenis der seinen; alleen

de bewegingen, die er mede gemaakt worden, geven de beteekenis aan. Bij het gebruik van *tusschen*-stations, waartoe men door afstanden of wel door terreinhindernissen genoodzaakt kan zijn — alwaar dus twee seininrichtingen noodig zijn, waarvan de eene de seinen ontvangt en de andere die verder overbrengt, zoodra er een aantal seinen ontvangen is, — is het verkieselijk de kleur der te bezigen vlaggen te doen verschillen.

Met de vlag worden slechts *twee* enkelvoudige *teekens* gegeven; een *korte* en een *lange* slag. (Fig. 48.) Om die

Fig. 48.

teekens te geven wordt de stok met het ondereinde voor het midden van het lijf gehouden, b. v met de linker hand; met de rechterhand wordt dan de stok vastgehouden ter hoogte van den linker schouder. De stok helt dus over naar de linker zijde van den persoon die seint. Om nu den *korten slag* te maken, wordt de stok met de rechter hand naar rechts gebracht tot *voor den rechter schouder* en *weer terug*, terwijl de linker hand op hare plaats blijft. Tot het maken van den *langen slag* wordt de stok op gelijke wijze bewogen, maar nu zoodanig dat de top van den stok aan de rechter zijde van den seingever *bijna den grond* raakt; daarna wordt de stok *weder teruggebracht* tegenover den linker schouder. Men moet zorgen dat de vlag behoorlijk *uitwaait*. De korte slagen heeten *punten*, de lange *strepen*. Met deze punten en strepen kunnen nu *zes* seinen gegeven worden, waarvan één dient als: *oproeping*, *geeft acht* of *contrasein* en de overige de cijfers 1, 2, 3, 4 en 5 voorstellen (zie eerste kolom van nevenstaand tafeltje.) Met deze seinen kan men nu, gebruik makende van dat tafeltje, *spellen*.

	Sein.	Gewone dienstseinen en interpunctie.	Letters.	Cijfers.	Overige dienstseinen.
Oproeping. Geeft acht. Contrasein.	— —	Het bericht is uit: 1.	a 11 b 12 c 13 d 14 e 15	een 111 twee 112 drie 113 vier 114 vijf 115	De volgende seinen zijn in geheimschrift: 244.
1.	•	Bericht fout, op nieuw beginnen: 2.	f 21 g 22 h 23 i (j) 24 k 25	zes 121 zeven 122 acht 123 negen 124 nul 125	Het geheimschrift is uit: 245.
2.	• •	Komma: 3.	l 31 m 32 n 33 o 34 p 35		Uwe seinen zijn onduidelijk: 251.
3.	—	Punt: 4.	q 41 r 42 s 43 t 44 u 45		Sein langzamer: 252.
4.	• —	Vraagteeken: 5.	v 51 w 52 x 53 ij 54 z 55		Sein vlugger: 254.
5.	— •				Gelieve te herhalen woord: N°. . . . . : 255.

Bij eene aandachtige beschouwing van dit tafeltje blijkt hoe eenvoudig het is samengesteld. Bij verlies van het tafeltje kan men, wanneer men zich slechts de beteekenis der seinen van kolom 2 herinnert, de seinen voor de letters en cijfers in het geheugen roepen door eenvoudige aftelling op de vingers van ééne hand.

De teekens van één sein worden snel achter elkander gegeven. Na elk sein wordt een weinig gewacht. Elk sein wordt door den seinontvanger herhaald, en de seingever gaat niet tot een ander sein over, voor dat het vorige herhaald is.

Daar alle letters door *twee* cijfers worden voorgesteld, kan het sein *geeft acht* tusschen de letters worden weggelaten. Bij het overseinen van getallen (twee, 112) moet echter om verwarring te voorkomen, tusschen de cijfers waaruit het getal bestaat, het *geeft acht* worden geseind. (Zie onderstaand voorbeeld.)

De *afstand*, waarop men de seinen kan onderscheiden, hangt veel af van het kiezen van gunstige stations, van een geschikten achtergrond, van het weder en van de geoefendheid van het personeel. Als regel geldt, dat bij gewoon weder de seinen met het bloote oog goed kunnen worden waargenomen tot op 3000 M. Boven dezen afstand kunnen kijkers niet worden gemist.

De *snelheid*, waarmede berichten kunnen overgebracht worden, hangt grootendeels af van de geoefendheid van het personeel. Een geoefend man kan een bericht van 10 woorden in 5 à 6 minuten overbrengen.

Op elk station heeft men minstens *twee* personen noodig. Eén voor het seinen, en één, die de te geven berichten in *telegraafschrift* overbrengt en den seingever waarschuwt welke seinen hij moet geven — of de te ontvangen seinen waarneemt, door den seingever doet herhalen, opschrijft en in *letterschrift* overbrengt. Van kijkers gebruik makende dient men een derden persoon als «waarnemer» te bestemmen.

Dit eenvoudige stelsel kan het best toepassing vinden bij *colonnes* en op *posten*.

Hoe eenvoudig het stelsel ook is, men zij indachtig dat de toepassing, grootendeels berustende op de *kunst van waarnemen*, steeds eene voorafgaande *oefening* vereischt.

Voorbeeld.

Veronderstel men wil bij eene colonne aan een post de toezending vragen van 3000 patronen. Het bericht wordt dan opgesteld als volgt:

z e n d 3 0 0 0
× 55 15 33 14 × 113 × 34 × 34 × 34 ×
p a t r.
32 11 44 42 × 1 ×

Zooals uit dit voorbeeld blijkt, wordt het sein *geeft acht* in het telegraafschrift voorgesteld door een liggend kruis × en wordt van duidelijke verkortingen gebruik gemaakt.

Het versterken van stellingen.

Boven is reeds gezegd wat in het algemeen onder het versterken van stellingen wordt verstaan. Door *versterkingen* in engeren zin verstaat men alleen verdedigbare dekkingen.

Vluchtige versterkingen worden gemaakt, indien in den kortst mogelijken tijd in de behoefte aan verdedigbare dekking moet worden voorzien, als: kort voor het begin van een gevecht, bij het in staat van verdediging brengen van eene pas veroverde stelling, bij het versterken van een bivak, enz. Men zal dan in den regel geen andere werkers hebben dan de troepen zelf, geen andere materialen dan het terrein oplevert en zeer weinig tijd, hoogstens 3 à 4 uren.

Veldversterkingen moeten eene krachtiger verdediging mogelijk maken dan vluchtige werken, maar daarom kost het opwerpen ook meer tijd: 1 à 2 dagen. Zij blijven hier dus buiten beschouwing.

Het hoofdbestanddeel eener versterking is de *borstwering*, die kan zijn van: aarde, hout, steen of ijzer al dan niet in verband met aarde. Bij vluchtige werken bestaat de borstwering doorgaans uit aarde, welke verkregen wordt uit eene achter de borstwering te maken *uitgraving* (*binnengracht*). Soms ligt de uitgraving vóór de borstwering (*buitengracht*). Tusschen uitgraving en borstwering blijft meestal eene strook van den beganen grond staan, die *berm* genoemd wordt. De

lijn, die het hoogste gedeelte van de borstwering aangeeft, heet *vuurlijn*.

§ 171. *Verdedigbare dekkingen. Gevechtsloopgraven* worden onderscheiden in die voor *knielende* en die voor *staande* schutters. Die voor knielende schutters ook nog in *smalle* en *breede*. De uitgraving voor eene smalle loopgraaf (Fig. 49.) is breed 1 M. en diep 0.4 M. De berm is 0.2 M. en de hoogte der borstwering wordt 0.4 M. Het *binnentalud*

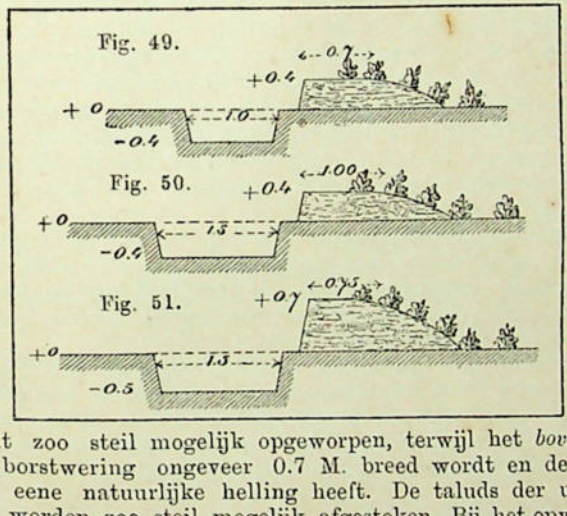

wordt zoo steil mogelijk opgeworpen, terwijl het *bovenvlak* der borstwering ongeveer 0.7 M. breed wordt en de *voorkant* eene natuurlijke helling heeft. De taluds der uitgraving worden zoo steil mogelijk afgestoken. Bij het opwerpen der borstwering wordt de grond laagsgewijze aangetrapt. Heeft men regen te verwachten dan tracht men aan de loopgraaf eene afwatering te geven. In ieder geval wordt de bodem der uitgraving naar achteren hellende bewerkt. Bij het berekenen der lengte neemt men voor elken schutter 0.63 à 1 M. vuurlijn.

Bij breede loopgraven (Fig. 50) is de breedte der uitgraving 1.5 M. Het bovenvlak der borstwering wordt nu ruim 1 M. In deze loopgraven kunnen de knielende schutters op twee gelederen worden geplaatst.

Bij loopgraven voor staande schutters (Fig. 51) is de breedte 1.5 M. en de diepte 0.5 M. De hoogte der borstwering bedraagt nu 0.7 M. en de breedte van het bovenvlak wordt dan 0.75 M. Deze zijn geschikt voor 1 of 2 gelederen. Wanneer niet gevuurd wordt kunnen de manschappen dekking zoeken door op den bodem der uitgraving te gaan liggen of zitten.

De bermen kunnen dienen om bij *snelvuur* de patronen gereed te leggen, en om het voorwaarts verlaten der loopgraaf (uitvallen) gemakkelijk te maken; bij die voor knielende schutters ook om den linker arm bij het vuren steun te geven.

Wanneer de schutters op één gelid zijn geplaatst kan men bij nog beschikbaren tijd de dekking verbeteren door op het bovenvlak der borstwering *bonnetten* ter hoogte van ± 0.25 M. te maken met kleine tusschenruimten als *schietgaten*. De benoodigde grond wordt afgestoken van de achterzijde der uitgraving.

Aangezien pas opgeworpen aarde in den regel sterk afsteekt bij het omliggend terrein en daardoor een goed mikpunt oplevert, zoo wordt het voor- en bovenvlak der borstwering bedekt met planten, die het omliggend terrein oplevert. Men noemt dit *maskeeren*.

Schutterskuilen zijn kleine stukken loopgraaf dienende voor 1 à 4 man. Tot meerdere dekking worden de vleugels een weinig naar achteren omgebogen. Bij deze kuilen moeten steeds de bovengenoemde bonnetten gemaakt worden, terwijl het maskeeren niet vergeten mag worden.

§ 172. *Bijzondere dekkingen.*

Bonnetten boven reeds beschreven.

Traversen zijn aardopwerpingen *loodrecht* op de richting der vuurlijn. Zij zijn 3 à 4 M. lang, 0,5 M. hooger dan de borstwering en het bovenvlak heeft minstens de breedte van 0.5 M.

Rugweren of *parados* zijn aardopwerpingen *evenwijdig* aan en dicht langs den achterkant der uitgravingen. Zij moeten dekking verschaffen tegen rugschoten en de breedte van het bovenvlak moet minstens 0.5 M. zijn.

Dekkingsloopgraven dienen om reserven, voertuigen, paar-

den, geschut, enz. aan het vijandelijk vuur te onttrekken. Het bovenvlak der aarden dekking (borstwering) is minstens 1 M., terwijl de diepte en breedte der uitgraving naar de behoefte wordt geregeld.

Schuilplaatsen worden onderscheiden in *opene* en *overdekte*. Opene schuilplaatsen zijn plaatsen waar de tijdelijk niet vurende verdedigers dekking kunnen vinden Zij kunnen in de loopgraven worden aangebracht, door op enkele plaatsen de uitgraving te verdiepen. Wanneer zij door onvoldoende hoogte der aardopwerping niet voldoende dekking opleveren, dan kan men ze overdekken met eene laag aaneensluitende boom- of klapperstammen, balken, spoorstaven, enz., waarop dan meestal nog eene laag aarde van ± 0.3 M. wordt aangebracht. (Fig. 52.) Zoodanige schuilplaatsen heeten *overdekte*.

Fig. 52.

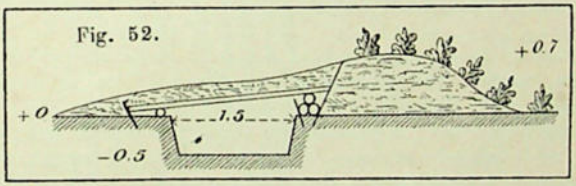

§ 173. *Hindernissen en beletselen* dienen om de nadering des vijands te bemoeielijken. Zij moeten dan ook steeds binnen het bereik van het vuur der verdedigers worden aangebracht, ten einde het opruimen door den vijand te kunnen verhinderen; zij mogen het vuur noch het uitzicht der verdedigers belemmeren, den vijand geene dekking aanbieden en moeten zoo veel mogelijk aan rechtstreeksch vijandelijk geschutvuur onttrokken zijn.

Hindernissen bij *vluchtige versterkingen* bestaan alleen uit *verhakkingen*, hetzij liggende of staande. Tot het maken eener *liggende* verhakking kapt men *takken* of *bamboe-doeri*, die fluitsgewijze aangepunt en met het aangepunte gedeelte naar den vijand gekeerd worden, zooveel noodig op en achter elkander worden gelegd tot dat zij eene aaneengeschakelde hindernis vormen. Om het opruimen te bemoeielijken kunnen bamboezen of sparren tusschen de takken

worden gestoken en met piketten vastgezet. Ook kan men ze met ijzerdraad doorvlechten. Deze verhakking mag niet hooger zijn dan 1 M. — hoe grooter de breedte is, hoe beter de hindernis.

Tot het maken eener *staande* verhakking maakt men twee evenwijdige paggers of hekken van bamboe of hout, die onderling worden verankerd, terwijl de tusschenruimte wordt opgevuld met staande aangepunte takken, doorngewassen, enz. (Fig. 53.) Men maakt ze minstens 2 M. breed en in den regel niet hooger dan 1.2 M.

Fig. 53.

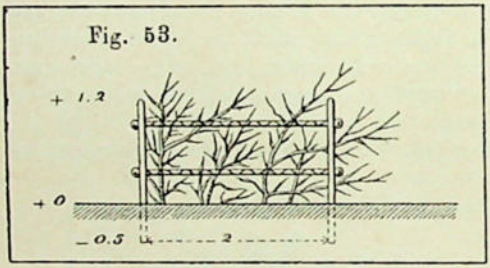

De bij veld- en andere werken aan te brengen hindernissen zijn :

Verhakkingen. Deze worden weder onderscheiden in *liggende* en *staande* en nagenoeg op dezelfde wijze aangebracht als bij vluchtige werken, met uitzondering dat nu zwaarder materiaal, zelfs geheele boomen kunnen worden gebruikt, en dat bij staande verhakkingen de twee paggers of hekken kunnen vervallen, doch de stammen 1 M. worden ingegraven.

De liggende verhakkingen onderscheidt men verder in *natuurlijke* en *aangevoerde ;* de eerste zijn die, welke op de plaats zelve waar de boomen staan gemaakt worden ; terwijl men voor de tweede soort de boomen van elders aanvoert. Om een boom te vellen kapt men *eerst* den boom, *aan den kant waar hij vallen moet*, tot in het hart, vervolgens kapt of zaagt men hem aan de achterzijde, doch 0.03 à 0.06 M. hooger, *schuin naar beneden in*. Eenige manschappen trekken met touwen den boom in de verlangde richting neder. (Fig. 54.) Bij het maken eener

Fig. 54.

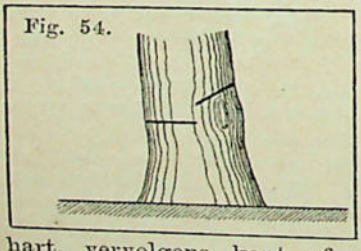

natuurlijke verhakking kapt men den boom niet geheel door, zoo dat hij na het vallen nog aan den stronk blijft vastzitten.

De liggende verhakkingen brengt men aan op den bodem van grachten, vóór de contre-escarp, op het glacis en in de voorgracht. De staande plaatst men tegen de contre-escarp van gracht en voorgracht.

Palissadeeringen en fraiseeringen. Palissaden zijn rechte, van boven scherp aangepunte boomstammen (klapper- of pinangstammen) lang 3 a 3.5 M. Wanneer men palissaden 1 M. diep, rechtstandig in den grond en op een onderlingen afstand van 0.06 à 0.68 M. van elkander plaatst, en ze

Fig. 55.

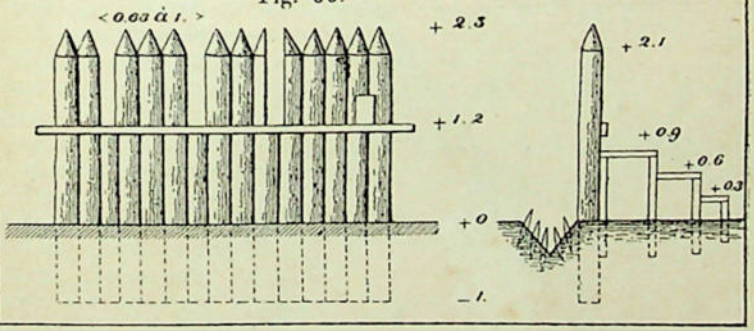

voorts op 1.2 M. boven den grond verbindt door er eene gording tegen vast te spijkeren, dan noemt men deze hindernis eene *palissadeering* Wil men haar tevens *ter verdediging* inrichten (*tamboer*) dan worden de palissaden *aaneengesloten* in den grond geplaatst, en op afstanden van 0,63 á 1 M. palissaden geplaatst, die niet zijn aangepunt, doch op 1.2 M. boven den grond afgezaagd en aldus *schietgaten* vrijlaten. De schietgaten kunnen ook voor de helft in twee naast elkander staande palissaden worden uitgekapt. Men kan de palissadeering ook door het aanbrengen van een banket geschikt maken om er overheen te vuren; in dat geval blijven de palissaden allen even lang. (Fig. 55.)

Het aanbrengen van een driekant grachtje vóór tegen den voet der palissadeering is steeds aan te bevelen.

In dit grachtje wordt zoo mogelijk nog eene hindernis, b.v. randjoes, geplaatst.

Om eene palissadeering te stellen bakent men eerst de richting af, graaft daarop de geul, — aan den voorkant loodrecht — uit ter diepte van 1 M. en niet breeder dan noodig is om genoegzame ruimte te hebben, ten einde instorting van grond te voorkomen. Vervolgens stelt men op onderlinge afstanden van 8 à 10 M. eenige palissaden, in de richting en op de juiste diepte, en spant men over de punten een touw of rottan; daarna stelt men de anderen derwijze, dat zij met hare punten tegen dat touw aankomen, en vult daarop de geul met aarde, die vast aangestampt wordt.

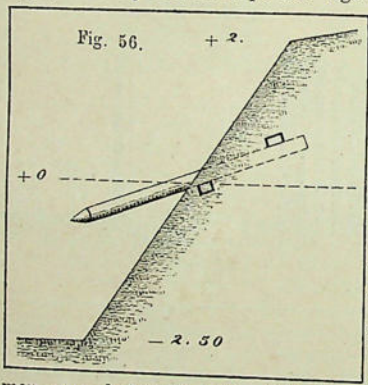

Fig. 56.

Palissaden, die niet rechtstandig, maar in eene *schuine* of *horizontale* richting in den grond geplaatst zijn, noemt men *stormpalen* of *fraises*. Eene rij aldus geplaatste fraises, verbonden door eene gording, die als *kussen* onder de palissaden wordt aangebracht, waar deze den grond verlaten, noemt men eene *fraiseering*. (Fig. 56.) Men plaatst ze in het escarpen buitentalud der borstwering en geeft er ook wel eene helling naar beneden aan, ten einde het afrollen van handgranaten te bevorderen. De punten moeten zoo hoog boven den grond zijn, dat men er zich niet aan kan opbijschen.

Wolfskuilen zijn gaten in den grond, waarin piketpalen, boomtakken of stukken bamboe, die van boven aangepunt zijn, worden geplaatst. Deze piketpalen, enz. mo-

gen uit de verte niet gezien kunnen worden. Men onderscheidt *kleine* en *groote*. De kleine worden weder onderscheiden in *ronde* en *vierkante*. De ronde zijn diep en wijd 0.5 M. De vierkante zijn diep 0.75 M. en wijd 1 M. De groote zijn rond, minstens 1.5 M. diep en wijd van boven 2 M. Zij worden schaaksbordsgewijze aangelegd over minstens 5 M. breedte. (Fig. 57.) Tusschen de kuilen en op de taluds der kuilen kunnen nog randjoes geplant worden. De uitgeworpen grond wordt soms glacisvormig vóór de hindernis neergeworpen. Zij worden aangebracht: vóór de gracht, in de gracht, op het glacis, in de voorgracht en soms onder draadversperringen.

Fig. 57.

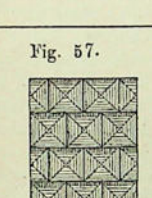

Fig. 58.

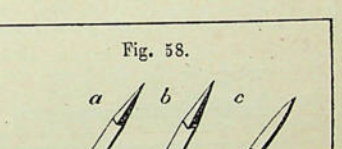

Randjoes zijn tweesnijdend aangepunte stukken bamboe, areng- of ijzerhout van ± 0.5 lang. Zij worden ingegraven (*a*) of wel eerst in den grond geslagen en daarna aangepunt (*b*); die van bamboe kunnen ook eerst aangepunt en daarna in den grond geslagen worden, door met den rug van het kapmes op een gedeelte van de geleding, dat daarvoor wordt ingekeept, te slaan; (*c*) (Fig. 58.) zij worden dicht bij elkaar doch in verschillende richtingen en op verschillende lengten in den grond geslagen op de plaatsen, welke ook voor wolfskuilen zijn aangegeven, alsmede op de berm en tusschen andere hindernissen.

IJzerdraadversperringen. Tot het maken dezer hindernis worden verscheidene rijen piketpalen, ieder lang 1.7 M.,

op onderlinge afstanden van 2 M., 0.5 à 0.7 M. diep en ruitsgewijze in den grond geslagen. (Fig. 59.) Om de koppen en de voeten der palen wordt dik ijzerdraad, b.v. telegraafdraad, gewonden en over en weer van den eenen paal naar den anderen gespannen, rijzende en dalende in verschillende richtingen. Zijn er nog groote openingen tusschen de draden, dan worden die met afzonderlijke draden gesloten. Om het afzakken der draden langs de palen te voorkomen, kunnen in de palen spijkers worden geslagen. Vóór en in grachten, alsmede vóór palisadeeringen bewijzen deze versperringen goede diensten, daar zij moeilijk te vernielen zijn.

Fig. 59.

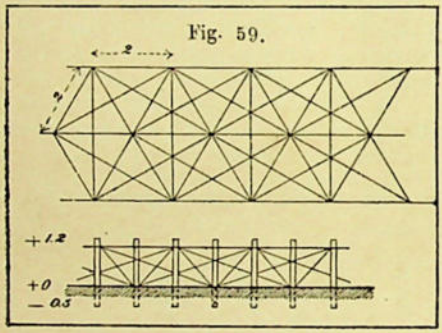

IJzerdraadafsluitingen. Deze bestaan uit 4.5 M. lange palen, die op afstanden van 3 M., 1 M. diep in den grond gegraven worden. Om deze palen worden vervolgens in horizontale richting ijzerdraden op den onderlingen afstand van 0.3 M. gespannen, die daarna in verticale of schuine richting weder onderling door ijzerdraden verbonden worden. Deze laatsten kunnen ook worden vervangen door van boven aangepunte bamboe-pinang- of nibong-latten, lang 3.5 M., tusschen de horizontale draden te vlechten. Ook kan gespleten bamboe daartoe worden gebezigd. (Fig. 60.) Zij vormen goede afsluitingen van kampen tegen inlandsche vijanden.

Fig. 60.

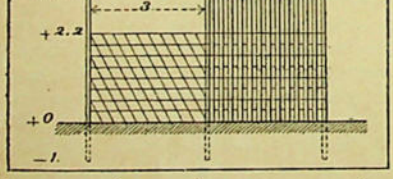

Voetangels zijn vierpuntige ijzeren sterren, waarvan de punten zoodanig geplaatst zijn, dat, hoe men ze ook op den grond werpt, altijd één der punten naar boven gekeerd is. Zij kunnen bij waadbare plaatsen, op smalle toegangen en onder ijzerdraadversperringen worden gestrooid.

Friesche ruiters. (Fig. 61.) Deze bestaan uit een vierzes- of achtkantigen boom, lang 2 M., dik 0.2 M. en van 0.3 tot 0.3 M. afstand met gaten doorboord, waardoor puntige houten of ijzeren lansen gestoken worden. Zij kunnen ook geheel van bamboe worden vervaardigd. De lansen worden dan met ijzerdraad aan den boom bevestigd. Zij worden meestal gebruikt tot sluiting van toegangen.

Glasscherven. Bij gebrek aan iets beters kan men het terrein, dat men ontoegankelijk wil maken, ter breedte van 3 à 4 M. met glasscherven bezaaien, die met het oog op de blootsvoets gaande inlanders eene goede hindernis opleveren.

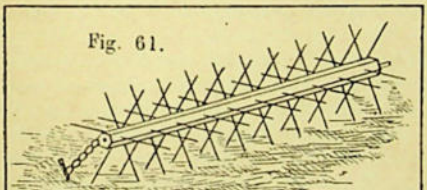
Fig. 61.

§ 174. *Het onbruikbaar maken van wegen.* Om den vijand eenigen tijd op te houden, worden de wegen hier en daar vernield of onbruikbaar gemaakt. Het is onnoodig dit over eene groote uitgestrektheid toe te passen; van afstand tot afstand is voldoende, mits men zorge, dat de vijand de aangebrachte hindernissen niet spoedig opruimen of ze niet dan langs een omweg omtrekken kan.

Gewone wegen worden het spoedigst onbruikbaar gemaakt door dwars over den weg 6 à 8 M. breede slooten of grachten te graven en den uitgegraven grond over het omliggend terrein te verspreiden, of door het aanbrengen van hindernissen. (Zie § 173.)

Zijn de wegen met boomen beplant dan kan men eene natuurlijke verhakking maken. Zoo noodig kan eene verhakking worden aangebracht. (Zie § 173.)

Lage wegen en die, in welks nabijheid natte slooten, be-

ken, enz. zijn, kan men door opstoppingen onder water zetten.

Wegen, die door bewoonde streken leiden, kan men *barricadeeren* door van de in de nabijheid zijnde voorwerpen gebruik te maken, als: meubels, karren waarvan de raderen zijn afgenomen, tonnen, kisten, enz. Men brengt alles bijeen en stuwt het samen. Desnoods kan men een of meer huizen omverhalen en door ophooging van de afbraak den doortocht beletten.

In holle wegen maakt men versperringen door boomen of rotsblokken naar beneden te doen vallen.

Wegen langs berghellingen maakt men onbruikbaar, door ze over de breedte hellend weg te graven of door het vernielen der ondersteuningsmiddelen.

Al deze versperringen moeten steeds onder het bereik van het vuur der verdedigers worden aangebracht.

§ 175. *Het onbruikbaar maken van doorwaadbare plaatsen.* Doorwaadbare plaatsen verspert men door het plaatsen van friesche ruiters, randjoes, hoekige en puntige steenen, voetangels, glasscherven, draadversperringen, karren, verhakkingen, enz., of wel men vernielt ze door over de geheele breedte geulen te graven of uit te baggeren, die ten minste 2 M. diepte onder water moeten hebben. Bij stroomend water zullen deze geulen spoedig toegeloopen zijn en dus slechts voor korten tijd kunnen dienen. Het beste middel is, wanneer men gelegenheid daartoe heeft, het water op te stuwen door het maken van een keerdam, (zie § 160) waartoe echter veel tijd vereischt wordt.

§ 176. *Het onbruikbaar maken van bruggen.* Steenen bruggen kunnen alleen door middel van buskruit of eenige andere ontplofbare stof vernield worden; dit geschiedt in den regel door genietroepen. Houten bruggen kunnen evenzoo door deze middelen vernield worden of zij worden verbrand, waartoe droge bamboe, takken en bladeren, teer, pek, petroleum en andere licht ontvlambare stoffen *onder* en *op* het dek verzameld en aangestoken worden. Wil men de brug tot op het laatste oogenblik kunnen gebruiken,

dan worden deze stoffen alleen aan de *onderzijde* aangebracht en op het laatste oogenblik ontstoken. Ook kan men houten bruggen vernielen door het doorzagen of doorkappen der ondersteuningsmiddelen en der liggers. Dit moet steeds met de noodige voorzichtigheid geschieden, opdat de werkers niet worden medegesleept.

§ 177. *Het in staat van verdediging brengen van terreinvoorwerpen.* Hier komen alleen die terreinvoorwerpen in aanmerking, welke reeds op zich zelve eenige dekking tegen het vijandelijk vuur opleveren.

Slooten, greppels, dijkjes, kaden en heggen. De greppels en droge slooten, zoo wel in het veld als langs de wegen, kunnen, ingeval ze de troepen geen voldoende dekking geven, daartoe worden ingericht door het uitgraven van den grond, het opwerpen daarvan naar de zijde des vijands, het maken van bonnetten, enz. Op gelijke wijze kan men achter smalle, niet te hooge dijkjes of kaden de noodige inrichtingen maken tot dekking van troepen.

Bij diepe slooten of insnijdingen maakt men eene loopgraaf (§ 171) aan de achterzijde, zoodat de sloot of insnijding dient als gracht.

Heggen (*levende paggers*) bieden het voordeel dat zij als *masque* en meestal ook als hindernis kunnen dienen. De schutters knielen of liggen er achter en kappen die takjes of bladeren weg, welke het uitzicht of het schot belemmeren. Achter de heggen kan men eene der loopgraven (§ 171) maken, waarvan de borstwering tegen de heg steunt.

Omheiningen van hout, planken, bamboe (peloepoeh) kunnen, door het maken eener loopgraaf er achter, ter verdediging worden ingericht. Men maakt alsdan in de omheiningen *gaten* of *sleuven* om door te vuren.

Muren vormen eene goede hindernis, doch verschaffen door hunne geringe dikte meestal alleen dekking tegen geweervuur. Muren van 1.2 M. of lager kunnen dadelijk dienen voor staande of knielende verdedigers; desnoods graaft men een grachtje er achter om tot *staanplaats* te dienen. Muren hooger dan 1.2 M. moeten van een *banket* worden voorzien. (Fig. 62.) Hiertoe neemt men de voorwerpen, die

zich in de nabijheid bevinden, als: steenen, balken, planken, tafels, stoelen, tonnen, enz. Ook kan men het banket van aarde maken; dit geeft het voordeel dat, na het vernielen van den muur, het banket nog als borstwering kan dienen. Soms is het voordeeliger of wel noodig schietgaten in de muren te maken. Ook kunnen de schietgaten uit den bovenkant van den muur worden uitgebroken. Openingen in den muur moeten worden versperd.

Huizen. In den regel zal voor het in staat van verdediging brengen van huizen weinig tijd beschikbaar zijn. Het moet dus op vluchtige wijze geschieden. Men zorgt dus: 1°. voor behoorlijke vuuruitwerking; 2° voor het weren van brandgevaar; 3°. voor eene behoorlijke dekking tegen

Fig. 62.

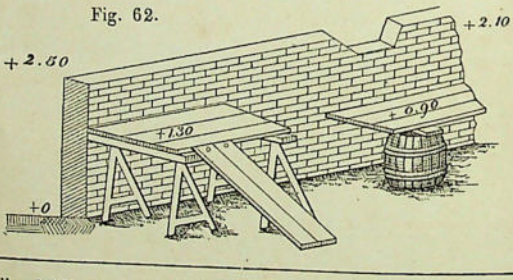

vijandelijk vuur, en eindelijk voor het aanbrengen van hindernissen.

Van de gebouwen, die ter verdediging ingericht kunnen worden, komen voornamelijk in aanmerking: missigit's, huizen van Europeanen en inlandsche hoofden, fabrieken en kraton's. De bamboe huizen van de inlanders zijn ter verdediging niet geschikt. Fabrieken en kraton's zijn soms door een muur omringd, die dan in de eerste plaats ter verdediging kan worden ingericht (zie boven), terwijl het hoofdgebouw zelve dan als reduit kan worden beschouwd.

Om een afzonderlijk staand huis te versterken of tot eene goede verdediging geschikt te maken, begint men met de

bijgebouwen, alsmede de huizen, boomen, heggen, enz., die binnen het geweerschot van het huis gelegen zijn en den vijand tot dekking kunnen dienen, op te ruimen, tenzij ze tot de verdediging kunnen bijdragen; slooten en greppels, die hem een gelijk voordeel opleveren, worden gevuld en alle bouwstoffen, die tot versterking van het huis kunnen worden aangewend, worden er binnen gebracht.

Al wat bij of in het gebouw brand kan veroorzaken wordt opgeruimd, b.v. de dakbedekking, indien deze uit licht brandbare materialen bestaat.

Daarna verspert men in de benedenverdieping alle deur- en vensteropeningen, welke niet voor eigen gebruik moeten openblijven. Deze versperring geschiedt bij deuren, die binnenwaarts opendraaien, door er een balk als sluitboom achter tegen aan te brengen, of men plaatst tegen de deuren gevulde korven, tonnen of zandzakken, meubelstukken, enz. Naar buiten openslaande deuren worden uit de hengsels genomen, aan de binnenzijde tegen de openingen geplaatst en verder als boven versperd. Na uit de vensters de glasruiten genomen en de blinden, of bij gemis daarvan, de vensters met planken dichtgespijkerd te hebben, verspert men ze met meubels, afbraak der bijgebouwen, enz., die stevig geschoord worden.

In de vensters en deuren en zoo noodig ook in de muren of omwandingen, maakt men op 1.2 M. boven den vloer in het gebouw schietgaten. Zoo men daartoe den tijd en de middelen heeft, maakt men uit de bovenverdiepingen op geschikte plaatsen, door middel van ribben of zware planken, welke aan de binnenzijde met touwen aan de huisbalken worden bevestigd, uitstekende kasten of balkons met schietsleuven om den voet van den muur te bestrijken. Zoo noodig worden *tamboers* (§ 173) gemaakt om flankverdediging te verkrijgen. Verder wordt een voorraad water, b.v. in kookketels, eetketeltjes, tonnen, dikke bamboezen, enz. bijeengebracht, om te drinken en te blusschen. Ook zand kan bij het ontstaan van brand goede diensten bewijzen.

Ten slotte worden eene bergplaats voor munitie en levensmiddelen afgeschoten en een veilig vertrek voor de gewonden bestemd.

De deur- en vensteropeningen der bovenverdieping worden dicht gemaakt. Wil men de bovenverdieping ook verdedigen, dan wordt de daarheen leidende trap afgebroken of versperd en vervangen door ladders en een gat in den zolder.

Wanneer men tijd genoeg heeft, plaatst men de door de opruiming van het buitenterrein verkregen boomen en takken bij wijze van verhakking om het huis, ten einde den vijand het naderen tot den voet van den muur te bemoeielijken en het daartegen plaatsen van springmiddelen of brandstoffen te beletten. Hierbij worden in de eerste plaats de deur- en vensteropeningen, daarna de onbestreken hoeken van het gebouw en eindelijk de overige gedeelten van die hindernissen voorzien.

Eene der van den vijand afgekeerde openingen wordt slechts zoodanig versperd, dat zij bij een mogelijken terugtocht kan worden geopend.

§ 178. *Het opruimen van hindernissen.* Door spionnen, maar voornamelijk door verkenningen moet men trachten te weten te komen, van welken aard de hindernissen zijn, die den aanval op de vijandelijke stelling belemmeren. Uit de aldus verkregen inlichtingen moet men opmaken, welke gereedschappen en springmiddelen zullen noodig zijn om die hindernissen op te ruimen. Bij den aanval op eene vijandelijke stelling moet de opruiming der hindernissen zoo mogelijk voor den aanval geschieden of daarmede gepaard gaan. Geschiedt de opruiming *voor* den aanval, dan dient de daarmede belaste afdeeling zich zoo stil mogelijk of bij verrassing vooruit te begeven. Zij moet steeds gedekt worden door een gewapend gedeelte. Geschiedt de opruiming *gedurende* den aanval, dan volgen de opruimers achter de tirailleurs en zoodra deze door hun snelvuur het vijandelijk vuur voldoende hebben onderdrukt, gaan de eersten tot de opruiming over. Men zoekt voor de op te ruimen gedeelten de zwakste plaatsen uit.

Verhakkingen. Aangebrachte verhakkingen kunnen soms met haken of dreggen aan touwen uit elkander worden getrokken. Is dit niet mogelijk dan tracht men eene openin

te kappen — of wel droge verhakkingen in brand te steken. In dit laatste geval kan men de ontstane opening eerst eenigen tijd daarna doortrekken.

Piketten en *randjoes* kunnen uitgetrokken, met bijlen of kapmessen afgekapt, met hamers gebroken of met sesak's, paggers van huizen, droge huiden, enz. overdekt worden.

Wolfskuilen in zachten grond kunnen met de schop zoo veel noodig afgegraven en gevuld worden; de palen worden uitgewrikt, afgebroken of afgekapt. In harden grond kan men ze overdekken met sesak's of ze vullen met zakken, die opgevuld zijn met alang-alang, padistroo en dergelijke. De punten der palen moeten in elk geval onschadelijk worden gemaakt.

IJzerdraadversperringen. In deze kan men een doorgang maken door de palen uit te trekken of af te kappen. Ook kunnen de draden worden doorgekapt, door ze te steunen op een steen of een stuk ijzer en met het kapmes er op te slaan.

Palissadeeringen, *fraiseeringen* en *tamboers* moeten worden omgekapt of uitgetrokken. Het beste middel is ze te doen springen.

Grachten moet men vullen met bundels zakken, rijshout, glaga- of djagong-planten, enz. om het inspringen gemakkelijk te maken.

Heggen (*levende paggers*) moeten worden opengekapt. Bamboe-doeri kan men slechts voldoende opruimen door middel van *buskruit*. In andere sterk begroeide gedeelten kan men met vrucht *dynamiet* aanwenden.

Omheiningen (*doode paggers*) moeten worden omgetrokken of opengekapt.

Moerassige gedeelten tracht men begaanbaar te maken door middel van sesak's, paggers van huizen, bundels rijshout, gevulde zakken, kruiselings gelegde palmtakken, enz.

Zwakke muren kunnen worden opgeruimd door middel van een boomstam, die door 6 à 10 man aan touwen horizontaal bewogen wordt bij wijze van *stormram*.

Friesche ruiters moeten worden weggetrokken.

Onbruikbare wegen en *bruggen* moeten worden hersteld. (zie §§ 165 en 168.)

HOOFDSTUK XII.

Onderwijs.

§ 179. *Algemeene bepalingen.* Het onderwijs bij het leger bevat de opleiding tot *korporaal* en *onderofficier* en de voorbereiding tot het toelatings-examen voor den hoofdcursus in Nederland. De eerste heeft plaats op de *kaderscholen*. De bedoelde voorbereiding heeft plaats bij de *militaire school* te *Mr. Cornelis*. Voorts wordt, voor zoover het belang van den dienst dit toelaat, in elk garnizoen, sterker dan één compagnie, eene *korpsschool* aangetroffen, dienende om aan militairen beneden den graad van korporaal lager onderwijs te geven en om het kader in de gelegenheid te stellen het vroeger geleerde te onderhouden; terwijl de theoretische opleiding tot fourier, sergeant-majoor en adjudant-onderofficier mede op deze scholen plaats heeft.
(A. O. 1887 n°. 6 en 1894 n°. 65.)

§ 180. *Korpsscholen.* Het bijwonen der school is niet verplichtend, doch zij, die de school bezoeken, moeten dit minstens drie maanden voortzetten. De toelating heeft kwartaalsgewijze plaats.

De bij de korpsen te houden examens voor fourier, sergeant-majoor en adjudant-onderofficier worden in het begin van ieder kwartaal afgenomen.

Zij, die met goed gevolg het examen hebben afgelegd voor adjudant-onderofficier, worden in het aanbevelingsregister opgenomen.

Bij bevordering tot fourier of sergeant-majoor hebben zij, die het eerst examen hebben gedaan, de voorkeur; overigens wordt de aanstelling geregeld naar den uitslag van ieder examen.

Fouriers kunnen zonder nader examen sergeant worden, doch deze laatsten mogen alleen tot fourier worden aangesteld, wanneer zij hebben voldaan aan het gedeelte van het voor dien graad vastgesteld examen, opgenomen onder de punten *a* en *b* van het betrekkelijk programma (§ 187.)

Omtrent bevordering zonder examen zie H. VIII § 92.

De zoons van Europeesche, Afrikaansche, Amboineesche en inlandsche onderofficieren en mindere militairen (natuurlijke niet uitgezonderd) *kunnen* de korpsscholen bijwonen, voor zooveel n.l. voor hen geene gelegenheid bestaat, om partij te trekken van het onderwijs op de Europeesche of inlandsche scholen, hetzij omdat zich ter plaatse niet zulke scholen bevinden, hetzij omdat de vaders of voogden, volgens de bestaande bepalingen, niet in de termen vallen om kostelooze toelating op de Gouvernements-scholen voor hunne kinderen of pupillen te erlangen, of niet bij machte zijn de kosten van het onderwijs op deze scholen te bestrijden.

Wat de kinderen betreft van niet-Europeesche ouders wordt hier nog de aandacht gevestigd op het bepaalde bij Gouvernements Besluit d.d. 24 Juni 1864 n°. 10: »dat op de Gouvernementsscholen, waarin de Nederlandsche taal onderwezen wordt, inlanders zullen worden toegelaten, die daartoe het verlangen te kennen geven.»

(A. O. 1870 n°. 171, 1871 n°. 103, 1887 n°. 6 en 1890 n°. 54.)

§ 181. *Kaderscholen.* Bij een depot-bataljon is eene kaderschool.

Het onderwijs wordt gegeven door officieren en onderofficieren. (Zie H. II § 34.)

De onderoffic.-onderwijzers genieten boven de inkomsten, aan hunnen graad verbonden, eene maandelijksche toelage, als:

Adjudant-onderofficier	*f* 30.—
Sergeant-majoor	» 30.—
Sergeant (Europeesch)	» 20.—
» (inlandsch)	» 10.—

Het aantal leerlingen mag hoogstens bedragen:

		bij het 1e.	bij het 2e.	bij het 3e.	bij het 4e.
Europeanen	korporaals	22	20	14	14
	fuseliers	62	63	39	36
Inlanders of niet-Europeesche	korporaals	11	7	9	8
	fuseliers	32	21	23	24

De fuseliers behooren tot de sterkte der depot-bataljons.

De korporaals, die tot een hoogeren graad worden opgeleid, worden bij die bataljons gedetacheerd.

Om tot de lessen te worden toegelaten, worden vereischt:

1e, Geschiktheid voor den velddienst;
een niet te vergevorderde leeftijd;
goed gedrag;
veel dienstijver;
lust en aanleg om te leeren;
goed militair voorkomen;
voldoende fermiteit om een graad dan wel een hoogeren graad te bekleeden;

daarenboven:

voor de korporaals, dat zij practisch volkomen voor hun werkkring geschikt zijn en minstens zes maanden in hun graad gediend hebben (de tijd doorgebracht in een hospitaal, voor den krijgsraad en alle overige absentiën daaronder niet begrepen); *voor de fuseliers,* dat zij *goed* bedreven zijn in alle exercitiën, die men van de fuseliers kan vorderen.

2e. *Voor de korporaals:*

Theoretische bekendheid met hetgeen het programma voor hun graad en landaard aangeeft.

Voor de Europeesche fuseliers:

Het verstaanbaar lezen en begrijpen van gedrukt en geschreven Nederlandsch; het schrijven van het Nederlandsch met eene leesbare hand;

de vier hoofdregels met geheele getallen (machinaal).

Van de *Inlandsche fuseliers* hebben zij, die kunnen lezen en de Maleische taal in het Latijnsch letterschrift kunnen schrijven, den voorrang.

In den loop der maanden April, Augustus en December wordt onderzocht of zij, die de kaderschool wenschen bij te wonen, aan de gestelde eischen voldoen.

Tegen het einde der maanden April, Augustus en December wordt bij de kaderschool aan de daarvoor in aanmerking gebrachte leerlingen het examen voor den hoogeren graad afgenomen.

Het examen heeft, naarmate de commissie dit noodig oordeelt, mondeling of schriftelijk plaats.

Het aantal vragen in elk vak is voor alle leerlingen gelijk.

Zij, die voor het examen geslaagd zijn, worden bevorderd voor zoover er aan te vullen plaatsen zijn.

De geslaagden, die niet dadelijk kunnen worden bevorderd, blijven ter beschikking bij het depot-bataljon.

De niet-geslaagden nemen dadelijk na afloop van het examen weder aan de lessen deel, voor zoover zij niet voor verwijdering van de school in aanmerking komen.

Leerlingen, die zich slecht gedragen, weinig leerlust toonen of de lessen niet kunnen volgen, worden weder bij het korps, waarvan zij afkomstig zijn, ingedeeld. Slechts in bijzondere gevallen, zooals o. a. bij ernstige of langdurige ziekten, kunnen de korporaals en de Eur. fuseliers langer dan *acht maanden* en de overige leerlingen langer dan *twaalf maanden* op de school blijven.

De leerlingen zijn afzonderlijk gehuisvest.

Zij nemen deel aan de menages der compagnieën waarbij zij zijn ingedeeld.

De leerlingen ontvangen de leermiddelen voor het onderwijs benoodigd ten gebruike. Alles, wat door een leerling moedwillig is bedorven, wordt door hem vergoed.

Het personeel der school doet geen garnizoensdienst, uitgezonderd van *Zaterdag* op *Zondag*, als wanneer een gedeelte der leerlingen ($^1/_6$ niet te boven gaande) beurtelings daartoe *kan* worden aangewezen. Het neemt echter deel aan parades, wapenschouwingen en militaire begrafenissen, waarbij het

geheele garnizoen onder de wapens komt of tegenwoordig moet zijn. (T. n°. 46a; A. O. 1887 n°. 6, 1890 n°. 54 en 1892 n° 12.)

§ 182. *Militaire school.* De militaire school te *Mr. Cornelis* is bestemd om militairen voor te bereiden tot het toelatingsexamen voor den Hoofdcursus in *Nederland.*

Het aantal leerlingen zal ten hoogste 20 bedragen. Zij hebben den graad van sergeant.

Het leerplan wordt verdeeld over twee studiejaren.

Het volgen van de lessen in het eerste studiejaar is geen vereischte om aan het examen tot toelating in het tweede te kunnen deelnemen.

Een leerling mag niet langer dan twee jaren in hetzelfde studiejaar doorbrengen.

Hiervan kan worden afgeweken ten gunste van hem, die:

a. wegens ziekte verhinderd was het onderwijs geregeld te volgen;

b. aan de eischen van het laatstelijk door hem afgelegd toelatingsexamen tot den Hoofdcursus heeft voldaan, doch, in verband met het door hem verkregen nummer op de algemeene ranglijst, niet voor plaatsing in aanmerking kon komen.

Aan het toelatings-examen (zie § 193) kan worden deelgenomen:

a. voor het eerste studiejaar:
door korporaals, die aan het examen voor onderofficier hebben voldaan en door onderofficieren;

b. voor het tweede studiejaar;
alleen door onderofficieren.

Om aan het examen te kunnen deelnemen moeten de adspiranten:

1°. ongehuwd zijn;

2°. niet als milicien-plaatsvervanger in dienst zijn getreden;

3°. den 1ste October van het jaar, waarin zij de vergunning erlangen om het toelatingsexamen, hetzij voor het eerste of voor het tweede studiejaar, af te leggen, respectievelijk den leeftijd van 23 en 24 jaren niet overschreden hebben;

4°. theoretisch en practisch geschikt zijn voor den dienst, welke van hen in hun graad of positie kan worden gevorderd ;
5°. zich door gedrag en dienstijver gunstig onderscheiden ;
6°. geschikt zijn voor den velddienst.

Een adspirant kan, mits hij aan de hiervoren gestelde eischen voldoet, desverlangd aan beide genoemde toelatingsexamens deelnemen.

Het verzoek om aan het toelatingsexamen te mogen deelnemen moet voor den 1ⁿ Maart aan den korps- of detachements-commandant worden gedaan. Zij doen ter plaatse een voorloopig examen, waarbij dezelfde eischen zijn gesteld als bij de toelatingsexamens. (Zie §§ 193 en 194.)

De toelatingsexamens worden afgenomen te *Mr. Cornelis* in de tweede helft van Mei en de eerste helft van Juni.

Op den dag der toelating tot de Militaire school moeten korporaals beschouwd worden als tot sergeant bevorderd te zijn. (A. O. 1895 n°. 10.)

§ 183. *Examen voor stafschrijver.*

a. *voor soldaat stafschrijver :*
1°. het schrijven van eene goede, vaardige, duidelijke hand ;
2°. het verstaanbaar lezen en goed begrijpen van gedrukt en geschreven Nederlandsch ;
3°. het zonder zinstorende fouten schrijven van een gedicteerd opstel;
4°. de vier hoofdregels der cijferkunst met geheele getallen en tiendeelige breuken (machinaal) alsmede eenige kennis van het metrieke stelsel.

b. *voor korporaal-stafschrijver :*

Voorschrift omtrent de samenstelling, het onderhoud en de aanwending van de revolver en de daarmede te houden schietoefeningen: 1ᵉ afdeeling tot en met § 26.

De benaming der hoofd- en onderdeelen voor zoover de kennis dier deelen van nut kan zijn bij het uiteennemen, ineenzetten en schoonmaken. 3ᵉ afdeeling § 49 tot en met § 51.

c. *voor fourier-stafschrijver :*
1°. de behandeling van gewone en tiendeelige breuken ;

2°. het zonder zinstorende fouten stellen van een brief over een eenvoudig onderwerp;
3°. bekendheid met het voorschrift omtrent de correspondentie (A. O. 1882 n°. 11) voor zoover dit op de werkzaamheden bij het korpsbureau betrekking heeft;
4°. bekendheid met de opmaking en indiening van de korps-periodieken;
5°. bekendheid met de algemeene orders en de administratieve bepalingen, die van toepassing zijn op de werkzaamheden bij het korpsbureau en meer in het bijzonder met die betreffende en- en reëngagement, gagement, paspoort en medailles;
6°. de kennis van het voorschrift omtrent de samenstelling, het onderhoud en de aanwending van de revolver en de daarmede te houden schietoefeningen bij de infanterie. (Order voor de infanterie 1893 n°. 5.)

§ 184. *Examen voor staf-hoornblazer.*
a. *voor korporaal staf-hoornblazer:*
1°. goed bedreven zijn in het blazen van signalen en marschen op den signaalhoorn en het kunnen geven van onderwijs daarin;
2°. het kunnen bespelen van een koperen of houten blaasinstrument;
3°. als bij b. van § 183.
b. *voor sergeant staf-hoornblazer:*
1°. geschiktheid om een muziekkorps te kunnen dirigeeren;
2°. als punt 6 bij c. van § 183. (Order voor de infanterie 1893 n°. 5.)

§ 185. *Examen voor staf-tamboer.*
a. *voor korporaal staf-tamboer:*
1°. goed bedreven zijn in het slaan en blazen, alsmede bekend zijn met de seinen met den stok en het kunnen geven van onderwijs in een en ander:
2°. als bij b. van § 183.
b. *voor sergeant staf-tamboer:*
als punt 6 bij c. van § 183. (Order voor de infanterie 1893 n°. 5.)

§ 186. *Examen voor den graad van korporaal.*
Voor Europeanen.

a. Talen. Het lezen, spreken en begrijpen der Nederlandsche taal; in staat zijn, om in de Maleische taal bevelen aan het Inlandsch personeel te geven of over te brengen en het onderwijs te geven, dat van den korporaal in het algemeen kan geëischt worden.

b. Schrijven. Het schrijven eener duidelijk leesbare hand zonder al te zinstorende fouten, blijkende uit het opmaken van eenvoudige wachtrapporten.

c. Opmaken van staten. Het naar een model trekken en invullen van appel- en kleedinglijsten.

d. Cijferkunst. De vier hoofdregels met geheele getallen en tiendeelige breuken;
eenige kennis van het metrieke stelsel (alles geheel machinaal).

e. Exercitie-reglement. Theoretische kennis zooals in den grondslag van het onderricht is bepaald.

f. Reglementen en dienstvoorschriften.

1°. *Inwendige dienst.* In 't bijzonder: de plichten van den groeps-commandant, van den korporaal van de week, van den planton-keuken en van den commandant der kampementswacht, zoomede de bepalingen betreffende de militaire eerbewijzen en de grondslagen der ondergeschiktheid, de huisvesting en orde in de kamers, de tenue en het uiterlijk voorkomen. In 't algemeen: de plichten van den sectie-commandant en van den sergeant der week.

2°. *Garnizoensdienst.* Alles wat handelt over de verplichtingen van den korporaal en den soldaat, zoomede over het waarnemen van diensten, die aan hen kunnen worden opgedragen, en de bepalingen betreffende de militaire eerbewijzen.

3°. *Voorschrift betreffende de wapening en de munitie der Infanterie.* Zooals in dat voorschrift is bepaald.

4°. *Schietvoorschrift der Infanterie.* Zooals in dat voorschrift is bepaald.

5°. *Uittreksel uit het voorschrift op den velddienst.* Hoofd-

stuk IV, behalve de §§ 161 tot en met 176 en 185 tot en met 187.

6°. *Reglement van krijgstucht.* Voornamelijk het 1° en 2° hoofdstuk.

g. Practische bedrevenheid. Goed exerceeren, naar eisch optreden als groepscommandant en als guide en onderwijs geven, zooals in den grondslag van het onderricht en in het schietvoorschrift is bepaald.

VOOR NIET-EUROPEANEN.

a. Talen. 1°. Het lezen en begrijpen der Maleische dienstvoorschriften en van het Maleische exercitie-reglement, voor zoover de kennis daarvan voor een gegradueerde van dien graad noodig is;

2°. Het spreken van de Maleische taal, zooals die in het algemeen gesproken wordt.

b. Schrijven. Het schrijven der Maleische taal met Latijnsche karakters.

c. Cijferkunst. Het optellen en aftrekken met geheele getallen.

d. Exercitie-reglement. Theoretische kennis zooals in den grondslag van het onderricht is bepaald.

e. Reglementen en dienstvoorschriften. Als voor den Europeeschen korporaal, doch in de Maleische taal.

f. Practische bedrevenheid. Goed exerceeren, naar eisch optreden als guide in de recrutenschool en onderwijs geven, zooals in den grondslag van het onderricht is bepaald. (A. O. 1887 n°. 6.)

§ 187. *Examen voor den graad van fourier.*

Als voor den sergeant en bovendien:

a. Inwendige dienst.

De verplichtingen van den fourier.

b. Conpagnies-administratie. Het opmaken en invullen van de bij de compagnies-administratie behoorende modellen 1*f*, 1*i*, 1*k*, 3, 4, 13, 14, 15, 21, 22, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37 en 146;

Algemeene kennis van hetgeen voorkomt in de tarieven n°s. 3, 15, 16, 20, 24 en 37, voor zoover die het wapen der Infanterie betreffen. (A. O. 1887 n°. 6.)

§ 188. *Examen voor den graad van sergeant.*
VOOR EUROPEANEN.

a. Talen. Het maken in de Nederlandsche taal van een eenvoudig dictee of opstel, zonder zinstorende fouten. Voldoende kennis der Maleische taal, om daarin de verschillende reglementen en dienstvoorschriften te kunnen onderwijzen.

b. Schrijven Het schrijven eener duidelijk leesbare hand.

c. Opmaken van staten en rapporten. Voor zoover dit blijkens de reglementen en dienstvoorschriften van den sergeant gevorderd kan worden.

d. Menagerekening. Het zonder fout opmaken eener menagerekening.

e. Cijferkunst. De gewone breuken en het metrieke stelsel van maten, gewichten en munten.

f. Exercitie-reglement. Theoretische kennis zooals in den grondslag van het onderricht is bepaald.

g. Reglementen en dienstvoorschriften.

1e. *Inwendige dienst.* Als voor den korporaal en bovendien: de verplichtingen als sectie-commandant, sergeant der week, commandant der kampementswacht en menagemeester.

2e. *Garnizoensdienst.* Alles wat handelt over de verplichtingen van den sergeant.

3e. *Voorschrift betreffende de wapening en de munitie der Infanterie.* Zooals in dat voorschrift is bepaald.

4e. *Schietvoorschrift der Infanterie.* Zooals in dat voorschrift is bepaald.

5e. *Uittreksel uit het voorschrift op den velddienst.* De inleiding, Hoofdstuk I. Hoofdstuk II: Marschdiscipline en gezondheidsmaatregelen. Hoofdstuk III: Gedragregels in het bivak en bij een vijandelijken aanval. Hoofdstuk VI.

6e. *Reglement van krijgstucht.* Algemeene bekendheid met het geheele reglement.

h. Practische bedrevenheid. Goed exerceeren, naar eisch optreden als guide en als sectiecommandant en onderwijs geven, zooals in den grondslag van het onderricht en in het schietvoorschrift is bepaald; het theorie houden over

de in sub *g.* genoemde reglementen en dienstvoorschriften, voor zoover de kennis daarvan voor den soldaat noodig is.

VOOR NIET-EUROPEANEN.

a. Talen. } Als voor korporaal.
b. Schrijven. }

c. Cijferkunst.
De vier hoofdregels met geheele getallen ;
eenige kennis van het metrieke stelsel.

d. Het opmaken van staten en rapporten.
Het naar een model trekken en invullen van appel- en corvéelijsten ;
het opmaken van eenvoudige wachtrapporten in de Maleische taal met Latijnsche karakters.

e. Exercitie-reglement. Theoretische kennis zooals in den grondslag van het onderricht is bepaald.

f. Reglementen en dienstvoorschriften.
1°. *Inwendige dienst.* Als voor den Eur. korporaal.
2°. *Garnizoensdienst.* » » » » sergeant.
3°. *Voorschrift betreffende de wapening en de munitie der Infanterie.* Zooals in dat voorschrift is bepaald.
4°. *Schietvoorschrift der Infanterie.* Zooals in dat voorschrift is bepaald.
5°. *Uittreksel uit het voorschrift op den velddienst.* H. II. Marschdiscipline en gezondheidsmaatregelen. H. III. Gedragsregels in het bivak en bij een vijandelijken aanval ; H. VI. behalve de §§ 161 tot en met 176 en 185 tot en met 187.
6°. *Reglement van krijgstucht.* Als voor den Eur. korporaal.

g. Practische bedrevenheid. Goed exerceeren, naar eisch optreden als groepscommandant en als guide en onderwijs geven, zooals in den grondslag van het onderricht is bepaald. (A. O. 1887 n°. 6, 1890 n°. 54 en 1892 n°. 12.)

§ 189. *Examen voor den graad van sergeant-majoor.*
Als voor den sergeant en bovendien :

a. Compagnies-administratie. Grondige kennis van de compagnies-administratie.

b. Het opmaken der voor eene compagnie voorgeschreven periodieke stukken en
het aanhouden van extracten stam- en straf-boek.

c. *Exercitie-reglement.* De verplichtingen van den pelotons-commandant in de compagniesschool.

d. *Reglementen en dienstvoorschriften.*
Inwendige dienst. Geheel.

e. *Exercitiën.*
Goed exerceeren als sectie- en pelotons-commandant in de compagniesschool. (A. O. 1887 n°. 6.)

§ 190. *Examen voor den graad van adjudant-onderofficier*
Als voor den sergeant-majoor en bovendien:

a. *Exercitie-reglement.* De verplichtingen van den adjudant-onderofficier in de bataljonschool.

b. *Reglementen en dienstvoorschriften.*
Grondige kennis van:
1°. *den inwendigen dienst;*
2°. *den garnizoensdienst;*
3°. *het voorschrift betreffende de wapening en de munitie der infanterie;*
4°. *het schietvoorschrift der infanterie;*
5°. *het uittreksel uit het voorschrift op den velddienst;*
6°. *het reglement van krijgstucht.*

c. *Practische bedrevenheid.*
Het goed exerceeren als adjudant-onderofficier in de bataljonschool en het theorie houden over de reglementen en dienstvoorschriften, voor zoover de kennis daarvan voor de sergeanten en korporaals noodig is. (A. O. 1887 n°. 6, 1890 n°. 54 en 1892 n°. 12.)

§ 191. *Examen voor schrijver.*
In de behoefte aan schrijvers op de militaire bureaux wordt, behalve door burger-schrijvers, voorzien door:
1°. gegradueerde en niet gegradueerde militairen, die voor den actieven dienst zijn afgekeurd, doch overigens een goede gezondheid genieten en lichamelijk geschikt zijn om als schrijver goede diensten te verrichten.

2°. ongegradueerde en alleen bij uitzondering gegradueerde militairen van het leger, die daartoe genegen zijn;

allen nadat van hunne geschiktheid als schrijver vooraf afdoende is gebleken door het afleggen van een examen, volgens het volgende programma:

1°. *Voor een soldaat-schrijver:*

a. het schrijven van eene goede, vaardige, leesbare hand;

b. het met orde en netheid trekken van staten.

2°. *Voor korporaal-schrijver:*

a. als sub 1 is vermeld;

b. eenige bekendheid met den vorm van brieven en andere dagelijks voorkomende stukken;

c. de vier hoofdregels der cijferkunst met geheele getallen.

3°. *Voor sergeant-schrijver.*

a. als sub 2 is vermeld;

b. het duidelijk en zonder zinstorende fouten schrijven van een gedicteerd opstel;

c. de vier hoofdregels der cijferkunst, toegepast op benoemde en decimale getallen.

4°. *Voor sergeant-majoor-schrijver:*

a. als sub 3 is vermeld;

b. de behandeling der gewone en tiendeelige breuken;

c. eenige bekendheid met administratieve bepalingen van algemeenen aard;

d. het stellen, zonder zinstorende fouten, van een brief over een weinig ingewikkeld administratief onderwerp.

5°. *Voor adjudant-onderofficier-schrijver:*

a. als sub 4 is vermeld;

b. vaardigheid in het opsporen van bepalingen op administratief terrein;

c. volledige bekendheid met de algemeene orders en administratieve bepalingen, voor zoover deze van toepassing zijn op het bureau of het dienstvak, waarbij de aspirant is werkzaam gesteld;

d. het opmaken van eene materieele verantwoording of van eenig ander ingewikkeld administratief stuk, tot zijn werkkring behoorende;

e. het stellen van een brief over een tamelijk ingewikkeld administratief onderwerp. (A. O. 1873. n°. 36.)

§ 192. *Examen voor onderofficier-kwartiermeester.*

a. het schrijven van eene goede, gemakkelijk leesbare hand;

b. genoegzame kennis van de Nederlandsche taal om brieven en rapporten, zonder zinstorende fouten in spelling of stijl, te kunnen samenstellen;

c. de kennis der rekenkunde tot en met den regel van drieën en het gebruik der gewone en tiendeelige breuken;

d. de kennis der Nederlandsche maten en gewichten en de herleiding daarvan tot de meest gebruikelijke oude en vreemde en omgekeerd. Eenige kennis van de meest gebruikelijke Ned. Indische maten en gewichten;

e. reglementen: grondige theoretische kennis, en de bekwaamheid om die kennis toe te passen (waarvan moet blijken door het opmaken van eenige fictieve verantwoordingstukken), van de hieronder vermelde bepalingen en voorschriften van administratieven aard, als:

1°. de instructie voor het voeren der administratie bij compagnieën en detachementen, met daarbij behoorend bijvoegsel, modellen en tarieven;

2°. de instructie voor het voeren der administratie bij de militaire ziekeninrichtingen, met daarbij behoorend bijvoegsel, modellen en tarieven;

3°. de instructie voor het voeren der administratie over gelden, vivres en fourages bij korpsen en garnizoenen, met daarbij behoorend bijvoegsel, modellen en tarieven;

4°. de regelen voor in Indië alleen reizende militairen en militaire personen en voor marcheerende troepen, met daarbij behoorende modellen en tarieven;

5°. het reglement op het beheer der uitgaven voor geniewerken;

6°. van de regelen voor het beheer van het materieel bij het D. v. O.:

a. H. III.

b. H. IV. afd^{n}. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 17 en 20;

c. het bijvoegsel tot de bedoelde regelen;

d. de tot die regelen behoorende modellen en tarieven;

7°. het reglement op het houden van aanbestedingen met de daarbij behoorende ambtelijke voorschriften;

8°. bekendheid met de voorwaarden van aanbesteding voor de verschillende leveringen;
9°. van het reglement op het militair Weduwen- en Weezenfonds de artn. 1 tot en met 19;
10°. bekendheid met de orders voor de Militaire Administratie en de Algemeene Orders, voor zooveel zij betrekking hebben op den dienst der militaire administratie. (A. O. 1893 n°. 30.)

§ 193. *Toelatingsexamen voor de Militaire School, 1e studiejaar.*

a. *Schrijven.* Het schrift moet duidelijk en goed leesbaar zijn.
b. *Rekenkunde.* De kennis van de geheele getallen en van de gewone en tiendeelige breuken, het metrieke stelsel; het oplossen van vraagstukken.
c. *Stelkunst.* De hoofdbewerkingen zonder worteltrekking met geheele en gebroken vormen, de merkwaardige producten en quotienten, alsmede het ontbinden van eenvoudige vormen in factoren.
d. *Vlakke meetkunst,* De ligging van rechte lijnen; de eenvoudigste eigenschappen der drie- en der veelhoeken tot en met de congruentie; het oplossen van vraagstukken.
e. *Nederlandsche taal.* Lezen met een beschaafde uitspraak; kennis van de voornaamste taal- en spelregels, blijkende uit het schrijven onder dictee, het maken van een opstel zonder zinstorende fouten.
f. *Fransche taal.* Eenige bedrevenheid in het lezen en het vertalen van een gemakkelijk stuk proza van het Fransch in het Nederlandsch, waarbij het gebruik van een woordenboek is toegestaan.
g. *Aardrijkskunde.*
1°. *Nederland:* grenzen, ligging, eilanden, spoor- en waterwegen, bodemvoortbrengselen, indeeling in provinciën met de voornaamste plaatsen.
2°. *Europa:* grenzen, ligging, voornaamste zeeën, golven, straten, enz., berg- en rivierstelsel, verdeeling in staten met de voornaamste steden, ligging dier staten ten opzichte van elkander.

h. *Geschiedenis.*

1°. *Oude en middelgeschiedenis:* in groote trekken en alleen als inleiding tot de nieuwe geschiedenis;

2°. *Nieuwe geschiedenis:* algemeen overzicht tot 1648;

3°. *Vaderlandsche geschiedenis:* tot 1568 in groote trekken; van 1568—1648 meer in bijzonderheden, daaronder begrepen die van de Nederlandsche Koloniën en bezittingen sedert de vestiging van ons gezag aldaar.

(A. O. 1895 n°. 10.)

§ 194. *Toetatingsexamen voor de Militaire school. 2e studiejaar.*

a. *Rekenkunde.* Als *b* van § 193. De leer der verhoudingen en der evenredigheden met benoemde en onbenoemde getallen; de 2e en 3e machtsworteltrekking; de onmeetbare getallen; het oplossen van vraagstukken.

b. *Stelkunst.* Als *c* van § 193. Vergelijkingen van den eersten graad met één onbekende en met meer onbekenden; de hoofdbewerkingen met wortelgrootheden; de gebroken en negatieve exponenten; de vergelijkingen van den tweeden graad met één onbekende; het oplossen van vraagstukken.

c. *Vlakke meetkunst.* Als *d* van § 193; de evenredigheid van lijnen; de gelijkvormigheid van drie- en veelhoeken; de vlakke inhoud van rechtlijnige figuren; de cirkel tot aan den inhoud; het oplossen van vraagstukken.

d. *Nederlandsche taal.* De beginselen der spraakleer; de spelregels; taal- en redekundig ontleden van enkelvoudige zinnen; het maken van opstellen.

e. *Fransche taal.* Lezen; vertalen van niet te moeilijk proza van het Fransch in het Nederlandsch en van zinnen uit het Nederlandsch in het Fransch.

f. *Aardrijkskunde.* Als *g* van § 193. Verder een algemeen overzicht van de natuur- en de staatkundige aardrijkskunde der vijf werelddeelen.

g. *Geschiedenis.* Als *h* van § 193.

Verder: 1°. Een algemeen overzicht van de nieuwe geschiedenis van 1648 tot 1749;

2°. de Fransche staatsomwenteling van 1879;

3°. Europa gedurende de eerste Fransche republiek en

het Consulaat tot aan de wording van het eerste Fransche Keizerrijk, (1804) doch alleen in groote trekken;

4°. De geschiedenis van Nederland en die van zijne Koloniën en bezittingen van 1648 tot 1795, meer in bijzonderheden.

h. *Dienst- en exercitiereglementen benevens dienstvoorschriften.* De reglementen en voorschriften, waarvan de kennis voor de aanstelling tot sergeant en fourier bij het wapen der Infanterie wordt vereischt.

i. *Maleische taal.* Voor zoover daartoe gelegenheid bestaat.

k. *Administratieve voorschriften.*

Alleen voor de adspiranten der Militaire Administratie en voor zoover daartoe gelegenheid bestaat.

Behalve in de bij de §§ 193 en 194 bedoelde vakken kunnen de adspiranten, desverlangend, ook proeven van bekwaamheid afleggen in de Engelsche, Duitsche en Maleische talen en in de onderdeelen der wiskunde, welke niet in het programma zijn vermeld, en voor zooveel betreft de adspiranten, die voor de Militaire Administratie wenschen te worden opgeleid, ook in de administratieve voorschriften.

(A. O. 1895 n°. 10.]

HOOFDSTUK XIII.

Verschillende opgaven.

§ 195. *Verjaardagen der leden van het Koninklijke huis.*

		Geboren.
8 April.	Prinses LOUISA, Zuster des Konings .	1824.
5 Juli.	Prinses MARIA, Nicht des Konings .	1841.
2 Augustus.	Koningin Regentes	1858.
31 Augustus.	H. M. de Koningin WILHELMINA . .	1880.

§ 196. *Erkende christelijke feestdagen.*

Nieuwjaarsdag.
Goede Vrijdag.
Paschen.
Hemelvaartsdag.
Pinksteren.
Kerstmis.

N.B. De militaire bureaux zijn op deze feestdagen gesloten, zoomede ook op *Zondagen*, en op de verjaardagen van *H. M. de Koningin* en van *H. M. de Koningin Regentes*. (A. O. 1875 n°. 97 en 1888 n°. 18.)

§ 197. *Tarief voor porto's van brieven.*

Binnen Nederlandsch-Indië.

Voor een brief tot 15 gram — gefrankeerd 10 cents, ongefrankeerd 20 cents en 10 cents voor elke 15 gram meer.

Brieven, mits zij het gewicht van 15 grammen niet te boven gaan, geen voor anderen bestemde brieven bevatten en gericht zijn aan *militairen beneden den rang van officier* bij de zee- en landmacht, kunnen op het kantoor van afzending worden gefrankeerd met 5 *cents*.

Ter bevordering van eene goede en spoedige bezorging van de brieven is het noodzakelijk, dat het *algemeen stamboeknommer* van den geadresseerde en het *korps*, waarbij hij dient, duidelijk op het adres bekend gemaakt worden.

Dienstbrieven zijn vrij van port. Indien zij medailles, onderscheidingsteekenen en voorwerpen van gelds- of andere waarde inhouden, moeten zij ambtshalve worden aangeteekend.

Naar buiten Nederlandsch-Indië.

Naar *Nederland* en de *andere landen* tot de *algemeene postvereeniging* behoorende, behalve de *Straits Settlements* en *Portugeesch Timor*, worden de brieven per *mail* via Napels, Brindisi of Marseille verzonden tot een gewicht van 15 gram, gefrankeerd voor 15 cents, ongefrankeerd voor 30 cents.

Naar de Straits Settlements en Portugeesch Timor voor een gefrankeerden brief 12½ cents en voor een ongefrankeerden brief 25 cents per 15 gram.

Per *zeepost* (op het adres bekend maken) — dat is met Nederlandsche of andere stoomschepen, die rechtstreeks den dienst tusschen Nederland en Ned.-Indië verrichten: voor een brief tot 15 gram, bij frankeering 10 cents; voor ongefrankeerde brieven het dubbele van hetgeen in geval van frankeering verschuldigd is.

Brieven (mits: zie boven bij Binnen Ned. Indië 2e alinea) aan *militairen beneden den rang van officier* bij de zee- of landmacht kunnen met 5 *cents* gefrankeerd worden, indien op het adres bekend gemaakt wordt, dat zij moeten verzonden worden per «*zeepost.*»

Briefkaarten binnen Ned.-Indië en naar de Straits Settlements en Portugeesch Timor kosten 5 cents; die naar buiten Ned.-Indië 7½ cents.

Alle gefrankeerde brieven, zoo binnen als naar buiten

Ned-Indië, kunnen worden *aangeteekend* tegen een vast recht van 10 cents boven het port (A. O. 1882 n°. 11 en 18.)

§ 198. *Postwissels.*

Postwissels worden *voor* Ned.-Indië afgegeven tot een bedrag van *f* 1000, tegen betaling van 10 cents voor elke *f* 10 of gedeelten daarvan.

Voor Nederland, Duitschland, Zwitserland, België, Italië Luxemburg, Frankrijk en Algiers tot een bedrag van *f* 150, *voor* Groot-Brittanië tot een bedrag van *f* 120, tegen betaling van 25 cents voor elke *f* 10 of gedeelten daarvan.

Die *uit* Nederland, Frankrijk en Italië zijn *zes*, en de overige *drie* maanden geldig, na den dag der *uitgifte*. Na dien tijd geschiedt de uitbetaling slechts op machtiging van den Hoofd-Inspecteur.

Vijf jaren na de afgifte nog niet opgeëischt zijnde, vervalt het bedrag aan den lande.

Bij verandering van woonplaats des houders kan de uitbetaling door tusschenkomst van een ander postkantoor worden gevraagd.

Vermiste of verloren geraakte postwissels kunnen worden vervangen door duplicaten (later af te geven).

Aan den nemer van een postwissel kan op verlangen het bedrag daarvan worden teruggegeven op vertoon van den wissel. Hij, die een postwissel van een grooter bedrag dan *f* 10 ter betaling aanbiedt, moet een plakzegel van 10 cent er op bevestigen en daarover zijne handteekening plaatsen.

§ 199. *Nederlandsche maten en gewichten.*

Lengtematen.

Myriameter,	Tien-mijl.	10000.	M.
Kilometer.	Mijl.	1000.	»
Hektometer.	Honderd-el.	100.	»
Dekameter.	Roede.	10.	»
Meter.	El.	1.	»
Decimeter.	Palm.	0.1	»
Centimeter.	Duim.	0.01	»
Millimeter.	Streep.	0.001	»

Vlaktematen.

Vierk. myriameter	Vierk. tien-mijl.	100000000.	vierk. M. of M².
„ kilometer.	„ mijl.	1000000.	„ „ „
„ hektometer (hektare).	Bunder.	10000.	„ „ „
„ dekam. (are)	Vierk. roede.	100.	„ „ „
„ meter.	„ el.	1.	„ „ „
„ decimeter.	„ palm.	0.01	„ „ „
„ centimeter.	„ duim.	0.0001	„ „ „
„ millimeter.	„ streep.	0.000001	„ „ „

Inhoudsmaten.

Kubieke meter (Stère).	Kub. el (Wisse)	1.	Kub. M. of M³.
„ decimeter.	„ palm.	0.001	„ „ „
„ centimeter.	„ duim.	0.000001	„ „ „
„ millimeter.	„ streep.	0.000000001	„ „ „

Maten voor droge waren.

2 Kiloliter.	Last.	3000.	Kop of kub. d.M. of d.M³.
Hektoliter.	Mud.	100.	„ „ „ „ „
Dekaliter.	Schepel.	10.	„ „ „ „ „
Liter.	Kop.	1.	„ „ „ „ „
Deciliter.	Maatje.	0.1	„ „ „ „ „

Vochtmaten.

Hektoliter.	Vat.	100.	Kan of kub. d.M of d.M³.
Dekaliter.	Tien-kan.	10.	„ „ „ „ „
Liter.	Kan.	1.	„ „ „ „ „
Deciliter.	Maatje.	0.1	„ „ „ „ „
Centiliter.	Vingerhoed.	0.01	„ „ „ „ „

Gewichten.

Kilogramme.	Pond.	1.	Kilo.
Hectogramme.	Ons.	0.1	„
Decagramme.	Lood.	0.01	„
Gramme.	Wichtje.	0,001	„
Decigramme.	Korrel.	0.0001	„

§ 200. *Herleiding van oude en vreemde maten tot Nederlandsche.*

1 Meter = 1.4538 Amsterd el.
1 » = 3.53191 » voet.
1 » = 3.1853 Rijnl. »
1 » = 0.265438 » roede.
1 » = 0.513074 Fransche toise.
1 » = 3.078444 » voet
1 » = 3 » nieuwe voet.
1 » = 1.093633 Engelsche yard.
1 » = 3.280899 » voet.
1 Amsterd. el = 0.68741 Meter.
1 » voet = 0.2831 »
1 Rijnl. roede = 3.767364 »
1 » voet = 0.313947 »
1 Eng. yard = 0.91438 »
1 » voet = 0.3047945 »
1 Fransche toise = 1.949036 »
1 » voet = 0.3248394 »
1 » nieuwe voet = $^1/_2$ »
1 Nederl. mijl = 1000 »
1 Uurgaans = $5555^5/_9$ »
1 Geographische mijl = 7407.4 »
1 Eng. of Fr. zeemijl = 1852. »
1 Eng. landmijl = $1609^1/_3$ »
1 graad breedte = 15 Geogr. mijl.
1 » » = $111^1/_9$ Kilom.
1 » » = 20 Uurgaans.
1 » » = 60 Eng. zeemijl.
1 » » = 69 » landmijl.
1 Amsterd. pond = 0.494 Kilogram
1 » ons = 0.309 Hektogram.
1 » lood = 0.544 Dekagram.
1 Kilogram = 2.02392 Amst. pond.
1 Hektogram = 3.2383 » ons.
1 Dekagram = 0.64766 » lood.
1 Amsterd. pond = 16 Amst. ons = 24 Amst. lood.

§ 201. *Voornaamste maten en gewichten in gebruik in Nederl-Indië.*

Lengtematen.

De *paal* van 400 Rijnl. roeden = 1506.94 (1507) Meter.
De oude sumatrapaal = 1 Eng. zeemijl = 1852 »
De Amsterdamsche *el.* (Zie boven).
De *vadem* = 1.69878 Meter.
De Engelsche *yard.* (Zie boven).
De » *mijl* = 1760 yard = 1609.3 M.

Vlaktematen.

De *bahoe* van 500 vierkante Rijnl. roeden = 7096.5 vierk. Meter.
De *djoeng* van 2 bouw (West Java).
De *pantjar* van 4 bouw (Oost Java).
De vierkante paal van 320 bahoe.
NB. De *bouw* of oude bahoe is:
in Bezoeki ongeveer 1400 vierk. Rijnl. roeden.
in Passaroean » 1225 » » »

Inhoudsmaten.

De *Indische kan* = 1,515859 Liter.
De *Bataviasche ton* = 0.9283 Hektoliter (Mud).
De *legger* = 388 Ind. Kan = 583.15 Liter.
De *kojang* = 30 pikols (voor rijst 27 pikols).
De *gantang* = 8.3805 Liter (Kop).
De *taker* olie (33 bottels) = 25.769 Liter.
De *kodi*, 20 voor stukgoed, 40 kilo tabak.
Het *last* van 2 Ned. ton, voor scheepslading 4000 Amsterdamsche ponden.

Gewichten.

De *pikol* = 100 *kattie's* = 125 Amst. pond = 136 Eng. pond = 144 Zweedsch pond = 61.76 kilogram.

§ 202. *Bepalingen omtrent verzoekschriften.* Elk militair, die vermeent een verzoek te moeten doen aan de Koningin-Regentes, den Minister van Koloniën, den Gouverneur-Generaal, of wel aan den Commandant van het leger, dient een *rekest* in, dat op een zegel van *f* 1.50 geschreven moet zijn; een en ander op half blad en in *duplo*, terwijl voor het duplicaat ongezegeld papier kan worden gebruikt.

Niet behoorlijk gezegelde verzoekschriften (rekesten) worden buiten beschikking gehouden.

Verzoekschriften, gericht aan de Koningin-Regentes, of aan den Minister van Koloniën, moeten langs den hiërarchieken weg worden gezonden aan den Commandant van het leger, opdat zoodanige rekesten alsdan, van zijne consideratiën en advies vergezeld, bij de Indische regeering kunnen worden overgebracht.

De Gouverneur-Generaal neemt geen verzoekschriften aan van militairen, wanneer zij niet volgens den regel der militaire hiërarchie, door de tusschenkomst van hunne chefs, worden aangeboden.

Daarvan zijn alleen uitgezonderd zoodanige verzoekschriften, welke belangen tot onderwerp hebben, die buiten de beoordeeling der militaire superieuren gelegen zijn.

Mindere militairen, die aan den Commandant van het leger eenig verzoek wenschen te doen van zuiver militairen aard, waarvan de afdoening tot diens bevoegdheid behoort, behoeven zulks niet te doen bij verzoekschrift, tenzij het een verzoek om plaatsvervanging geldt. Eerstbedoelde verzoeken worden door de betrokken chefs bij brief of bij den gebruikelijken verzoek- of reclamestaat aan de beslissing van den Commandant van het leger onderworpen. Deze bepaling sluit daarom het recht niet uit voor mindere militairen, om zich per rekest tot den Commandant van het leger te wenden.

Het door meer dan één persoon onderteekenen van een verzoekschrift is ten strengste verboden.

Bij het doen van verzoeken kan voor rekening van den belanghebbende gebruik gemaakt worden van den telegraaf, wanneer de adressant zulks verlangt, doch ook steeds langs den hiërarchieken weg. (A. O. 1878 n°. 59 en 1886 n°. 8.)

§ 203. *Verzoeken om overplaatsing.* Het verzoek om overplaatsing naar een *ander korps* of *garnizoen* kan worden gedaan:

a. bij reëngagement voor *vier* of *meer* jaren, en

b. bij reëngagement voor korteren duur, na *meer dan vierjarig* verblijf in hetzelfde garnizoen.

Het verzoek om overplaatsing naar een *ander wapen* of een *anderen dienst* kan alleen gedaan worden: bij reëngagement voor *zes* jaren.

Zij, die zich bij de Cavalerie, de Artillerie of de Genietroepen wenschen te reëngageeren, moeten daartoe de physieke geschiktheid bezitten, en wanneer het gegradueerden zijn, tevens voldoende bekwaamheid.

Zij, die bij het korps Genie-werklieden wenschen over te gaan, worden vooraf bij dat korps gedetacheerd tot het geven van bewijzen van bekwaamheid.

Op verzoeken van militairen, die zich vooraf ter pasporteering naar een subsistentenkader hebben doen opzenden, zal in den regel niet gelet worden. (A. O. 1879 n°. 35 en 1886 n°. 48.)

§ 204. *Spaarfonds.*

Het sparen kweekt de gewoonte om spaarzaam te zijn.

De eerste belegging eener geringe geldsom is voor den spaarder het begin van een eigendom, dat hem toebehoort en de zucht naar vermeerdering prikkelen zal.

Door dien prikkel wordt men matiger, tevredener en vervult men beter de dagelijksche plichten.

Vele militairen verdienen geld boven hunne soldij met handwerken of op andere wijze; anderen hebben verhoogde soldij of ontvangen belangrijke reëngagementsgelden.

Van dat meerdere kan, zonder ongerief voor den spaarder, een groot deel worden overgelegd.

Het gouvernement biedt aan elken Europeeschen militair de gelegenheid aan, gelden, die zij wenschen te besparen, tot dat einde te storten in 's lands kas, onder verbintenis om later gelijke som terug te geven, met bijpassing van eene rente van 5 ten honderd 's jaars.

Geen kleinere sommen worden ter besparing aangenomen dan van een *halven gulden.*

Het gezamenlijk bedrag der alzoo ontvangen sommen van één persoon, met inbegrip der verschuldigde rente, mag de som van *f* 1000.— niet overschrijden.

Elk militair, die gelden ter besparing geeft, ontvangt een spaarboekje.

In het spaarboekje wordt door den compagnies- of detachements-commandant op ultimo December van elk jaar aangeteekend, wat de houder van het Gouvernement op dien dag te goed heeft aan kapitaal en rente. De som daarvan maakt het bedrag uit, waarover op 1 Januari daarop volgende de rente begint te loopen.

De rente gaat in met den 1^en^ Januari van het jaar volgende op dat, waarin de storting gedaan is, en wordt berekend tot den laatsten van het kwartaal waarin de teruggave geschiedt.

De teruggave geschiedt:

a. bij het verlaten van den dienst;

b. bij bevordering tot officier of militair ambtenaar;

c. bij overlijden.

Zij kan geheel of gedeeltelijk plaats hebben op verzoek van den man.

Door slechts *vijftig centen* in elke *vijf dagen* ter besparing aan den compagnies- of detachements-commandant af te dragen vergaart de man:

na 2 jaren.	na 3 jaren.	na 4 jaren.	na 5 jaren.	na 6 jaren.
f 74.82⅝.	*f* 115.06⅝.	*f* 157.22.	*f* 201.58.	*f* 248.19.

(A. O. 1870 n°. 139 en 1871 n°. 73.)

§ 205. *Militaire nalatenschappen.* Indien een Europeesch (christen, onverschillig van welken landaard) militair is overleden, zonder dat erfgenamen, uitvoerders van de uiterste wilsbeschikking of andere rechthebbenden ter plaatse aanwezig zijn en op den boedel aanspraak maken, worden ter plaatse van het overlijden, zoomede in het garnizoen, waar de overledene goederen heeft achtergelaten, twee commissarissen benoemd om voor de nalatenschap zorg te dragen.

Een der commissarissen is steeds een officier en de andere een militair van gelijken of daaraan naastbij komenden rang als de overledene.

Wanneer zich rechthebbenden op de nalatenschap aanmelden, geven commissarissen in den boedel dezen terstond aan de rechthebbenden over, tegen een bewijs van ontvangst in duplo.

Wanneer de erfgenamen bekend zijn, geven commissarissen onverwijld kennis van het overlijden aan de betrokken personen.

Wanneer de overledene geen bekende erfgenamen heeft of deze zich niet in *N. Indië* bevinden, of wel wanneer bekende in *N. Indië* aanwezige erfgenamen zich niet als rechthebbenden aanmelden, worden de roerende goederen in het openbaar verkocht — indien het bedrag des boedels gering is, buiten de tusschenkomst van het vendukantoor en tegen contant geld.

Het saldo des boedels, benevens de nagelaten familiepapieren worden vervolgens door commissarissen aan de *weeskamer* overgegeven.

In *Europa* vertoevende familiebetrekkingen van een in *Indië* overleden militair kunnen omtrent zijne nalatenschap berichten inwinnen bij het Ministerie van Koloniën.

De nalatenschappen van Inlandsche (niet-christen) militairen, worden overgelaten aan de daarop rechthebbenden, waartoe in de eerste plaats hunne vrouwen en kinderen worden aangemerkt.

Bij ontstentenis van dergelijke personen wordt de boedel, evenals die van Europeesche militairen, door twee commissarissen voorloopig beheerd en daarna overgegeven aan de *boedelkamer*.

Met de nalatenschappen van wegens desertie of op andere wijze vermiste militairen wordt op gelijke wijze gehandeld. (A. O. 1873 n°. 6.)

§ 206. *Europeesche pupillen.* Het korps pupillen, te *Gombong*, is bestemd om jongens van *Europeesche* afkomst, in *N. Indië* geboren of gevestigd, voor den krijgsdienst op te leiden.

Tot het korps worden toegelaten zonen van in dienst zijnde of in dienst overleden en van gepensionneerde of gegageerde militairen van de Land- en Zeemacht, onverschillig tot

welken landaard de moeder behoort of behoorde. Hunne toelating geschiedt *kosteloos*. De zonen van gewezen militairen (niet gepensionneerd of gegageerd) hebben den voorrang boven *alle* andere betalende pupillen.

Om voor eene opneming bij het korps pupillen in aanmerking te komen, moet de ouderdom van 8 jaren bereikt en die van 15 jaren niet overschreden zijn.

De aanvraag om toelating wordt gericht aan den Militairen Commandant der plaats van inwoning van den adspirant, dien van het naastbij gelegen garnizoen, of wel aan de hoogste plaatselijke civiele autoriteit.

Bij die aanvraag moet betreffende den adspirant worden overgelegd:

a. eene geboorte- of doopakte, of eenig ander legaal bebewijs tot staving van afkomst en ouderdom;

b. een certificaat, afgegeven door een officier van gezondheid, constateerende dat de jongeling vrij is van gebreken, welke hem later voor den militairen dienst onbekwaam zouden maken; zijne voldoende physieke ontwikkeling voor eene opleiding bij het korps; dat hij is gevaccineerd of de natuurlijke pokken heeft gehad;

c. eene opgave betreffende het kerkgenootschap, waartoe hij gerekend moet worden te behooren;

d. eene verklaring van ouders, voogden of verzorgers, dat zij zich verbinden, bijaldien de adspirant zich aan zijne bestemming om bij het leger te dienen onttrekt of door hen daaraan wordt onttrokken, aan het Dep. van Oorlog terug te zullen betalen *f* 30 voor elke maand verblijf bij het korps;

e. voor adspiranten ouder dan 12 jaar, een door een hoofdonderwijzer afgegeven certificaat, waaruit blijkt, dat zij met vrucht het onderwijs van de middelklasse 3e afdeeling eener gouvernements lagere school kunnen volgen.

De toestemming tot plaatsing van het **D. v. O.** ontvangen zijnde, wordt de adspirant door de zorg van de autoriteit, die de aanvraag het eerst in behandeling nam, onder behoorlijk geleide opgezonden naar *Gombong*.

De pupillen blijven in den regel tot de intrede van hun 19e jaar bij het korps en gaan dan bij het leger over als soldaat bij een der wapens of dienstvakken hunner keuze, en dat wel met een *zes*jarig dienstverband en onder genot van premie ten bedrage van *f* 25.00.

Wegens onverbeterlijk gedrag ontslagen pupillen worden gedurende 4 jaren, te rekenen van af den dag waarop zulks plaats had, niet tot een engagement bij het leger toegelaten. (A. O. 1884 n°. 70 en 1885 n°. 43.)

§ 207. *Inlandsche pupillen.*

Zoons van actief dienende, gewezen of overleden Afrikaansche, Amboineesche en inlandsche militairen kunnen *bij de korpsen* worden aangenomen als *pupil.*

Geene kinderen komen voor eene plaatsing in aanmerking dan zij, die hun 7e jaar bereikt hebben en hun 14e jaar nog niet zijn ingetreden. Zij moeten vrij zijn van gebreken, welke onbekwaam maken voor den militairen dienst, en teekens dragen van te zijn ingeënt of de natuurlijke pokken te hebben gehad. Een en ander door een officier van gezondheid te constateeren.

Zoons van actief dienende militairen (Zie H. VII § 67.) worden geplaatst bij de compagnieën of detachementen, waarbij hunne vaders dienen. De overige pupillen worden ingedeeld bij compagnieën of detachementen van hunnen landaard, waaruit hun een daartoe geschikt en genegen gehuwd militair als pleegvader en verzorger wordt aangewezen; of wel bij de compagnie waarbij de militair dient, die zich reeds met het toezicht over het kind heeft belast.

De vaders of pleegvaders zijn voor het gedrag der pupillen verantwoordelijk.

Pupillen, die zich aanhoudend slecht gedragen en kwaden aanleg toonen, worden ontslagen.

Zij worden van een militaire kleeding voorzien, ontvangen soldij en vivres (zie H. VII §§ 68 en 77.) en zijn in de menage van de compagnie of het detachement waarbij zij zijn ingedeeld.

Zij ontvangen gratis onderwijs op de gouvernementsscholen, *Afrikaansche* op de Europeesche, de *Amboineesche*

en *inlandsche* op de inlandsche scholen. Waar hiertoe geene gelegenheid is, worden zij onderwezen op de korpsscholen.

Verder worden zij practisch en theoretisch onderwezen in de verschillende exercitiën van het wapen, waarbij zij zijn ingedeeld.

Zij blijven in den regel tot de intrede van hun *zeventiende* jaar *pupil* en worden dan bij het leger ingedeeld, onder verplichting van daarbij gedurende *tien* achtereenvolgende jaren te dienen, onder genot der premie, vastgesteld voor een engagement van *zes* jaren. (Zie H. VII § 67.)

Bij compagnieën en detachementen sterker dan 100 hoofden kunnen *vier*, bij kleinere detachementen *twee* pupillen geplaatst worden.

Bij iedere Afrikaansche compagnie kunnen *vijftien* pupillen worden geplaatst. (A. O. 1872 n°. 34 en 1876 n°. 117.)

§ 208. *Opleiding van kinderen van Europeesche afkomst tot ambachts- of handwerkslieden.*

Bij de verschillende korpsen en inrichtingen van het leger, zoowel op *Java* als de buitenbezittingen, met uitzondering van *Soerabaia*, wordt de gelegenheid geopend om kinderen van het mannelijk geslacht van Europeesche afkomst, in *N. Indië* geboren of gevestigd, kosteloos onderricht te doen ontvangen in de daar beoefende handwerken, als dat van: timmerman, smid, metselaar, verver, schrijnwerker, steenhouwer, steen- en pannenbakker, wagenmaker, zadel- en tuigmaker, geweermaker, kleermaker, schoenmaker, enz.

Behalve dit kosteloos onderricht, genieten de leerlingen aanvankelijk eene toelage van *f* 6 's maands, die bij voldoenden leerlust en goed gedrag om de *twee* jaren met *f* 2 's maands wordt verhoogd, totdat het maximum van *f* 10 per maand zal zijn bereikt.

De tot dit onderricht toe te laten jongelingen mogen niet jonger dan 12 en niet ouder dan 14 jaar zijn, terwijl het onderricht niet langer duurt dan tot den achttienjarigen leeftijd bereikt is.

De aanvraag om tot leerling te worden toegelaten moet

Ieder deelgerechtigde, die verlangt in het Invalidenhuis geplaatst te worden, moet zich met zijn verzoek vervoegen tot de districts-commissie waartoe hij behoort.

De deelgerechtigde, wiens verzoek om opname in het gesticht is toegestaan, vertrekt derwaarts op kosten der commissie, die hem ter opname voordroeg.

Het pensioen door den invalide van wege den lande genoten, alsmede de gratificatie aan hem uit het Fonds toegelegd, moet aan het Invalidenhuis worden afgestaan. Daarvan wordt hem uitgekeerd het surplus der gratificatie, hem voor verloren ledematen of bekomen wonden toegelegd.

Hij, die het gesticht wenscht te verlaten, wendt zich met dat verzoek tot den commandant van het gesticht.

Bij het verlaten van het gesticht wordt hem een stel onder- en bovenkleeding medegegeven.

Eene opname voor de derde maal wordt niet toegestaan.

De soldij, van wege het fonds verstrekt, bedraagt per dag:

voor een sergeant-majoor	25	cents.
» » sergeant.	20	»
» » korporaal	15	»
» ieder ander Invalide	10	»

(A. O. 1873 n°. 108.)

§ 211. *Proveniers- of Oudemannenhuis te Semarang.*

Deze inrichting is o. m. bestemd tot huisvesting van gewezen militairen, aan wie wegens lichaamsgebreken of hoogen ouderdom het gagement is toegekend en die geen genoegzame middelen van bestaan bezitten om zelf in hun onderhoud te voorzien. Inlandsche niet-christenen worden niet in dat gesticht opgenomen.

Militairen, die na gageering in het Oudemannenhuis wenschen te worden opgenomen, worden daartoe in aanmerking gebracht bij den Resident van Semarang, aan wien het verleenen van de machtiging ter opname is overgelaten.

Het onmiddelijk toezicht op de inrichting wordt uitgeoefend door een *Binnenregent*. Deze moet gehuwd en bij voorkeur oud-landsdienaar zijn.

De in het gesticht verpleegden moeten van hun gagement

leven, doch ontvangen van het gouvernement beddegoed, kleederen en rantsoenen.

De gagementen der verpleegden worden door tusschenkomst van den Binnenregent ontvangen en aan de rechthebbenden uitbetaald.

Er wordt niet gemeenschappelijk menage gehouden, doch de spijzen voor hen, die daartoe zelf buiten staat zijn, worden door de hulp van den Binnenregent bereid.

De gegageerden hebben recht op vrije geneeskundige behandeling, de medicijnen daaronder begrepen.

De verpleegden behooren zich ordelijk te gedragen en de bestaande voorschriften na te leven.

Zij mogen, zonder voorkennis van den Binnenregent, des nachts niet buiten het gesticht blijven en behooren des avonds vóór negen uur daarin present te zijn. Indien zij één of meer nachten buiten 's huis, bij vrienden of bekenden, mochten wenschen door te brengen, zullen zij daartoe vooraf de toestemming van den Binnenregent moeten verkrijgen.

De gegageerden, die zich misdragen of tegen de goede orde handelen en zij, die zich met woorden of daden tegen den Binnenregent verzetten, worden gestraft.

De straffen zijn:

1°. Huisarrest;

2°. Opsluiting voor eenigen tijd in een daartoe bestemd vertrek.

(St.bl. 1820 n°. 32 en 1848 n°. 3.)

PERPUSTAKAAN NASIONAL RI.

Boezeroen en Hemd.

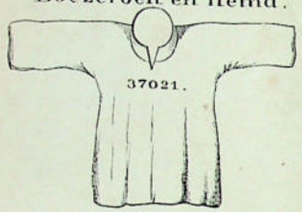

Onder en Werkbroek.

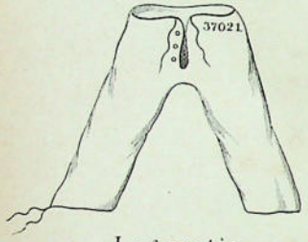

Legmatje.

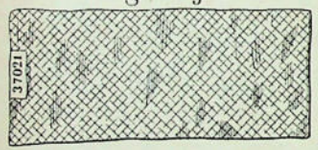

Sarong.

Witte en blauwe pantalon.

Sprei.

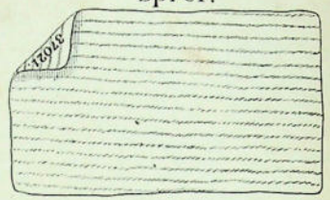

Halsdas (losse).

Eetketel.

Haarkam.

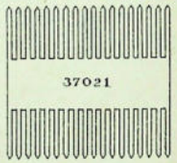

Schoen- en Kleer-Borstel.

Kapotjas.

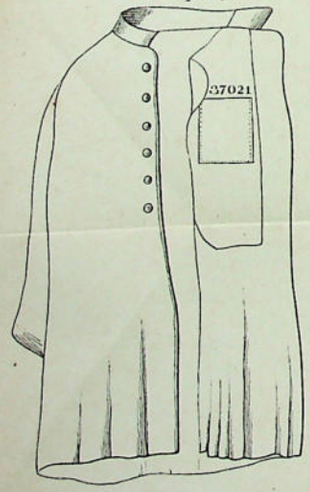

Attilla.

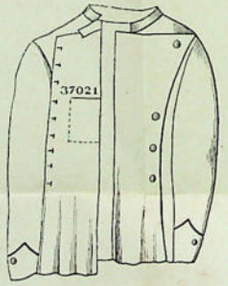

Helmhoed.

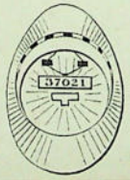

Kwartiermuts.

Veldflesch met riem.

Veld ransel.

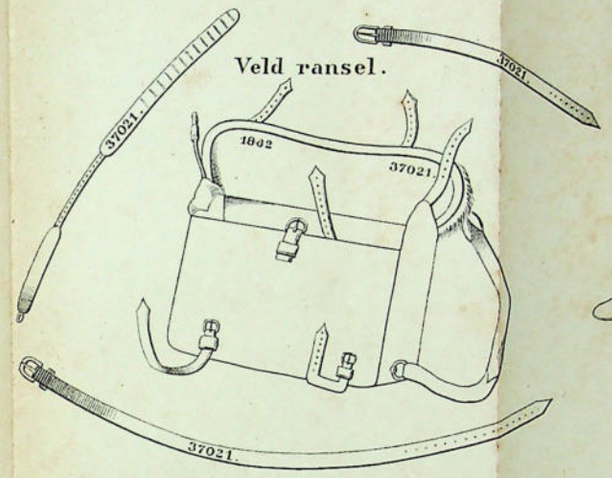

Sok.

Kleeding-tasch.

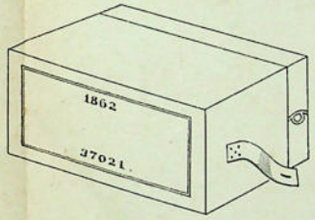

Schoen.

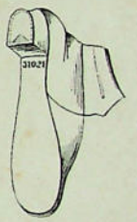

Sabelkwast.

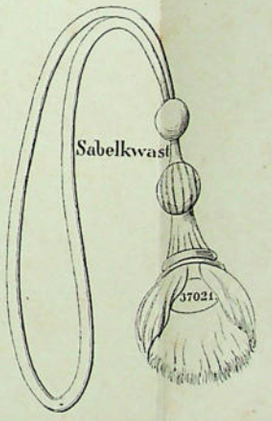

Slobkous.

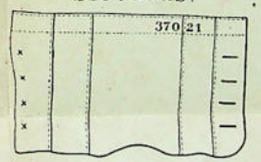

Schouderpassant.

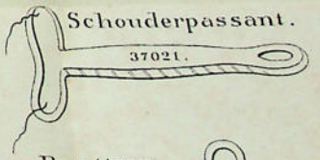

Borsttres.

Uitgave van W. J. Thieme & Cie Zutphen.

Behoort bij Brakel, Handboek.
4^e druk.

Bibliotheek Koninklijk Instituut voor de Tropen
Bataviaasch Genootschap
van Kunsten en Wetenschappen

Bij de Uitgevers dezes is mede verschenen:

Uittreksel van het Reglement voor den Garnizoensdienst en algemeen voorschrift betrekkelijk den dienst der Wachten bij gevangenissen door B. G. Koopman, Kapitein der Infanterie, 4e herziene en verbeterde druk. Prijs *f* 0,40.

Gids voor Officieren van het O. I. Leger met verlof in Nederland en voor Commandanten Suppletietroepen. Samengesteld door A. F. P. Carstens, Kapt. Inf. O. I. Leger. Prijs *f* 0,60.

Naar het Regiment. Brieven aan de Korporaals van het Instructie-Bataillon vóór hun vertrek naar de regimenten. Een gids voor allen, die om bevordering te maken als vrijwilliger dienst nemen, door M. Schrek, Bat.-Adj. bij het 5e Regiment Infanterie. Prijs *f* 0,50.

Richtsnoer voor Ouders, Voogden en Leeraren ten aanzien van Jongelieden, die Officier wenschen te worden bij het Leger hier te lande en in Oost-Indië. Prijs *f* 0,25.